

An impressionistic painting of a pond with lily pads and flowers. The top half shows a grassy bank with yellow and orange flowers. The middle section is a dark, textured blue and green area representing the water and lily pads. The bottom half is a darker, more turbulent blue and green area, possibly representing the water's surface or a different part of the pond. The overall style is loose and painterly, with visible brushstrokes and a rich color palette.

HOLLÓSI GÁBOR

A KÉPVISELŐJELÖLÉSI
RENDSZER
A HORTHY-KORSZAKBAN

Claude Monet

HOLLÓSI GÁBOR

**A KÉPVISELŐJELÖLÉSI RENDSZER
A HORTHY-KORSZAKBAN**

A könyv
a Budapesti Corvinus Egyetem Nyomdájában
készült 2024-ben.

Lektorálta:
Dr. Szabó István

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
egyetemi tanár

© Dr. Hollósi Gábor, 2024

ISBN 978-615-01-9251-2

Tartalom

Előszó.....	5
I. Országgyűlési választási rendszer és választójog a Horthy-kori Magyarországon	9
II. A képviselőjelölési rendszer a Horthy-korszakban	33
III. A képviselőjelölési rendszer kritikája az 1925. évi választójogi törvény nemzetgyűlési vitájában	47
IV. A képviselőjelölési rendszer a '30-as évek választójogi tervezeteiben.....	65
V. Az 1937. évi választójogi novella	81
VI. A képviselőjelölési rendszer kritikája az 1938. évi választójogi törvény országgyűlési vitájában	113
VII. A képviselőjelölési rendszer problematikája a két háború közötti közjogi szakíróink munkáiban	129
VIII. A büntetőrendelkezések hatékonyságának kérdése a két háború közötti képviselőjelöléssel kapcsolatos visszaélések megelőzésében	147
Függelék	161
Forrás- és irodalomjegyzék	201
Névjegyzék	217
Zusammenfassung	225

Előszó

Aligha gondolná, aki napjaink távlatából a két háború közötti Magyarország politikai életét szemléli, hogy mennyi erőfeszítés árán igyekeztek a Horthy-korszak emblematikus választójogi törvényében, az 1925. évi XXVI. törvénycikkben foglalt ama – mai szemmel már jelentéktelennek tűnő – rendelkezésnek a minél gyakoribb alkalmazásáig eljutni, miszerint „a választási elnök a választási eljárást reggel 8 órakor megnyitja, és ha csak egy jelölt van, ezt megválasztott országgyűlési képviselőnek jelenti ki...”¹ Ezt hívták egyhangú választásnak a korban, melynek rendszerint nem az volt az oka, hogy a mandátumért induló egyetlen jelöltnek nem akadt volna kihívója. A képviselőjelölési (ajánlási) rendszer hírhedt intézmény, olyan akadályverseny volt, mely során a nem hivatalos vagy ellenzéki jelölt a választási küzdelemből sokszor már eleve kiszorult. E tekintetben az 1926-os választás jelentette a csúcspontot: Bethlen István kormánypártja, az Egységes Párt² az általa megszerzett képviselői helyek 45%-ához egyhangúan jutott.³ Arra, hogy a mandátumszerzés e rendkívül rafinált módszerét bemutassuk, a jelen kötetet szánjuk.

Munkánk első fejezete a Horthy-korszak választási rendszerét átfogó jelleggel ismerteti, abból a célból, hogy a képviselőjelölésre vonatkozó szabályokat megfelelő kontextusban lehessen értelmezni. Hiszen e szabályok mind a pártlisták és egyéni kerületek vegyes rendszerével, mind az aktív és passzív választójogosultsággal szoros összefüggésben voltak, és azokat – egyetlen fontos kivétellel – mindig az épp hatályos általános választójogi jogszabály tartalmazta. Kötetünk második fejezete már kifejezetten a korabeli képviselőjelöléssel foglalkozik: csoportosítja a két háború közötti európai országok jelölési rendszereit, hogy a magyar rendszer helyét meg tudja mutatni; ismerteti a legfontosabb magyar szabályokat és azok változásait, valamint az alkalmazásukkal kapcsolatos legalapvetőbb problémákat is felfedi.

¹ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 65. § (2) bek. <https://net.jogtar.hu>

² Az Egységes Párt (EP), hivatalos nevén Keresztény-Keresztyén Földműves-, Kiszgazda- és Polgári Párt (1922–1932, Nemzeti Egység Pártja: 1932–1938, 1939 után: Magyar Élet Pártja) a két világháború között működött magyarországi politikai párt volt, mely fennállása során, többszöri átalakulása és névváltoztatása ellenére minden választást megnyert.

³ PÜSKI Levente: *A Horthy-rendszer*. Budapest, 2006. Pannonica, 107. p.

Az igazi mélyelemzést csak a harmadik fejezetben kezdjük meg, ahol az 1925. évi választójogi törvény vitáján a jelölési rendszert illetően elhangzott képviselői észrevételeket a nemzetgyűlési naplók hasábjairól gyűjtöttük össze. A negyedik fejezetben igazi szellemi kalandozásra hívjuk az Olvasót: a '30-as évek néhány választójogi reformtervezetéből a jelölési rendszer újragondolását kiemelve hipotetikus szabályokról szólunk, továbbá az 1936. évi választójogi ankétnak a jelölési rendszer reformjában betöltött szerepére is rámutatunk.

Kötetünknek talán a legfontosabb része az ötödik fejezet, ahol kifejezetten a jelölési rendszert módosító 1937. évi választójogi („ajánlási”) novella országgyűlési vitáját dolgoztuk fel. Ez a vita – Darányi Kálmán miniszterelnök szavaival élve – „széles keretben hömpölygött”, így abban az alkotmányjogi összefüggéseken túl (kormányzói és felsőházi jogkör kiterjesztése) számos társadalmi probléma, például a szociális kérdés vagy a zsidóság ügye (mai szemmel nézve: a történeti háttér) is terítékre került. Munkánk harmadik fejezettel kezdődő, kronologikus alapon rendezett egységét a korszak utolsó, 1938-ban keletkezett választójogi törvényének országgyűlési vitájából a képviselőjelölési rendszerre vonatkozó kritikák összefoglalása zárja; ehhez – ugyanúgy, mint az előző, ötödik fejezethez is – az országgyűlési naplók lapjairól kerestük ki a korabeli felszólalásokat.

A hetedik és a nyolcadik fejezet – hasonlóképp, mint az első és a második – kronológiai rendbe nem illeszthető be. Előbb a két háború között élt közjogászok és az akkori gyakorlati jogélet néhány kiválóságának képviselőjelölési rendszert illető véleményét gyűjtöttük össze, ehhez korabeli közjogi kézikönyveket, továbbá választójogi tárgyú kiadványokat lapoztunk fel – közülük a ritkábbakat az Országgyűlési Könyvtár állományában találtuk meg. Továbbá ebben a fejezetben térünk ki arra, hogy a képviselőjelölés és az ajánlás fogalmát miként értelmezték és hogyan viszonyították egymáshoz a korban, mellyel kapcsolatban már előzetesen is felhívjuk a figyelmet egy, a kötetünket is természetesen végigkísérő fogalomzavarra, ami abból ered, hogy a választójogi törvények képviselőjelölés cím alatt voltaképpen az ajánlásról szóltak. Munkánk befejezéséül azt vizsgáljuk meg, hogy a képviselőjelöléssel (ajánlással) összefüggő bűncselekmények megtorlására milyen szabályok léteztek, és – összességében véve – mi volt az oka annak, hogy nem működött hatékonyan a választójogi büntetőjogi védelme.

Kötetünket függelék bővíti ki, mely a jelölésre vonatkozó korabeli jogszabályhelyeket nem csak mechanikusan közli. A végleges törvénytövegeket a törvényjavaslat, illetve – annak plenáris tárgyalását megelőzően – az illetékes nemzetgyűlési (1927-től országgyűlési) bizottság által átszövegezett változatával való összehasonlításban, valamint a törvényjavaslat indokolásával egybeszerkesztve hozzuk, e forrásokat a Horthy-korszak nemzetgyűlési/országgyűlési irományaiból kutattuk. A függelékbe – igazi különlegességgént – felvettük az 1922. évi választójogi törvényjavaslatnak a képviselőjelö-

lésre vonatkozó szakaszát is, hozzá kapcsolódóan pedig – a fent felsorolt anyagokon túl – azokat a módosításokat, amelyeket a belügyminiszter a részletes nemzetgyűlési tárgyalásán kívánt volna benyújtani. Ez az anyag csak a függelékből ismerhető meg, mivel azt viszonylag csekély terjedelme miatt önálló fejezetben nem dolgoztuk fel. Figyelembe véve a tudományos művek követelményeit, könyvünket részletes szakirodalomjegyzék, névjegyzék és német nyelvű összefoglaló egészíti ki.

Következtetéseinket – egyetlen kivétellel – mindig az egyes fejezetek végén vonjuk le, melyek összeolvasásából a képviselőjelölés intézménye felől nézve is világosan kirajzolódik a két háború közötti politikai rendszer félparlamentális jellege.

Ezúton köszöni meg a szerző Szabó István egyetemi tanár lektori munkáját, Szakály Sándor egyetemi tanárnak, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főigazgatójának, hogy Intézetében lehetővé tette e könyv megírását, Dubniczky Zsoltnak, a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár főkönyvtárosának, valamint Varga Tímeának, az Országgyűlési Könyvtár csoportvezetőjének és jogi szakreferensének, hogy segítették a korabeli jogforrások és szakmunkák feltárását, továbbá Kékesi Katalinnak a kötetet záró összefoglalás német nyelvű fordítását.

Országgyűlési választási rendszer és választójog a Horthy-kori Magyarországon

„...én vallom, hogy kár volt meg nem csinálni ezt a titkos választójogot az 1926-os választások alatt és kár volt meg nem csinálni a mostani választások alatt [1931].

Kár volt meg nem csinálni nemcsak azért, hogy ezt a problémát megoldjuk, a magyar politikának ezt a rákfenéjét eltávolítsuk, hanem azért is, mert ha idáig együtt haladtunk is, én egy pillanatig sem féltettem ennek a pártnak, ennek a gondolatnak, ennek az összefogásnak győzelmét ettől a választási rendszertől.”⁴

(Kállay Miklós egységes párti országgyűlési képviselő, 1932)

1. Bevezetés – jogforrások

1920 és 1939 között összesen hat választást tartottak Magyarországon, ezek közül a legelsőnek különleges funkciója volt a trianoni Magyarország alkotmányos kereteit kialakító nemzetgyűlés létrehozása. Fenntartva az ideiglenességet, még nemzetgyűlést választottak 1922-ben is, így szűkebb értelemben vett országgyűlési választásokon csak négy alkalommal, 1926-ban, 1931-ben, 1935-ben és 1939-ben lehetett szavazni.⁵ Mindezt azért tartjuk fontosnak előrebocsátani, mert a fejezet leegyszerűsített címe ellenére természetesen foglalkozni kívánunk a két nemzetgyűlési választásra vonatkozó jogszabályokkal is.

⁴ Kállay Miklós beszéde, 1932. május 9. In *Az 1931. évi július hó 18-ára hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója*, VII. köt. Budapest, 1932. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 110–111. p. Kállay Miklós később (1932 és 1935 között) Gömbös Gyula kormányának földművelésügyi minisztere, 1942 és 1944 között pedig Magyarország miniszterelnöke lett.

⁵ A választások eredményét lásd BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Budapest, 2008. ELTE Eötvös, 251–284. p.

E fejezet anyagának gerincét négy olyan jogszabály adja, amely a korszak választási rendszerét, illetve a választójogosultságot alapjaiban meghatározta. A Friedrich István miniszterelnök nevéhez fűződő 1919. évi választójogi rendelet⁶ az antant kívánságaihoz igazodva igen jelentős jogkiterjesztést valósított meg.⁷ Bethlen István miniszterelnök a választójog reformjában gondolkodott, a nemzetgyűlés kétéves ciklusa 1922-ben azonban úgy telt le, hogy a képviselők nem szavaztak az akkori belügyminisztere, Klebelsberg Kuno által beterjesztett törvényjavaslatról.⁸ Így azt követően, hogy a nemzetgyűlés felosztatása után a kormányzó által összehívott alkotmányjogi értekezlet felhatalmazta erre,⁹ Bethlen István a reformot rendeleti úton léptette életbe.¹⁰ A rendeletről 1925-ben törvény lett.¹¹ A két világháború közötti időszak utolsó nagy választási jogszabályának előkészítése már megkezdődött Gömbös Gyula kormánya idején,¹² azon-

⁶ A magyar kormány 1919. évi 5.985. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 879–881. p. E fejezetben rendszerint erre hivatkozunk mint 1919. évi miniszterelnöki rendeletre. A Friedrich-kormány már 1919. augusztus 29-én tartott minisztertanácsán elfogadta a választójogi rendeletet, amely mint az 1919. évi 4.245 M. E. számú rendelet a nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogról akkor meg is jelent. A titkos szavazást legelőször ez a rendelet vezette be, ezt ismételte meg később az 5.985. számú rendelet. *Jegyzőkönyve az 1919. évi augusztus hó 29-én Budapesten tartott Minisztertanácsban tárgyalt közigazgatási ügyeknek*, I.K. pont. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) K27, 3R–8R/38.

⁷ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 6. §. A Friedrich-féle rendeletet Berecz Sándor így értékelte nagyjából egy évtizeddel később:

„A Friedrich-féle választójogi rendelet az előzetes számítások szerint 1.814.000 férfinak, a 24 éven felüli férfilakosság 96,0%-ának, és 1.736.000 nőnek, a 24 éven felüli nők 81,1%-ának, összesen 3.550.000 magyar állampolgárnak, a 24 éven felüli lakosság 87%-ának adta meg a szavazati jogot. A jogkiterjesztésnek ilyen mértékéről csak akkor alkothatunk helyes fogalmat, ha figyelembe vesszük, hogy Magyarország mai [1932] területén az 1874:XXXIII. t.-c. alapján készült 1914-es névjegyzék csak 581.600 férfi választót talált, ami a 24 éven felüli férfi lakoságnak 31,6%-a, a 24 éven felüli összlakoságnak pedig 15,5%-a. Még a Vázsonyi Vilmos-féle választójogi törvény is csak 1.498.400 férfinak, tehát a 24 éven felüli férfilakosság 77,3%-ának biztosította a választójogot, úgyhogy az ország 24 éven felüli lakosságának mindössze 36,7%-a kapott szavazati jogot.”

BERECZ Sándor: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 32. p.

⁸ Klebelsberg Kuno belügyministerségéről és az általa beterjesztett törvényjavaslatról lásd UJVÁRY Gábor: *„Egy európai formátumú államférfi”: Klebelsberg Kuno (1875–1932)*. Pécs–Budapest, 2014. Kronosz–Magyar Történelmi Társulat, 78–94. p.

⁹ Lásd erről: BÖLÖNY József: *Alkotmányjogi értekezlet és oktrojált választójog*. Budapest, 1935. Gergely R. Könyvkereskedése.

¹⁰ A m. kir. minisztérium 1922. évi 2.200. M. E. számú rendelete, az 1922. évben összeülő nemzetgyűlés tagjainak választásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LVI. köt. Budapest, 1923. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 14–70. p.

¹¹ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

¹² 1934-ben sok választójogi reformtervezetet készítettek, melyek közül a kormányzó általános és titkos, de közvetett választási rendszert vezetett volna be. Törvényjavaslat azonban nem lett belőle, és nem került nyilvánosságra sem, alapkonceptiója viszont kiszivárgott, így vált ismertté szélesebb körökben.

ban csak 1938-ban, Darányi Kálmán miniszterelnöksége alatt fogadták el törvényként.¹³ Megjegyezzük, hogy habár az 1919. évi rendelet még együtt szabályozta a nemzetgyűlési és a törvényhatósági választójogot, a korszak törvényhatósági választójogával a jelen kötetben még e rendelet kapcsán sem foglalkozunk.

Ha a két háború közötti országgyűlési választójogot kizárólag a jogszabályok szempontjából vizsgáljuk, akkor nézetünk szerint három fontos szabályozási területet találunk. Az egyik maga a választási rendszer és a választójogosultság, az „anyagi jog”, ami e fejezetnek is a tárgya, a másik – beleértve a képviselőjelölést és a választási bíráskodást is – az „eljárási jog”, azaz a választás intézményrendszere és lefolyása, a harmadik pedig a gyakorlatban a legkevésbé érvényesülő garanciális elemek – különös tekintettel a büntetőrendelkezésekre – a választás tisztaságára. Ezek közül az első terület a legkutatottabb, már eddig is számos értékes elemzés látott napvilágot a választójogosultság kérdésére vonatkozóan.¹⁴ Az eddig megjelent munkák mellett azonban szeretnénk meghonosítani egy didaktikusabb szemléletet, mely a két háború közötti választójognak ezt a területét nem pusztán férfi és női jogok kusza szövevényeként mutatja be. E fejezetben a választójogosultságot kötelező és kiegészítő elemeire bontjuk le (például állampolgárság, életkor, műveltségi cenzus, frontszolgálat), és ezeket az elemeket külön-külön vezetjük végig történeti fejlődésükben. Tekintettel arra, hogy 1938-tól már nem feltétlenül volt ugyanazon személynek listás és egyéni kerületben is választójoga, az aktív választójog (a választójogosultság) és a választási rendszer egymással igen szoros kapcsolatban van. Ha pedig a választási rendszert bemutatjuk, akkor területi egységeinek, a választókerületek kialakításának elveiről is kell szólnunk. Az összeférhetetlenségi szabályok a passzív választójoggal (országgyűlési képviselővé való megválaszthatósággal) szintén összefüggnek, így ezt a kérdést is érintjük e fejezet utolsó előtti részében. Következtetéseinkben pedig mindenekelőtt arról gondolkodunk, hogy választójoga fényében mennyiben tekinthetjük autoriter jellegűnek a Horthy-korszakot.

¹³ 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

¹⁴ Lásd PÖLÖSKEI Ferenc: A választójog és a választási rendszer 1848–1939 között. *Jogtörténeti Szemle*, 2009. 2. sz. 16–28. p.; BOROS-SZABÓ 2008.; PÜSKI Levente: *A Horthy-rendszer*. Budapest, 2006. Pannonica; HUBAI László: Választók és választói jog Magyarországon, 1920–1947. *Társadalmi Szemle*, 1998. 7. sz. 105–117. p.; ROMSICS Ignác: Nyíltan vagy titkosan? A Horthy-rendszer választójoga. *Rubicon*, 1990. 2. sz. 4–5. p.

2. A választási rendszer

2.1. A választási rendszer változásai

A Magyar Népköztársaság választójogi törvénye¹⁵ kizárólag listás (korabeli kifejezéssel: „lajstromos”) választási rendszert vezetett be, a korban modernnek számító Victor D’Hondt, belga egyetemi tanár által kidolgozott arányos képviseleti rendszert és mandátum-kiosztási eljárást alapul véve.¹⁶ Az alkotmányozó nemzetgyűlést azonban nem választották meg, mert a Vix-jegyzék¹⁷ átadását követően, 1919. március 21-ével a Tanácsköztársaság időszaka következett el. Ám hamarosan véget ért a „dicsőséges” 133 nap is, minthogy július végén a román hadsereggel szemben a Tanácsköztársaság katonailag már nem tudta magát tartani, reménytelennek tűnt Budapest román megszállását megakadályozni.

¹⁵ 1919. évi XXV. néptörvény az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokról. <https://net.jogtar.hu>. Lásd még: A magyar belügyminiszter 1919. évi 39.000. számú rendelete, az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokról szóló 1919:XXV. néptörvény végrehajtása tárgyában. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 364–418. p.

¹⁶ „(1) Miután az egyes lajstromokra eső érvényes szavazatok száma megállapítást nyert, következik annak a megállapítása, hogy az egyes lajstromokra hány mandátum esik.

(2) A mandátumokat az egyes lajstromok (pártok) között a reájuk esett szavazatok arányában kell felosztani. Ennek kiszámítása az alábbi módon történik.

(3) Az egyes lajstromokra (pártokra) leadott szavazatok összegét el kell osztani eggyel, kettővel, hárommal és így tovább. Az így kapott hányadosokat nagyságuk sorrendjében sorszámmal kell ellátni mindaddig, amíg annyi hányados soroztatott, ahány mandátum betöltésre vár. Minden egyes ekként sorszámmal ellátott hányados annak a lajstromnak a javára, amelyhez tartozik, egy mandátumot jelent.

(4) A sorrendben az utolsó helyen szereplő hányados alkotja az arányossági számot. Minden lajstromot annyi mandátum illet meg, ahányszor szavazatainak összegében az arányossági szám befoglaltatik.

(5) Ha egy lajstromra több mandátum esik, mint ahány jelölt és pótelölt a lajstromban szerepel, a fennmaradt mandátumok a többi lajstromokat illetik. Az elosztás ezek között a harmadik bekezdésben megjelölt művelet folytatása útján történik.” 1919. évi XXV. néptörvény, 23. §.

Osztó	A. [párt] 52.000	B. [párt] 36.000	C. [párt] 29.000	D. [párt] 15.000	E. [párt] 7.000
1	52.000 (1)	36.000 (2)	29.000 (3)	15.000 (7)	7.000
2	26.000 (4)	18.000 (5)	14.500 (8)	7.500	
3	17.333 (6)	12.000 (10)	9.666		
4	13.000 (9)				
5	10.400				

A táblázat: 1919. évi 39.000. B. M. sz. rendelet, 4. fejezet 4. pont.

¹⁷ 1919. március 20. A Debrecen–Gyoma–Orosháza–Hódmezővásárhely vonaltól öt kilométerre nyugatra kellett visszavonni a magyar csapatokat.

Említettük, hogy a trianoni békediktátumot¹⁸ közvetlenül megelőző, tehát még a Horthy-korszak előtt keletkezett 1919-es választójogi rendelet¹⁹ Friedrich István miniszterelnök nevével függ össze, aki egyébként jobbszélsőként tagja volt az 1904-ben Ausztria ellen vereséget szenvedett magyar labdarúgó válogatottnak, és a kommunizmus áldozataként 1951-ben a váci börtönben halt meg. A Friedrich-féle választójogi rendelet szerint csak egyéni választókerületek voltak, minden kerületben közvetlenül és titkosan egy-egy nemzetgyűlési képviselőt választottak. Magyarország ekkor még antant-ellenőrzés alatt állt, és az idegen haderők a jelenlegi területének egy részét is megszállás alatt tartották. Így a Tiszántúlon csak a román csapatok kivonulását követően, 1920 nyarán lehetett megtartani a választásokat, a baranyai területeken pedig csak 1921 októberében, miután a délszláv csapatok távoztak.²⁰ A Friedrich-féle választójogi rendelet alapján összesen 214 képviselői helyet töltöttek be a nemzetgyűlésben.²¹

Az 1922-es választójogi rendelet története rendkívül érdekes, ami azzal függ össze, hogy Bethlen Istvánnak tízéves miniszterelnöksége kezdetén még nem volt meg a választójogi reformhoz szükséges parlamenti többsége. Ezért „cselhez” folyamodott: belügyminisztere, Klebelsberg Kuno – a későbbi kultuszminiszter, aki ekkor még rövid ideig belügyminiszter volt – olyan későn terjesztette be a törvényjavaslatot, hogy arról a nemzetgyűlés kétéves megbízatásának letelte miatt már nem szavazhatott. Pedig meg-

¹⁸ Lásd LIGETI Dávid: „Száz éve írták alá”. In JÁNOSI Zoltán (szerk.): *Harangokkal írt évszázad 1920–2020*. Budapest, 2020. Magyar Napló, 11–12. p.

¹⁹ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet. Lásd ehhez: VÉGH Loretta Vivien: „Az én választójogomból született az egész ma is uralkodó rendszer...” Friedrich István és a választójog kérdése a két világháború között. In SZAKÁCS János – SZENDREI Ákos – VÉBER Zoltán – VÉGH Loretta Vivien – ZILAHÍ Alexandra (szerk.): *„A mi tendenciáink...” Szakkollégiumi Tanulmányok 6*. Debrecen, 2018. Hatvani István Szakkollégium, 59–68. p. Friedrich István miniszterelnök 1919 novemberében több rendeletben adta ki a választásokra vonatkozó új szabályokat. Ezek a rendeletek a következők:

A magyar kormány 1919. évi 5.984. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlési választások napjának, a választókerületeknek és a nemzetgyűlés időtartamának megállapításáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 878–879. p.

1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet.

A magyar kormány 1919. évi 5.986. M. E. számú rendelete, az összeférhet[et]lenségnek a nemzetgyűlési tagokra vonatkozó szabályozásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 881–883. p.

A magyar kormány 1919. évi 5.987. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlési választók névjegyzékének elkészítéséről és szavazóigazolványok kiállításáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 884–893. p.

A magyar kormány 1919. évi 5.988. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlés tagjainak választásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 894–929. p.

²⁰ PÜSKI 2006. 98. p.

²¹ Uo. 97. p.

állították a parlament óráit is, hogy legyen idő megegyezni.²² A nemzetgyűlés feloszlását követően Horthy Miklós kormányzó alkotmányjogi értekezletet hívott össze, mely felhatalmazta Bethlent, hogy a választójogi reformot rendeleti úton léptesse életbe.²³

Az 1922-es választójogi rendelet bevezette a listás (lajstromos) választási rendszert Budapesten és az úgynevezett budapestkörnyéki választókerületben²⁴ – az utóbbiról a választókerületek reformja kapcsán még szólunk lentebb. A lajstromrendszer lehetővé tette, hogy a fővárosban és környékén a választó egyszerre több nemzetgyűlési képviselőt válasszon meg, mégpedig úgy, hogy az egy párthoz tartozó jelölteket egy listára vették fel, így a választó a szavazatát nem az egyes jelöltekre, hanem az általa választott párt listájára, gyakorlatilag tehát a pártra adta le. Az ország többi részén az egyéni választókerületek megmaradtak, ezekben továbbra is egy-egy képviselőt választottak. Az ellenzék heves tiltakozását váltotta ki, hogy 1922-től a képviselőket – a lajstromos kerületek és a törvényhatósági (ma: megyei) jogú városok kivételével – nyílt szavazással kellett választani.²⁵ Ez az 1919-es rendelet szerinti titkos voksoláshoz képest kétségkívül visszalépést jelentett, illetve a választások manipulálhatóságának a lehetőségét is kiszélesítette. Klebelsberg Kuno így védekezett:

*„Szeretném látni, hogyan lehet szavazólapokkal dolgozni egymillió körül járó analfabéta választónál? Bárki olyan cédulát nyomhat ezeknek az analfabétáknak a kezébe, amelyről nem is tudják, hogy mi áll rajta. A Bethlen-kabinet népiskolái a maguk kultúrdemokráciájával a politikai demokráciának pionírjai.”*²⁶

²² Lásd erről: SIPOS Péter: Választójogi puccs 1922-ben: A polgári demokrácia szűkítése 80 évvel ezelőtt. *História*, 2002. 7. sz. 6–10. p.

²³ Lásd ehhez: RUSZOLY József: Alkotmányjogi reformtörekvések az első nemzetgyűlés idején. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae: Acta Juridica et Politica*, 1974. 5. sz. 62–65. p.

²⁴ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 11. §. Az arányos választás szabályairól szóló külön rendelet minisztertanácsi bemutatásakor Klebelsberg Kuno belügyminiszter hangsúlyozta, hogy az nem a D'Hondt-féle rendszert, hanem – svájci minta alapján – a Massau-féle legnagyobb maradékok vagy legnagyobb törtek módszerét alkalmazza. *Jegyzőkönyve az 1922. évi április hó 7-én Budapesten tartott Minisztertanácsnak*, 3. pont. MNL OL K27, 4R–5R/76.

²⁵ Az I. világháború után már sehol sem alkalmaztak nyílt szavazást, a választási rendszernek ezt az elemét tartották a legkorszerűtlenebbnek a hazai és a külföldi kortársak egyaránt. A nyilvánossá vált politikai állásfoglalásnak ugyanis következményei lehettek, például a vállalkozási engedélyek kiadását vagy meghosszabbítását, az adóhátralékok behajtását, vagy közalkalmazottak esetében az állás megtartását tekintve. Lásd PÜSKI 2006. 104. p. Bethlen konzekvensen ragaszkodott a nyílt szavazás intézményéhez. Lásd ROMSICS Ignác: *Bethlen István*. Budapest, 1991. Magyarságkutató Intézet, 146. p. Bethlen és szakértőinek érvei szerint a választójog közjog, és mint ilyet nyilvánosan kell gyakorolni. Arra hivatkoztak, hogy a nyomásgyakorlást, a korrupciót a titkos választás esetén nehezebb tetten érni. BOROS–SZABÓ 2008. 238. p.

²⁶ UJVÁRY 2014. 84. p.

Az 1920-as népszámlálás a trianoni Magyarországon valóban 1.090.715 hat éven felüli analfabétát írt össze, mely az ország lakosságának 15,2%-át jelentette.²⁷ Bár az 1922-es rendelet a választójogot a férfiaknál a negyedik, a nőknél pedig a hatodik elemi iskolai osztály elvégzéséhez kötötte, „régi jogon” választók maradtak mindazok, akik a feltételeknek nem feleltek meg, de az 1918. évre érvényes országgyűlési képviselő-választói névjegyzékbe fel voltak véve. Nem volt tehát alaptalan Klebelsberg véleménye. 1922-ben 245 képviselői hely volt a nemzetgyűlésben, ebből 195 volt olyan, amit nyílt voksolással töltöttek be.²⁸

Az új választások során Bethlen a helyzetét stabilizálta, így a választójogi rendelet törvényként való elfogadásának már nem volt akadálya. A törvény – a korszak első választójogi törvénye – 1925-ben jelent meg, melynek a korábbi rendelet kétségkívül alapját képezte, de annak nem volt szó szerinti átvétele. A Bethlen-féle választójogi törvény ugyanis a lajstromrendszert az egynél több képviselőt választó törvényhatósági jogú városokra is kiterjesztette, ami összesen hét vidéki nagyvárost érintett. Ugyanakkor a titkos szavazás körét rafinált módon tovább szűkítette: lajstromos szavazásnál titkos, egyéni jelöltekre való szavazásnál viszont nyílt voksolásról rendelkezett.²⁹ Ez a korábbi rendszert az egy képviselőt választó törvényhatósági jogú városoknál változtatta meg: ekkortól a titkos szavazás helyébe ezeken a helyeken is nyílt szavazás lépett. Szintén a rendszert érintő – bár, csak átmeneti és a gyakorlatba soha át nem ültetett – változtatás volt, hogy bizonyos feltételek mellett már országos lajstromokat is állíthattak a pártok. Ezekre természetesen nem szavazhattak (volna) a választópolgárok. A törvény ugyanis felhatalmazta a belügyminisztert arra, hogy a választókerületek számát összevonásokkal 10%-kal apassza. (Az ország aránytalan választókerületi beosztásának elsősorban nem Trianon volt az oka, azt még a dualizmus időszakából örökölte a Horthy-korszak.³⁰)

²⁷ Ha ebből leszámítjuk az iskolába járó, de írni-olvasni még nem tudókat, illetve az értelmi fogyatékosokat, ez a szám körülbelül 900.000-re apad. Még ez is háromszorosa volt az ausztriainak és ötszöröse a csehszáginak! Lásd PORNÓI Imre: A népoktatás általános helyzete az 1920-as évek első felében Magyarországon. <http://www.nyf.hu/fakultas/szocped/publikaciok.html>

²⁸ PÜSKI 2006. 100. p.

²⁹ 1925. évi XXVI. tc., 12. §–14. §.

³⁰ Erre 1925. május 25-i nemzetgyűlési beszédében Gömbös Gyula is rámutat:

„Ez a kerületi beosztás abból az időből származik, amikor a nemzeti ellenállást meg kellett törni. Hatalmas, nagy választókerületek vannak azért, mert ezek a kerületek a régi időben valószínűleg függetlenségi képviselőt küldtek volna be. Én így magyarázom, és úgy látom, ellenzéki képviselőtársaim is igazat adnak nekem. Ezt most már igazán őszintén meg lehet mondani, hiszen alig ül itt valaki a régi képviselőurak közül, akik ezt a régi kerületi beosztást létesítették. Én ezt igazságtalannak tartom.”

In *Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója*, XXXII. köt. Budapest, 1925. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénnytársulat Könyvnyomdája, 110–111. p.

Ez azonban nem jelentette egyben a képviselőház létszámának a csökkentését is: az olyan képviselői helyeket, amelyekhez tartozó választókerület megszűnik, kiosztották volna a pártok között. Az országos lajstrommal az ilyen helyek betöltését kívánták szolgálni, melynek tehát a szerepét a maival össze sem lehet hasonlítani. Megemlítjük még azt, hogy ekkortól az ideiglenességet kifejező nemzetgyűlés helyett már országgyűlést választottak.³¹

A Darányi Kálmán miniszterelnöksége alatt elfogadott, de már Imrédy Béla kormánya idején kihirdetett törvény a két világháború között utoljára reformálta meg Magyarország választási rendszerét. Ahol korábban lajstromos volt a rendszer, ott továbbra is az maradt, ekkortól azonban már a vármegyék területei is – a megyehatároknak megfelelően – egy-egy lajstromos választókerületet alkottak. A lajstromrendszer tehát országossá vált, ám ez nem jelentette egyúttal az egyéni választókerületek felszámolását. A törvény szerint ugyanis minden vármegye területén egyéni választókerületeket is kellett szervezni. Így az ország nagy részén párhuzamos rendszer alakult ki, csak a több képviselőt választó törvényhatósági jogú városokban maradt kizárólag lajstromos a választás továbbra is, mivel ezeken a helyeken nem kellett egyéni kerületeket is létrehozni.³² Az ország nagy részét lefedő „vegyes” rendszernek megfelelően két szavazata lett a választók egy részének. A titkos szavazás teljes körű bevezetése nagyon fontos újítás volt, ekkortól nyílt szavazás már sehol sem folyt.³³

³¹ Az egykorú kritika a törvényt így méltatja:

„A mai választójogi törvény értelmében 199 választókerületben az általános többségi rendszer szerint választanak egy-egy képviselőt: 199 választókerületben összesen 199 képviselőt, Budapest székesfőváros három választókerületében, a Budapest-környéki választókerületben, továbbá abban a hét törvényhatósági jogú városban, amelyben egynél több képviselőt kell választani, az arányos képviseleti rendszer szerint lajstromos szavazással választják a képviselőket, 11 lajstromos választókerületben összesen 46 képviselőt. Az összes képviselők 81,2%-át választják nyílt szavazással és csak 18,8%-át titkosan. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a titkos szavazás útján, mindenféle befolyásolástól mentesen érvényesülő nemzeti akaratot 81,2%-os korrektívummal ellensúlyozzák.”

BERECZ 1932. 25. p.

³² Baja, Sopron és Székesfehérvár törvényhatósági jogú városok csak egy képviselőt küldtek az országgyűlésbe. A 2. § indokolása semmitmondó a tekintetben, hogy a törvényalkotó az egyéni kerületi beosztás kiterjesztését a törvényhatósági jogú városokra azért nem tartotta helyesnek, „mert ott már 1925 óta az arányos képviseleti választási rendszer van életbeléptetve”. Lásd Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 100. p. Az új megoldás részben plurális szavazási rendszert jelentett, ahol a vidéki választópolgárok kétszer szavazhattak a nagyvárosiakkal szemben. PÜSKI 2006. 109. p.

³³ Az 1930-as évek végén a konzervatívok különösen alkalmatlannak tartották a titkosság bevezetését, mivel úgy vélték, hogy ez elősegíti a nemzetiszocialista pártok előretörését. Teleki Pál azt hangsúlyozta az 1939-es választások alatt, hogy a titkos szavazás a magyar ember egyenes jellemével ellentétben van. BOROS-SZABÓ 2008. 238. p.

A törvény szerint az országgyűlés képviselőházának 260 képviselője közül³⁴ 135-öt egyéni-, 125-öt pedig lajstromos választókerületben kellett megválasztani.³⁵ Mivel a titkos szavazás egyben kötelező is volt már az 1922-es rendelet szerint is³⁶ (nyilvános szavazásnál a választónak csak meg kellett jelenni az 1925-ös törvény szerint, de nem volt köteles szavazni), elmondható a korszak politikai és közjogi gondolkodásáról, hogy a választójogra elsősorban nem állampolgári jogként, hanem állampolgári köteleességként tekint. Megemlíthjük még, hogy a választójogát mindenki csak személyesen gyakorolhatta, és hogy a '30-as évek végéig minden választónak csak egy szavazatra volt joga.

2.2. A választókerületek átszervezése

A trianoni Magyarország választókerületi beosztását hosszabb ideig még az 1914-es szabályozás³⁷ határozta meg, csak a legszükségesebb határszéli korrekciók elvégzésére törekedtek. Az 1919-es miniszterelnöki rendelet³⁸ biztosította a lehetőségét annak, hogy az olyan választókerületekben, amelyeknek csak később szűnik meg az idegen megszállása, ott későbbi időpontban tarthassák meg a választásokat, illetve elrendelte azt, hogy ha a választókerületnek csak egy része áll vagy marad megszállás alatt, akkor a maradék rész – szükség szerint más székhellyel – a választókerületet önmagában alkotja.

³⁴ A törvény 1. § (1) bekezdéséhez tartozó indokolása szerint az országgyűlési képviselők számát a korábbi 245-ről azért kellett 260 főre felemelni, hogy azonos létszámban legyenek a felsőház és a képviselőház tagjai, különös tekintettel arra, hogy ekkor a két ház együttes ülésének hatásköre már kiterjedt törvényalkotási kérdésekre is. Az indoklás továbbá megemlíti, hogy a képviselők létszámának leszállítására hangoztatott és takarékosággal indokolt követelések csak hangulatkeltésre alkalmasak és a komoly bírálatot nem állják ki, ugyanis a képviselők valamivel magasabb vagy alacsonyabb száma az államháztartás mérlege szempontjából lényegében nem jelent semmit. Az indoklás végül hangsúlyozza, hogy Magyarországhoz képest sok külföldi államban sokkal több a képviselők száma a népesség arányához viszonyítva.

³⁵ 1938. évi XIX. tc., 1. §–4. §.

³⁶ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 12. §. Érdekes, hogy a szavazás kötelező jellegéről az 1919-es miniszterelnöki rendelet helyett maga az 1920. évi I. tc. rendelkezett:

„Alkotmányunk alapelveinek megfelelően az 1919. évi augusztus hó 7. napja óta alakult ideiglenes kormányok a nemzethez fordultak, hogy a nőkre is kiterjedő általános, titkos, egyenlő, közvetlen és kötelező választójog alapján válassza meg az akaratának képviselőjére hivatott nemzetgyűlést.”

1920. évi I. törvénycikk az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről, preambulum (3) bek. <https://net.jogtar.hu>

³⁷ 1914. évi XV. törvénycikk az országgyűlési képviselőválasztó-kerületek számának és székhelyének megállapításáról. <https://net.jogtar.hu>. A m. kir. belügyminiszter 1914. évi 55.000. számú körrendelete valamennyi törvényhatósághoz az országgyűlési képviselőválasztó-kerületek részletes beosztásának közvételéről. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, XLVIII. köt. Budapest, 1914. Magyar Királyi Belügyminisztérium, 536–732. p.

³⁸ 1919. évi 5.984. M. E. sz. rendelet, 1. § és 2. §.

Az 1922-es miniszterelnöki rendelet³⁹ szerint is még az 1914. évi állapotot kellett irányadónak tekinteni, de olyan új alapelvek mellett, hogy Budapesten nagyobb választókerületeket kell kialakítani,⁴⁰ hogy az aránytalanul nagy vármegyei kerületeket ketté kell osztani, illetve, hogy a csonka választókerületeket lehetőleg fenn kell tartani és a szomszédos választókerületekből kétezer főre kell kiegészíteni. A rendelet életre hívta a budapestkörnyéki választókerületet is, mely a korszakban – a fővárosiakhoz hasonlóan – tipikus lajstromosan szavazó kerület maradt végig.⁴¹ (A budapestkörnyéki választókerületet a korábbi újpesti, rákospalotai, cinkotai és kispesti választókerületekből, továbbá Csepel, Albertfalva, Budafok és Pestszentlőrinc községekből hozták létre.)

Egy másik, szintén 1922-es miniszterelnöki rendelet⁴² a választókerületi beosztást csak ott változtatta meg, ahol az ország területének megcsonkítása ezt elkerülhetetlenül szükségessé tette.⁴³ A választókerületek kérdését nem rendezte az 1925. évi törvény⁴⁴ sem, hanem erre vonatkozóan külön törvény megalkotását rendelte el,⁴⁵ és addig is felhatalmazta a minisztériumot, hogy a választókerületek számát 10%-kal csökkenthesse.

Végül az 1938. évi törvény⁴⁶ összetett megoldást alkalmazott: kimondta, hogy minden törvényhatóság önállóan egy-egy lajstromos választókerületet alkot,⁴⁷ az egyéni

³⁹ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 10. §.

⁴⁰ Korábban 22 egyéni választókerület volt Budapesten, ezekből alakítottak ki három lajstromos kerületet (Buda, Észak-Pest, Dél-Pest). BOROS–SZABÓ 2008. 240. p.

⁴¹ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 10. § 2. pont. A hivatkozott jogszabályhely ezt az elnevezést még nem használja, az csak az 1925. évi XXVI. tc. 13. § (1) bekezdésében tűnik fel az általunk is használt helyesírással.

⁴² 1922. évi 3.100. M. E. sz. rendelet. „Az idézett kormányrendelet tudvalevőleg az 1914:XV t.-c. alapján megállapított kerületi beosztáson nyugszik...” Lásd Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 347. p.

⁴³ 1922-ben 18.743 választójogosult tartottak nyilván a legnagyobb kerületben, és csak 911-et a legkisebben. HUBAI 1998. 113. p. Kifejezetten magas volt az egy körzetre jutó szavazók aránya az inkább baloldali, ellenzéki beállítottságú Budapesten. PÜSKI 2006. 106. p.

⁴⁴ 1925. évi XXVI. tc., 12. § (2) bek.

⁴⁵ Berecz Sándor a választókerületi reform halogatását a rendszer egykorú kritikusaként fogalmazta meg, jelezve, hogy mind az 1926. évi és mind az 1931. évi választásokon is még az 1922. évi 3.100. M. E. sz. rendelet volt érvényben. (Mivel a szerző könyve 1932-ben jelent meg, az értelemszerűen nem tartalmaz adatokat az 1935-ös választási évről.) Figyelmeztetett a burkolt pluralitásra, többek között a következő példával: „Győrben 9.209 választóra esik egy képviselő, a budapestkörnyéki választókerületben pedig 31.378 választóra, tehát több mint háromszoros a pluralitás Győr javára...” BEREZ 1932. 54–55. p.

⁴⁶ 1938. évi XIX. tc., 1. §–5. §.

⁴⁷ A törvény Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye területét kivételesen négy lajstromos választókerületre osztotta, illetve a három lajstromos választókerületet Budapesten is meghagyta, tekintettel ezek nagy területére és választói nagy számára. Ugyanakkor épp az ellenkező volt az oka annak, hogy Baja, Székesfehérvár és Sopron törvényhatósági jogú városok környező vármegyéjükkel együtt egy-egy lajstromos választókerületet alkottak. Lásd 1938. évi XIX. tc., 3. § és Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*,

választókerületek kapcsán azonban csak az ott megválasztható képviselők összlétszámát rögzítette,⁴⁸ azok területi elosztását már a belügyminiszternek kellett megállapítania külön rendeletben.⁴⁹ E rendeleti szabályozás terjedelmét a törvény maga korlátozta, egyrészt, mert az országgyűlési képviselők számát törvényhatóságokként előre meghatározta,⁵⁰ másrészt, mert előírta, hogy egyéni választókerületeket a belügyminiszternek kivétel nélkül minden vármegyében létre kell hoznia. Összességében véve azonban erről a szabályozásról is el lehet mondani, hogy bár a választókerületi beosztás ekkorra már kiküszöbölte a korábbi rendszer kirívó aránytalanságait, a lakossági arányoktól eltért továbbra is, és a hagyományosan kormánypárti beállítottságú területeket igyekezett többletmandátumokhoz juttatni.⁵¹

Szólnunk kell még a szavazókörök kialakításának elveiről is, hiszen ezek voltak a választás területi intézményrendszerének a legkisebb egységei. Az egy község egy szavazókör elv főszabályként érvényesült az egész korszakban,⁵² ettől azonban el lehetett térni, amennyiben a választójogosultak száma valahol az ezer főt jelentősen meghaladta.⁵³ Az 1938. évi törvény az ezerfős plafont hatszázra csökkentette, de csak ott, ahol nemcsak lajstromos, hanem egyéni választókerületeket is alakítani kellett.⁵⁴

VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 100. p.

⁴⁸ A törvény szerint 135 képviselőt egyéni-, 125 képviselőt lajstromos kerületben kellett megválasztani. Az egyéni és lajstromos kerületek fenti arányát a törvény 1. § (2) bekezdésének indokolása azzal magyarázza meg, hogy a törvényalkotó két szempont összeegyeztetésére törekedett: egyrészt, hogy túlságosan nagy egyéni kerületek ne legyenek, másrészt, hogy legalább két-két képviselőt kell juttatni a lajstromos kerületek mindegyikének. Egyébként a lajstromos választásnak nem lenne értelme.

⁴⁹ E rendkívül bonyolult szabályozásnak az 5. § indokolása szerint az volt az egyik oka, hogy a kerületi beosztás pontos megállapítása törvényi szabályozás keretébe „a dolog természeténél fogva” nem tartozhat, az úgy, mint korábban is, belügyminiszteri rendelet tárgya. Másrészt a törvényalkotó elzárkózott attól, hogy Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye választókerületi beosztását megállapítsa, minthogy az ott működő és csak lajstromosan szavazó budapestkörnyéki kerület nagyságának megállapításától függött az ottani egyéni kerületek száma. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye egyéni választókerületeinek megállapítása nélkül viszont értelmetlen lett volna, hogy az egyéni kerületek számát más törvényhatóságokra kalkulálja. Harmadrészt a törvényalkotó el kívánta kerülni azt is, hogy Budapest választókerületi beosztását törvényben kelljen rögzíteni. Ez lett volna a feltétele annak, hogy a lajstromos kerületekben megválasztható képviselők számát választókerületenként meghatározza. Lásd az 1938. évi 521. B. M. sz. és az 1939. évi 264. B. M. sz. rendeleteket is.

⁵⁰ A legtöbb országgyűlési képviselőt Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye (35 fő) és Budapest székesfőváros (27 fő) választhatta.

⁵¹ PÜSKI 2006. 110. p.

⁵² 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 6. §.

⁵³ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 11. § és 1925. évi XXVI. tc., 13. § (4) bek.

⁵⁴ 1938. évi XIX. tc., 6. §.

2.3. Országgyűlési képviselők behívása

A sors kegyes iróniáját jelentette, hogy az 1938. évi törvény a választókerületeket és a képviselőház létszámát még épp hogy csak rögzítette, amikor visszatért Magyarország-hoz a Felvidék déli része, amit később Kárpátalja katonai megszállása (1939), Észak-Erdély visszatérése (1940), illetve a délvidéki bevonulás (1941) követett. A visszacsatolt területek országgyűlési képviseletét valahogy meg kellett oldani, ám a választókerületek kialakítását, a választók névjegyzékének összeállítását, a választások kiírását és megtartását csak hosszabb idő alatt lehetett volna lebonyolítani.⁵⁵ Nem is szólva az újra megjelenő nemzetiségi kérdésről, amely miatt kellett volna, de a háború alatt – és az esetleges további területgyarapodásokra tekintettel – a választójogi törvényt egyelőre nem volt célszerű módosítani. Ezért a választójogban egy különleges elem jelent meg: a visszacsatolt területek képviselőit választás mellőzésével, egyszerűen behívták a magyar országgyűlésbe. A Felvidékről 26, Kárpátaljáról 12, Erdélyből 51, Délvidékről 26 képviselő érkezett, mellyel a magyar képviselőház tagjainak száma 375 főre emelkedett. A 375 képviselő közel 30%-át nem választották meg, a behívott képviselők szavazatai a kormánypárt működését segítették.

⁵⁵ Indokolás „a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területeknek az országgal egyesítéséről” szóló törvényjavaslatához. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, XII. köt. Budapest, 1939. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 27. p.; Indokolás „a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területek képviselőinek az 1939. év június hava 10. napjára egybehívott országgyűlés képviselőházába meghívásáról” szóló törvényjavaslatához. In *Az 1939. évi június hó 10-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, I. köt. Budapest, 1939. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 16–17. p.

3. Az aktív választójogosultság elemei

3.1. Magyar állampolgárság

Az aktív választójogosultságnak a magyar állampolgárság volt az első feltétele, e feltétel teljesüléséhez azonban nem volt elegendő önmagában az állampolgárság ténye. Választójogosultsága az 1919. évi miniszterelnöki rendelet szerint csak annak volt, aki a magyar állampolgárságot a választás előtt legalább hat évvel megszerezte;⁵⁶ a hat évet az 1922-es miniszterelnöki rendelet tíz évre emelte.⁵⁷ A tíz éves állampolgársági szabályt az 1925-ös és 1938-as törvények is változatlanul hagyták,⁵⁸ így érvényesült a Horthy-korszak egésze folyamán.

3.2. Egyhelyben lakás

Már az 1919. évi miniszterelnöki rendelet előírta, hogy a választásra jogosultnak legalább fél év óta ugyanabban a községben kell laknia.⁵⁹ A helyben lakás időtartamát az 1922-es miniszterelnöki rendelet és az 1925-ös törvény 2 évre,⁶⁰ az 1938-as törvény pedig 6 évre szigorította.⁶¹ Igen érdekes azonban, hogy a helyben lakás megkövetelt időtartama alól számos és egybehangzó kivételeket találunk a fenti jogszabályokban. Az 1919. évi miniszterelnöki rendelet az egyhelyben lakás alól egyrészt azokat mentesítette, akik a lakóhelyük elhagyására a rendkívüli viszonyok miatt kényszerültek, másrészt a közalkalmazottakat „általában” véve. Az 1922-es rendelet az első kivételt törölte, és azt egy új rendelkezéssel helyettesítette, mely az egyhelyben lakás megkövetelt ideje alatt a lakóhely egyszeri megváltoztatását bárkinek lehetővé tette. Ilyenkor a választójogosultsághoz szükséges egyhelyben lakás időtartamát a lakóhely megváltoztatása előtti egyhelyben lakás időtartama szerint állapították meg. Másrészt az 1922-es rendelet

⁵⁶ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 1. §.

⁵⁷ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 1. §–2. §. A tíz éves állampolgárság megkövetelését illetően arra hivatkozik az 1925. évi XXVI. törvénycikk 1. § (1) bekezdésének meglehetősen keveset mondó indokolása, hogy olyan fontos közjog, mint az országgyűlési képviselők megválasztása, csak olyanoknak adható „megnyugvással”, akik huzamosabb idő óta szorosabb érzelmi és érdekkapcsolatban vannak a magyar állammal.

⁵⁸ 1925. évi XXVI. tc., 1. § (1) bek., 2. § (1) bek., 3. § (1)–(4) bek.; 1938. évi XIX. tc., 19. § (1) bek., 20. § (1) bek., 21. § (1) bek., 22. § (1) bek., 23. § (1)–(3) bek.

⁵⁹ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 1. §.

⁶⁰ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 1. §–3. § és 1925. évi XXVI. tc., 1. § (1) bek., 2. § (1) bek. és 4. § (1)–(4) bek. E tekintetben az 1925. évi XXVI. tc. 1. §-ához tartozó indokolás teljesen semmitmondó, pusztán annyit említ, hogy a választójog gyakorlásához a megállapodottság – mely tekintetében a törvény „olyan mérsékelt igényeket támaszt” (!) – joggal megkívánható.

⁶¹ 1938. évi XIX. tc., 19. § (1) bek., 20. § (1) bek., 21. § (1) bek., 22. § (1) bek. és 24. § (1)–(4) bek. A magyarázatot elkerüli az 1938. évi XIX. tc. 19. § és 20. §-ainak indokolása is.

a második kivétel alá esők körét jelentősen kibővítette: bármily rövid ideig tartó helyben lakás is elegendő volt tisztviselőknek, tanároknak és lelkészeknek, továbbá mindazoknak, akik középiskolát végeztek és állandó állással rendelkeztek, valamint az Országos Színészegyesület tagjainak, illetve a felsorolt kategóriákba tartozó férfiak feleségeinek.⁶² Az 1922-es rendelet két kivételcsoportja érvényben maradt az egész korszakban, mivel az 1938. évi törvénynek is mindössze csak annyi volt az említésre méltó módosítása, hogy megszűnt a törvény színészekre való hivatkozása, ugyanakkor megjelentek a nyugállományú honvédek és csendőrök is a felsorolásában.⁶³ Megjegyezzük, hogy mivel a cigányság ekkor még jellemzően vándorló életmódot folytatott, a helyben lakás követelménye (a műveltségi cenzussal együtt) a választójogból lényegében egy egész etnikumot kiszorított.⁶⁴ A rendelkezés viszont a földművelő népességet alig érintette, hiszen a helyhez kötött gazdálkodás miatt nyilvánvaló volt a „röghöz kötöttsége”.⁶⁵

3.3. Életkor

Az 1919. évi miniszterelnöki rendelet a választójogosultságot annak adta meg, aki a 24. életévét már betöltötte.⁶⁶ Ezt az általános szabályt az 1922-es miniszterelnöki rendelet megváltoztatta, ekkortól a 24. életév csak a férfiak választójogosultságának lett az alsó korhatára,⁶⁷ a nők csak a 30. életévük betöltésével szerezték meg a választójogo-

⁶² Az 1925. évi XXVI. tc. 4. § (2) bekezdéséhez tartozó indokolásból csupán annyi derül ki, hogy akiknél a megtelepedettség szempontjából aggály nem merül fel, de az utóbbi években kénytelenek voltak a lakóhelyüket megváltoztatni, azokon kívül a törvényalkotó segíteni. Lényegében azonos kategóriákat alkalmaz az 1918. évi XVII. tc. is.

⁶³ A 1938. évi XIX. tc. 24. § (2) bekezdésének indokolása szerint a kivételezett személyek köréből az Országos Színészegyesület tagjai (továbbá a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok alkalmazottai és a nyugalmazott magántisztviselők) azért kerültek ki, mert többségüket az egyhelyben lakás kelleke alóli felmentés a középiskolát végeztek jogán is megilleti.

⁶⁴ Akár erre is utalhat Klebelsberg Kuno belügyminiszter magyarázata:

„Mi ennek a törvényjavaslatnak a megkoncipiálásánál arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy igenis a férfinépességnek azok a csoportjai, amelyek még a legelemibb ismeretekkel sem rendelkeznek és amelyek gyors egymásutánban ide-oda vándorolnak, amelyek gyökeret az ország földjébe nem vernek, azok igenis, választójogot gyakorolni nem fognak.”

In *Az 1920. évi február hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója*, XVII. köt. Budapest, 1922. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 188. p. Ugyanebben a beszédében utal Klebelsberg arra, hogy míg Franciaországban és Olaszországban csak a népesség 45%-ának van szavazati joga, addig Magyarországon az össznépesség 60%-a voksolhat. Klebelsberg e számításnál azonban a 24 év alatti magyarországi lakosságot figyelmen kívül hagyta!

⁶⁵ Püski is úgy látja, hogy inkább a városi – főleg segédmunkás – szavazók visszaszorítását célozta az állandó lakhely előírása. Püski 2006. 104. p.

⁶⁶ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 1. §.

⁶⁷ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 1. §–2. §. A 24. életév betöltésének követelményét az 1925. évi XXVI. tc. 1. § (1) bekezdésének indokolása azzal magyarázza, hogy az akkori magyar jogrendszer szerint a férfiak

sultságot.⁶⁸ Az 1922-es rendelet a 24. életév betöltését azoktól a férfiktól még nem követelte meg, akik a háborúban tett szolgálatukra tekintettel vitézségi érmet vagy Károly-csapatkeresztet szereztek. Ezt a kivételt az 1925. évi választójogi törvény megszüntette. Megmaradt viszont a másik kivétel, mely az egyetemet vagy főiskolát végzett személyeket a választójoggal életkoruktól függetlenül ruházta fel.⁶⁹ Az életkorra vonatkozó rendelkezések csak az 1938-as törvénnyel váltak igazán bonyolulttá, mert ekkortól már nemcsak a nemek szerint, hanem a választókerületek típusa szerint is különbözött a szabályozás. Igaz, ez csak a férfiak választójogosultságában hozott változást, mert ekkor lajstromos választókerületben 26 évre, egyéni választókerületben pedig 30 évre emelték fel a számukra kötelező korhatárt. Lajstromos kerületekben az egyetemet és főiskolát végzetten életkorukra tekintet nélkül szavazhattak továbbra is, egyéni kerületekben pedig elég volt a 26. életév betöltése is, feltéve, hogy az illető személy középiskolai végzettséget tudott bemutatni. Nőknek azonban a középiskolai végzettségen felül még azt is igazolniuk kellett, hogy állandó foglalkozásuk van, vagy férjüknek választójoga van egyéni kerületben. Lajstromos választókerületben e korkedvezmény a nőket külön feltételek nélkül, pusztán a középiskolai végzettség alapján illette meg.⁷⁰

3.4. Műveltségi census

Az iskolai végzettségnek – műveltségnek – a korszak választójogában kettős volt a szerepe: egyrészt – mint fent bemutattuk – bizonyos követelmények teljesülését illetően könnyítést jelentett (lásd egyhelyben lakás, életkor), másrészt viszont magának a választójogosultság megszerzésének is egyik követelményét, elemét képezte.⁷¹

teljeskorúakká csak ennek az életévnek a betöltésével váltak, így ekkortól kerültek a szavazati jog gyakorlásához szükséges ítélőképesség birtokába.

⁶⁸ A nők általában magasabb életkori censusát a korabeli vélemények azzal magyarázták, hogy a vallásosság szempontja, illetve a helyi egyházak vezetőinek instrukciói erősen befolyásolták többségük választói magatartását. A kormány így próbálta meg csökkenteni valamelyest a keresztény párti és legitimista ellenzék bázisát. ROMSICS 1991. 146. p. A nők választójogának történeti fejlődéséről lásd NAGYNÉ SZEGVÁRI Katalin: *A női választójog külföldön és hazánkban*. Budapest, 2001. HVG-ORAC.

⁶⁹ 1925. évi XXVI. tc., 1. § (1)–(2) bek., 2. § (1) és (4) bek. Az 1925. évi XXVI. tc. 1. § és 2. §-ának indokolása és az 1938. évi XIX. tc. 19. § és 20. §-ának indokolása is megerősíti azt a vélelmet, miszerint az egyetemet és főiskolát végzett ifjak tanulmányaik révén a választójog helyes gyakorlásához szükséges ítélőképességgel már teljeskorúságuk előtt rendelkeznek.

⁷⁰ 1938. évi XIX. tc., 19. § (1) és (5) bek., 20. § (1) és (6)–(7) bek., 21. § (1) és (6) bek., 22. § (1) és (3) bek.

⁷¹ A XIX. század Európájának liberális politikusai részéről általános érvnek lehet tekinteni, hogy csak megfelelő politikai kultúrával, műveltséggel rendelkező emberek számára szabad választójogot biztosítani. Bethlen István többször is hangsúlyozta, hogy önmagában nem elég a vagyon, a „gazdasági kultúra”. Magyarországon a társadalmi piramis az igen nagyszámú agrárproletár, szegényparaszt miatt igen széles volt alul, így a kortársak attól tartottak, hogy a középosztály nemzetfenntartó erejére épített rendszer felborul. BOROS-SZABÓ 2008. 238. p.

A bármely hazai nyelven való írni-olvasni tudást a nők választójogosultságának feltételként már az 1919. évi miniszterelnöki rendelet megkövetelte,⁷² ennyiben tehát a férfiak és nők jogegyenlősége már ekkor sem valósult meg. A korszakot meghatározó műveltségi cenzust az 1922-es miniszterelnöki rendelet vezette be⁷³ (melynek rendelkezéseit később az 1925. évi törvény is megismételte),⁷⁴ eszerint választójoga csak annak a férfinak volt, aki az elemi iskola negyedik osztályát elvégezte, illetve annak a nőnek, aki az elemi iskola hatodik osztályát befejezte.⁷⁵ Nő esetében azonban elég volt a negyedik osztály elvégzése is, ha legalább három törvényes gyermeke volt életben, akik közé beleszámítottak a háborúban hősi halált haltak is, vagy ha saját jövedelemből tudta magát eltartani. Az 1938. évi törvény a műveltségi cenzust a férfiak tekintetében is felemelte az elemi iskola hatodik osztályáig, e szabály alól viszont rendkívül összetett kivételrendszert rendelt alkalmazni. Annak a férfinak ugyanis, aki 1912 előtt született, elég volt az elemi iskola negyedik osztályát elvégezni, illetve még az sem volt szükséges, ha a férfi – tekintet nélkül a születési idejére – családfenntartó volt és tudott írni-olvasni. Az iskolai végzettség alóli teljes felmentésnek azonban emellett még voltak további követelményei. Az ilyen férfi vagy vitézségi érmet vagy Károly-csapatkeresztet szerzett, vagy az I. világháborúban hadirokkant lett; vagy önálló iparos, kereskedő vagy földműves volt (az utóbbi esetben azonban földbirtokának a törvényben meghatározott nagyságot vagy az abból származó jövedelemnek a törvényben előírt mértéket el kellett érnie, ráadásul ezek az értékek lajstromos és egyéni választókerületek szerint különböztek); vagy cselédként vagy mezőgazdasági munkásként legalább négy év óta ugyanabban a gazdaságban kellett alkalmazottnak lennie. Az 1938. évi törvény megtartotta a legalább háromgyermekes nőkre vonatkozó kivételt is, de csak abban az esetben, ha rendelkezett választójoggal a férjük is.⁷⁶

3.5. Jövedelmi (vagyon)i census

A műveltséghez hasonlóan ugyancsak kettős szerepe volt a jövedelemnek, mely a korszak választójogában előbb csak kiegészítő, később viszont már kötelező elemként jelent meg. A jövedelmi cenzust az 1919. évi miniszterelnöki rendelet még nem ismerte.

⁷² 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 1. §.

⁷³ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 1. §–2. §.

⁷⁴ 1925. évi XXVI. tc., 1. § (1)–(2) bek., 2. § (1)–(2) és (4) bek.

⁷⁵ Az 1925. évi XXVI. tc. 1. §-ának indokolása a műveltségi census felemelését érdekes módon magyarázza. Eszerint a műveltségi census a választójog gyakorlásához szükséges ítélőképességet hivatott biztosítani, az 1918. évi XVII. törvénycikk által megkövetelt írni-olvasni tudást azonban túl nehéz bizonyítani, ehhez képest sokkal egyszerűbb a lényegében szintén írni-olvasni tudást igazoló négy elemi osztály elvégzését kimutatni. Püski szerint az iskolai végzettség megkövetelésével a falusi – elsősorban női – szavazókat igyekeztek visszaszorítani. Püski 2006. 104. p.

⁷⁶ 1938. évi XIX. tc., 19. § (1)–(5) bek., 20. § (1)–(2) és (6)–(7) bek., 21. § (1)–(3) és (6) bek., 22. § (1) és (3) bek., 25. §.

Először az 1922-es miniszterelnöki rendelet vezette be könnyítő szabályként, azokra a nőkre vonatkozóan, akik igazolni tudták az elemi iskola hatodik osztálya helyett a negyedik osztály elvégzését. Ha ugyanis az ilyen nők saját jövedelmükből tartották el magukat, választójogosultakká váltak.⁷⁷ Az állandó jövedelem csak az 1938-as törvénnyel lett a választójognak kötelező eleme.⁷⁸ Ekkortól egyéni választókerületben csak az a férfi szavazhatott, aki családot tartott el és állandó foglalkozása volt, nő pedig lajstromos választókerületben is csak akkor, ha saját jövedelméből tartotta el magát vagy választójoggal rendelkező férfi felesége volt. A vagyon és a jövedelem kiegészítő elemként is tovább működött, hiszen az 1938. évi törvénytől kezdve azon földművesek választójoga, akik csak írni-olvasni tudtak – messze lemaradva a megkövetelt műveltségi census mögött – birtokaik jövedelmétől vagy nagyságától függött.⁷⁹ A csak írni-olvasni tudó cselédeknek és mezőgazdasági munkásoknak pedig akkor volt választójoga, ha legalább négy év óta ugyanabban a gazdaságban voltak alkalmazva.

3.6. Gyermek szám és családfenntartás

A két elemet együtt vizsgáljuk meg, habár a vonatkozó joganyagban egymással nem függnek össze. Az 1919. évi miniszterelnöki rendelet a gyermekek számára és a családfenntartásra nézve még nem tartalmazott semmilyen rendelkezést sem, a gyermekek száma mint kiegészítő szabály legelőször az 1922-es miniszterelnöki rendeletben tűnik fel. Az a nő ugyanis, aki az elemi iskola hatodik osztálya helyett csak a negyedik osztályt végezte el, választójogot szerzett, amennyiben legalább három törvényes gyermeke volt életben, és ezek közé beleszámítottak azok is, akik a háborúban estek el.⁸⁰ E fikciót⁸¹ alkalmazta az 1925. évi törvény is,⁸² mely a joganyagból csak 1938-ban került ki. Az 1938-as szabályozás szerint a legalább három életben lévő törvényes gyermekekre akkor lehetett hivatkozni, ha az anya tudott írni-olvasni, és volt választójoga a férjének is.⁸³ Ezzel a műveltségi cenzustól való eltérésre a korábbiakhoz képest ugyan szélesebb lehetőség nyílt,

⁷⁷ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 2. § 2. pont és 1925. évi XXVI. tc., 2. § (2) bek. 2. pont.

⁷⁸ 1938. évi XIX. tc., 19. § (3) bek. d)–i) pontok, 20. § (1) bek. 1. pont a) alpont és (2) bek., 21. § (1) bek., (3) bek. d)–i) pontok és (4) bek., 22. § (1) bek. 1. pont a) alpont, (2) bek. és (3) bek. a) pont.

⁷⁹ Lajstromos kerületben: akinek a földbirtokából származó jövedelme legalább 40 aranykorona, vagy a földbirtokának területe legalább két kat. hold és háza is van, vagy legalább 2 kat. hold területe van és 2 kat. holdnyi földet haszonbérel is. A kizárólag haszonbérletre külön szabályok vonatkoztak. Ugyanezek az értékek egyéni választókerületben: jövedelemre vonatkozóan 60 aranykorona, területek vonatkozásában 5 kat. hold.

⁸⁰ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 2. § 1. pont.

⁸¹ A jogi fikció a jogi szabály célzott hatásának érdekében alkalmazott jogalkotás-technikai megoldás, amikor egy tudottan valótlan tényállást valóságosnak fogad el a jogszabály.

⁸² 1925. évi XXVI. tc., 2. § (2) bek. 1. pont.

⁸³ 1938. évi XIX. tc., 20. § (1) bek. 2. pont és 22. § (1) bek. 2. pont.

azonban a nő választójoga – e kivétel tekintetében – a férje választójogától vált függővé. Ezzel a megoldással másutt is találkozunk a törvényben, hiszen 1938-tól már általában véve is csak az a nő volt választásra jogosult, aki saját jövedelméből tartotta el magát vagy választójoggal rendelkező férfinak volt a felesége.⁸⁴ Igen érdekes, hogy az egyéni választókerületekben a férfinak is függött a feleségétől a választójoga, tekintettel arra, hogy a férfi családfenntartói szerepét az 1938. évi törvény a választójog feltételeként szabta.⁸⁵ Továbbá a családfenntartói szerepet megkövetelte a törvény az olyan férfiaktól is, akik lajstromos választókerületben mindössze a műveltségi census legalsó fokát, az írni-olvasni tudást tudták teljesíteni.⁸⁶

3.7. Háborús érdemek

A háborúban szerzett érdemek a kor választójogában könnyítő szabályként jelennek meg. Már az 1919. évi miniszterelnöki rendelet is életkorra tekintet nélkül biztosította a választójogot azoknak, akik az első világháborúban legalább tizenkét héten át arcvonalbeli szolgálatra voltak beosztva.⁸⁷ E kedvezményt az 1922-es miniszterelnöki rendelet ebben a formában megszüntette, viszont szintén életkorra tekintet nélkül biztosította a választójogot az olyan személyeknek, akik vitézségi érmet vagy Károly-csapatkeresztet nyertek.⁸⁸ Az 1925-ös törvény azonban ezt a kivételt eltörölte. A vitézségi érem és a Károly-csapatkereszt tulajdonosait – már az újabb háború előestéjén – csak az 1938-as törvény privilegizálta újra, az ilyen személyek pusztán írni-olvasni tudás alapján – tehát a magasabb műveltségi census mellőzésével – választójogot kaptak, feltéve, hogy családfenntartók voltak.⁸⁹

3.8. Régi joron választók

A régi joron való választás azt jelentette, hogy választójoga volt mindenkinek, aki az 1918. évre érvényes névjegyzékbe fel volt véve. Ezt a szabályt az 1922. évi miniszterelnöki rendelet vezette be,⁹⁰ és csak az 1938. évi törvény törölte el.

⁸⁴ Uo. 20. § (1) bek. 1. pont a) és b) alpontok, 22. § (1) bek. 1. pont a) és b) alpontok.

⁸⁵ Uo. 21. § (1) bek.

⁸⁶ Uo. 19. § (3) bek.

⁸⁷ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 1. §.

⁸⁸ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 1. §.

⁸⁹ 1938. évi XIX. tc., 19. § (3) bek. a) és c) pontok, 21. § (3) bek. a) és c) pontok.

⁹⁰ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 1. § és 1925. évi XXVI. tc., 1. § (3) bek. A törvény indokolása arra hivatkozik, hogy aki megelőzőleg választó volt, annak meghagyta a választójogát az 1848:V., az erdélyi 1848:II., az 1874:XXXIII., az 1913:XIV. és az 1918. évi XVII. tc. is. Már az 1922. évi miniszterelnöki rendelet is feltételként szabta, hogy az ilyen választónak ugyanabban a községben kell laknia, mint amelynek névjegyzékébe felvették 1918-ra. E rendelkezésnek a törvény indokolása szerint az volt a lényege, hogy ne

3.9. Kizárások

Az erre vonatkozó szabályok az egész korszakban állandók voltak, csak kiegészítő módosításokat találunk az egymást követő jogszabályokban. A kizárt személyeknek két nagy csoportja volt: az egyik, akik nem gyakorolhatták a választójogot, a másik pedig, akik eleve ki voltak zárva a választójogból. Ez utóbbi csoport tagjait a választói névjegyzékbe sem lehetett felvenni. A választójogot nem gyakorolhatták a fegyveres erő, a csendőrség, a rendőrség és a vámőrség tényleges szolgálatban álló tagjai. A választójogból kizártak minden olyan személyt, aki gondnokság, csőd vagy erkölcsrendészeti ellenőrzés alatt állt, vagy közsegélyből (népházban) élt, akit büntett vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt ítélték el, illetve, akik politikai jogainak gyakorlását felfüggesztették. Az 1919. évi miniszterelnöki rendelet e felsorolását⁹¹ az 1922-es miniszterelnöki rendelet három fontosabb ponton egészítette ki,⁹² mely kiegészítések később átkerültek az 1925. évi törvénybe is.⁹³ Kizárták a választójogból azokat, akiknek gyermekei felett a hatóság megszüntette az atyai hatalmat, akiket a közveszélyes munkakerülőkről szóló törvény alapján dologházba utaltak, illetve akik az ellenséghez átpártoltak. Az 1938-as törvény azt az anyát is kizárta a választójogból, akit a hatóság elmozdított gyámi tiszteből érdemtelenység okából.⁹⁴ Jól megfigyelhető itt is, hogy a családot mennyire preferálják a korszak választási jogszabályai.

4. A passzív választójog és az összeférhetetlenség

4.1. Passzív választójog

Egészen 1938-ig országgyűlési képviselővé bárkit meg lehetett választani, aki az előző alfejezet szerinti választójogosultságát (aktív választójogát) és a 30. életéve betöltését tudta igazolni.⁹⁵ Az 1938. évi törvény azonban további szabályként vezette be, hogy a képviselőjelöltnek legalább öt év óta olyan foglalkozásának kell lennie, amely

kelljen bizonyítani, hogy a régi jogn szavazók az akkori követelményeknek megfeleltek-e.

⁹¹ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 3. §.

⁹² 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 4. § és 5. §.

⁹³ 1925. évi XXVI. tc., 6. § és 7. §. A törvény indoklása is kiemeli, hogy a fegyveres erők pártpolitikától való távoltartása az 1918. évi XVII. tc. álláspontját érvényesíti, továbbá a választójogból kizártakra vonatkozó felsorolás is az említett tc. idevágó rendelkezéseivel lényegileg megegyezik. Megemlítjük még, hogy az 1925. évi törvényben már kifejezetten szabadságvesztés-büntetést jelent az „elítélés”, illetve, hogy választásból kizáró ok volt a nyilvános helyen többször is botrányt okozó részegség.

⁹⁴ 1938. évi XIX. tc., 26. §–28. §, különösen: 27. § 5. pont.

⁹⁵ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 2. §; 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 7. § és 1925. évi XXVI. tc., 9. §.

után egyenes adót fizet. Ha a jelölt felsőfokú végzettséggel rendelkezett, akkor egy év is elegendő volt az ilyen foglalkozás gyakorlására a választást megelőzően.⁹⁶ E foglalkozási követelménynek megfeleltek a nyugdíjasok, valamint a vagyonuk jövedelméből élők, továbbá az egyházi testületek tagjai és az élethivatásszerű állandó foglalkozással rendelkező férfiak feleségei is.⁹⁷ Megjelent tehát a vagyoni (foglalkozási) cenzus a megválaszthatóság kapcsán külön is, itt viszont a törvény elsősorban az adófizetés tényét hangsúlyozta ki.

4.2. Összeférhetetlenség

Azokat a funkciókat tekintjük át az alábbiakban, amelyek betöltői hiába rendelkeztek passzív választójogosultsággal, mégsem lehetett őket megválasztani az országgyűlés tagjának. Megközelítésünkéből következik az is, hogy itt csak a megválasztás előtt felmerülő, és nem az országgyűlési tagság megszerzését követően előálló összeférhetetlenségi okokkal kívánunk foglalkozni. A szabályozást nagyjából az egész korszakban egységesnek lehet tekinteni.⁹⁸ Nem lehetett főispánt, alispánt, polgármestert, szolgabíró, bírót, ügyészt, a rendőrhatalóság vezetőjét, illetve a választási bizottság és a szavazatszedő küldöttség elnökét képviselővé választani abban a kerületben, ahová a hivatali működése esett. Ebben a rendelkezésben a hatalmi ágak elválasztása világosan jelenik meg. Igaz, a Friedrich-kormány 1919-ben még külön rendeletben⁹⁹ átmenetileg érvénytelenítette a bírók, ügyészek, közjegyzők, az állami számvevőszék hivatalnokai és a szabadalmi tanács elnöke nemzetgyűlési tagságára vonatkozó összeférhetetlenséget. Viszont ugyanez a rendelet előírta azt is, hogy a fegyveres erő, a csendőrség és a rendőrség tényleges szolgálatban álló tagjait nem lehet a nemzetgyűlésbe megválasztani. Az olyan kormánybiztosok és törvényhatósági kormánybiztosok megválaszthatóságát pedig, akik közvetlenül a választást megelőzően töltötték be funkciójukat, az összeférhetetlenségi rendelet mellett kizárta maga a választójogi rendelet is. Csak érdekességképpen említjük meg, hogy ekkor még nem lehetett megválasztani a szerzetesrendek tagjait sem, a premonstreiek, a ciszterciák, a bencések és a kegyesrendiek kivételével. Az 1922-es rendeletről kezdve nem lehetett olyan személy a nemzetgyűlésnek

⁹⁶ 1938. évi XIX. tc., 55. §. A törvény indoklásából derül ki, hogy felmerült olyan elképzelés is, hogy egyéni és lajstromos kerületben a választhatóság feltételeit is különbözőképp kellene megállapítani. Ezt a megoldást azonban a törvényalkotó elvetette, arra hivatkozva, hogy így a választókerületek meghatározott csoportjában lennének csak megválaszthatók bizonyos képviselőjelöltek.

⁹⁷ Az állami egyenes adó fizetése tekintetében a törvényalkotó fikcióval élt itt is.

⁹⁸ 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendelet, 4. §; 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 8. § és 9. §; 1925. évi XXVI. tc., 10. § és 11. §; 1938. évi XIX. tc., 56. § és 57. §. Az 1925. évi törvény indoklása is utal arra, hogy az 1918. évi XVII. tc.-hez képest csak néhány pontban tér el a felsorolása. Az indoklás a törvény egyetlen említését érdemlő új rendelkezésének azt tekinti, hogy a választás tisztasága érdekében a választókerület területén a földbirtokrendezésben közreműködött személyt (bíró, ügyvéd, más meghatalmazottat) nem lehet országgyűlési képviselővé választani.

⁹⁹ 1919. évi 5.986. M. E. sz. rendelet.

a tagja, aki népbiztos vagy vádbiztos volt, illetve a forradalmi törvényszéken működött a Tanácsköztársaság alatt. E választójogi büntetőintézkedés hatályban volt az egész korszakban. Nem volt nemzetgyűlési képviselővé választható az a személy sem, akit hivatalvesztésre, vagy nyereségvágyból elkövetett bűntett, illetve rágalmazás vagy izgatás miatt szabadságvesztés-büntetésre ítélték, továbbá aki – az 1938-as törvény szerint – már kétévnyi közadóhátralékot halmozott fel. Ez utóbbi esetek azonban már kizárási, mintsem összeférhetlenségi okok, hiszen nem kötődtek meghatározott pozíciókhoz.

5. A Horthy-korszak a választójog tükrében és a korszak választójogának európai helye

A két háború közötti Magyarországon általános gyakorlatnak lehet tekinteni, hogy a kormányzó előbb mindig a miniszterelnököt nevezte ki, aki azt követően igyekezett a választásokon a működéséhez szükséges országgyűlési többséget biztosítani, sőt előfordult, hogy a választás előtt még meg kellett szerveznie magát a kormánypártot is. A legnyilvánvalóbb példa erre az 1922-es választások és Bethlen István miniszterelnöksége, de az 1935-ös választásoknak is az volt a tétje, hogy Gömbös Gyula miniszterelnök a Bethlen Istvánhoz hű elemeket a kormánypártban kicserélhesse.¹⁰⁰ Tehát nem a demokratikus látszat fenntartása volt a célja a korszak választásainak, sőt a kormánypárti képviselők cseréjének lehetőségén túl az ellenzék is épp ekkor élt a legélesebb kritikával. A rendszer ugyanis megtűrte és részben beengedte a hatalomba az ellenzékét is, igaz, az ellenzéki politizálást – épp a választási rendszer manipulatív elemei révén – igyekezett keretek között tartani. Mivel azonban az autoriter rendszerek gondolkodásával maga a parlamenti logika ellenkezik – azaz, ha egyáltalán sor kerül választásokra, azzal pusztán a demokratikus látszatot kívánják fenntartani és a politikai elitet legitimálni –,¹⁰¹ a Horthy-rendszert nem lehet autoriternek tekinteni, az sokkal inkább egy félparlamentális berendezkedés jegyeit viseli. Ez az, ami meghatározza a helyét a két világháború közötti Európában is, hiszen az újonnan létrejött demokráciákban másutt is igyekeztek a választásokat előre kiszámíthatóvá tenni, de például Németországban épp az általános választójog gyakorlása révén következett be olyan radikális rendszerváltozás, amelyben az újonnan hatalomra került politikai erők a választóikat az általános választójog gyakorlásának valódi lehetőségétől megfosztották, létrehozva ezzel egy totális rezsिम hosszú távú fenntartásának alapját.¹⁰²

¹⁰⁰ BOROS–SZABÓ 2008. 269. p. Első miniszterelnöksége idején lényegében nem volt pártja és parlamentje Teleki Pálnak sem, a leszavazástól a koalíciós pártok közötti, illetve a pártokon belüli ellentétek mentették meg. Uo. 259. p.

¹⁰¹ III. Napóleon például megriadt, amikor kilenc ellenzéki képviselő is bekerült a semmiféle hatáskörrel sem rendelkező francia képviselőházba. Úgy érezte, az általa létrehozott rendszer nem működik tökéletesen.

¹⁰² BOROS Zsuzsanna: Autoriter típusú volt-e a Horthy-kor magyar politikai rendszere? Korabeli és mai nézőpontok. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös*

A Friedrich István-féle választójogi rendelet a dualizmus kori állapothoz képest igen nagymértékű jogkiterjesztést jelentett: a szavazati jogot az összlakosság legalább 40%-ának adta meg a korábbi 6% helyett.¹⁰³ Ez követte az európai vonulatot, az e tekintetben élen járó államok – térségünkben Ausztria, Csehszlovákia és Németország – a lakosság 50–60%-ának biztosította a választójogot. A Friedrich István-féle rendeletnek abban is kifejeződött a modernsége, hogy a nőknek is megadta a politikai véleménynyilvánításra a lehetőséget, míg számos nyugati állam csak fokozatosan és jócskán megkésve terjesztette ki a választójogot nőkre.¹⁰⁴ Franciaországban például, ahol egész Európában a legkorábban vezették be az „általános” választójogot, a nők csak a második világháború után szerezték meg a szavazáshoz való jogosultságot.¹⁰⁵ Meg kell jegyeznünk viszont, hogy a Friedrich István-féle rendelet szerint is a nőknek írni-olvasni kellett tudni ahhoz, hogy legyen választójoguk, e tekintetben tehát nem volt egyenlő a férfi szavazókkal az elbírálásuk.¹⁰⁶

Bethlen István reformjának az volt a célja, hogy olyan kormányzati többséget biztosítson, amely leválthatatlan, de egyúttal a többpárti pluralizmust is megtartsa.¹⁰⁷ Bethlen többször kifejtette, hogy a mechanikus többségi elv alkalmazása „nyers” tömeguralomhoz vezet, mely tömeget a képzetlensége és a súlyos szociális helyzete a napi érdekein felülemelkedő, távlati döntések meghozatalára, így az ország irányítására alkalmatlanná tesz. Nézete szerint, ha ez mégis bekövetkezik, akkor – látva 1918 és 1919 forradalmait – anarchikus állapotok, működésképtelen állam vagy diktatúra keletkezik. Az ország vezetésének tehát meg kell maradnia az „intelligens vezető osztályok” kezében.¹⁰⁸ Bethlen István elképzelése manipulált választójogban öltött testet, amely abból indult ki, hogy a kormánypárt fő bázisa a nyílt szavazású – és emiatt viszonylag könnyen befolyásolható – vidéki kerületek, ezért az egyszerű többségi elvet érvényesítették ezeken a helyeken. A titkosan szavazó városokban viszont lajstromos rendszert vezettek be, abban a reményben, hogy így a kormánypárti kisebbségi szavazatok sem vesznek el, különösen úgy, hogy ott a szavazásra minden jogosultat köteleztek, a titkos szavazás miatt a kormánypárti választókat hátrány egyébként sem érthette, pártonkívüli jelöltek számára pedig a lajstromos rendszer eleve nem adott lehetőséget.¹⁰⁹

Nominatae, 2006. 43. sz. 99–130. p. Lásd még: BOROS–SZABÓ 2008. 353–386. p.

¹⁰³ Boros a dualizmus kori arányt 7–8%-ra teszi. Lásd BOROS–SZABÓ 2008. 242. p.

¹⁰⁴ PÜSKI 2006. 98. p.

¹⁰⁵ BOROS–SZABÓ 2008. 235. p.

¹⁰⁶ Fontosnak tartjuk azonban, hogy a korszakon ne kérjünk számon anakronisztikus dolgokat: nemzetközi egyezményt csak 1953-ban fogadott el az ENSZ a nők politikai jogaira vonatkozóan. Lásd 1955. évi 15. tvr.

¹⁰⁷ PÜSKI 2006. 102., 112. p.

¹⁰⁸ ROMSICS Ignác: Bethlen István konzervativizmusa. *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve*, 1988. 1. sz. 324. p.

¹⁰⁹ PÜSKI 2006. 107., 112. p.

1922 után a választójogi rendelet hatását többször is kormányzati szintű statisztikai felmérések vizsgálták, amelyek kimutatták, hogy a választójogosultak körében a tisztviselői és a mezőgazdasági birtokos réteg országos számarányához képest felülreprezentált, erősen alulreprezentált viszont a cselédség és a mezőgazdasági munkásság. Ez a kormányzat törekvéseivel összhangban állt.¹¹⁰ Mindazonáltal a bethleni időszakban az összlakossághoz képest 27–30%-ra tehető a választásra jogosultak aránya, ami még mindig nem tekinthető túlságosan rossz mutatónak: Magyarország ezzel nagyjából középtájról, Belgium, Franciaország és Svájc szintjére került európai viszonylatban.¹¹¹ Továbbra is progresszív elem volt a magyar rendszerben a nők választójoga, ugyanakkor a nyílt szavazás intézménye – mely még az analfabetizmus jelenségére figyelemmel is korszerűtlen volt – az európai trendtől már messze elmaradt.

Az utolsó, 1938-as törvénnyel a választójog még inkább bonyolulttá és manipulálttá vált, a törvény olvasója joggal érezheti, hogy több benne a kivétel, mint a szabály. Sok esetben pedig hiányzik, vagy a lényegét megkerüli az indoklás. A vármegyék területén, ahol létrehoztak egyéni választókerületeket is, ott kétszer lehetett szavazni (pártlistára és egyéni jelöltre is), szemben a nagyvárosokkal – beleértve Budapestet –, ahol egyéni kerületek nem voltak, így e helyeken csak egy lajstromos szavazattal rendelkezett mindenki. Ámbár ez kétségkívül jelentős aránytalanságot teremtett, hangsúlyoznunk kell, hogy a Horthy-korszak választójogának fejlődése idáig igen nagy utat tett meg. Az 1919-es néptörvény tisztán lajstromos rendszere, illetve a szintén 1919-es miniszterelnöki rendelet tisztán egyéni kerületekre alapuló megoldásával szemben 1938-ra már nemcsak vegyes, hanem nagyrészt párhuzamos rendszer valósult meg, mely kettősség – pártlistára és egyéni jelöltre való szavazás – az 1990-es, első szabad választásoknál alkalmazott rendszerhez már egészen közelített. Megjegyezzük, hogy 1925-ben felbukkan az országos lista is, igaz, az 1990 utáni választási rendszerben betöltött kompenzációs szerepéhez képest még eltérő céllal, és ekkor még csak epizód szerepet (illetve a gyakorlatban azt sem) játszik.

Habár a voksolás a Horthy-korszak túlnyomó része alatt nem volt egészében titkos, a rendszer fejlődése 1938-ra a teljes titkosságig ismét eljut. Igaz, amellet, hogy az 1938-as törvény a titkos szavazást bevezette, a censusokat cserében felemelte. Viszont még ez sem változtatja meg azt a tényt, hogy a korszak választójogában a dualizmus időszákához képest a vagyoni census majdnem teljes eltörlése nagyon nagy előrelépés, ami lehetővé tette a magyar állampolgároknak a választásokon való jóval nagyobb arányú részvételét. Még akkor is, ha az 1938-as törvény a szavazásra jogosultak számát is-

¹¹⁰ Uo. 104. p.

¹¹¹ Uo. 103. p.

mét csökkentette: az 1935-ös 35%-hoz képest az ország lakosságának már csak 29%-a rendelkezett választójoggal 1939-ben.¹¹² Megemlítjük, hogy mindemellett a felsőház és a kormányzó jogkörének kiterjesztésével magának a képviselőháznak a súlya is csökkent.

Legvégül arra kívánunk rámutatni, hogy habár a Horthy-korszak választójogából egy kétségkívül férfijogú társadalom képe rajzolódik ki (elég csak a nők magasabb műveltségi cenzusára utalni), a korszak választójoga nagyon is nemzeti. A legalább háromgyermekes családanyáknak a műveltségi cenzusát, mivel ők „a nemzet erősödését több gyermek felnevelésével szolgálják”¹¹³, már az 1922-es miniszterelnöki rendeletben le szállították. Az 1938. évi törvény pedig egyéni választókerületben csak olyan férfinak adott választójogot, aki családfenntartó volt.

¹¹² A választójogosultak arányának megemelkedése a bethleni időszakhoz képest a vagyoni helyzet és az iskolázottság javulásának eredménye. BOROS–SZABÓ 2008. 242. p.

¹¹³ Indokolás az 1925. évi XXVI. tc. 2. § (2) bekezdéséhez.

A képviselőjelölési rendszer a Horthy-korszakban

„A képviselőjelölés, mint intézmény annyit jelent, hogy képviselővé a megválaszthatóság általános kellékeivel rendelkezők közül csak az választható, aki szabályszerűleg képviselővé jelöltetvén, ezáltal a megválaszthatóság különös kellékével is felruházott. Lényege azonban az is, hogy korlátot állít a választójogosultság érvényes gyakorlása elé, amennyiben érvényesen nem lehet bárkire, hanem csak arra szavazni, akit szabályszerűen jelöltek.”¹¹⁴

(Zsedényi Béla, 1927)

1. Bevezető

Az 1925. évi választójogi törvénynek¹¹⁵ – mely Magyarország legfontosabb választási jogszabálya volt a két háború közötti években – a jelöltajánlási rendszere volt a gyakorlatban a legsebezhetőbb része. Aligha meglepő tehát, hogy a múltó évek során egyre csak szaporodtak a vele szembeni kritikák: aggályaikat nemcsak a (főként ellenzéki) országgyűlési képviselők hangoztatták, hanem az elméleti és a gyakorlati jogélet jeles szakemberei is leírták. Elsők között hangsúlyozta például Zsedényi Béla, a miskolci evangélikus jogakadémia tanára – akit később, 1944 decemberében az ideiglenes nemzetgyűlés elnökévé választottak –, hogy a törvény e pontjai az eredeti szándéktól teljesen távol álló célok megvalósítására tág teret nyitnak.¹¹⁶ Mi volt azonban a korabeli képviselőjelölési rendszerrel valójában a probléma, és milyen ki nem mondott célok megvalósítására utalgat a kiváló jogtudós munkájában? Az alábbiakban ezt a problémakört vizsgáljuk meg, látószögünket lépésről-lépésre szűkítve: azaz a jelölési rendszer egykorú európai kontextusát követően a hazai szabályozást, végül az azzal való visszaélés módját és célját mutatjuk be.

¹¹⁴ ZSEDÉNYI Béla: A képviselőjelölés. *Miskolci jogászélet: Jog- és államtudományi közlöny: A miskolci ev. jogakadémia hivatalos lapja*, 1927. 1. sz. 1. p.

¹¹⁵ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

¹¹⁶ ZSEDÉNYI 1927. 1. p.

2. Külföldi rendszerek

A két háború közötti Európa választási rendszereihez – a komparatistikai megközelítéshez – a legfontosabb egykorú magyar forrás Berecz Sándor 1932-ben megjelent könyve, melyben a szerző természetesen az egyes államok jelöltajánlási rendszerét is áttekintette.¹¹⁷ Berecz kitűnő munkájában országról országra halad, itt azonban nem lehet célunk a vonatkozó fejezetének átfogó rekonstruálása. Ezért az egyes európai államokból csoportokat alakítottunk ki, a különböző csoportokból pedig néhány, általunk jelentősebbnek tartott országot csak példálózva emelünk ki.

A jelölés intézményét a svéd választási törvény nem ismerte, ugyanúgy, ahogy a német Reischrat által 1931-ben elfogadott Wirth-Kaisenberg-tervezet – a német választójogi reform – sem. (Hitler csak 1933-ban került hatalomra, a tervezet tehát még megelőzte a náci uralmat.) Bár Franciaországban formálisan létezett jelölési eljárás, az mindössze abból állt, hogy a jelölt hitelesített fellépési nyilatkozatot adott át az illetékes prefektusnál.

Tekintettel azonban arra, hogy a jelölésnek a választás megkönnyítése a célja, azaz az olyan személyek előzetes kiválogatása, akiket a választók egy-egy jelentősebb csoportja támogat, a jelölési eljárást az európai országok többsége alkalmazta. Ám e szempontból különleges volt a fasiszta (a Mussolini-féle) Olaszország, illetve Szovjet-Oroszország rendszere, ahol nem a választópolgárok jelöltek. Olaszországban meghatározott gazdasági, kulturális, nevelésügyi és segélyezési szervezetek ajánlottak, akik közül – de akár más személyek figyelembevételével is – a képviselőket a Fasiszta Nagytanács választotta. Az állampolgárok csak az így kijelölt képviselők elfogadására vagy elutasítására szavazhattak. A szovjet rendszerben is csak a pártszervezetek és szakszervezetek állíthattak jelölteket a választási gyűléseken, akiket a választók nyíltan (felkiáltással) szavaztak meg. Berecz mindkét esetben hangsúlyozza, hogy Magyarországon az ilyen megoldások nem kívánatosak. Például az olasz rendszer szerinte a „magyar alkotmányos alaptörvényeink szellemétől és rendelkezéseitől merőben idegen”.¹¹⁸

Annál inkább támogatta viszont az angol minta átvételét, ahol mindössze tíz választó ajánlására volt szükség, de egyúttal 150 font választási biztosíték (kaució) letételét is megkövetelték. A jelölt a pénzét csak akkor kapta vissza, ha a választáson rá esett a leadott szavazatok legalább egynyolcada. Bár számos magyar politikus úgy látta, hogy ez a megoldás a kevésbé vagyonos jelölteket a versenyből eleve kizárja, Berecz arra

¹¹⁷ BERECS Sándor: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932. Egyetemi Nyomda, 106–130. p. Már korábban is törekedtünk arra, hogy emléket állítsunk a mára méltatlanul elfeledett szakírónak, lásd HOLLÓSI Gábor: *A tökéletes választójog: Berecz Sándor választójogi tervezete 1932-ben*. In UJVÁRY Gábor (szerk.): *VERITAS Évkönyv 2017*. Budapest, 2018. Magyar Napló – VERITAS Történetszerkesztő Intézet, 217–233. p.

¹¹⁸ BERECS 1932. 117. p.

hivatkozott, hogy sokkal többbe kerül a számos pártiroda fenntartása, illetve az aláírások gyűjtésére egy egész korteshadsereg toborzása, tehát mégiscsak ez a legalkalmasabb mód az „önjelöltek” távoltartására. A két háború közötti Észtország lényegében az angol rendszer listás változatát működtette: csupán öt választópolgár hitelesített aláírását követelte meg, ugyanakkor a pártlista benyújtójának 500 észt korona biztosítékot kellett letennie. Ezt az összeget csak akkor nem fizették vissza, ha egyetlen mandátumot sem szerzett a lista. Megjegyezzük, hogy Észtországban (de Finnországban is) már az ajánlásoknál védtek az állami rendet: ajánlólistát nem nyújthattak be olyan szervezetek, amelyek az állami rend vagy a fennálló társadalmi rend erőszakos megváltoztatására törekedtek.

A negyedik csoportba azok az európai államok sorolhatóak, amelyekben az érvényes jelöléshez szükséges aláírások száma már egy magasabb értékben volt meghatározva. Például száz választó ajánlását követelték meg Belgiumban, Ausztriában vagy Csehszlovákiában. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy jellemzően listás választási rendszerek működtek ezekben az országokban.

Az utolsó kategóriát azok az államok alkotják, amelyek lényegében egy egész tömeg ajánláshoz kötötték a jelölt indulását. Például a „rég” olasz törvény (1923) úgy rendelkezett, hogy legalább háromszáz, de legfeljebb ötszáz választó aláírása szükséges. Lengyelországban egy-egy ajánlólista csak akkor volt érvényes, ha azon legalább 650 választó aláírása szerepelt. A kortársak a jugoszláv választási törvényt tartották a leghírhedtebbnek: ott az országos lista ajánlásához egy-egy pártnak több mint hatvanezer aláírásra volt szüksége!

3. A jelölési rendszer a Horthy-korszakban

A korabeli magyar rendszer leginkább a lengyellel volt rokon, azzal együtt tehát az említett csoportok közül a legutolsóba tartozott. Az alábbi táblázatban azt mutatjuk be, hogy a képviselőjelölt indításához szükséges ajánlások száma Magyarországon miként emelkedett 1848-tól kezdve:

	1848. évi V. tc. 27. §	1874. évi XXXIII. tc. 70. §	1899. évi XV. tc. 156. §	1913. évi XIV. tc. 85. §	1918. évi XVII. tc. 97. §	5.988/1919. M. E. rend. 17. §
A megkövetelt ajánlások száma	1	1	10	50	50	500

Jól megfigyelhető, hogy a magyar rendszer 1919-ben „tömegesedett el”, melynek vizsgált időszakunkon kívül eső okával nem foglalkozunk ezen a helyen, pusztán tényként állapítjuk meg, hogy a Horthy-korszak már ezt az állapotot örökölte. (Pedig 1919-ben még csak egyéni választókerületek voltak, sem területi, sem országos listát nem alkalmaztak.)¹¹⁹

Az 1922-es Bethlen-féle választójogi rendelet a képviselőjelöltek ajánlására is új szabályokat vezetett be.¹²⁰ Ekkortól már nem ötszáz, hanem ezer választó aláírására volt szükség, bár ennél valamivel kevesebb – de legalább a választók 10%-ának aláírása – is elég volt kisebb (legfeljebb tízezer választót számláló) kerületek esetén. Az új rendelkezést azzal indokolták, hogy – különös tekintettel arra, hogy a választókerületek népesebbé váltak a dualizmust követően a választójogosultság kiterjesztése nyomán – az olyan „önjelöltek”, akiknek a megválasztása egyáltalán nem valószínű, ne nehezíthessék meg céltalanul az eljárást.¹²¹ Lényeges, hogy a szóban forgó rendelet listás – korabeli kifejezéssel: lajstromos – választást hozott be a fővárosban és az úgynevezett „budapestkörnyéki” választókerületben.¹²² Ennek a szociáldemokratákkal kötött megállapodás (a Bethlen-Peyer paktum) volt a politikai háttere. Az olyan helyeken, ahol a választás lajstromos volt, ott ötezer aláírás kellett egy-egy pártlista indításához.¹²³ E rendelkezésnek az volt az oka, hogy a lajstromos választókerületek az egyéni választókerületeknél nagyobbak voltak, így attól tartottak, hogy kevesebb aláírás megkövetelése esetén a választók számos apró pártcsoportra oszlanának, és így a rendszer „elfajulna”.¹²⁴ (Hogy ezt megértsük, megjegyezzük, hogy a korabeli választójogok többsége – beleértve a magyart is – nem ismerte a „parlamentari kűszűbűt”.)

Az 1925. évi Bethlen-féle választójogi törvény¹²⁵ már csak kisebb reformokat léptetett életbe a jelöltajánlás terén. Mivel az egynél több országgyűlési képviselőt választó törvényhatósági (ma: megyei) jogú városokban – összesen hét vidéki nagyvárosban –

¹¹⁹ A XX. század első felének magyar választási rendszereiről lásd általában: Pűski Levente: Választási rendszer és parlamentarizmus a Horthy-korszakban. In ROMSICS Ignác (szerk.): *A magyar jobboldali hagyomány, 1900–1948*. Budapest, 2009. Osiris, 73–101. p. Lásd még a továbbiakhoz: N. SZEGVÁRI Katalin: A választójog szabályozása az 1920-as évek első felében. *Műltünk*, 1994. 1–2. sz. 157–176. p.

¹²⁰ A m. kir. minisztérium 1922. évi 2.200. M. E. számú rendelete, az 1922. évben összeülő nemzetgyűlés tagjainak választásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LVI. köt. Budapest, 1923. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 14–70. p.

¹²¹ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvény javaslatához. In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda, 351. p.

¹²² 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 11. §.

¹²³ Uo. 11. §.

¹²⁴ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvény javaslatához, 353. p.

¹²⁵ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

is bevezették a lajstromos választást,¹²⁶ az ajánlók száma ekkortól listás kerületben is lehetett ötezernél kevesebb, ha meghaladta volna az ottani választójogosultak 10%-át.¹²⁷ Másrészt megjelent a „képviselői kedvezmény” intézménye. Ha az egyéni választókerületben jelölendő személy országgyűlési képviselő volt korábban is, elég volt megszereznie a törvényben előírt aláírások számának felét is.¹²⁸ Nyilvánvalóan törekedtek tehát arra, hogy az országgyűlésnek állandó legyen a személyi állománya. Végül, mivel a Bethlen-féle törvény már ismerte az országos listát¹²⁹ (bár azt a gyakorlatban sohasem alkalmazták), annak a mai szemszögből nézve igen érdekes módon rendezte az ajánlását. A pártok ugyanis – meghatározott feltételek mellett – azokat a képviselőház elnökéhez nyújthatták (volna) be, már a választásokat követően.¹³⁰

Az 1937. évi választójogi novella kizárólag a jelölés szabályait módosította, és azt is csak az egyéni választókerületekre vonatkozóan.¹³¹ Hogy miért volt szükség a gyökeres reformra, arra a következő alfejezetben adunk választ. Mindazonáltal a kormány ezzel arra törekedett, hogy a választójog kérdésében átmenetileg „nyugalmi állapotot teremtsen”,¹³² és így a kormányzói és felsőházi jogkör kiterjesztését, illetve a választójog átfogó reformját felölélő alkotmányjogi reformcsomag útját előkészítse. A novellát tehát csak néhány időközi választás alkalmára szánták, és mivel a listás kerületekben nem létezett időközi választás – mert a képviselőkkel együtt a pótképviselőket is előre megválasztották –, azokra nem is terjesztették ki a hatályát.¹³³ Egyébként a jelölési szabályok külön törvénybe iktatása Európában nem volt teljesen ismeretlen: a korabeli norvég szabályozás a példa erre.

A novella egyik legfontosabb újítása a maximálás volt: egy jelöltet 150-nél több személy nem ajánlhatott.¹³⁴ (Emlékezzünk vissza a „rég” olasz törvényre, amely a felső korlátozást szintén ismerte.) A jelöltnek legalább száz olyan választó aláírását kellett ösz-

¹²⁶ Uo. 13. § (1) bek.

¹²⁷ Uo. 93. § (2) bek.

¹²⁸ Uo. 62. § (5) bek.

¹²⁹ Bevezetésének az volt az oka, hogy a törvény felhatalmazta a belügyminisztert arra, hogy a választókerületek számát 10%-kal apassza. Ez azonban nem jelentette egyben a képviselőház létszámának a csökkentését is: az olyan képviselői helyeket, amelyekhez tartozó választókerület megszűnt, kiosztották a pártok között. Lásd 1925. évi XXVI. tc., 12. § (2) és (3) bek.

¹³⁰ Uo. 12. § (4) és (7) bek.

¹³¹ 1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. <https://net.jogtar.hu>

¹³² Indokolás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, IV. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 253. p.

¹³³ Uo. 254. p.

¹³⁴ 1937. évi VIII. tc., 2. §.

szegyűjtenie, akik közül ötven a 30. életévét betöltötte.¹³⁵ E szabálynak az volt a célja, hogy az olyan jelölt fellépését, aki csak a „politikai kiforrottsággal” még nem rendelkező választók bizalmát élvezzi, kizárja.¹³⁶ (Gondoljunk a Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom fenyegető térhódítására.) Ekkortól már nem volt elég az üres ajánlási íveket hitelesíttetni, hitelesíttetni kellett az ajánlók aláírásait is.¹³⁷ Formailag ez indokolta azt – bár érzésünk szerint innen hiányzik a logikai kapcsolat –, hogy azokat, akik ajánlottak, úgy kellett tekinteni, mint akik a jelöltre leszavaztak.¹³⁸ Az ajánlók számának 100–150-re csökkentésével a magyar rendszer tehát – sajnos csak átmenetileg – az előző alfejezetben említett negyedik csoport (például Belgium, Ausztria vagy Csehszlovákia) megoldása felé vette be az irányt.

A novella másik jelentősége, hogy a választási biztosítékot – angol mintára – bevezette. Ennek kétezer pengő volt az összege, mely az indokolás szerint „komoly jelölt fellépésének akadálya nem lehet”.¹³⁹ Ahhoz, hogy a jelölt e „kauciót” visszakapja, legalább egynegyedét meg kellett szereznie a választáson leadott szavazatoknak.¹⁴⁰

Egy évvel később, 1938-ban jelent meg a korszak utolsó választójogi törvénye,¹⁴¹ mely alapján már csak egyetlen választást tartottak,¹⁴² és amely rendkívüli összetettsége miatt a legkevésbé sem nevezhető a választójogi kodifikáció remekművének. Ez a jelölési szabályokat ismét módosította, tekintettel arra, hogy ekkortól az egyes vármegyék is egy-egy listás választókerületet alkottak¹⁴³ (viszont az egyéni választókerületek is megmaradtak),¹⁴⁴ ami maga után vonta, hogy felülvizsgálják a pártlisták ajánlására vonatkozó szabályokat.

Az új jelölési szabályok nemcsak a választókerületek típusai szerint különböztek, hanem aszerint is, hogy a jelölt fellépését országos vagy nem országos párt színeiben tervezte-e.¹⁴⁵ Egyéni választókerületben ötszáz aláírássra volt szüksége, de ha országos pártnak volt a hivatalos jelöltje, csak 150-re. Listás kerületben ezeröttszáz választó aláírá-

¹³⁵ Uo. 1. § (1) bek.

¹³⁶ Indokolás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslathoz, 255. p.

¹³⁷ 1937. évi VIII. tc., 1. § (2) bek.

¹³⁸ Uo. 6. § (1) bek.

¹³⁹ Indokolás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslathoz, 255. p.

¹⁴⁰ 1937. évi VIII. tc., 4. § (1) bek. és (3) bek. b) pont.

¹⁴¹ 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

¹⁴² A választásokról lásd HUBAI László: *Magyarország XX. századi választási atlasza, 1920–2000*. Budapest, 2001. Napvilág. Lásd még: ERÉNYI Tibor: Többpárti választások és parlamentarizmus Magyarországon 1920–1947. In FÖLDES György – HUBAI László (szerk.): *Parlamenti képviselőválasztások 1920–1990*. Budapest, 1994. Politikatörténeti Alapítvány, 267–284. p.

¹⁴³ 1938. évi XIX. tc., 3. §.

¹⁴⁴ Uo. 2. §.

¹⁴⁵ Országos párt csak olyan párt lehetett, amelynek legalább négy országgyűlési képviselője volt, vagy legalább húszezer választójogosult taggal rendelkezett. Lásd a 82. §-t.

sával lehetett egy pártlistát elindítani, országos párt esetében azonban elég volt jelöltenként 150, de összesen legfeljebb 750 választó ajánlása is.¹⁴⁶ Az eltérő szabályozást azzal indokolták, hogy az egészen apró pártok érvényesülését így korlátozni tudják. A parlamentáris rendszerek „nagy veszedelme” ugyanis, ha a pártok túlságos elszaporodását nem sikerül megállítani. Másrészt a korábban már több országgyűlési képviselővel is rendelkező pártoknak „politikai előiskolázottsága” van, tehát a közvélemény azok célkitűzései és működése felett már kritikát gyakorolhat.¹⁴⁷ Az ajánlók száma továbbra is maximálva volt, az említett minimum értékek csak 50%-kal voltak meghaladhatók.¹⁴⁸

Egyúttal bevezettek egy területi szabályt is: az aláírásoknak legfeljebb egynegyed részéig lehetett ugyanazon község ajánlóinak aláírását elfogadni.¹⁴⁹ Ezzel azt kívánták elérni, hogy az olyan helyi jelöltek, akik csak a saját községükben ismertek, ne ronthaták le a komolyan számításba jövők esélyeit.¹⁵⁰ Az 1938. évi törvény a választójogi novellából átvette az ajánlók korosztály szerinti megoszlására és az aláírások hitelesítésére vonatkozó rendelkezést, elvetette azonban, hogy az ajánlókat egyúttal leszavazottnak tekintsék.¹⁵¹ A választási biztosíték intézményét viszont megtartotta: egyéni választókerületben az összegét változatlanul hagyta (kétezer pengő), listás kerületekben azonban – a betölthető képviselői helyek számától függően – három–ötezer pengőben állapította meg azt.¹⁵² Végül, a törvény idevágó fejezete már az elején rögzítette, hogy az állam és a társadalom törvényes rendjének felforgatására irányuló politikai programmal nem lehet jelölni senkit sem.¹⁵³ (Emlékezzünk vissza az említett finn és észt rendelkezésekre!)

¹⁴⁶ 1938. évi XIX. tc., 80. § (2) és (3) bek.

¹⁴⁷ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslatához. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 91. p.

¹⁴⁸ 1938. évi XIX. tc., 80. § (6) bek.

¹⁴⁹ Uo. 80. § (5) bek. Hasonló területi szabályt tartalmazott Gömbös Gyula választójogi tervezete is, mely szerint minden községből annyi ajánlót kellett hozni, hogy az ajánlások az arra a községre felvett választóknak a 3%-át tegyék ki. Említi Rassay Károly az 1937. február 23-i országgyűlési beszédében. In *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója*, XI. köt. Budapest, 1936. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 481. p.

¹⁵⁰ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslatához, 123. p.

¹⁵¹ 1938. évi XIX. tc., 80. § (4) bek. és 81. §.

¹⁵² Uo. 78. § (2) bek.

¹⁵³ Uo. 75. § (2) bek.

A fenti szabályok értékeléseként ismertetjük Meizler Károly, Keszthely keresztny gazdasági párti országgyűlési képviselőjének még az ajánlási novella vitáján kifejtett nézetét,¹⁵⁴ mely – sajnos – az 1938. évi választójogi törvény idevonatkozó részére sem vesztette érvényét. Meizler rámutatott arra, hogy mindössze öt államban – Ausztriában, Csehszlovákiában, Lettorszáiban, Belgiumban és Norvégiában – szükséges száz választó ajánlása, másutt ez a szám mindenütt jóval alacsonyabb. Ahol száz ajánló kell – érvelt –, ott lajstromos a választási rendszer, tehát az aláírásokat nem egyetlen jelöltnek kell összegyűjtenie. Ahol ajánlás van, ott a jelöltnek rendszerint nem kell választási kauciót adnia. Ahol pedig száz ajánlót követelnek meg, ott általában hitelesítés nincsen. Csak Észtországban és Romániában van hitelesítés és kaució is egyben, ám Észtországban a jelölés már öt, Romániában pedig húsz ajánló aláírásával is érvényes. Meizler helyesen érzékelt: kumulatív összegyűjtöttünk minden tételt!

4. Visszaélések a jelölési rendszerrel

Mi volt az oka annak, hogy ennyire bonyolult jelölési rendszerrel végezte a Horthy-korszak, illetve, hogy 1937-ben külön is módosították az erre vonatkozó szabályokat? A problémát a korszak egyik legnagyobb választási botrányával világítjuk meg,¹⁵⁵ mely még Borsos Endre közigazgatási bírót is arra készítette, hogy a fennálló rendszer tarthatatlanságát írásban, a sajtó útján közölje.¹⁵⁶

A választójogosultak száma 128.000 volt Budapest déli választókerületében, az 1931. évi választáson beadott ajánlási íveken azonban összesen 166.000 aláírás szerepelt. Borsos kényszerűen állapította meg, hogy ha minden választó élt az ajánlási jogával – a névjegyzékbe való felvétel és az ajánlás leadása között elhunytakat is beleértve –, akkor is legalább 38.000 hamisítást hajtottak végre. Akiket ugyanis az ajánlások gyűjtésével megbíztak, tömegesen írtak be az ívekre a választók nevét, anélkül, hogy azok tudtak volna róla. Ennek az volt az oka, hogy a választást jellemzően az ajánlások számával igyekeztek megnyerni a korszakban. Mivel a törvény tiltotta, hogy egy személy több ajánlásban vegyen részt,¹⁵⁷ arra törekedtek, hogy az ellenfél elől az összes aláírást

¹⁵⁴ In *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója*, XI. köt. Budapest, 1936. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 420. és 566. p.

¹⁵⁵ A korszak választási csalásaihoz lásd általában Pamlényi szemléletében mára már elavult munkáját: PAMLÉNYI Ervin: *A Horthy-korszak választási visszaélései*. Budapest, 1958. Hazafias Népfőnt.

¹⁵⁶ BORSOS Endre: Az ajánlási rendszer hibái. *Magyarország*, 1931. november 14. 1–2. p.

¹⁵⁷ „Kihágást követ el és kétszáz aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: [...] aki a törvény tilalma ellenére két vagy több jelölt ajánlásában részt vesz.” 1925. évi XXVI. tc., 162. § (1) bek. 3. pont. A korabeli választási bűncselekmények tényállásairól lásd ANGAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, IX. köt. *Izgatás; Magánosok elleni erőszak; Választójogi büntetőjogi védelme; Vallás elleni bűncselekmények*. Budapest, 1932.

összegyűjtsék. Így „szerencsés” esetben csak egyetlen jelölt – általában a kormánypárti – maradt, akit aztán választás nélkül, egyhangúan országgyűlési képviselőnek nyilvánítottak. Ezt „képviselőkinevezésnek” hívták a korban.

Az említett gyakorlat a választási biztos helyzetét szinte kilátástalanná tette, mert a törvény mindössze 48 órát adott arra, hogy megállapítsa, hogy az aláírások valódiak-e.¹⁵⁸ A belügyminiszter ezért úgy igyekezett a választási biztosok munkáját „segíteni”, hogy kiadott egy „magyarázatot”, mely szerint az először megvizsgált ajánlási íven szereplő aláírásokat kell valódinak tekinteni. Borsos megállapította: ha tehát a kerület összes választójának nevét belehamisítják az ajánlásba, és a választási biztos először a kormánypárt ajánlási ívét vizsgálja – és ez volt az általános gyakorlat, mert ne feledjük, hogy a korszak közigazgatása mélyen ágyazódott a politikába –, akkor lehetővé válik az egész ellenzéknek a parlamentből való kiszorítása.

Miután így a választási biztos az ellenjelöltek ajánlási íveiről az aláírásokat tömegével törölte, azok pótlására utasította a „nemkívánatos” személyeket.¹⁵⁹ A pótlást azonban – és ezt már Berzeviczy Albert, a magyar kultúrélet „grand old man”-je¹⁶⁰ írja – igyekeztek megghiúsítani „közigazgatási praktikákkal”.¹⁶¹ (Ezzel összefüggésben csak kitérőleg jegyezzük meg, hogy épp ezért ódzkodott az ajánlók aláírásainak hitelesítése bevezetésétől az ellenzéki képviselők többsége. Ha ugyanis a hitelesítés elvégzésére jogosultak egyszerűen fizikailag nem érhetők el a törvény szerint erre rendelkezésre álló időben, akkor a jelöléshez szükséges aláírásokat – olykor keservesen – hiába gyűjtik össze.) Az eredeti kérdésre visszatérve, Borsos szerint az lett volna a helyes, ha a választási biztos a többes ajánlás törvényi tilalmára hivatkozva minden ajánlási ívről törli a többször szereplő neveket, vagy nem töröl semmit sem, de a büntetőeljárás megindítására lépéseket tesz.¹⁶² Itt azonban a jogi kiskaput egyrészt az jelentette, hogy még az 1922-es választójogi rendelet, de már az 1937. évi novella is rögzítette, hogy az egynél több aján-

Athenaeum, 100–139. p. Lásd újabban HOLLÓSI Gábor: A választói jog védelme és kapcsolata a büntetőjoggal a két háború közötti években. *Iustum Aequum Salutare*, 2015. 4. sz. 49–64. p.

¹⁵⁸ „A választási biztos az ajánlás átadásáról a benyújtóknak elismervényt ad, és legkésőbb a benyújtást követő második nap déli 12 óráig írásban közli a benyújtók valamelyikével az ajánlás elfogadására vagy megtagadására vonatkozó döntését.” 1925. évi XXVI. tc., 62. § (14) bek.

¹⁵⁹ „Ha az ajánlók száma egyes nevek törlése következtében szállott a megkívánt mennyiség alá, a választási biztos köteles erről az ajánlás átnyújtóit írásban azzal a hozzáadással értesíteni, hogy a hiányzó aláírásokat harminchat óra alatt egy ízben pótolhatják.” 1925. évi XXVI. tc., 62. § (17) bek.

¹⁶⁰ Berzeviczy életéről és munkásságáról lásd GALI Máté: *Berzeviczy Albert: A márványarcú miniszter: A magyar kultúrélet „grand old man”-je*. Budapest, 2017. Szépmíves.

¹⁶¹ BERZEVICZY Albert: A választójogi reform kérdéséhez. *Pesti Napló*, 1932. január 3. 3. p.

¹⁶² „Ha a választási biztosnak az ajánlási íven előforduló valamely aláírás érvényessége ellen kifogása van, köteles az ajánlási ívet a választás befejezése után – büntető eljárás folyamatba tétele végett – az illetékes kir. ügyészhez haladéktalanul megküldeni.” 1925. évi XXVI. tc., 62. § (19) bek.

lásban részt vevő személy aláírása minden ajánlási íven érvénytelen,¹⁶³ addig az 1925. évi törvény ezt nem tette meg: annak kimondásával ugyanis, hogy „minden választó csak egy ajánlásban vehet részt”,¹⁶⁴ beírta. Így a belügyminiszter „magyarázhatta meg”, hogy mi a teendő az ilyen helyzetben.

Másrészt a hamisítónak a büntetőeljárás megindításától nem nagyon kellett tartania. A törvény ugyanis a többes ajánlásban részt vevő személyeket büntette, ily módon előbb kihágási eljárások százezreit kellett volna folyamatba tenni a választók ellen. Ez az igazságszolgáltatást valósággal elárasztotta volna, pedig ez volt a feltétele annak, hogy elkezdhessek keresni, hogy tulajdonképpen ki is követte el a hamisításokat. Csak az 1937. évi novella nyilvánította vétséggé, ha valaki szándékosan közreműködött abban, hogy több ajánlási ívet írjon alá harmadik személy.¹⁶⁵

Szintén kitérőleg jegyezzük meg, hogy az apparátus működtetése – a fizetett kortesek, illetve a számos pártirodával dolgozó „aláírásgyűjtő szervezet” – óriási költséget jelentett. Azt pedig ismét Berzeviczy emelte ki, hogy az ilyen jelölési eljárás a titkos szavazás elvét is sérti, hiszen a választók egész tömegének kell jelöltjük mellett már a választás előtt nyilvánosan állást foglalni. (Az 1925. évi választójogi törvény szerint pártlistára titkosan, egyéni jelöltekre viszont nyíltan kellett voksolni.)¹⁶⁶

Az 1937. évi novella jelentősége tehát abban áll, hogy – az aláírások hitelesítésének bevezetése mellett – végre maximálta az ajánlások számát. Az összegyűjthető ajánlások legmagasabb számáról az 1938. évi választójogi törvény is rendelkezett, jelölési rendszerének bonyolultságában azonban továbbra is jól érzékelhető a manipulatív jelleg. Mivel azonban e törvény alapján már csak egyetlen választást tartottak, a visszaélési módok sem forrhattak ki olyan „precizitással” a gyakorlatban, mint a korábbi, 1922/1925. évi szabályozással kapcsolatban.

¹⁶³ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 60. § és 1937. évi VIII. tc., 3. § (2) bek.

¹⁶⁴ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (9) bek.

¹⁶⁵ Uo. 7. §.

¹⁶⁶ Uo. 13. § (2) bek.

5. Hezitáló jogalkotó

Fejezetünk lezárása előtt még mindenképpen ki kell emelni azt a tényt, hogy a jogalkotó tökéletesen tisztában volt azzal, hogy milyen jellegű visszaélések fogják övezni a képviselőjelölést. Mindez könnyen tetten érhető akkor, ha három fontos törvényjavaslatot megvizsgálunk.

Az 1922-es választójogi rendelet rendkívül érdekes történetéről az előző fejezetben már szoltunk, melynek kapcsán arra is utaltunk, hogy Klebelsberg Kuno belügyminiszter olyan későn terjesztette be a választójogi törvényjavaslatot, hogy arról a nemzetgyűlés kétéves megbízatásának letelte miatt már nem szavazhatott. Témánk szempontjából a Klebelsberg-féle javaslat azért érdekes, mert az a kisebb (legfeljebb tízezer választót számláló) kerületekben az ajánlók számát a választók legalább nyolc, de legfeljebb tíz százalékában, a nagyobb kerületekben pedig legalább nyolcszáz, de legfeljebb ezer főben állapította meg.¹⁶⁷ Világos tehát, hogy az ajánlók számát eleinte még maximálni kívánták.

Az 1925. évi választójogi törvény viszont eredetileg egészen más úton indult el: a szelvény (boletta) rendszerrel igyekezett megakadályozni a visszaéléseket. Ennek az lett volna a lényege, hogy az ajánlási íveken csak az olyan aláírások tekinthetők érvényesnek, amelyek mellé fel van ragasztva az ajánló választói igazolványának saját kezűleg aláírt szelvénye.¹⁶⁸ A törvény szövegéből azonban ez a rendelkezés utóbb kimaradt, melynek okát jól mutatja, hogy később, a fővárosi törvényhatósági („önkormányzati”) választásokon már szabályos árfolyama alakult ki a bolettáknak: tömegesen adták-vették azokat.¹⁶⁹

Végül, az 1938. évi választójogi törvény korábbi (javaslati) szövege azért érdekes, mert az a benyújtható aláírások maximális számát – hasonlóan a korábbi, 1925. évi törvényhez – eredetileg nem állapította meg. A jogalkotó ugyanis úgy gondolta, hogy ha a titkos szavazást a törvény bevezeti az egész országban, de egyben leszavazottként kezelnék az ajánlókat, akkor sérülne a szavazás titkossága. A korlátozás így okafogyottá

¹⁶⁷ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról, 4. § (6) bek. In *Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1922. Pesti Könyvnyomda, 1–30. p.

¹⁶⁸ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvény javaslatához. In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda, 338. p.

¹⁶⁹ Cseh-Szombathy László országgyűlési képviselő beszéde 1937. február 23-án. In *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója*, XI. köt. Budapest, 1936. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 468. p.

vált, hiszen az még a nyíltszavazású kerületekben szolgálta a korlátlan mennyiségű aláírás gyűjtésének megakadályozását.¹⁷⁰ Vegyük észre, hogy ez az indok mennyire mondvaszínált, és hogy épp listás választókerületben történt az általunk bemutatott 1931. évi család!

6. Záró gondolatok

E mai szemmel szinte már nevetségesnek tűnő választási csalások motivációját és a törvényalkotói hozzáállást csak úgy lehet megérteni, ha a korszak politikai gondolkodásába bele tudunk helyezkedni, és nem a jelen korunk, hanem sokkal inkább a dualizmus kori állapotokból indulunk ki.¹⁷¹ A király (kormányzó) és a miniszterelnöke között sokkal bizalmibb jellegű volt a viszony, mint ma a köztársasági elnök és a miniszterelnök között, amikor az államfő – megbízatásának lejártával – egy új politikai rezsim által leváltható.¹⁷² Horthy mindig előbb a miniszterelnököt nevezte ki, akinek utóbb kellett a sikeres kormányzásához a szükséges parlamenti többséget teremteni. Csakhogy még a dualizmus idején a társadalom mindössze 6%-ának volt választójoga, addig ez az arány már a 27–30%-ot is elérte a Bethlen-korszakban.¹⁷³ Ezt már általános választójogként tartották a kortársak!¹⁷⁴ Az első világháború után a parlamenti többséget tehát már „általános” választójog alapján kellett megszerezni, ráadásul úgy, hogy bizonyos szempontból előre meg voltak tervezve a választási eredmények is. Például a Bethlen-Peyer paktum (1921) értelmében a szociáldemokraták csak a parlamenti helyek 10%-át kaphatták meg.

Így válik érthetővé az, hogy akkor már igen rossznak volt mondható a helyzet a választási harcban, amikor sor került a kormányzat (és a közigazgatás) által támogatott jelölt érdekében a szó legszűkebb értelmében vett választási csalásra. Mert ez azt jelentette, hogy a vele szemben álló nemkívánatos személy átjutott a jelölési rendszeren,

¹⁷⁰ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvény javaslatához. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 123–124. p.

¹⁷¹ Lásd ehhez általában: BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Budapest, 2008. ELTE Eötvös. Továbbá: BOROS Zsuzsanna: *Autoriter típusú volt-e a Horthy-kor magyar politikai rendszere? Korabeli és mai nézőpontok. Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae*, 2006. 43. sz. 99–130. p.

¹⁷² „Az [országgyűlés] időelőtti feloszlata[s] jogának gyakorlása csak három esetben lehet politikailag indokolt, és pedig: [...] b) a király szemben áll a kormánnyal s ezért lemondítja, de a kormány mögött az országgyűlés többsége van és az új kormány ebben a parlamentben nem tud többséget szerezni. [...]”

TOMCSÁNYI Móric: *Magyarország közjoga*. Budapest, 1942. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 314–315. p.

¹⁷³ PÜSKI Levente: *A Horthy-rendszer*. Budapest, 2006. Pannonica, 103. p.

¹⁷⁴ Lásd például ZSEDÉNYI 1926. 1. p.

melynek épp az volt a ki nem mondott célja, hogy ezeket kiszűrje. Aligha meglepő tehát a válasz, amit Berzeviczy kapott, amikor a jelölési rendszer visszasságait felpanaszolta a felsőház illetékes bizottságában. Észrevételeit elintézték azzal, hogy ez a szükséges korrektívuma az általános szavazati jognak.¹⁷⁵ A kormányzat tehát túlzottan nem is törekedett a jelölési rendszer reformjára (ugyanúgy, ahogy a hamisítások elkövetőinek felelősségre vonására): az országgyűlés csak 1937-ben fogadott el új szabályokat. Viszont épp ez az oka annak, hogy jelen kötetünkkel is felhívjuk a figyelmet arra, hogy milyen fontos a korabeli képviselőjelölési rendszer vizsgálata.

Végül, le kell rögzítenünk azt, hogy a Horthy-korszakot történeti kontextusából ki-
ragadni választójoga szempontjából sem szabad. Hiszen jól ismertek a dualizmus idő-
szakának választási trükkjei is – rendkívül szórakoztató például Mikszáth *Két választás Magyarországon* című művét olvasni –, ugyanakkor hírhedtté váltak az 1947. augusztusi „kékcédulás” választások is. Úgy véljük tehát, hogy az általunk vizsgált korszak választójogát – és azon belül a jelölési rendszerét is – úgy kell kezelni, hogy az pusztán a magyar jog fejlődésének egy adott stádiumát jelenti. Annak a hosszú útnak egy állomását, melyen végül eljutottunk az 1990. évi első, valóban szabad országgyűlési választásokig.

¹⁷⁵ BERZEVICZY 1932. 3. p.

A képviselőjelölési rendszer kritikája az 1925. évi választójogi törvény nemzetgyűlési vitájában

„Hogy milyen erkölcstelen ez a [törvény]javaslat, arra például csak az ajánlási ívet hozom fel. Micsoda kitalálás ez? Miért nem volt elegendő a jelöléshez a régi gyakorlat, amikor odament húsz ember és azt mondotta: ezt akarjuk képviselőjelöltnek és azután szavaztunk reá. Nagyon becsületesen ment a dolog és szavaztunk, most ellenben 500 vagy 1.000 – nem tudom miféle – aláírást kívánnak meg, amely aláírások a hamisításoknak és a csalásoknak legekleatásabb példáit mutatják.”¹⁷⁶

(Rákóczy Ferenc nemzetgyűlési képviselő, 1925)

1. Bevezető és néhány módszertani kérdés

Az 1922-es választásokon az új képviselőjelölési rendszer visszasságai már jól tapasztalhatók voltak, így 1925-ben, a választójogi rendelet¹⁷⁷ törvénnyé fejlesztésekor e kérdéskör lett a nemzetgyűlési vita egyik legfontosabb tárgya. Elég csak egy nemzetgyűlési képviselő beszédének legelső mondatát idézni:

„A titkosság mellőzéséről rendelkező 13. § mellett ez a 62. § az, amely a választójogi törvényjavaslatban a legnagyobb figyelmet érdemli, mert ebben a szakaszban vannak elrejtve azok a rendelkezések, amelyek a választási eljárás szabadságát megnehezítik.”¹⁷⁸

¹⁷⁶ Rákóczy Ferenc beszéde, 1925. június 8. In *Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója* (a továbbiakban: *NgvN*), XXXIII. köt. Budapest, 1925. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 88. p.

¹⁷⁷ A m. kir. minisztérium 1922. évi 2.200. M. E. számú rendelete, az 1922. évben összeülő nemzetgyűlés tagjainak választásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LVI. köt. Budapest, 1923. Magyar Kir. Belügy-minisztérium, 14–70. p.

¹⁷⁸ Hegymegi Kiss Pál beszéde, 1925. július 1. In *NgvN*, XXXIV. köt., 335. p. (A továbbiakban: Hegymegi Kiss, oldalszám megjelölése.)

Jelen fejezetben a korabeli képviselőjelölési rendszert átfogó jelleggel nem ismer-tetjük, mert azt az előbbiben már megtettük, ahol a magyar rendszer európai kontextu-sára, illetve a legjellemzőbb visszaélésekre is kitértünk. Az alábbi sorok célja az, hogy belelapozva az egykori nemzetgyűlés naplóiba, összegyűjtsük és felidézzük azokat az ellenzéki kritikákat és indítványokat, amelyek az 1925-ben elfogadott választójogi törvényjavaslat képviselőjelölésre vonatkozó szabályaival szemben megfogalmazódtak.

Módszertani szempontból egyébként is azt tartjuk helyesnek, mivel a törvényjavas-lat nemzetgyűlési vitaanyaga rendkívül terjedelmes – a választójogi bizottság huszonöt tagjának megválasztása a 388. ülésen, a törvényjavaslat harmadszori olvasása viszont csak a 443. ülésen történt meg –, ha annak történetét jogintézményenként dolgozzuk fel. E helyen a képviselőjelölést emeltük ki kötetünk választott témájának megfelelően. Másrészt hangsúlyozzuk: az eseménytörténet bemutatását szükségtelennek tartottuk. Nem arra koncentrálnunk tehát, hogy melyik képviselőtől, mikor hangzott el felszóla-lás – erre a jegyzetekben természetesen mindig van utalás –, hanem, hogy rendszerbe helyezzünk minden fontosabbnak ítélt ellenzéki javaslatot és kritikát. Eszerint alakítot-tuk ki az alfejezetek beosztását. Harmadrészt, mindig a végleges törvénytörvény volt a kiindulópontunk, ezért a nemzetgyűlési vita során benyújtott indítványokat, illetve az ott megfogalmazódott észrevételeket mindig ahhoz, és nem a korábbi, tervezeti vagy javaslati szövegváltozatokhoz viszonyítjuk. Végül, a korabeli képviselőjelölésnek csak azokat a fontosabb szabályait vesszük sorra, amelyek körül hevesebb vita bontakozott ki, illetve amelyeken az ellenzék változtatott volna. Mindez épp elég arra, hogy kirajzo-lódjon e jogintézmény akkori arca.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Módszertani szempontból Ruszoly József több értékes munkája is irányadó volt. Különösen: RUSZOLY József: Alkotmányjogi reformtörekvések az első nemzetgyűlés idején. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae: Acta Juridica et Politica*, 1974. 5. sz. 35–42. p.

2. Viták az ajánlók száma körül

„...ha már a választókkal nem bírnak [...] akkor legalább a passzív választójoggal azokat üthessék el a megválasztástól [...] akiket az a nép a maga képviselőjében be akar küldeni.”¹⁸⁰
(Rupert Rezső)

Az 1925. évi választójogi törvénybe külön fejezetbe vették fel a listás választókerületekre vonatkozó eltérő rendelkezéseket.¹⁸¹ Ennek megfelelően a képviselőjelölésre vonatkozó szabályokat is – nem túl szerencsés módon – különböző helyeken kell keresni. A sorban korábbi rendelkezéssel nyitjuk értékelő munkánkat, mely szerint

„Jelöltet tízezer vagy kevesebb választót számláló [egyéni] választókerületekben a választóknak legalább 10%-a, nagyobb kerületekben pedig legalább 1.000 választó írásban ajánlhat.”¹⁸²

A belügyminiszter az általa is „magasabbnak” elismert számokat a törvényjavaslat nemzetgyűlési vitáján egyrészt azzal indokolta, hogy a választási agitáció utolsó stádiumában csak olyan jelöltek vehessenek részt, akiknek komoly esélyük van. Akik számára ugyanis a verseny kilátástalannak tűnik, nem válogatnak az eszközökben, lelkiismeretüket könnyebben félreteszik. Másrészt úgy vélte, hogy minél kevesebb ajánlás elegendő, az megvesztegetéssel annál könnyebben összegyűjthető.¹⁸³

Az ellenzék természetesen változatos ellenérveket sorakoztatott fel. Volt, aki nyíltan kimondta, hogy a nagy számnak az a célja, hogy az Egységes Párt – a kormánypárt – további uralmát biztosítsa. Hiszen ezer aláírás összegyűjtése nagy akadály, viszont az 1922. évi választásokon előfordult, hogy ennyi szavazatot sem kapott az, aki „nagy kinnal, keserves presszióval” összegyűjtött ennyi aláírást.¹⁸⁴ Mások általánosabban fogalmaztak: a nagy szám a választói akarat szabad megnyilvánulását korlátozza,¹⁸⁵ nem állíthat jelölteket a választók kisebb csoportja, összeegyeztethetetlen vele a demokratizálódás szempontja.¹⁸⁶

¹⁸⁰ Rupert Rezső beszéde, 1925. június 8. In *NgvN*, XXXIII. köt., 110. p. (A továbbiakban: Rupert, oldalszám megjelölése.)

¹⁸¹ Lásd 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 7. fejezet. <https://net.jogtar.hu>

¹⁸² 1925. évi XXVI. tc., 62. § (4) bek.

¹⁸³ Rakovszky Iván belügyminiszter beszéde, 1925. július 2. In *NgvN*, XXXIV. köt., 360. p. (A továbbiakban: Rakovszky I., oldalszám megjelölése.)

¹⁸⁴ Szabó Imre beszéde, 1925. július 1. Uo. 321. p. (A továbbiakban: Szabó I., oldalszám megjelölése.)

¹⁸⁵ Farkas István beszéde, 1925. július 2. Uo. 359. p. (A továbbiakban: Farkas I., oldalszám megjelölése.)

¹⁸⁶ Nagy Vince beszéde, 1925. július 1. Uo. 333. p. (A továbbiakban: Nagy V., oldalszám megjelölése.)

További ellenérvként fogalmazódott meg, hogy e szabályozás visszaélésekre nyújt lehetőséget. A nagy szám miatt ugyanis szabályos aláírások is semmisnek tekinthetők, akik pedig függő viszonyban vannak közigazgatási hatóságtól vagy földbirtokostól, káruk származhat belőle.¹⁸⁷

Számunkra azonban legérdekesebb az a kritika – mivel dogmatikai színezete van –, hogy az ajánlás a titkos szavazás meghamisítása. A választók 10%-a ugyanis köteles a titkosság leple alól kilépni, és mint ajánló bemutatkozni, hogy kire kíván szavazni.¹⁸⁸ (Ez az észrevétel még a törvényjavaslat általános vitáján hangzott el, amire azért hívjuk fel külön is a figyelmet, mert az nem az egyéni, hanem a titkosan szavazó listás választókerületekkel áll összefüggésben.) Továbbá érdekes, hogy épp ellenzéki oldalon fogalmazódott meg az, amit erre akár egy kormánypárti képviselő is mondhatott volna: a jelölés nem közjogi aktus,¹⁸⁹ az aláírás pedig nem jelenti azt, hogy az ajánló személy le-szavazott volna. Ezért teljesen mellékes, hogy hány választónak kell ajánlani a jelöltet.¹⁹⁰ (Megjegyezzük, hogy csak az 1937. évi választójogi novella hozta be azt a szabályt, hogy a választó az ajánlással egyúttal az általa ajánlott jelöltre leadta a szavazatát.)¹⁹¹

Végül, elhangzott hivatkozás arra vonatkozóan is, hogy ezer ajánlót nem lehet aláírásuk hitelesítése érdekében községi előjáróság, közjegyző vagy járásbíró elé vinni.¹⁹² Egyesek ugyanis szerették volna az aláírások hitelesítését elérni, erre a problémakörre a későbbiekben még vissza fogunk térni.

A fentiek fényében az ajánlók számát illetően több ellenzéki javaslat is született, közülük a maximális azt 5%-ra, illetve 500 főre csökkentette volna le,¹⁹³ egy köztes, 3%-os, de legfeljebb 300 fős elképzelés is létezett,¹⁹⁴ a minimális javaslat pedig a számot 100 főben határozta meg. Igaz, azért 100-ban, hogy abból lehessen „alkudni”, egyébként elment volna 200-ig is.¹⁹⁵

¹⁸⁷ Csík József beszéde, 1925. július 1. Uo. 326. p. (A továbbiakban: Csík, oldalszám megjelölése.)

¹⁸⁸ Proper Sándor beszéde, 1925. június 5. In *NgyN*, XXXIII. köt., 64. p.

¹⁸⁹ Vázsonyi Vilmos beszéde, 1925. július 1. In *NgyN*, XXXIV. köt., 328. p. (A továbbiakban: Vázsonyi V., oldalszám megjelölése.)

¹⁹⁰ Várnai Dániel beszéde, 1925. július 1. Uo. 336. p. (A továbbiakban: Várnai, oldalszám megjelölése.)

¹⁹¹ 1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról, 6. § (1) bek. <https://net.jogtar.hu>

¹⁹² Eöri-Szabó Dezső beszéde, 1925. július 1. In *NgyN*, XXXIV. köt., 332. p. (A továbbiakban: Eöri-Szabó, oldalszám megjelölése.)

¹⁹³ Szabó I., 321. p.

¹⁹⁴ Farkas Tibor véleménye, 1925. július 1. In *NgyN*, XXXIV. köt., 327. p. (A továbbiakban: Farkas T., oldalszám megjelölése.)

¹⁹⁵ Lásd például Meskó Zoltán indítványát és későbbi közbeszólását, 1925. július 1. Uo. 322. és 327. p. (A továbbiakban: Meskó, oldalszám megjelölése.)

Említettük, hogy az 1925. évi választójogi törvénynek egy másik helye is van, mely külön rendelkezett a listás kerületekre vonatkozóan:

„Egy-egy lajstrom [értsd: lista] ajánlásához a választók 10%-ának, de legfeljebb ötezer olyan választónak a sajátkezű aláírása szükséges, akinek az illető választókerületben van választójoga.”¹⁹⁶

Az ellenzék a nemzetgyűlési vitán már jóval kisebb érdeklődéssel fogadta ezt a szabályt, részben azért, mert korábban az egyéni választókerületekre nézve sem sikerült elérnie, hogy leszállítsák az ajánlók számát. 2%-ra, illetve legfeljebb ezer főre vonatkozó indítvány született, arra hivatkozva, hogy ötezer aláírás összegyűjtése óriási költség, óriási apparátust igényel. Ráadásul az egész város életét feldúlja, pedig ahol lajstromos a választás, ott önjelölt nem is indulhat.¹⁹⁷ Az ellenzék azonban e tekintetben sem volt egységes, volt, aki úgy vélte, hogy a fővárosban és a vidéki városokban nem nagyon érdekes, hogy 5.000 ajánló kell-e, vagy elég csak 2.000 egy listás kerületben.¹⁹⁸ Jellemzően ugyanis e helyekről kerültek ki az ellenzék szavazói.

3. A képviselői prémium intézménye

„...a Nemzetgyűlés önmaga megveregeti saját vállát és ennek kifejezéséül saját magától annyira el van ragadtatva, hogy volt nemzetgyűlési képviselőknél 500-ra szállítja le az ajánlók számát.”¹⁹⁹
(Kiss Menyhért)

Az alábbi, kizárólag egyéni választókerületekre vonatkozó szakasz épp ellenzéki javaslatra került be a törvényszövegbe mielőtt még a nyilvános nemzetgyűlési vita megkezdődött volna, a vitán azonban az ellenzék már hevesen támadta:

„Annak jelöléséhez, aki a választást közvetlenül megelőzően országgyűlési (nemzetgyűlési) képviselő volt, ugyanabban a választókerületben a választók 5%-ának, nagyobb kerületekben 500 választónak ajánlása elegendő.”²⁰⁰

¹⁹⁶ 1925. évi XXVI. tc., 93. § (2) bek.

¹⁹⁷ Rupert Rezső indítványa, 1925. július 2. In *NgyN*, XXXIV. köt., 387. p.

¹⁹⁸ Fábán Béla beszéde, 1925. június 9. In *NgyN*, XXXIII. köt., 154. p. (A továbbiakban: Fábán, oldalszám megjelölése.)

¹⁹⁹ Kiss Menyhért beszéde, 1925. július 1. In *NgyN*, XXXIV. köt., 327. p.

²⁰⁰ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (5) bek.

A törvényjavaslat ellenzői egyöntetűen arra az álláspontra helyezkedtek, hogy ezt a rendelkezést törölni kell, mivel önző, méltánytalan, jogtalan és erkölcstelen.²⁰¹ Volt, aki nyíltan ki merte mondani, hogy ezzel a kormánypárti képviselők részére kívánnak kedvezményt nyújtani, amikor annak a kerületnek a mandátumára pályáznak ismét, amely nem óhajtja személyüket továbbra is képviselőjeként látni.²⁰² Volt, aki pusztán tényként állapította meg, hogy egy korábbi képviselőnek könnyebb ezer aláírást megszereznie, mint ötszázat egy új jelöltnak.²⁰³ Ismét más az érvelését hasonlatokra alapította: lóversenyeken nagyobb súlyt raknak arra a lóra, amely már a gyors futását bizonyította, futóversenyen pedig a jobb futó a gyengébb ellenfelének előnyt ad. A képviselőknél viszont ennek épp fordítottja van. Mert a választótól egyszerűen félnek; félnek, hogy nehezebben hozzák össze az ajánlók számát, mint egy vadidegen. Az pedig magára a képviselőre nézve szegény, ha ilyen kedvezményt igénybe kell vennie.²⁰⁴

4. Kísérletek az ajánlások körüli visszaélések megfékezésére

*„...a budapesti választásoknál látjuk, amidőn a szavazócéduláról letépett szelvényeket különféle üzemekben hamisítják, amidőn szelvénytőzsde alakult ki, amidőn árfolyama van a zöld papírosnak, amely 5–10.000 koronáról immár 20.000 koronára emelkedett. Ezt a rendszert akarnák meghonosítani...”*²⁰⁵
(Drozdy Győző)

A visszaélések csökkentésére két megoldás kínálkozott: az egyik a szelvényrendszer bevezetése, a másik az ajánlók aláírásainak hitelesítése volt. A szelvényrendszer lényege abban foglalható össze, hogy a jelölt (vagy párt) ajánlása az ajánló személy szavazóigazolványán található szelvény letépésével történik meg, ami eleve kizárja, hogy ugyanaz a személy újabb (többes) ajánlásban részt vegyen. Az 1925. évi választójogi törvény eredetileg ezt a megoldást alkalmazta volna, a nemzetgyűlési vitán azonban a szelvényrendszer elejtését jelentette be a törvényjavaslat előadója.²⁰⁶

²⁰¹ Lásd Rupert Rezső, Csík József, Hegymegi Kiss Pál és Farkas István beszédeit, 1925. július 1. és 2. In *NgyN*, XXXIV. köt., 323., 326., 335. és 359. p.

²⁰² Várnai, 337. p.

²⁰³ Meskó, 322. p.

²⁰⁴ Peidl Gyula beszéde, 1925. május 26. In *NgyN*, XXXII. köt., 207. p. (A továbbiakban: Peidl, oldalszám megjelölése.)

²⁰⁵ Drozdy Győző beszéde, 1925. május 8. In *NgyN*, XXXI. köt., 396. p.

²⁰⁶ Puky Endre előadó indítványa, 1925. július 1. In *NgyN*, XXXIV. köt., 320. p. (A továbbiakban: Puky, oldalszám megjelölése.)

A fővárosi választásokon²⁰⁷ ugyanis már kipróbálták ezt a megoldást, ám az élelmes pártok azt hamar kijátszották. Merthogy a jelöléshez ezer aláírás kellett volna, létezett azonban olyan párt, amely összesen nem rendelkezett ennyi szavazóval. Mandátumot viszont már lehetett szerezni háromszáz-négyszáz szavazattal is.²⁰⁸ Mivel a szavazó-igazolványokat nem a posta, hanem alkalmilag felfogadott egyének, illetve a házmes-terek²⁰⁹ kézbesítették, tőlük – főleg a nem kézbesített igazolványokról – a szelvénye-ket megszerezték. Aztán – például a Báthory-kávéházban – szabályos szelvényvásár, „szelvénytőzsde” alakult ki;²¹⁰ mivel az egyik párt, amely vásárolt, a Ripka-párt volt, szárnyra kapott a „Ripka-börze” elnevezés is. Míg korábban tehát a választás napjára estek a visszaélések – az etetés-ítás, a szavazatok megvétele –, a szelvényvásár már hetekkel előbb kezdetét vette.²¹¹

Mindennek ellenére az ellenzék a szelvényrendszert megtartotta volna, hangsú-lyozva, hogy megfelelő büntetőrendelkezésekkel kell védeni azt, tehát büntetni kell, aki szelvényt vesz, vagy elad.²¹² A különböző hozzászólásokból azonban úgy tűnik, hogy a szelvényrendszerrel kapcsolatban az ellenzéknek is voltak bizonyos fenntartá-sai. Például, hogy azokban a választókerületekben, ahol megmarad a titkos szavazás, a szelvényeknek az ajánlóívre való felragasztásával a választók tekintélyes részétől megkövetelik a nyilvános színvallást.²¹³ Vagy az, hogy sok ember úgy gondolja, hogy a szelvényét százezer koronáért eladja, mert majd úgyis a meggyőződésének megfe-llően szavaz titkosan. Így viszont a kis pártok indulásához mérhetetlen pénzpazarlás szükséges, ha pedig nem indulhatnak, azzal a szabad választói akaratot hamisítják meg.²¹⁴ Megfogalmazódott továbbá az is, hogy egyes választók a választási terror ha-tására kénytelenek az ajánlószelvényeiket leadni.²¹⁵

²⁰⁷ Lásd ehhez: SCHWEITZER GÁBOR: Egy következmények nélküli ellenzéki győzelem: 1925. In FEITL István – IGNÁ CZ Károly (szerk.): *Önkormányzati választások Budapesten 1867–2010*. Budapest, 2010. Napvilág, 70–91. p.

²⁰⁸ Vázsonyi V., 328. p.

²⁰⁹ „...akiket nagyon szeretnek, különösen a székesfővárosban, közjogi funkcionáriusoknak előléptetni...” Petrovác Gyula beszéde, 1925. június 4. In *NgyN*, XXXIII. köt., 5. p. (A továbbiakban: Petrovác, oldal-szám megjelölése.)

²¹⁰ Fábán, 153. p.

²¹¹ Györki Imre beszéde, 1925. június 9. In *NgyN*, XXXIII. köt., 133. p. (A továbbiakban: Györki, oldalszám megjelölése.)

²¹² Lásd például Eöri-Szabó, 332. p.

²¹³ Györki, 133. p.

²¹⁴ Fábán, 154. p.

²¹⁵ Petrovác, 5. p.

Az ajánlások körüli visszaélések megfékezésére – említettük – egy másik megoldás lehetett volna az aláírások (a kitöltött ajánlóívek) hitelesítésének bevezetése. E tekintetben volt azonban az ellenzék talán a legkevésbé egységes. Azzal a javaslattal szemben, hogy a községi előljáróság hitelesítsen,²¹⁶ hamar megfogalmazódott, hogy hitelesítési joga a közjegyzőknek és a járásbíróknak is legyen. Mert ha „nem olyan felfogású” a községi előljáróság egy bizonyos helyen, akkor nem áll a jelölt rendelkezésére, még csak meg sem jelenik a hivatalos helyiségben.²¹⁷

A belügyminiszter az indítványt – némi cinizmussal – épp erre hivatkozva utasította vissza: ha hatósági közegek kapnak befolyást a választásnál, visszaélhetnek hatalmukkal. Utalt arra, hogy a Csehszlovák Köztársaság ezt a megoldást alkalmazza, és erről neki személyes és rossz tapasztalatai vannak. A közjegyzői hitelesítés pedig költséges, így aláírásokat csak a gazdag pártok gyűjthetnének.²¹⁸ (A kitöltött ajánlási ívek hitelesítése a magyar jogba csak 1937-ben épült be.)²¹⁹

A szelvényrendszer elvetésére hivatkozva ugyanakkor két kiegészítést is javasolt a törvényjavaslat előadója.²²⁰ A nemzetgyűlési többség mindkettőt megszavazta:

„A választási biztos köteles a neki átnyújtott ajánlási íveket gondosan megőrizni és azokat a feleknek rövid időre sem adhatja többé vissza.”²²¹

„Ha a választási biztosnak az ajánlási íven előforduló valamely aláírás érvényessége ellen kifogása van, köteles az ajánlási ívet a választás befejezése után – büntető eljárás folyamatba tétele végett – az illetékes kir. ügyészséghez haladéktalanul megküldeni.”²²²

Mivel mindkettő alkalmatlannak tűnt a visszaélések megelőzésére, az ellenzék már alig foglalkozott az új rendelkezésekkel. Pusztán egyetlen képviselő figyelmeztetett arra, hogy ha az ajánlási íveket nem adják vissza, akkor a pártok nem fogják tudni, hogy a választási biztos mely neveket utasította vissza, ami fontos információ lenne az új íveken gyűjtendő kiegészítő aláírások szempontjából. Az pedig, hogy a választási biztos az ügyészre bízta, hogy az aláírást el lehet-e fogadni, az utólag nagyszámú aláírás visszautasítását eredményezheti. Ráadásul a meginduló büntetőeljárás a jogtalanul történt visszautasítások miatt beadott petíciók (közigazgatási bírósági) eljárásnak is elébe vág.²²³

²¹⁶ Meskó, 322. p.

²¹⁷ Rupert, 323. p.

²¹⁸ Rakovszky I., 361. p.

²¹⁹ 1937. évi VIII. tc., 1. § (2) bek.

²²⁰ Puky, 320. p.

²²¹ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (18) bek.

²²² Uo. 62. § (19) bek.

²²³ Hegymegi Kiss, 336. p.

5. Hitelesített fellépési nyilatkozat

„Ne csináljuk meg azt, hogy ha valaki beteg állapotban van valamely fürdőhelyen, ha nem éppen Marienbadban, hanem egyebütt, pl. Karlsbadban, kénytelen legyen Prágába bemenni, ahol már van külföldi képviseleti hatóságunk.”²²⁴

(Rupert Rezső)

Korábban már utaltunk arra, hogy a kitöltött ajánlóívek hitelesítésére vonatkozó indítványt a belügyminiszter azon az alapon utasította vissza, hogy ha hatósági közegek kapnak befolyást a választásnál, visszaélhetnek hatalmukkal. Ezt az elvet azonban a legkevésbé sem érvényesítették következetesen, bizonyítja ezt a választójogi törvény alábbi helye:

„Képviselővé csak az jelölhető, aki a jelölés elfogadására való készségét királyi közjegyző vagy a községi előjáróság (városi tanács) által hitelesített írásbeli nyilatkozatban kijelenti.”²²⁵

Aligha meglepő tehát az ellenzék aggodalma, hogy mi lesz akkor, ha a községi előjáróság vagy a közjegyző a hitelesítést egyszerűen megtagadja.²²⁶ Ráadásul a törvényjavaslat még a fellépési nyilatkozat benyújtására sem állapított meg szabályokat, mindössze felhatalmazta a választási biztost arra, hogy ha ilyenről nem tud, az ajánlást visszautasíthatja.²²⁷ Mivel egy ellenzéki javaslatot erre nézve méltányolt a belügyminiszter is,²²⁸ a szöveget a következő mondattal egészítették ki:

„Az ajánlathoz csatolni kell a jelen szakasz (2) bekezdésében megkívánt és hitelesített írásbeli nyilatkozatot is.”²²⁹

A törvényjavaslat azonban arról sem rendelkezett, hogy az éppen nem Magyarországon lévők nyilatkozatait ki hitelesítse. Így előadói indítványra ez a kiegészítés született:²³⁰

„A 4. § (4) bekezdésében említett személyek [azaz, akik külszolgálatot teljesítenek], valamint azok, akik a jelölés idejében külföldön tartózkodnak, ezt a nyilatkozatot külképviseleti hatóságok által hitelesítetik.”²³¹

²²⁴ Rupert, 323. p.

²²⁵ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (2) bek.

²²⁶ Csík, 325. p.

²²⁷ Lásd 1925. évi XXVI. tc., 62. § (20) bek.

²²⁸ Hegymegi Kiss, 335. p.

²²⁹ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (8) bek.

²³⁰ Puky, 320. p.

²³¹ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (2) bek.

E módosítást illetően két eltérő vélemény fogalmazódott meg. Az egyik abszurdnak tartotta; mivel azt, aki például az Egyesült Államoknak a magyar követségtől távolabb eső részén van, lehetetlen helyzetbe hozza. Eszerint az lenne a helyes, ha csak belföldön lévő személynek kellene fellépési nyilatkozatot tennie. Érvként felhozta, hogy a legutóbbi angol választásokon nem is vehettek részt, akik más világrészen tartózkodtak.²³² A másik nézet inkább a hitelesítésre jogosult hatóságok körét javasolta bővíteni: be kell vonni a közjegyzőnek vagy a magyar városi tanácsnak, illetve községi előjárásának megfelelő külföldi hatóságokat is.²³³ Ezzel szemben viszont kétségkívül helytálló az akkori belügy-miniszter véleménye: idegen állam hatósága magyar közjogi okmányt ne hitelesítsen, a választási biztos elé pedig ne kerüljenek legkülönbözőbb nyelveken készült hitelesítések.²³⁴

Fontos azonban tudnunk, hogy e szabály önmagában véve csak az egy évet meg nem haladó külföldi tartózkodás esetére vonatkozott. Ha a külföldi tartózkodás az egy évet meghaladta, további követelményt is támasztottak. Ezt tárgyaljuk az alábbiakban.

6. Az emigráns szakasz

„Ebben a 62. §-ban bújik meg nagyon szerényen, mint egy szende kis ibolya, annak 18. alpontjában az úgynevezett emigráns szakasz.”²³⁵
(Peidl Gyula)

Az 1925. évi választójogi törvény „emigráns” – vagy más szellemes jelzőkkel: „Heródes” vagy „félsz” – szakaszát ekként véglegesítették a nemzetgyűlési vita nyomán:

„A választási biztos az átvett ajánlásban foglalt jelölést köteles elfogadni, kivéve ha az olyan egyénre vonatkozik, aki: [...] b) a jelen törvény kihirdetését megelőző egy évet meghaladó idő óta az ország területén kívül él, kivéve azt, aki a jelen törvény 4. §-ának (4) bekezdésében foglalt rendelkezés alá esik [azaz külszolgálatot teljesít], vagy akinek távollétét a minisztertanács, az igazságügyminiszter előterjesztésére, a választhatóság szempontjából igazoltnak elismerte.”²³⁶

Az idézett rész utolsó fordulata már a nemzetgyűlési vita során került be a szövegbe, előadói indítványra.²³⁷

²³² Farkas T., 327. p.

²³³ Rupert, 323. p.

²³⁴ Rakovszky I., 361. p.

²³⁵ Peidl, 207. p.

²³⁶ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (20) bek.

²³⁷ Puky, 320. p.

A belügyminiszter e szabályozást azzal indokolta, hogy akik azért tartózkodnak külföldön, mert itthon rájuk büntetőeljárás várna, ne legyenek megválaszthatóak, hogy a büntetőeljárástól szabaduljanak a mentelmi jog védelme alatt. A minisztertanács természetesen mérlegelhet méltányossági szempontokat, és felmentheti azokat, akiknek „az ország biztonságába és politikai nyugalmának érdekébe nem ütközik” a megválasztása.²³⁸

Az idézett részre ellenzéki ösztűz zúdult: mindenki felismerte, hogy ez a rendelkezés a „mi” vezetőink, elsősorban Buchinger Manó, Garami Ernő, Lovászy Márton és Weltner Jakab ellen irányul, akik a Tanácsköztársaság alatt nagy szerepet vagy nem vállaltak, vagy azzal szemben épp helytálltak.²³⁹ Viszont külföldre távoztak, mert nem akarták, hogy a meggyilkolt Somogyi Béla sorsára jussanak, és mivel „itthon leskelődik rájuk az ügyész”, nem is tértek haza.²⁴⁰ Számos érvet sorakoztatott fel tehát az ellenzék, hogy ezt a törvényszakaszt töröljék.

Volt, aki egyenesen a gyűlölet kodifikálását látta benne, melyben a kormány az emigránsoktól való félelmét vallja be.²⁴¹ Hangsúlyozták, hogy országos érdek az emigráció értékes és tisztességes részének „likvidációja”, lehetővé kell tenni tehát azt, hogy ezek az emberek felelősen idehaza politizálhassanak. Nemzetközi kapcsolataik révén belőlük még a magyar külügy is hasznot húzhat.²⁴² Ráadásul „az itthon való küzdelemben észreveszi a nép és a közvélemény, hogy nem istenek, de az emigráció mindenkit megnőveszt”.²⁴³ Párhuzamot vontak az 1879. évi L. tc. hasonló, valójában Kossuth Lajos ellen irányuló generális rendelkezésével is, mely szerint aki tíz évig megszakítás nélkül a magyar szent korona területének határain kívül tartózkodik, a magyar állampolgárságát elveszti.²⁴⁴

Az ellenérvek második csoportja azt a problémakört feszegette, hogy miért kell a választójog szempontjából büntetni a gazdasági vagy egészségügyi okokból történő külföldi távollétet.²⁴⁵ A munkaalkalom hiánya ugyanis az embereket ezrével hajtja ki, nemcsak a munkásokat, hanem a diplomásokat is. A numerus clausus²⁴⁶ miatt néhány ezren kül-

²³⁸ Rakovszky I., 362. p.

²³⁹ Lásd például Szabó I., 322. p.

²⁴⁰ Propper Sándor beszéde, 1925. július 1. In *NgyN*, XXXIV. köt., 331–332. p. (A továbbiakban: Propper, oldalszám megjelölése.)

²⁴¹ Rupert, 324. p.

²⁴² Vázsonyi V., 330. p.

²⁴³ Rupert, 325. p.

²⁴⁴ Propper, 331. p. Vö. 1879. évi L. törvénycikk a magyar állampolgárság megszerzéséről és elvesztéséről, 31. §. <https://net.jogtar.hu>

²⁴⁵ Lásd például Vázsonyi V., 329. p.

²⁴⁶ 1920. évi XXV. törvénycikk a tudományegyetemekre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra és a jogakadémiákra való beiratkozás szabályozásáról. <https://net.jogtar.hu>

földön tanulnak. Arról nem is szólva, hogy mi lesz a külföldön tartózkodó magyar kutatókkal, egyetemi tanárokkal.²⁴⁷ Aki tehát a nagyvilágban tudományos pályán küzdött fel magát, „idehaza még arra sem érdemes, hogy Kuna P. András bácsival egy sorban képviselővé megválasszák”.²⁴⁸ (A kisgazda képviselő megsértése miatt a nemzetgyűlés aznapi ülése botrányba fulladt.)

A fenti érvelést megtoldották néhány külföldi hivatkozással is, amit némi jóindulattal talán komparatistikai szempontként is lehet említeni. Nevezetesen, ha Norvégiának ilyen törvényszakasza volna, akkor Amundsent lehetetlenné tenné politikailag. Ha pedig a svédeknek, akkor Sven Hedin képviselő nem lehetne.²⁴⁹ Ezért ilyen rendelkezés semmiféle törvényben sincsen, még a szovjet-orszt is beleértve.²⁵⁰ Mindezekkel összefüggésben egy képviselő bibliai párhuzamot vont: a kiszemelt csecsemőt meg akarják ölni, nem törődve vele, hogy másik tízezer is elpusztul.²⁵¹ Innen ered az elnevezés, hogy „Heródes-szakasz”, mely a törvényhelyre ráragadt. A belügyminiszter az ellenzéket azzal igyekezett szerelni, hogy aki beteg – tehát külföldön gyógykezelik –, vagy aki külföldön folytatja tanulmányait, az úgyis haza fog jönni, mert a választási agitációban részt akar venni.²⁵²

Számunkra azonban mindig a legérdekesebbek azok az ellenzéki észrevételek, amelyek dogmatikai kérdést érintenek, vagy a törvényjavaslat koherenciájával kapcsolatban fogalmaznak meg kételyeket. Valóban érdemes elidőzni az a gondolat felett, hogy ha a választójog közjog, akkor az a minisztertanács határozatától hogyan függhet.²⁵³ Különös tekintettel arra, hogy a minisztertanács egy pártpolitikai testület, így a mindenkorai kormányok döntése azon múlik, hogy irányvonalukkal összhangban áll-e a politikus működése.²⁵⁴ Már a koherencia problémakörével van kapcsolatban, hogy az „emigránsokat” illetően a választási biztos a jelölést visszautasíthatta, holott ahhoz minden más képviselővé választást kizáró ok²⁵⁵ fennforgása – például magyar állampolgárság hiánya, összeférhetetlenség vagy bűncselekmény elkövetése – esetén sem volt joga. A tényt csak jegyzőkönyvbe foglalhatta, amit döntés végett továbbítania kellett a választásokat igazoló képviselőháznak. Felmerült továbbá az, hogy honnan tudhatná a választási biztos, hogy az „emigráns” időközben nem látogatott-e haza?

²⁴⁷ Propper, 330–331. p.

²⁴⁸ Nagy V., 334. p.

²⁴⁹ Propper, 330. p.

²⁵⁰ Peidl, 207. p.

²⁵¹ Propper, 331. p.

²⁵² Rakovszky I., 362. p.

²⁵³ Farkas I., 360. p.

²⁵⁴ Szabó I., 322. p.

²⁵⁵ 1925. évi XXVI. tc., 10. §.

Közkirattal kellene tehát igazolni azt a tényt, hogy az illető az ország területén kívül él, illetve, hogy elítélték, és ezt a tényállást felvenni a szövegbe a kizáró okok közé.²⁵⁶ Megfogalmazódott azonban egy ennél lényegesen egyszerűbb megoldás is: mivel a kizáró okok között egyébként is szerepel, hogy a Tanácsköztársaság prominenseit nem lehet képviselővé választani, továbbá a mentelmi jogot is bármikor fel lehet függeszteni, a vitás szakaszt a legcélszerűbb törölni.²⁵⁷

7. Problémák a választási biztos intézménye körül

*„...meg is szokott történni ez választások alkalmával – hogy a választási biztosnak rendkívül rossz lesz a memóriája és sehogy sem akarja személyesen ismerni azt, akihez talán már személyesen is volt szerencséje, ezáltal [...] az ajánlattevőt visszautasíthatja.”*²⁵⁸
(Csík József)

A választási biztos személye érintőlegesen már szóba került egy korábbi alfejezetben. A két háború közötti választásokon betöltött szerepe – és az azt övező visszaélések – külön vizsgálat tárgya lehetne. Itt azonban csak a képviselőjelöléshez fűződő jogkörével foglalkozunk, ezért érjük be annyival, hogy a választókerületenként alakuló választási bizottság egyik tagjaként (de nem elnökeként) működött a választási biztos, személye pedig mindig a kerület székhelye szerint illetékes királyi ítélőtábla által kiküldött bíró volt.²⁵⁹ Ennek ellenére könnyűszerrel kijátszhatta azt a szabályt, hogy

*„Az ajánlatot legalább két, és legfeljebb tíz olyan ajánlónak kell személyesen átnyújtania, akiket a választási biztos személyesen ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják.”*²⁶⁰

Egyszerűen csak le kellett tagadnia, hogy személyesen ismerné az ajánlókat, illetve kihasználnia, hogy a korban nem volt egységes a személyazonosság igazolása. A legtöbb falusi ember ugyanis nem tudott személyazonossági igazolványt bemutatni, még csak arról sem volt fogalma, hogy hol kell kiváltani. A keresztlevelet pedig a bíró vagy elfogadta, vagy nem – a nemzetgyűlési vitán egyébként a belügyminiszter is arra az álláspontra helyezkedett, hogy azzal személyazonosságot igazolni nem lehet.

²⁵⁶ Vázsonyi V., 329–330. p.

²⁵⁷ Szabó I., 322. p.

²⁵⁸ Csík, 326. p.

²⁵⁹ 1925. évi XXVI. tc., 53. §, különösen (2) és (4) bek.

²⁶⁰ Uo. 62. § (8) bek.

Így ellenzéki oldalon olyan javaslat fogalmazódott meg, hogy a szövegbe legalább annyi kiegészítést tegyenek, hogy a személyazonosság igazolása a „szokásos módon” lehetséges.²⁶¹ Az említett visszaéléseket csak támogatta, hogy a törvény kimondta, hogy

*„A választási biztos az ajánlás átvételére rendelt helyiségből, az ajánlás átnyújtóit kivéve, mindenkit kitilthat.”*²⁶²

A nemzetgyűlési vitán az ellenzék hiába kérte, hogy legalább a választási bizottság tagjait kitiltani ne lehessen.²⁶³ Ezzel összefüggésben említünk meg egy rokon rendelkezést, mely szerint

*„A választási biztos az ajánlás átadásáról a benyújtóknak elismervényt ad, és legkésőbb a benyújtást követő második nap déli 12 óráig írásban közli a benyújtók valamelyikével az ajánlás elfogadására vagy megtagadására vonatkozó döntését.”*²⁶⁴

Az ellenzék – szintén a törvényjavaslat vitáján – eredménytelenül kérte, hogy a határozatot ne a választási biztos, hanem a választási bizottság közölje.²⁶⁵ Ugyancsak kritika fogalmazódott meg azzal a szabállyal szemben – melynek célja ráadásul az volt, hogy az eljárást könnyítse –, hogy

*„Az ajánlásra a belügyminiszter által rendelkezésre bocsátott, vagy magánúton előállított ajánlási ívet lehet használni. Az ajánlási ívek alakjának és szövegének a belügyminiszter által a végrehajtási utasításban megállapítandó mintával teljesen meg kell egyeznie. [...]”*²⁶⁶

A magánúton előállított ívekre gyűjtött aláírások elfogadásánál visszaélésre adott okot, hogy azt mondhatták, hogy más minőségű a papír, egy centiméterrel keskenyebb vagy hosszabb, vagy más a betűtípus. Ez ismét lehetővé tette, hogy ellehetetlenítsék az ellenzéki jelöltet.²⁶⁷ Ennek kiküszöbölésére két javaslat is született, az elsővel maga a belügyminiszter is egyetértett. Megígérte, hogy ez a kérdés a törvény végrehajtási utasításában szabályozva lesz.²⁶⁸ Az első javaslat szerint az azonosságot csak „rovatbeosztásra és szövegtartalomra nézve” kell megkövetelni.²⁶⁹ Ésszerű volt azonban a másik javaslat is, mely abból indult ki, hogy az üres ajánlási íveket egyébként is kell hitelesíttetni,²⁷⁰ tehát a legegyszerűbb, ha a járásbíró csak akkor hitelesít, ha a magánúton készített ív és a minta megegyezik.²⁷¹

²⁶¹ Csík, 326. p.

²⁶² 1925. évi XXVI. tc., 62. § (13) bek.

²⁶³ Szabó I., 321. p.

²⁶⁴ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (14) bek.

²⁶⁵ Szabó I., 322. p.

²⁶⁶ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (6) bek.

²⁶⁷ Rupert, *NgvN*, XXXIII. köt., 110. p. és *NgvN*, XXXIV. köt., 323. p.

²⁶⁸ Rakovszky I., 361. p.

²⁶⁹ Rupert, 324. p.

²⁷⁰ Lásd 1925. évi XXVI. tc., 62. § (7) bek.

²⁷¹ Hegymegi Kiss, 335. p.

Az a felsorolás, hogy „az ajánlásnak tartalmaznia kell: az aláírók családi és utónévét, polgári állását (foglalkozását), lakását és életkorát”²⁷² ugyancsak felvetett néhány problémát. A visszaélések itt abból keletkeztek, hogy az érvényességnek a sajátkezü aláírás, illetve a születési év feltüntetése nem volt feltétele. Pedig különösen a nem gyakorlott írású ember írhatta a nevét többféleképpen is – például a sváb Schwartz Schvarzként, Schwartzként valamint Schwarzként is –,²⁷³ továbbá, aki a választói névjegyzék összeállításakor 61 éves volt a saját bevallása szerint, de az ajánlásra már 62 évet írt, a személyazonosságát kétségbe lehetett vonni. Értelemszerű volt tehát az az ellenzéki indítvány, hogy az ajánlásnak tartalmaznia kell a születési évet, és legyen rajta sajátkezü aláírás. A választási biztos pedig az említett hibák esetén se törölhessen az ajánlási ívről olyan nevet, ahol a személyazonosság kétségtelen.²⁷⁴

Ezzel eljutottunk talán a legkritikusabb ponthoz, hogy az ajánlási ívről milyen esetekben és milyen módon törölhetett neveket a választási biztos. Erre a törvény – illetve annak javaslati szövege is²⁷⁵ – legfeljebb csak áttételes rendelkezést tartalmazott.²⁷⁶ Többes ajánlás esetén így a választási biztos nem foglalkozott vele, hogy a valódi név kinek az ívéen szerepel, hanem kihúzta mindegyiken. A jelöltnek tehát elég volt az ellenjelöltet ajánlók nevét a saját ajánlási ívére ráhamisítani, és az ellenjelölt máris nem tudott az induláshoz kellő számú aláíráshoz jutni.²⁷⁷ Az ellenzék követelte, hogy többszörös ajánlás címén az ívekről törölni senkit se lehessen – ami természetesen nem érintette volna a büntethetőséget az ajánló tekintetében.²⁷⁸ Sőt, javasolta kiegészíteni azt a szabályt, hogy

*„Újabb ajánlásban bárki csak akkor vehet részt, ha annak az ajánlásnak átvételét, amelyben ajánlóként szerepelt, a választási biztos megtagadta, vagy ha ez az ajánlás bármely okból hatálytalanná vált.”*²⁷⁹

Az első mondatrészt követően a „büntetőjogi felelősség nélkül” fordulatot toldotta volna be.²⁸⁰

²⁷² 1925. évi XXVI. tc., 62. § (12) bek.

²⁷³ Az analfabetizmus kérdéséhez lásd PORNÓI Imre: *A népoktatás általános helyzete az 1920-as évek első felében Magyarországon*. <http://www.nyf.hu/fakultas/szocped/publikaciok.html>

²⁷⁴ Rupert, 324. p.

²⁷⁵ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 271–329. p.

²⁷⁶ A képviselőjelölésről szóló rész, azaz a 62. és a 63. § a „törlés” szót mindössze egyetlen helyen tartalmazza, lásd 1925. évi XXVI. tc., 62. § (17) bek.

²⁷⁷ Pedig ez bűncselekmény volt, lásd 1925. évi XXVI. tc., 161. § 3. pont.

²⁷⁸ Lásd 1925. évi XXVI. tc., 162. § (1) bek.

²⁷⁹ Uo. 62. § (10) bek.

²⁸⁰ Rupert, 324. p.

A fentiek alapján már könnyű megérteni, hogy az akkori ellenzék miért szerette volna a választási biztosnak az ajánlás elfogadása körüli hatáskörét taxatívén meghatározni.²⁸¹ Ennek hiánya jócskán hozzájárult ahhoz, hogy hatáskörükön túlléphettek a választási biztosok. Jellemző például a törvénynek ez a helye:

„A választási biztos visszautasíthatja az olyan ajánlást [...] amely egyéb rendelkezéseknek nem felel meg.”²⁸²

8. Mérleg

„Törvénynek nem lehet az a célja, hogy a kalandorok taktikáját és vállalkozását segítse elő...”²⁸³

(Meskó Zoltán)

Mindenekelőtt arra hívjuk fel a figyelmet, hogy az 1922-es nemzetgyűlésben a kormánypárt – Bethlen István miniszterelnök Egységes Pártja – abszolút többséggel (a 245 mandátumból 133-mal)²⁸⁴ rendelkezett, tehát nem kényszerült rá, hogy a választójogi törvény ügyében bárkivel is egyezkedjen. Ez meghatározta az ellenzéki javaslatok sorsát: mindössze egyetlen, a jelölést elfogadó hitelesített nyilatkozat csatolására vonatkozó számíthatott többségre a szavazásnál, mivel elnyerte a belügyminiszter támogatását. Bár a belügyminiszter egyetértett egy másik, ajánlási ívek formájára vonatkozó javaslattal is, jelezte, hogy ezt a kérdést a végrehajtási utasításban fogják rendezni. Az ellenzék ennyit tudott elérni. Ugyanakkor a törvényjavaslat előadója által benyújtott módosításokat a nemzetgyűlés sorra elfogadta. Elvi problémaként merült fel azonban, hogy miért az előadó terjesztette be a kormánytól érkező javaslatokat, amikor épp a nemzetgyűlés közjogi bizottságának álláspontját kellett volna képviselnie a vitában.²⁸⁵

Bár az ellenzék számos esetben különböző álláspontra helyezkedett, kifejezhetett minden nézetet: ugyanis a Horthy-korszaknak egy kevésbé hangsúlyozott értéke, a parlamenti szólásszabadság ezt lehetővé tette. A korszak félparlamentális rendszerének²⁸⁶ nem az volt a célja, hogy az ellenzéket kiszorítsa, hanem hogy a konzervatív irányultságú kormányok számára a stabil parlamenti többséget biztosítsa. Ennek a választójog

²⁸¹ Hegymegi Kiss, 335–336. p.

²⁸² 1925. évi XXVI. tc., 62. § (16) bek.

²⁸³ Meskó, 322. p.

²⁸⁴ <https://tti.abtk.hu/terkepek/1922-nemzetgyulesi-valasztasok>

²⁸⁵ Hegymegi Kiss, 336. p.

²⁸⁶ Lásd ehhez: BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Budapest, 2008. ELTE Eötvös.

manipulációja volt a fő eszköze, azon belül is az egyik a képviselőjelölés rendkívül korruprt rendszere. Elismeréssel tekintünk tehát vissza arra a nagyon is nívós ellenzéki politizálásra, amely őszintén és becsületesen törekedett a korabeli Magyarország demokratizálására.

Úgy gondoljuk azonban, hogy akkor még nem volt itt az ideje e folyamat felgyorsításának. Ne felejtjük el, hogy 1925-ben még élénken élt az emberekben 1918 és 1919 „forradalmainak” rossz emléke, Trianon után pedig külföldön is sokan úgy vélték, hogy az Ausztriától függetlenné vált Magyarország többé már nem lesz életképes. A Bethlen-kormány viszonylag gyors tempóban állította talpra a maradék országot, a hosszabb távú tervezésnek azonban az egyik feltétele volt, hogy ne állandósuljanak a parlamenti válságok. Vajon megvalósulhatott-e volna például a klebelsbergi²⁸⁷ program, ha az történik, ami Lengyelországban, ahol „a politikai életet a választójog krónikus válságállapotba sodorta”,²⁸⁸ így 1918 és 1926 között egymást nem kevesebb mint 26 kormány váltotta, amelyeknek mindössze 5 hónap és 20 nap volt az átlagos élettartama, míg végül Piłsudski marsall államcsínnel magához nem ragadta a hatalmat?

²⁸⁷ Csak érdekességként említjük: OROSZ László: „[...] aki rám adja szavazatát, a magyar haza mellett való megmaradásra szavaz.” Klebelsberg Kunó soproni mandátuma, 1920–1922. In FARKAS Judit Antónia – GALI Máté – SCHWARCZWÖLDER Ádám – UJVÁRY Gábor (szerk.): *VERITAS Évkönyv 2019*. Budapest, 2020. VERITAS Történetszemle Intézet és Levéltár – Magyar Napló, 159–173. p.

²⁸⁸ BEREZS Sándor: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 232. p.

A képviselőjelölési rendszer a '30-as évek választójogi tervezeteiben

„Ennek a mai választási eljárásnak három szarvashibája van: [...] A második az ajánlási rendszer, amely a nem hivatalos jelöltre nézve úgyszólván lehetetlenné teszi a helyzetet, vagy legalábbis megkétszerezi a nehézségét annak, hogy egyáltalában a küzdelembe beléphessen. Két szavazáson kell keresztülmennie annak a jelöltnek [...] a nem hivatalos, különösen az ellenzéki jelöltnek minden akadályt újjába gördítenek, hogy meg ne szerezhesse az aláírásokat, [...] ez a fellépését is olyan mértékben megnehezíti, amely a fair küzdelemnek minden látszatát is megszünteti.”²⁸⁹

(Apponyi Albert, 1930)

1. Bevezető

Az 1930-as éveknek Gömbös Gyula volt a legkarakterisztikusabb miniszterelnöke, akinek tekintélyuralmi törekvéseit maga Horthy is ellenezte, ezért csak halálos kimenetelű betegsége miatt nem menesztette.²⁹⁰ 95 pontos Nemzeti Munkatervének, kormányprogramjának – amit kritikusai csak „Álmoskönyvnek” csúfoltak – így szólt az egyik mondata:

„Szükségesnek tartjuk a választójog reformját, a titkosság elvének érvényesítése alapján, de a nagy nemzeti érdekek legmesszebbmenő megóvásával.”²⁹¹

²⁸⁹ Gr. Apponyi Albert országgyűlési képviselő beszéde, 1930. május 23. In *Az 1927. évi január hó 25-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója*, XXVIII. köt. Budapest, 1930. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 296. p.

²⁹⁰ Gömbös pályaképét lásd VONYÓ József: *Gömbös Gyula*. Budapest, 2014. Napvilág.

²⁹¹ Lásd Nemzeti Munkaterv, II. Alkotmányjog és közigazgatás, 5. Választójog. <http://www.freepress-freespeech.com/holhome/kiscikk2/gombosmunkat.htm>

A tekintetben azonban, hogy ezt Gömbös nem veszi komolyan, az aggályok már miniszterelnöki pályafutása közepe táján megfogalmazódtak.²⁹² Erről tanúskodik Vértés István *Száz éves harc a választójogért* című, 1934-ben megjelent könyve Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban őrzött példányának utolsó sorai, melyet arra már a megjelenést követően, valószínűleg maga a szerző kézzel és ceruzával írt:

„Azóta, hogy e sorok megíródtak, világossá vált, hogy milyen mélységes szakadék áll Magyarország jelenlegi miniszterelnökének szavai és tettei között. Világossá vált ez nemcsak a gazdasági és szociális téren beígért, de meg nem valósított reformokkal kapcsolatban, melyek megvalósításának talán rajta kívül álló akadályai is nagy számban vannak, de különösen a közjogi s e téren is a választójogi reformígérettel kapcsolatban, melynek kizárólagos akadálya ma egyedül a miniszterelnök és pártjának hatalmi féltékenysége. Titkos választójog – Gömbös ígéret – Írott malaszt, maszlag!!!”²⁹³

Bár Gömbös elhunyt 1936-ban, utóda, Darányi Kálmán a választójog reformját továbbra is napirenden tartotta. Így még abban az évben választójogi ankétot tartottak – amit érinteni fogunk az alábbiakban –, 1937-ben pedig megszületett a választójogi novella.²⁹⁴

Aligha meglepő tehát, hogy a '30-as években választójoggal kapcsolatos írások, ötletek, kritikák tömegével jelentek meg. A szerzőket hosszasan tudnánk sorolni: példálózva Féja Gézá, Halmay Elemért, Szabó Dezsőt, Vámbéry Rusztemet vagy a már idézett Vértés Istvánt emelhetjük ki.²⁹⁵ A rendkívül gazdag emlékirodalomból valamilyen módon szelektálnunk kellett, ezért csak négy olyan szerzővel – köztük egy társadalmi szervezettel – foglalkozunk e helyen, akik a kritikákon túl választójogi tervezetet is készítettek. Mégpedig olyat, amelyek kitérnek szűkebb témakörünkre, a korabeli képviselőjelölés reformjára is, vagy legalábbis azzal kapcsolatba lehet hozni. Ugyanakkor hangsúlyozzuk: a teljességre törekvés még e szempontból sem célunk, mivel egyik kedvelt témánkként a '30-as évek választójogi tervezetei után jelenleg is folyamatosan kutatunk.

²⁹² Pedig elkészült a Gömbös-féle választójogi tervezet 1934 nyarára, de azt nem hozták nyilvánosságra. Lásd Rassay Károly 1937. február 23-i országgyűlési beszédét. In *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója*, XI. köt. Budapest, 1936. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részyntársulat Könyvnyomdája, 481. p.

²⁹³ VÉRTES István: *Száz éves harc a választójogért*. Budapest, 1934.³ Reggel, 131. p.

²⁹⁴ 1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. <https://net.jogtar.hu>

²⁹⁵ FÉJA Géza: A titkos választójog színjátéka. In HEGEDŐS Mária (szerk.): *Gondolat Antológia 1935–1937*. Budapest, 1978. Magvető, 294–297. p.; HALMAY Elemér: *Revízió, választójog, királykérdés*. Budapest, 1931. Revízió – Kelet Népe; SZABÓ Dezső: A választójog reformja. In *Szabó Dezső füzetek 18*. Budapest, 1936. Ludas Mátyás, 3–27. p.; VÁMBÉRY Rusztem: A választójog kérdéséről. In HEGEDŐS Mária (szerk.): *Gondolat Antológia 1935–1937*. Budapest, 1978. Magvető, 292–294. p.

Helyesnek láttuk viszont, ha egy-egy alfejezetként az általunk tárgyalt tervezetek szerzőinek az életútját is tömören összefoglaljuk. A szerzők, a három budapesti ügyvéd – Berecz Sándor, Acsay Tihamér és Krivoss Árpád – elméleti teljesítményére tekintettel mindenképpen megérdemli, hogy emléküket megörökítsük itt, kötetünk hasábjain.

2. Ki volt Berecz Sándor?

Berecz Sándor 1891. november 17-én, római katolikus vallásban született, idősebb dr. Berecz Sándor (1861–?) és Schanowetz Mária gyermekeként, Szentesen.²⁹⁶ Idősebb Berecz – aki egyházi rendből lépett ki – a budapesti Erzsébet-nőiskola polgári iskolai tanítónőképzőjének tanára volt, és figyelemreméltó tankönyvíró.²⁹⁷ Ifjabb Berecz a Szentesen elkezdett középiskolai tanulmányait már Budapesten fejezte be, a bölcsész-kart Budapesten, Lipcsében, Berlinben, Strasbourgban és a párizsi Sorbonne-on végezte. Óriási műveltsége és kiemelkedő nyelvtudása volt: németül és franciául írt és beszélt, illetve értett angolul és olaszul. Berecz 1913-ban Budapesten bölcsészdoktori fokozatot szerzett, értekezése az *Apollonius históriája* címet viselte. Ámbár már középiskolai tanári oklevele megszerzése előtt egy évig a Bulyovszky főreáliskolában tanított, érdeklődése hamar az újságírás felé fordult. Megemlítjük, hogy Berecznek gyorsírás-tanári oklevele is volt.

Mint a Pesti Hírlap párizsi tudósítóját a háború kitörése Franciaországban érte, ahol mint ellenséges állam polgárát internálták, így csak a fegyverszünet után térhetett vissza Budapestre. A '20-as évek elején az *Új Nemzedék* és az *Új Barázda* lapok politikai rovatát vezette, 1923-ban *Az Est* munkatársa lett. Bejárta egész Európát és az Egyesült Államokban is két hónapos tanulmányutat tett. Pozíciókat szerzett különböző sajtószervezetekben: a Külföldi Sajtószindikátus ügyvezető szindikusa volt, a Magyar Újságírók Turista Egyesületének pedig ügyvezető elnöke. A '30-as évek elején különféle külügyi lapoknál dolgozott, majd a *Magyar Tudósító* szerkesztőjeként működött 1936-tól.

Az 1930-as évek elején Berecz életpályája delelőjére ért. 1931-ben két kötete is megjelent, közülük a fontosabbik egy *Emlékalbum*, melyet Bethlen István miniszterelnökségének tízéves évfordulójára állított össze. Mint tudósító a miniszterelnököt számos külföldi útjára elkísérte, sőt maga Horthy Miklós is nyilatkozott részére. Szintén 1931-ben jelent meg Berecz második kötete, *A bíbortrántól a vörös határig* című cikkgyűjte-

²⁹⁶ HORTOBÁGYI Jenő (szerk.): *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*, I. köt. Budapest, 1940. Pátria, 92–93. p.; GULYÁS Pál: *Magyar írók élete és munkái*, II. köt. Budapest, 1940. Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1233. p.

²⁹⁷ Mivel id. Berecz Sándor munkái ma már alig ismertek, említünk tőle néhány művet: *A képzőművészetek története*. Gyoma, [1904]. Kner; *Magyarország művelődésének története*. Gyoma, 1905. Kner; *Az ókor története*. Budapest, 1909. Singer–Wolfner; *Magyarország oknyomozó története*. Budapest, 1909. Singer–Wolfner.

ménye. Ugyanebben az évben rövid ideig a földművelésügyi minisztérium sajtóelőadója volt, ám a helyhez kötöttséget az utazó életmódhoz szokott újságíró valószínűleg nem tűrte jól, illetve kiváló nyelvtudására tekintettel ez az állás számára talán túl nagy szakmai kihívás sem volt.

Így Berecz a budapesti egyetemen jogi tanulmányokba kezdett, hogy kenyerét ügyvédként is kereshesse. Az író azonban nem veszett el benne. 1932 végén megjelent élete főműve: *A tökéletes választójog*,²⁹⁸ amely csaknem húszévnyi kutatómunkájának eredménye. Választójogi tervezete e könyvének része. Emellett a jogi karon egy kisebb dolgozatával is letette névjegyét: *Az alkotmányjogi bíráskodás miképpen érvényesül közjogunkban s milyen intézmények, szabályozások vannak e téren a külföldi államokban?* című pályaművével elnyerte a kar magyar közjogi pályatételét. A magyar választójog fejlődését később is folyamatosan követte: *A választójogi reform statisztikai anyaga* és *Az 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról és végrehajtási rendeletei* című munkái bizonyítják ezt.

Berecz 1945 utáni életéről nagyon keveset tudunk, de az 1948-ban megjelent utolsó, *Az új népbírói törvény (1947:XXXVI. tc.) egységes szerkezetben a hatályos népbírói rendeletekkel* kötetéből arra következtethetünk, hogy elkerülték a Horthy-korszak jelentősebb szereplőit érő megtorlások. Erre utal az is, hogy Berecz Sándor ügyvéd, újságíró 1959. május 8-án, Budapesten bekövetkezett halálát hírül adta a Népszabadság is.

3. A képviselőjelölés Berecz Sándor tervezetében

Az 1925. évi választójogi törvény úgy rendelkezett, hogy ahhoz, hogy valaki legfeljebb tízezer választót számláló egyéni kerületben képviselőjelölt lehessen, a választók 10%-ának az ajánlását (aláírását) kell megszereznie. A több mint tízezer főt számláló egyéni kerületekben ezer ajánlás volt szükséges. Ha a jelölendő személy országgyűlési képviselő volt korábban is, akkor elég volt az előírt aláírások számának a felét összegyűjteni (5% vagy 500 fő). Az ajánlásokat a választás napját megelőző nyolcadik napon kellett átnyújtani a választási biztosnak, akinek azok elfogadásáról vagy megtagadásáról főszabályként 48 órán belül döntést kellett hoznia.²⁹⁹

A listás (lajstromos) választókerületekben egy-egy pártlista indításához a választók 10%-ának az ajánlása volt szükséges, feltéve, hogy ez ötezer főnél többet nem jelentett. Ha igen, akkor csak ötezer aláírás kellett. Az ajánlók az ajánlásban egy megbí-

²⁹⁸ BERE CZ Sándor: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932. Egyetemi Nyomda.

²⁹⁹ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 62. § (3)–(5) bek. és (14) bek. <https://net.jogtar.hu>

zottat és egy helyettes megbízottat nevezhettek meg, akik képviselték az aláírókat és a jelölteket a választási bizottsággal szemben, amely döntött az ajánlások elfogadása vagy megtagadása felett.³⁰⁰

Említettük korábban, hogy a korszak választójogának a leggyengébb pontja a fenti szabályok voltak. A maximálisan összegyűjthető aláírások száma ugyanis nem volt meghatározva. Borsos Endre közigazgatási bíró nagy hatású cikkében³⁰¹ hívta fel a figyelmet arra, hogy a jelölt sokszor a kerület összes választójának a nevét a maga ajánlási ívébe hamisítja, de annyit biztosan, hogy az ellenfele már ne tudja összegyűjteni az induláshoz szükséges aláírásokat. Így a kerületben csak egyetlen jelölt marad, akit egyhangúan képviselőnek nyilvánítanak. A választási biztos tehetetlen, mert 48 óra nem elég több tízezer aláírás valódiságának az ellenőrzésére. Oly gyakoriak a kettős ajánlások is, hogy emiatt a választók százezreivel szemben kellene kihágási eljárást indítani. Az 1931-es választásokon 199 nyíltszavazásos választókerület közül 68-ban a választás egyhangú volt. Ellenzéki képviselőt egyhangúan nem választottak meg – hangsúlyozza Berecz.

Aligha meglepő tehát az, hogy tervezetében az ajánlási rendszer reformja óriási hangsúlyt kap. Nézete szerint minden egyes pártlistát az illető választókerületben lakó száz választópolgárnak kellene ajánlani, az aláírások számával azonban a százötvenet tilos lenne meghaladni. (Berecz kizárólag arányos – listás – választási rendszerben gondolkodott, amelyben minden vármegye egy-egy választókerületet alkot.)³⁰² A plusz ötven ajánló csak pótajánló lenne, akikkel az elbírálás során esetleg visszautasított ajánlókat azonnal pótolni lehet. Az ajánlók által megnevezett megbízott és helyettes megbízott – akik az ajánlásokat beadják – személy szerint felelnének; a választási biztos felszólítására igazolniuk kellene, hogy az ajánlók tényleg a választókerületben lakó választópolgárok, akik szerepelnek a választói névjegyzékben. Az igazolás úgy történne, hogy az ajánlók előzetesen átadják a szavazóigazolványukat részükre.

Berecz úgy gondolta, hogy a választások napja előtt tíz nappal lenne célszerű a választókerület székhelye szerint illetékes járásbíróság vezetőjénél benyújtani az ajánlásokat. A választási biztosnak ugyanis a döntést az összes érdekelt párt bizalmijának jelenlétében 24 órán belül meg kellene hozni. Az ez ellen benyújtott panasz elbírálására öt napja lenne a közigazgatási bíróságnak.³⁰³ Mivel az érdekeltek az ítéletről távirati úton értesítést kapnának, három nappal a választás előtt a szükséges szavazólapok még előállíthatóak.

³⁰⁰ Uo. 93. § (2), (5) és (6) bek.

³⁰¹ BORSOS Endre: Az ajánlási rendszer hibái. *Magyarság*, 1931. november 14. 1–2. p.

³⁰² Vö. Gömbös Gyula szavaival: „Én magam az arányos képviseleti rendszer híve vagyok, amit igazságosnak, okosnak és logikusnak is tartok...” Gömbös Gyula nemzetgyűlési képviselő beszéde, 1925. május 25. In *Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója*, XXXII. köt. Budapest, 1925. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 153. p.

³⁰³ Vö. „A választást megtartásától számított harminc nap alatt a választók 5%-a, legfeljebb azonban 500 választó panaszíratban megtámadhatja a közigazgatási bíróságnál.” 1925. évi XXVI. tc., 106. §.

A tervezet vitatható eleme, hogy az ajánlások beadását kétezer pengő választási biztosíték (kaució) befizetéséhez kötötte, abból a célból, hogy „talajjal nem bíró önjelöltek” és töredékpártok ne vehessenek részt a küzdelemben. Ezt az összeget csak akkor kapta volna vissza a pártlistát benyújtó megbízott, ha arról legalább egy jelölt bejut, vagy az meg tudott szerezni legalább az arányossági szám 33%-ának megfelelő szavazatot. Berecz hangsúlyozta a „hivatasos” politikusok mellőzése érdekében: mindenkit csak egy listán lehessen jelölni és csak egy választókerületben. Megfosztotta volna a mandátumuktól az ezt megszegő képviselőket!³⁰⁴

4. Ki volt Acsay Tihamér?

Acsay Tihamér 1899. július 20-án, Gyöngyösön született, Acsay István középiskolai tanárnak, tankerületi főigazgatónak és Helcz Saroltának volt a legidősebb gyermeke.³⁰⁵ Gyöngyösön érettségizett, majd a budapesti tudományegyetemen jogtudományi, aztán államtudományi doktori oklevelet szerzett (1920, 1921). Egyetemi éveit alatt jelent meg a *Rövidítés a nyelvben, rövidítés az írásban* című munkája *Az Írás* gyorsírási szakfolyóiratban (1917), később felelős szerkesztője lett e lapnak (1937–1944), illetve főtítkára, majd elnöke a Gyakorló Gyorsírók Társaságának.

Joggyakornoki éveit Acsay a budapesti törvényszéken töltötte, 1926-ban egységes bírói és ügyvédi vizsgát tett. Rövid ideig még törvényszéki jegyző maradt, az elkövetkező két évben azonban Bécsben és Párizsban folytatott tanulmányokat. Közben a *Magyar Szemlében* írásai jelentek meg *Ki- vagy bevándorlás* (1927) és *A francia választások* (1928) címmel.

1928-tól tíz éven át Budapesten ügyvédként működött, közben belépett a Független Kisgazdapártba (1931), melynek színeiben több ízben indult mint országgyűlési képviselőjelölt. Ez idő alatt jelent meg *A magyar értelmiség válsága* Rajniss Ferencsel, Trettina Jenővel és Mandorff Emillel együtt írt, előadásokat tartalmazó kötete (1931), illetve a választójogi elképzeléseit közlétező *Lajstromos szavazás egyéni választással: A választójogi kérdései* című könyve, mely élete főműve (1935). Utóbbi munkáját a Magyar Nemzetpolitikai Társaság adta ki, mely megválasztotta elnökének is.

³⁰⁴ BEREZ 1932. 303–305. p.

³⁰⁵ MARELYN KISS József – VIDA István (főszerk.): *Az 1947. szeptember 16-ra Budapestre összehívott Országgyűlés almanachja, 1947. szeptember 16. – 1949. április 12.* Országgyűlési almanach, Történelmi sorozat, III. köt. Budapest, 2005. Jelenkutató Alapítvány, 14. p. – Továbbá: <https://www.arcnum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/a-a-744F8/acsay-tihamer-7453F/> és <https://www.nevpont.hu/palyakep/acsay-tihamer-2a38a>

Amikor e művét a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban megtekintettük, abban egy cédulára leltünk, melynek 1950 januárjára keltezett felirata szerint ez egy „antidemokrátikus, idejét múlt könyv”. Mindenképpen rehabilitálnunk kell Acsayt, amit itt teszünk meg e kötet lapjain. Ő a két háború közötti – valóban korrupt – választójog reformját szívvel-lélekkel szolgálta, és sokan örülhettek volna később a Rákosi-rémuralom évei alatt, ha akkor a könyvében megálmodott választójogot alkalmazzák becsületesen hazánkban.

1938-tól Acsay az ügyvédi tevékenységével felhagyott, mivel az igazságügyi minisztériumban osztálytanácsosi állást kapott. 1941-ben kinevezték ítélőtáblai bírónak, de berendeléssel 1945-ig maradt a minisztériumban. Szintén 1941-ben Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye törvényhatósági bizottsági tagja lett. Mindemellett továbbra is írt: *Koreszméink?* című munkáját a *Társadalomtudomány* tette közzé (1943).

Alapító tagja volt a Magyar Függetlenségi Pártnak 1947-ben, melynek színeiben – végre – megválasztották országgyűlési képviselőnek. Mandátumát azonban csak pár hónapig élvezhette: a választási bíróság azt – a párt többi képviselőjének mandátumával együtt – hamis ajánlásokra hivatkozva, törvénytelenül megsemmisítette. 1948-ban kényszernyugdíjazták, így bírói állását is elvesztette, csak fizikai munkát végezhetett. Kenyerét utolsó munkahelyén éjjeliőrként kereste;³⁰⁶ 1958. március 9-én hunyt el Budapesten.

5. A képviselőjelölés Acsay Tihamér tervezetében

Míg Berecz az ajánlási aláírásokkal kapcsolatos visszaéléseket jellemzően másokra hivatkozva, hosszasan ecseteli, addig arról tervezete vonatkozó részének az elején, a saját szavaival, a rá jellemző tömörséggel szól Acsay.³⁰⁷

Tényszerűen állapítja meg, hogy a nagyszámú aláírás megszerzése valóságos előre szavaztatás méreteit öltötte fel, és üzletszerű foglalkozás lett. A folyamat a választók ellen indított „körvadászattal” és azok „agyonzaklatásával” kezdődik, majd az ajánlások egy részének hamisításával folytatódik. Jobb esetben csupán a fejenkénti díjazás miatt, rosszabb esetben viszont tudatosan az ellenfél kárára. Ugyanis a másik fél ajánlási íveibe betekintve az ott szereplő neveket átmásolják a saját ívekre – előfordult, hogy már az ajánlási ívek hivatalos benyújtását követően –, hogy e nevek mindkét jelöltnél érvénytelenek legyenek, így ne maradjon elegendő érvényes aláírása az ellenjelöltnek. Scitovszky Béla belügyminiszter 1931-es hírhedt rendelete szerint pedig az ismétlődő

³⁰⁶ PFEIFFER Zoltán: Három diplomával is csak éjjeliőr lehetett... Dr. Acsay Tihamér halála. *Amerikai Magyar Népszava*, 1958. március 29. 5. p.

³⁰⁷ ACSAY Tihamér: *Lajstromos szavazás egyéni választással: A választójog kérdései*. Budapest, 1935. Magyar Nemzetpolitikai Társaság. (A borítón 1935, a címlapon viszont 1934 szerepel.)

ajánló nevét az első helyen kellett valódinak vélelmezni. Tehát az vált irányadóvá, hogy először kinek az ajánlási ívét nézték át. Ha netán közigazgatási bíróság elé került a dolog, a „parlamentari előkelőség” a mandátuma érvénytelenítése előtt sürgősen lemondott.

Bereczhez hasonlóan úgy látta Acsay is, hogy az ajánlók számát erősen le kell szállítani, és egy felső határt mindenképpen meg kell állapítani. Az aláírások számát ő is százban határozta meg, Bereczcel ellentétben azonban azok hitelesíttetését is megkövetelte, mivel valódiságukat szerinte máshogy elbírálni nem lehet.

Acsay jelölési rendszerének legeredetibb gondolata érdekes alternatíváját kínálja az akkoriban – Berecz által is – szorgalmazott kauciónak. Acsay osztotta azt a nézetet, hogy ha nagyon kevés ajánló szükséges, az a jelöltek (pártlisták) megsokasodásához vezet, tehát a mezőny áttekinthetőségét valahogyan biztosítani kell. Azzal viszont már nem értett egyet, hogy ez a probléma az angol mintára felmerült, nálunk három-ötezer pengőnyi kaució bevezetésével lenne kezelhető a legkönnyebben. Ellenezte ezt a megoldást a kapitalisztikus jellege miatt, hangsúlyozta, hogy a szóban forgó összeg az ajánlási aláírások szokásos megszerzési költségét erősen meghaladja, továbbá, hogy egy jelöltnek esetleg a teljes tőkéjét lekötöni nem szabad.

Acsay – saját szóhasználatával élve – kombinatív rendszert javasolt: maguk az ajánlók fizetnének fejenként ötven pengő bírságpénzt, ha jelöltjük a választás eredményének fényében teljesen súlytalannak bizonyul. Az összeget úgy hajtánák be, mintha adó lenne. Ez egyébként a választópolgárok számára a választás eredményét megtámadó petíciós (közigazgatási bírósági) eljáráshoz képest előnyösebb feltételt jelentett, egyrészt, mert annak nagyobb volt a költsége, másrészt, mert ott a fizetési kötelezettség a kérelmezőket nemcsak fejenként, hanem egyetemlegesen is terhelte.³⁰⁸ Az ötlet variációja, hogy az ajánlók a pénzt esetleg előre letennék óvadék formájában. Acsay úgy gondolta, hogy az ajánláshoz ki lehet keresni a jobb egzisztenciákat.

Bereczcel szemben ő a parlamentben már képviselt pártokat a bírságpénz (kaució) alól felmentette, azon az alapon, hogy a jelölés komolyságát ilyenkor vélelmezni lehet. A kisgazdapárti Albrecht-féle javaslatra hivatkozott, mely hasonló elképzelést tartalmazott, bár a szerint egy párt csak akkor mentesülhetett, ha legalább tíz országgyűlési képviselője volt. (Érdekességként említjük meg, hogy az Albrecht-féle tervezet a parlamentben kevésbé vagy még nem képviselt pártok indulását legalább tíz lajstromos körzetben elért érvényes ajánláshoz kötötte, igaz, pártonként ezer-kétezer aláírással beérte.)

³⁰⁸ 1925. évi XXVI. tc., 128. § (4) bek.

A képviselőjelölés határidejével foglalkozott Acsay is, Bereczhez képest azonban egészen mások voltak a szempontjai. Úgy vélte helyesnek, ha az újonnan alakult pártok és egyéni jelöltek esetében későbbi határidőt állapítanak meg, hiszen a régi pártok jelöléseikhez mérten válhat aktuálisabb új csoportosulások létrejötte, illetve, a már meglévő, kiépült szervezettel rendelkező pártok gyorsabban eldönthetik, kit indítanak a választási küzdelembe. Abban a gondolatában, hogy ne a jelölés előtt, hanem azután történjék meg az ajánlóívek benyújtása – természetesen úgy, hogy az aláírások gyűjtésére minden párt azonos időt kap –, dogmatikai szempontból is világosan elkülönül az ajánlás és a jelölés fogalma.³⁰⁹ Végül, Acsay abszurdumnak tartotta, ha az ajánlókat úgy tekintnék, mint akik a jelöltjükre leszavaztak: ezzel a titkos választás teljesen illuzórikussá válna.

6. A képviselőjelölés a Sol Klub tervezetében

A Sol Klub ma már a történelem homályába vész, pedig még egy meglehetősen közismert társadalmi egyesület – ma úgy mondanánk: „civil szervezet” – volt a Horthy-korszak idején. Főleg a fiatal köztisztviselői rétegre támaszkodott; az egyesület a magyar társadalmi együttérés, az erős nemzeti öntudat fejlesztését és érvényesítését, illetve a magyar tehetségek felkutatását és támogatását tűzte ki céljául. Vitaelőadásokat szervezett, ahol tudományos igénnyel tárgyaltak meg társadalmi kérdéseket. Kis füzeteket is kiadott, a *Magyar világnézet*ben például közjogi, felekezeti, szociális és nemzetiségi kérdésben elfoglalt álláspontjáról tájékoztatott.³¹⁰ Témánk szempontjából azonban az 1932 pünkösdjére datált *A magyar titkos választójog alapelvei* füzet a leglényegesebb, melyben a klub a választójogi tervezetét közzétette.³¹¹

Ez tíz listás kerületre osztotta az országot; vagy listára, vagy azon belül meghatározott személyre szavazhattak volna titkosan a választópolgárok. Ugyanakkor elutasította a választók számának további emelését, szélső határként kezelte az 1925. évi törvényt, „amelyen túl jogkiterjesztés már magát a jogot tenné értéktelenné”.³¹² A tervezet legeredetibb eleme egy központi szerv, az Országos Választási Szék szervezése. Elnökének az országbíró javasolta, tagjainak pedig a Kúria által választott kúriai tanácselnököket vagy kúriai bírókat, valamint országrészenként – tehát több törvényhatóság által

³⁰⁹ A dogmatikához lásd ZSEDÉNYI Béla: A képviselőjelölés. *Miskolci jogászélet: Jog- és államtudományi közlöny: A miskolci ev. jogakadémia hivatalos lapja*, 1927. 1. sz. 1. p.

³¹⁰ „Meg kell teremteni az egységes nemzeti közvéleményt”: A Sol-Club programot ad. *Új Nemzedék*, 1931. március 22. 4. p.

³¹¹ *A magyar titkos választójog alapelvei*. [Budapest], [1932]. Sol Club.

³¹² Uo. 10. p.

együtt – választott törvényhatósági megbízottakat. A képviselőjelölés szempontjából az Országos Választási Szék jelentősége, hogy a jelölést ide kellett volna benyújtani 15 nappal a választást megelőzően. (Érdekesség, hogy a tervezet emellett csökkentett jogkörrel meghagyta a választási bizottságokat és a választási biztos intézményét.)

Úgy vélte helyesnek, ha minden pártlista ajánlásához kétezer választó szükséges. E szabály alól azonban mentesített minden olyan pártot, amelynek a megelőző ciklusban abból a választókerületből országgyűlési képviselője volt. Az egyes aláírások érvényességét közjegyzői hitelesítéshez kötötte, akit – kiadásainak megtérítése fejében – még helyszíni kiszállásra is kötelezett, továbbá rögzítette, hogy a közjegyzőt ezenfelül aláírásonként 50 fillér munkadíj illeti meg. Bár a tervezetbe bekerült számos garanciális elem is, például, hogy a hitelesítés megtagadását bűncselekménynek kell tekinteni, vagy, hogy a belügyminiszter bárki kérelmére bármikor köteles ajánlási íveket rendelkezésre bocsátani, úgy látjuk, hogy a Sol Klub elképzelése nem tudta volna – vagy nem is akarta? – az ajánlási visszaéléseket visszaszorítani. Az ajánlók számát ugyanis hiába csökkentette, ha felső határt nem határozott meg. Másrészt akként rendelkezett, hogy az Országos Választási Szék a beérkezett ajánlási ívek elfogadásáról négy napon belül dönt, méghozzá iktatásuk sorrendjében. A határidő viszont hiába lett hosszabb, mert ha nem beérkezési sorrendben iktatnak, az tág teret ad arra, hogy melyik íven fogadják el érvényesnek a kettős aláírásokat. A Sol Klub – egyébként kauciót mellőző – tervezetét Acsay is kritizálta,³¹³ Berecz viszont figyelemreméltónak tartotta.³¹⁴

7. Krivoss Árpád és választójogi tervezete

Krivoss Árpád a felvidéki Turócszentmártonban született, régi, királylehotai földbirtokos nemesi családban, 1889-ben.³¹⁵ Érettségét Egerben a ciszterci főgimnáziumban tett, jogot az egri jogakadémián hallgatott, jogtudományi doktorátust a budapesti tudományegyetemen szerzett. 1911-ben a központi adófelügyelőségnél mint pénzügyi fogalmazó kezdte pályáját, amit pénzügyi titkári rangban hagyott ott tízévi szolgálat után. 1925-ben letette az ügyvédvizsgát, megnyitotta budapesti irodáját. Elsősorban pénzügyi jogi ügyekkel foglalkozott, mely területen már jelentős gyakorlata volt. Belépett

³¹³ ACSAY Tihamér: A helyes választójog technikája. *Az Ország Útja*, 1937. 10. sz. 9–17. p.

³¹⁴ BEREZ 1932. 306. p.

³¹⁵ HORTOBÁGYI Jenő (szerk.): *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*, III. köt. Erdély. (Az I. és II. köt. pótlásaival.) Budapest, é. n. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 190. p.; SZENTMIKLÓSSY Géza (szerk.): *A magyar feltámadás lexikona. (A magyar legújabb kor története.)* Budapest, 1930. Európa Irodalmi és Nyomdai R.-T., 787. p.; https://mandadb.hu/dokumentum/332255/magyar_irok_elete_es_munkai_XVII_kotet.pdf, 653 p.

az Egységes Községi Polgári Pártba, tagja lett Budapest székesfőváros törvényhatósági bizottságának, illetve számos nagyobb ipari vállalat ügyészként³¹⁶ alkalmazta. A budai Luther Szövetség elnökének, a budai evangélikus egyházközség presbiterének választotta, annak pedig, hogy a BIKIKE (Budapesti Iparos és Kereskedő Ifjak Kultúregyesülete) elnöke, illetve a Budapesti I. kerületi Iparoskör tiszteletbeli elnöke volt, témánk szempontjából különös jelentősége van. A *Választójog, népesség, adóteher: Gazdaságpolitikai alapon készült választójogi tervezet* (1937) című munkáját az iparoskör adta ki, ennek oka lejjebb világosabbá válik. Megemlítjük még az *Adókédelex vagy adóreform?* (1936), valamint a Szepes Mihállyal együtt írt *Mindenki jogi tanácsadója* (második kiadás: 1937) műveit. A második világháborút követően Krivoss sem volt a „népi demokratikus Magyarország” kegyeltje: 1948-ban ügyvédi gyakorlatából felfüggesztették két évre.³¹⁷ 1962-ben hunyt el.³¹⁸

1937-es, gazdaságpolitikai alapon készült választójogi tervezetének az volt a célja, hogy a magyar kézműiparosságot politikai (parlamenti) képviselőhöz juttassa. Összekötötte a választójog és az adórendszer reformját: akkoriban ugyanis jórészt csak a kisegyzisztenciákat terhelte az adózás, „akiknek sem tudásuk, sem összeköttetések nincsenek ahhoz, hogy a törvény hézagai között mutatkozó kibúvókat ügyesen kihasználják”.³¹⁹ „...A kincstár a mai adózás rendszerében túlzottan fekszik rá a látható és reálvagyonokra, de adózatlanul hagyja a nem látható vagyonokat, a spekulációs, konjunkturális alkalmi nyereségeket...”,³²⁰ melynek következtében a kor három és félmilliárdos nemzeti jövedelméből csaknem egymillió pengőnyi adózatlanul maradt. Az iparosság jogosan követelte, hogy befizetett adója súlyának megfelelő helyet kapjon a politikai életben.

Krivoss tervezetének sajátossága, hogy a népképviselői rendszert érdekképviselői rendszerrel kombinálja. Összesen kilencven fő – a képviselőház egyharmada – nem választás, hanem érdekképviselők általi beküldés nyomán lenne a törvényhozó testület tagja. A tervezet abban az értelemben nem rendszeres, hogy konkrét javaslatokat emelt csak a férfi és a szűkíteni ajánlott női választójogra fogalmaz meg. Ezen túlmenően mindössze a választói névjegyzék pontos és lelkiismeretes összeállítását szorgalmazza, hogy az arra jogosultak valóban szavazhassanak, illetve általánosságban rögzíti, hogy a választások előkészítése és lebonyolításának technikai előfeltételei megnehezítését szükségtelennek tartja. Így nem érinti a képviselőjelölés kérdését sem, mégis, nyomós okunk van rá, hogy Krivoss művét szerepeltessük e helyen.

³¹⁶ Az „ügyész” szó 1945 előtt valamely vállalat (például bank) jogi és peres ügyeit intéző alkalmazottját is jelentette, nagyjából a mai „jogtanácsos” értelemben.

³¹⁷ *Magyar Közlöny*, 1948. január 25. 4. p.

³¹⁸ *Magyar Nemzet*, 1962. november 18. 6. p.

³¹⁹ KRIVOSS Árpád: *Választójog, népesség, adóteher: Gazdaságpolitikai alapon készült választójogi tervezet*. Budapest, [1937]. Budapesti I. kerületi Iparoskör, 9. p.

³²⁰ Uo. 82. p.

Munkájának ugyanis történeti szempontból talán a legkiemelkedőbb érdeme, hogy napilapok közlései alapján összefoglalja Darányi Kálmán, az új miniszterelnök által összehívott választójogi pártközi konferencián – ankéton – elhangzott véleményeket,³²¹ mellyel jelen korunk kutatóját tetemes feltáró munkától kíméli meg. Az 1936. december 2-a és 4-e között megrendezett ankéton a képviselőjelölés természetesen az egyik lényegi kérdés volt.

8. Javaslatok a képviselőjelölésre az 1936. évi választójogi ankéton

Darányi Gömbös feljegyzései között talált egy írást, melyben a néhai miniszterelnök kilenc pontban összegezte azokat a kérdéseket, melyeknek választójogi pártközi értekezleten tervezte a megvitatását. Bár ezek között nem szerepelt a képviselőjelölés ügye, így témánk szempontjából voltaképpen mellékes, annak egy pontját mégiscsak megemlíjtük érdekességgé: „7. Milyenek a biztosítékok a nemzeti és konzervatív gondolat érvényesítése érdekében?”³²² Úgy gondoljuk, hogy e mondat – különös tekintettel a „konzervatív” szavára – a Horthy-korszak félparlamentális rendszerének³²³ lényegét tökéletesen összefoglalja. Megkérdezték a liberális és szociáldemokrata ellenzéket is, hogy milyen választójogot képzelne el, amellyel sohasem fog kormányra jutni.

A képviselőjelölés kérdése felmerült több felszólalásban is, közülük a legérdekesebbeket és a legfontosabbakat emeljük ki. Vázsonyi János – apja után a Nemzeti Demokrata Párt és a Központi Demokrata Kör elnöke – úgy látta, hogy elsősorban az ajánlási rendszer szorul sürgős módosításra, a leghelyesebb az angol minta átvétele volna. Az angol rendszer bevezetését a volt miniszterelnök, Bethlen István is pártolta, azzal a kiegészítéssel, hogy beszélni – az agitációt megkezdeni – csak a kaució letétele után legyen szabad. Érdekes, hogy maga Bethlen is kritikát gyakorolt a saját ajánlási rendszere felett, mely pártját annyiszor győzelemre segítette. Különös ötlettel állt elő szintén egy korábbi miniszterelnök, Friedrich István:³²⁴ a kormány nyújtson be kétszakaszos

³²¹ Uo. 33–54. p.; Lásd még: BEREZC István: A választójogi konferencia tanulságai. In HEGEDŐS Mária (szerk.): *Gondolat Antológia 1935–1937*. Budapest, 1978. Magvető, 286–292. p. Berecz István nem keverendő össze Berecz Sándorral!

³²² KRIVOSS [1937]. 34. p.

³²³ Lásd ehhez általában: BOROS Zsuzsanna: Autoriter típusú volt-e a Horthy-kor magyar politikai rendszere? Korabeli és mai nézőpontok. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae*, 2006. 43. sz. 99–130. p. Továbbá: BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Budapest, 2008. ELTE Eötvös.

³²⁴ Lásd VÉGH Loretta Vivien: „Az én választójogomból született az egész ma is uralkodó rendszer...” Friedrich István és a választójog kérdése a két világháború között. In SZAKÁCS János – SZENDREI Ákos –

novellát, miszerint a titkosság jegyében kell lebonyolítani minden időközi választást. Egyidejűleg pedig becsületes jelölési és ajánlási rendszert kellene életbe léptetni. Egy ilyen novellát az országgyűlés egy nap alatt megszavazna, így a légkör enyhülne, melyben a kormány el tud készülni a választójogi törvényjavaslattal.

Darányi – a regnáló miniszterelnök – a titkosság előrehozott bevezetését elutasította, ugyanakkor jelezte, hogy az ajánlás hatályban lévő formáját meg kívánja szüntetni egy rövid törvényjavaslattal. Bejelentette, hogy ennek kidolgozására a belügyminisztert már két hete felkérte, az új szabályozás elvi alapja a Lakatos Gyula által kifejtettek lesznek. Krivoss könyve az egységes párti Lakatos Gyula álláspontját sajnos túl tömören összegzi, így csak Kozma Miklós belügyminiszternek a miniszterelnök beszédébe történt közbeszólásából derül ki, hogy ez alatt kisszámú ajánlás megkövetelését, illetve közjegyzőnél kaució letételét kell érteni. Az 1936-os anketnak tehát a jelentősége abban van, hogy közvetlen előzménye volt az 1937. évi választójogi novella elfogadásának.

9. Kitekintő

Az 1937. évi választójogi novella kizárólag a jelöltajánlás szabályait módosította, és azt is csak az egyéni választókerületekre vonatkozóan. Ekkortól ahhoz, hogy valaki egyéni kerületben képviselőjelölt lehessen, száz olyan választó aláírását kellett összegyűjtenie, akik közül ötven a harmincadik életévét már betöltötte. Az ajánlók száma jelöltenként százötvennél több nem lehetett. Azokat a személyeket, akik ajánlottak, úgy kellett tekinteni, mint akik leszavaztak a jelöltre, őket tehát nem volt szabad szavazásra bocsátani. Továbbá a képviselőjelöltnek biztosítékot kellett letennie, amelynek kétezer pengő volt az összege. Ahhoz, hogy visszakapja, legalább egynegyed részét meg kellett szereznie a leadott szavazatoknak. Az ajánlás csak akkor volt érvényes, ha az aláírások hitelesítették is lettek.

Mindebből jól látható, hogy Berecz jelöltajánlásra vonatkozó elgondolásainak lényegi része – igaz, pont az egyéni választókerületekben, melyekkel tervezetében nem is számolt – megvalósult. Az ajánlók számát az általa javasoltaknak megfelelően csökkentette, illetve maximálta a novella, továbbá az általa ajánlott értékben állapította meg az összegét a kauciónak, mely teljesen új elemként épült be ekkor a magyar választójogba. Az ajánlók számának csökkentése megfelel Acsay nézetének is, az aláírások hitelesítésének bevezetése pedig már az ő elképzelését tükrözi. Hasztalan tiltakozott viszont az ellen – legalábbis átmenetileg –, hogy az ajánlókat úgy tekintsék, mint akik

VÉBER Zoltán – VÉGH Loretta Vivien – ZILAHÍ Alexandra (szerk.): „A mi tendenciáink...” Szakkollégiumi Tanulmányok 6. Debrecen, 2018. Hatvani István Szakkollégium, 59–68. p.

már leadták szavazatukat a jelöltre. Bár a novella megengedte, hogy a kauciót a jelölt helyett a választókerület bármely választója is letehesse, Acsay ötletes „kombinatív rendszere” nem valósult meg.

Nem feladatunk, hogy megvizsgáljuk, hogy az iparosság érdekeit az 1938. évi választójogi törvényben mennyire tudta érvényesíteni Krivoss. Tény viszont, hogy a jelöltajánlás rendszerét nemcsak a listás, hanem az egyéni kerületekben is megváltoztatták az új szabályok, és ezzel az ajánlók száma ismét növekedésnek indult. Ekkortól egyéni választókerületben ötszáz aláírást kellett összegyűjtenie a jelöltnek, kivéve, ha országos párt színeiben indult, mert akkor csak 150-et. Listás kerületben ezeröttszáz választó aláírásával lehetett egy pártlistát elindítani, országos párt esetében azonban elég volt jelöltenként százötven, de összesen legfeljebb hétszázötven választó ajánlása is. Továbbá bevezetésre került egy területi szabály: legfeljebb egynegyed részig lehetett elfogadni ugyanazon község (vagy városi szavazókör) ajánlóinak aláírását. Az 1938. évi törvény a választójogi novellából átvette az ajánlók korosztály szerinti megosztására és az aláírások hitelesítésére vonatkozó rendelkezést, elvetette azonban, hogy az ajánlókat leszavazottnak tekintsék. Megtartotta viszont a biztosíték intézményét: egyéni választókerületben változatlanul hagyta, listás kerületben pedig – a betölthető képviselői helyek számától függően – háromezertől ötezer pengőig alapította meg az összegét. Az ajánlók száma maximálva volt továbbra is, a megkívánt számokat csak 50%-kal lehetett meghaladni. Végül, változatlan maradt a szabályozás abban, hogy az ajánlásokat a választás napját megelőző nyolcadik napon kellett átnyújtani a választási biztosnak.³²⁵ Hiába törekedett tehát Berecz arra, hogy ezt az időt akár néhány nappal is meghosszabbítsa. Figyeljük meg továbbá, hogy az említett ezeröttszáz ajánló szám már egészen megközelíti a Sol Klub javaslatát!

Befejezésül érintenünk kell a kaució kérdését, különösen azért, mert még Acsay sem vetette el mint bírságpénzt. Bár bizonyára úgy gondolta, hogy pártja jelöltjei korábbi országgyűlési tagságuk miatt úgymint mentesülni fognak alóla, nézetünk szerint kérdést vet fel, hogy az a falusi ajánlókon egyáltalán behajtható lett volna-e adók mintájára. Úgy véljük, talán túlzottan is fővárosi kiscgazda volt Acsay, pedig még a mai olvasó számára is megdöbbenően hathat párttársának, Nagy Ferencnek – a későbbi, 1947-ben emigrációba kényszerített miniszterelnöknek – 1932-ben megjelent sorai:

³²⁵ 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 75. §–87. §. <https://net.jogtar.hu>

„Pénz a faluban úgyszólván semmi sincs. Amíg a város lakóinak nagy része készpénzben kapja kézhez jövedelmét, addig a faluban a községi alkalmazottak, csőszök, pásztorok, kovács, bába, harangozó, sőt a pap és tanító is, terményben kapják fizetésüket. Ebből következik, hogy a faluban nemcsak az őstermelőnek, hanem még az ún. állásban levő embernek sincs pénze. A dunántúli kis falukon egészen végig lehet menni úgy, hogy nem akad az ember olyan házra, ahol 20 pengő volna együtt, de a legtöbb házban egy pengő sincs. Ha valaki valamiféle különös szerencse folytán pénzhez jut, a világért sem merne szólni, mert előre tudja, hogy a falubeliek megrohanják néhány pengőért és vagy keserves kinnal kaphatja csak vissza, vagy egyáltalán nem. Mert nem a visszafizetési készség hiányzik, hanem eleve ki van zárva, hogy az adós egyszer olyan pénzhez jusson, amiből adósságát visszafizethesse.”³²⁶

A Berecz által is szorgalmazott kaució tehát erősen vitatható elemként színesíti a kor-
szak választójogi gondolkodását, és külön kérdés, hogy mennyire szolgálta hatékonyan
a '30-as évek vége felé a szélsőjobboldal fenyegető térhódításának megakadályozását.

³²⁶ NAGY Ferenc: *5 millió magyar a Golgotán*, [1932]. In CSICSERY-RÓRAY István (szerk.): *Nagy Ferenc. Csillagos órák, sorsfordító magyarok. Közelmúltunk közelmúltja*, XIV–XV. köt. Budapest, 2003. Occidental Press, 44. p.

Az 1937. évi választójogi novella

„A politika minden gyakorlati és elméleti művelője azonban tisztában van vele, hogy a törvényjavaslat jelentősége lényegesen túlterjed az említett választástechnikai kérdéseken, messze túl az általa szabályozás alá vett eljárási problémán és mélyen belenyúl az időszerű politikai és közjogi kérdések komplexusába, amelyek közül a legfontosabbat, a legkiéleztettebbet, a legaktuálisabbat, de egyben talán a legkomplikáltabbat, magát a választójogi reform kérdését hozza előtérbe.

Ebből a szempontból egy későbbi korszak történetírója méltán és joggal igen nagy figyelmet fog szentelni a törvényjavaslatnak, ha nem is a törvényjavaslat konkrét rendelkezésének, de annak a benyújtását megelőző és az azt kísérő politikai momentumoknak, nemkülönben annak a fontos és figyelemreméltó közjogi fejlődésnek, amelynek ez a látszólag egyszerű és igénytelen formában jelentkező törvényjavaslat részint a zárókövét, részint pedig a kiinduló pontját jelenti.”³²⁷

(Antal István országgyűlési képviselő, 1937)

1. Bevezető

Antal István idézett „felkérésének” a jelen fejezetben teszünk eleget, mindenekelőtt azt vizsgálva meg, hogy valóban történeti jelentősége van-e az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról szóló 1937. évi VIII. törvénycikknek, vagy azzal a Darányi-kormány csak – ahogy Propper Sándor országgyűlési képviselő fogalmazta egykor – „rossz ködmönre lyukas foltot” tett?³²⁸ E kérdés megítéléséhez

³²⁷ Antal István beszéde, 1937. február 16. In *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója* (a továbbiakban: *OgyKN*), XI. köt. Budapest, 1936. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 357. p. (A továbbiakban: Antal, oldalszám megjelölése.) Ahogy Kun Béla fogalmazott: Antal István Gömbös Gyula „kis alter egoja” volt. Uo. 550. p. Természetesen nem a Tanácsköztársaság prominens vezetőjéről van szó, lásd e fejezetet záró táblázatot a képviselők választókerületéről és pártállásáról.

³²⁸ Propper Sándor beszéde, 1937. március 2. In *OgyKN*, XI. köt., 581. p. (A továbbiakban: Propper,

ezúttal sem kizárólag a törvényt és az indokolását vettük figyelembe, hanem feldolgoztuk a törvényjavaslat országgyűlési vitaanyagát is teljes terjedelmében, melynek forrása, a képviselőházi³²⁹ naplók és irományok könyvtári anyagként maradtak fent. Munkamódszerünk az volt, hogy a vitaanyagot a törvényjavaslat leghevesebben kritizált részei köré csoportosítottuk, e fejezetet kisebb egységekre is eszerint tagoltuk. Módszerünkéből következik, hogy elemzésünk – a korábbi, 1925. évi vita feldolgozásához hasonlóan – problémacentrikus, tehát nem a pártálláspontokra, a felszólalások kronologikus sorrendjére, sőt még az általános és a részletes vita különválasztására sem koncentráltunk. Az utóbbinak azért sem lett volna értelme, mert a képviselők az egyes módosító indítványuk kapcsán az általános vitában már kifejtett nézetüket lényegében csak tömörebben foglalták össze. Fontos, hogy nem ismertetünk minden egyes módosító indítványt, ennél lényegesebbnek tartottuk a kötet belső arányainak megtartását. Eltekintettünk továbbá az egy-egy álláspont mellett felsorakozó képviselők tételes felsorolásától is, arra hivatkozunk mindig, aki a kritikai észrevételt véleményünk szerint a legnyomatékosabban fejtette ki. Ugyanakkor a beszédek legmagávalragadóbb, leg-sodróbb részleteit – e fejezetben kivételesen – igyekezünk szó szerint idézni.

2. A választójogi novella előzményei és alkotmányjogi kontextusa

Említettük már korábban, hogy az 1925. évi választójogi törvény jelöltajánlási rendszerét – mely a gyakorlatban a legsebezhetőbb része volt – szinte mindenki bírálta. Ha az 1937. évi novella vitaanyagába belelapozunk, akkor erről például Meizler Károly országgyűlési képviselő így nyilatkozott:

oldalszám megjelölése.)

³²⁹ Természetesen áttekintettük a felsőházi anyagot is, ott azonban a törvényjavaslattal szemben nem szólalt fel senki. A három hozzászóló, Tomcsányi Móric, Balogh Elemér és Hegedüs Loránt beszéde közül a törvényjavaslat felsőházi előadójaé, Tomcsányié dogmatikai szempontból a legérdekesebb, a jelölés elméleti megközelítéseit tekintve. Néhány észrevételt a törvény kiadandó végrehajtási rendeletére vonatkozóan is tett. Lásd Tomcsányi Móric beszéde, 1937. március 16. In *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Felsőházának naplója*, II. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 88–99. p. Lásd még: Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. A képviselőház által elfogadott szöveg. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, IV. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 250–252. p. Továbbá: A felsőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 190. számú törvényjavaslat tárgyában. In uo. 301–302. p. A végrehajtási rendelet 1937. május 25-én jelent meg: A m. kir. belügyminiszter 1937. évi 38.500. számú rendelete, az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról szóló 1937:VIII. törvénycikk végrehajtásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXI. köt. Budapest, 1937. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 295–302. p.

„...a mi választójogi törvényünk nem elekcíót, – nem helyes kiválasztást – hanem szelekciót, választást csinált már előre az ajánlás révén” – „megakadályozta a legtöbb esetben azt, hogy több jelölt futhasson...”

És valóban, 1926-ban a nyíltszavazásos kerületek 39%-ában, 1931-ben 34%-ában, 1935-ben pedig 27%-ában a választás egyhangú volt.³³⁰ Hogy a kérdés novelláris úton megoldható lehet, azt a *Pesti Hírlap* hasábjain Herczeg Ferenc vetette fel:

„Az ajánlási rendszer kivégzése azonban sem idővesztéssel, sem izgalmakkal nem járna. Meg vagyunk róla győződve, hogy az összes országgyűlési pártok vita nélkül is hajlandók megszavazni ilyen egyszakaszos novellát.”³³¹

Ismeretes azonban, hogy Gömbös Gyula a választójog reformját hivatali idejének végére halasztotta. Épp az előző oldalakon foglalkoztunk vele, hogy pártközi választójogi értekezletet kezdeményezett,³³² halála miatt azonban a pártokat 1936. december 2-a és 4-e között már hivatali utóda, Darányi Kálmán hallgatta meg.

Az értekezleten csatlakozott az ellenzék Friedrich István³³³ javaslatához: már az időközi választásokra meg kell változtatni az ajánlási rendszert, és be kell vezetni a titkoságot.³³⁴ Darányi az utóbbit elutasította, tekintettel arra, hogy az alkotmányjogi reformok

³³⁰ Lásd Meizler Károly beszédét 1937. február 18-án. In *OgyKN*, XI. köt., 417. p. (A továbbiakban: Meizler, oldalszám megjelölése.) Képviselői kritikák természetesen már megfogalmazódtak a Bethlen-kormány idején is:

„Nyugodt lelkiismerettel viselhetjük a felelősséget azért az álláspontért – mondta Farkas Elemér egy 1928. szeptember 12-i bizottsági ülésen –, amely a választás titkosságának behozatalát egyelőre el akarja odázni, ellenben szükségesnek és sürgősnek látám magam is, ha az ajánlások tekintetében, amelyekre vonatkozólag a legutóbbi választás, nemkülönben az időközi választások is sok jogos és megfontolandó aggályt hoztak felszínre, olyan reformot léptetnek életbe, amely megtámadhatatlanná tenné álláspontunkat a nyílt szavazás tekintetében.”

Farkas Elemér beszéde, 1937. február 18. In *OgyKN*, XI. köt., 423. p. (A továbbiakban: Farkas E., oldalszám megjelölése.)

³³¹ Idézi Kun Béla, aki az ügyben Gömbös Gyula miniszterelnököt már 1935-ben interpellálta. Lásd Kun Béla beszédét 1937. február 26-án. In *OgyKN*, XI. köt., 550. p. (A továbbiakban: Kun, oldalszám megjelölése.) Az interpelláció 1935. október 23-án hangzott el. Eredeti helye: *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója*, III. köt. Budapest, 1935. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 388–392. p. Érdekességgé említjük meg, hogy Kun Béla a kisgazdapártot épp annak választójogi tervezete miatt hagyta el.

³³² A választójogi pártközi konferencián elhangzottakat ismerteti: KRIVOSS Árpád: *Választójog, népesség, adóteher: Gazdaságpolitikai alapon készült választójogi tervezet*. Budapest, [1937]. Budapesti I. kerületi Iparoskör, 33–54. p.

³³³ Friedrich István volt 1919. augusztus 7. és 1919. november 24. között Magyarország miniszterelnöke, az 1935-ben összehívott országgyűlésben a budapesti északi választókerület egyéni képviselője. Jobbszélőként tagja volt az 1904-ben Ausztria ellen vereséget szenvedett magyar labdarúgó válogatottnak. 1922-ben a Magyar Labdarúgó Szövetség elnökének választották meg. 1951-ben halt meg a váci börtönben.

³³⁴ A novella országgyűlési vitáján Csoór Lajos és Vázsonyi János utal rá. Lásd Csoór Lajos beszédét 1937.

helyes sorrendjét a kormányzói jogkör újraszabályozásában, majd a felsőház reformjában, végül a titkos választójogban látta, az ajánlási rendszer azonnali reformját azonban maga is szükségesnek tartotta. Így belügyminisztere, Kozma Miklós „tarsolyából kipattant”³³⁵ a törvényjavaslat.

Nagyvonalakban ekként foglalható össze a választójogi novella előtörténete, nem szabad azonban elmennünk az alkotmányjogi kontextus kérdése mellett. Az említett reformok sorrendjével ugyanis az ellenzék a legkevésbé sem értett egyet, és e tekintetben az értekezleten Eckhardt Tibor³³⁶ álláspontja mellett sorakozott fel. Eckhardt ugyanis azt képviselte, hogy épp a titkos választójog bevezetésével kellene hogy kezdődjön az alkotmányjogi reformok sorrendje, hiszen a választójogi reform terjedelmétől függ, milyen mértékig kell elmenni a biztosítékok megteremtésében.³³⁷

Ám az értekezleten azzal is mindenki egyetértett, hogy bizonyos választójogi korrektívumok (kautélák)³³⁸ bevezetése szükséges. Ugyanis attól féltek, hogy a titkos vá-

február 18-án. In *OgyKN*, XI. köt., 428. p. (A továbbiakban: Csoór, oldalszám megjelölése.) Lásd Vázsonyi János beszédét 1937. február 19-én. Uo. 434. p. (A továbbiakban: Vázsonyi J., oldalszám megjelölése.)

³³⁵ E szavakat Drobni Lajos használta. Lásd Drobni Lajos beszédét 1937. február 19-én. In *OgyKN*, XI. köt., 450. p. (A továbbiakban: Drobni, oldalszám megjelölése.)

³³⁶ Eckhardt Tibor 1930-ban a kormánypártból kiváló Független Kisgazdapárthoz csatlakozott, majd 1932 és 1940 között annak elnöke volt.

³³⁷ A novella országgyűlési vitáján Csoór Lajos utal rá. Lásd Csoór, 428. p.

„Teljesen igaza van Eckhardt Tibor képviselőtársamnak ebben az állásfoglalásában – mondta Rakovszky Tibor –, mert *filius ante patrem* [a fiú előbb lett, mint az apa; értsd: képtelenség], *ha először megteremttem a fékeket és azután megcsinálom a mozdonyt. Egy mozdlynak szüksége van fékre, de hogy csupa fékből álljon egy mozdony, ilyet én még nem láttam...*”

Rakovszky Tibor beszéde, 1937. február 24. In *OgyKN*, XI. köt., 489. p. (A továbbiakban: Rakovszky T., oldalszám megjelölése.)

³³⁸ Mindkét fogalmat széles körben használták a korban, de rendszerint anélkül, hogy jelentésüket pontosan meghatározták volna. A korrektívum (kautéla) a népakarat kifejeződését korlátozó, azt módosító, általában jogi eszközök gyűjtőfogalma. Antal István választójogon kívüli és azon belüli korrektívumokat különböztette meg, az előző csoportba a kormányzói- és a felsőházi jogkör kiterjesztését sorolta be. Az utóbbiakat pedig anyagi jogi, szervezeti jellegű és technikai korrektívumokra osztotta fel. Anyagi jogi kautélák a választójogosultak számában csökkenést (jogfosztást) eredményeznek, a szervezeti jellegű kautélák a népképviselői érdekképviselési és törvényhatósági elemeket kevernek bele, a technikai korrektívumok pedig a választási és a jelölési eljárást nehezítik meg. Antal István ezenkívül beszélt szociális és gazdasági korrektívumokról is, ezeket jogi fogalomként már nehezebb értelmezni. Lásd Antal, 361. p. A felsőházzal mint korrektívumról lásd SIMONTSITS Elemér: *A titkos választójog és a felsőház reformja*. Budapest, [1932?]. Egyetemi Nyomda. A felsőházzal lásd PÜSKI Levente: *A magyar felsőház története, 1927–1945*. Budapest, 2000. Napvilág. Árvátfalvi Nagy István a következő kautélákat sorolta fel: Törvényalkotási sorrend. Adófizetésre vagy az I. világháborúban való részvételre tekintettel, illetve kulturális cenzussal megállapított választójogosultak köre. Választókerületek arányosítása és egyéni kerületi rendszer, legfeljebb országos listával olyan kiválóságok számára, akik másként nem jutnának be. Választási óvadék bevezetése. Egyéni kerületekben is válasszanak pótképviselőt, így időközi választás sehol sem lenne. Demagógia és izgatás megakadályozása. Az összeférhetetlenség új szabályozása azzal, hogy a törvényhozók kerületük közügyeiben vagy választ-

lasztójoggal az intelligencia vezető szerepe meggyengülhet, mivel az – visszhangzott a bethleni gondolat – kellő politikai előképzettség és alkotmányos felelősségérzet nélküli tömegeket juttathat be az országgyűlésbe.³³⁹ A novella országgyűlési vitáján elhangzott beszédében Farkas Elemér is felhívta a figyelmet erre a veszélyre:

„...minden korrektívum nélküli választójog szülte meg a spanyol tragédiát³⁴⁰ is. Korrektívumok nélküli választójog döntötte majdnem sírba Németországot négy évvel ezelőtt...³⁴¹ [...] Mert ki tudja azt megmondani ma, hogy milyen lesz annak a parlamentnek a képe, amely titkos választójog alapján fog itt összeülni... [...] Hogy mennyi lesz abban a parlamentben a centrifugális, mennyi lesz a centripetális elem... [...] Igénytelen nézetem szerint választójogunk terjedelmét hozzá kell alakítani és összhangba kell hozni népességünk értelmi szintjével. [...] Az a politikai demokrácia válik csak a népek javára, amelyet megfelelő kulturális demokrácia készít elő. Ezt a kulturális demokráciát, a népesség értelmi színvonalának emelését tartom az állampolgári jogok gyakorlása conditio sine qua non-jának [elengedhetetlen feltételének]. [...] Ha [...] a szegénységből fakadó elégtelenség találkozik a tudatlanságból fakadó álmihatóssággal, akkor ez olyan politika[i] szövetséget képez, amely érintkezés esetén robbanó anyaggá válik, mely robban és szétvet. [...] Az a körülmény, hogy 1918-ban a hat osztályos népiskola alig volt még kiépítve és igen nagy analfabéta tömegek voltak az országban, bizony nem tartotta vissza a mi felizgatott tömegeinket attól, hogy ne igyekezzenek szocializálni a nagybirtokokat. [...] ...a tömegek pszichéje azt hozza magával, hogy nem arra hallgatnak, aki a legokosabb, hanem arra, aki a leghangosabb: nem arra hallgatnak, aki a leghasznosabbat mondja nekik, hanem arra, aki a leghízeltgömbet mondja. [...] ...erőtlen és öntudatos állampolgári nevelésre van szüksége ennek az országnak... [...] Nálunk a választási lármak, a választási zaj után temetői csend üli meg azt a falut. A választó magára marad, elhagyottnak, becsapva érzi magát és úri huncutságnak tekinti a politikát. Külföldön a pártok az egész ülészak tartama alatt folytatják felvilágosító, meggyőző munkájukat. Érintkezésben maradnak tömegeikkel, magyarázzák elfoglalt álláspontjukat, a törvényjavaslatokkal szemben, vagy mellett elfoglalt álláspontjaikat.”³⁴²

tőpolgáraik jogos magánügyeiben továbbra is közbejárhasanak. Lásd Árvátfalvi Nagy István beszédét 1937. február 23-án. In *OgyKN*, XI. köt., 477–478. p. (A továbbiakban: Árvátfalvi, oldalszám megjelölése.) Rassay Károly pedig az alábbi kautélákat kívánta alkalmazni: A parlamentarizmus abszolút védelme. A választói jog szabad és tiszta gyakorlása. Védelem a demagógiával és hazugsággal szemben. Összeférhetlenségi kérdés végleges rendezése. Akinek köztartozása van, képviselő ne lehessen. Lásd Rassay Károly beszédét 1937. február 23-án. Uo. 483–484. p. (A továbbiakban: Rassay, oldalszám megjelölése.) A három felsorolásból jól látható, hogy a kautélák köre mennyire tág és parttalan volt.

³³⁹ Antal, 360–361. p.

³⁴⁰ Itt arra utal, hogy Franco tábornok átvette a hatalmat, és polgárháború robbant ki Spanyolországban.

³⁴¹ Itt Hitler hatalomra jutására utal.

³⁴² Farkas E., 424–427. p. Farkas a kulturális demokrácia kapcsán Klebelsberg álláspontját ismételte.

A törvény előzményei és alkotmányjogi kontextusa alapján világosan látható, hogy a kormány egyelőre még halasztani kívánta az általános választójogi reformot, ám a pártközi értekezlet után már lépésenként volt. Az 1937. évi novella mint félmegoldás ebben a helyzetben született, amelynek célját Antal István így foglalta össze:

„[A kormány] a törvényjavaslat benyújtásával mintegy szimbolikus garanciát akart nyújtani ama elhatározásának változatlan és határozott voltát illetőleg, hogy a választójog kérdését a közérdek homlokterébe állítva, mindaddig felszínen tartja, amíg ezt a kérdést közmegnyugvásra nem rendezi és a megoldásra váró közjogi problémák sorából ki nem kapcsolja.”³⁴³

A Független Kisgazdapárt hitt a kormánynak: 1937. február 18-án kelt a novella ügyében a támogató határozata.³⁴⁴ Mindez azonban nem jelentette azt, hogy a képviselőház közjogi bizottsága által szinte teljesen átdolgozott törvényjavaslatot³⁴⁵ ne érte volna semmiféle kritika. Meizler Károly például azt mondta, hogy „a nemzet [...] nem azt várta, hogy a választójogi törvénynek 189 szakasza közül egyetlenegy szakaszt részben módosítsanak”.³⁴⁶ Csoór Lajos pedig úgy gondolta, hogy „[...] ez a javaslat nem más, mint egy eszköz arra, hogy a titkos választójog egész anyagának megoldását lehetőleg minél távolabbi időre eltoljuk”.³⁴⁷

3. A választójogi novella hatálya

Csak az egy országgyűlési képviselőt választó, nyíltszavazásos kerületekre terjedt ki a novella hatálya, a több képviselőt választó titkos szavazású kerületekben³⁴⁸ a kormány az ajánlási rendszer módosítását feleslegesnek látta. Ennek az volt az oka, hogy a több képviselőt választó kerületekben a választók pártlajstromokra (listákra) szavaztak, így – az akkori szabályoknak megfelelően³⁴⁹ – egyben pótképviselőket is választottak.

³⁴³ Antal, 359. p.

³⁴⁴ Rajniss Ferenc utal rá. Lásd Rajniss Ferenc beszédét 1937. február 19-én. In *OgyKN*, XI. köt., 448. p. (A továbbiakban: Rajniss, oldalszám megjelölése.)

³⁴⁵ Lásd Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. (A képviselőház közjogi bizottságának szövegezése szerint.) In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 178–180. p.

³⁴⁶ Meizler, 416. p.

³⁴⁷ Csoór, 427. p.

³⁴⁸ Budapest választókerületei, az úgynevezett budapestkörnyéki választókerület és bizonyos törvényhatósági jogú városok. Vö. 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 13. §. <https://net.jogtar.hu>

³⁴⁹ Uo. 12. § (7) bek.

Az ilyen kerületekben tehát nem kerülhetett sor időközi választásra.³⁵⁰ Habár a visszaélések a több képviselőt választó kerületekben is el voltak harapódzva, Darányi miniszterelnök megígérte, hogy már az új (titkos) választójog alapján fogják megtartani a legközelebbi általános választásokat.³⁵¹ A novellát tehát maga is csak átmeneti megoldásnak és néhány időközi választásra szánta, addig, amíg sor nem kerül a választójog általános reformjára. Darányinak azonban sokan nem hittek, Buchinger Manó így fogalmazta meg a kételyeit:

*„...a választójog titkossága, az alapos reform helyett kaptuk ezt a toldozgatást-foldozgatást”, amely „ha gyümölcs is ennek a választójogi konferenciának, akkor is bizony fanyar, csenevész, egészen éretlen és élvezhetetlen gyümölcs.”*³⁵²

Mások ugyan hittek, de Meizler Károly például felvetette,

*„hogy esetleg ez a kormány nem lesz már a helyén, amikor azt a törvényjavaslatot tárgyalná a képviselőház, amely törvényjavaslat általában a választójogi problémát oldaná meg. Ha ez így van, akkor az a helyzet állhat elő, hogy nekünk lesz egy esetleg tíz évre szólóan megváltoztatott új ajánlási rendszerünk az egy képviselőt választó kerületekben, de ugyanakkor nem lesz meg ez az új ajánlási rendszer a nagy kerületekben, hanem a lajstromos kerületekben továbbra is megmarad a jelenlegi ajánlási rendszer, amelynek tarthatatlanságáról mindenki, az egész Ház, egyértelműen meg van győződve.”*³⁵³

³⁵⁰ Indokolás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslatához, 254. p. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, IV. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 253–256. p. Meizler Károly említi azt az extrém esetet, amikor lemondott Pécs országgyűlési képviselője, és mivel a pótképviselő szintén lemondott, a második számú pótképviselő pedig meghalt, Pécsnek nem volt képviselője. Lásd Meizler Károly beszédét, 1937. március 2-án. In *OgyKN*, XI. köt., 579. p. (A továbbiakban: Meizler, oldalszám megjelölése.)

³⁵¹ „Minden kilátásunk megvan arra, hogy a legközelebbi választás titkos választójog alapján fog megtörténni” – mondta a novella vitáján Darányi. Lásd Darányi Kálmán beszédét 1937. február 16-án. In *OgyKN*, XI. köt., 352. p.

³⁵² Buchinger Manó beszéde, 1937. február 17. Uo. 371. p. (A továbbiakban: Buchinger, oldalszám megjelölése.)
„...hogy e javaslat letárgyalása után a kormány eltekintsen az általános választójogi reformtól – mondta Árvátfalvi Nagy István –, szerény nézetem szerint az adott helyzetben politikai képtelenség...”
 Árvátfalvi, 475. p.

³⁵³ Meizler, 579. p. Meizler felvetette azt is, hogy ha a kormányzat a közeljövőben jön az általános alkotmányjogi javaslatokkal, akkor egyáltalán miért volt szükséges ezt a törvényjavaslatot benyújtani. Pár hónap alatt az időközi választások száma a 3–4–5-öt úgysem fogja meghaladni. Lásd Meizler, 422. p.

Rassay Károly pedig arra hivatkozott, hogy a kormányzónak joga van a Ház feloszlatásához:³⁵⁴ ha ez megtörténik, egy felemás ajánlási rendszer szerint fogják az új választásokat megtartani.

Habár a képviselők a Darányi-kormány közelgő távozásában nem tévedtek, alaptalannak bizonyultak a „mi lesz, ha” feltevések. A Darányi-kormány még előkészítette, majd keresztülvitte a titkos választójogot bevezető törvényt, de azt már 1938 júniusában hirdették ki, Imrédy Béla³⁵⁵ miniszterelnöksége idején.

Itt említjük meg, hogy a novella hatálya kapcsán lényegében már kibontakozóban volt az 1938. évi választójogi törvényre előremutató vita. Petrovác Gyula kifejtette, hogy az időközi választások kiküszöbölhetők lennének, amennyiben az egész országban lajstromos, arányos választási rendszert vezetnének be. Így ugyanis minden kerületnek lenne pótképviselője.³⁵⁶ Bárány Miklós azonban úgy reagált erre, hogy a magyar nép számára fontos, hogy a képviselőit személyesen ismerje.³⁵⁷ Az egyéni választókerületek szerinte tehát megfelelőek. Mindez már az új választási rendszer kérdését vetíti előre.

4. Az ajánlók száma

A képviselőjelölt indulásához szükséges ajánlások számát a novella jelentősen lecsökkentette: a korábbi ezer helyett százban határozta meg.³⁵⁸ Ugyanakkor az ajánlók száma jelöltenként százötvennél több semmiképp sem lehetett.³⁵⁹ Hogy a korábbiaktól eltérően nemcsak a minimumot, hanem a maximumot is meghatározta a novella, annak – ahogy Drobni Lajos fogalmazta – „a választók számát meghaladó ajánlók számának matematikai komikuma”³⁶⁰ volt az oka. A problémát Meizler Károly így taglalja:

„...az 1931. évi országgyűlési képviselőválasztásoknál Budapest déli választókerületében, ahol 128.000 választó volt felvéve a választók névjegyzékében, beadtak 166.000 ajánlást, azaz 38.000-rel többet, mint amennyi szavazó szerepelt a választói névjegyzékben. Ha most

³⁵⁴ Rassay, 480. p. A Ház feloszlatásának lehetőségére utalt Cseh-Szombathy László is. Lásd Cseh-Szombathy László beszédét 1937. február 23-án. In *OgyKN*, XI. köt., 468. p. (A továbbiakban: Cseh-Szombathy, oldal-szám megjelölése.)

³⁵⁵ Politikai életrajza: SIPOS Péter: *Imrédy Béla*. Budapest, 2001. Elektra.

³⁵⁶ Petrovác Gyula beszéde, 1937. február 25. In *OgyKN*, XI. köt., 539. p. (A továbbiakban: Petrovác, oldalszám megjelölése.)

³⁵⁷ Vay Miklós beszéde, 1937. február 25. Uo. 540. p.

³⁵⁸ 1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról, 1. § (1) bek. <https://net.jogtar.hu>

³⁵⁹ Uo. 2. §.

³⁶⁰ Drobni, 450. p.

ehhez még méltóztatnak hozzávenni, hogy nagyon sok szavazó nem is élt az ajánlási jogával, – hiszen nagyon sokan meghaltak, betegek voltak, vagy távol voltak – akkor azt kell mondanom, hogy a Budapest déli választókerületében 1931-ben beadott ajánlások legalább is 40 százaléka hamis volt.”³⁶¹

A történetet Petrovác Gyula folytatta:

„Az első déli kerületi petíció alkalmával alkalmam volt átnézni ezt az anyagot, mert kíváncsi voltam rá és a hivatalos kimutatásban találtam egy Kovács András nevű lakatosmestert, aki hét ajánlási íven szerepelt. [...] Hétszer szerepelt a különböző pártok ívein, sőt a Nep.³⁶²-nek három íven is szerepelt, (Horváth Zoltán: Nagyon Nep.-szerű volt!) ebből tehát látható, hogy az ő nevével annyian éltek vissza, hogy az minden elgondolást felülmúl. Ugyanakkor láttam azonban azt is, hogy tucatjával voltak ajánlási ívek, amelyeken az aláírások és az utcanévek abc-sorrendben, a házszámok emelkedő sorrendben, s az egy házban lakók ismét abc-sorrendben következtek. Világos, hogy ez a névjegyzékből való kiírás eredménye, mert senki sem megy el úgy ajánlást gyűjteni, hogy előbb az Alma utcában, azután a Bors utcában, azután pedig a Czákó utcában gyűjt ajánlásokat és senki se szedi össze egy házban az ajánlásokat úgy, hogy az Abelesznél kezd, azután a Bergmannál folytatja és mondjuk a Karpfensteinnél fejezi be.”³⁶³

Hogy a rengeteg aláírás előállításának mi volt a célja, azt Meizler Károly a novella vitáján nyíltan kimondta:

„...minden párt azon igyekezett, hogy minél előbb minél több ajánlást gyűjtsön és ez által megakadályozza azt, hogy a másik párt jelöltje kellő számú ajánlóhoz jusson.”³⁶⁴

Természetesen ez nemcsak a fővárosra volt igaz, az aláírásgyűjtés még inkább erőszakosan folyt a falvakban:

„Hajtóvadászat indult meg azért, hogy az ajánlásokat össze tudják hozni. Beszéltem emberekkel, akiket a legnagyobb munkaidő idején éjjélkor vertek fel ágyukból, rájuk zörgettek és az ajtójukon kopogtattak, hogy írják alá az ajánlási ívet. Azt mondta ez a szegény gazdaember: »Úgy meg voltam ijedve, hogy a szérűm ég, vagy már leégett, hogy akár háromszor is aláírtam volna az ívet és annyira megkönnyebbültem, mert azt képzeltem, hogy ilyen nagy munkaidőben csak akkor költenek fel, ha igen nagy baj van.«”³⁶⁵

³⁶¹ Meizler, 417. p. A korszak választási visszaéléseiről általánosságban lásd PAMLÉNYI Ervin: *A Horthy-korszak választási visszaélései*. Budapest, 1958. Hazafias Népfront.

³⁶² Nemzeti Egység Pártja, a kormánypárt.

³⁶³ Petrovác, 537. p.

³⁶⁴ Meizler, 417. p.

³⁶⁵ Meizler, uo.

Dulin Jenő pedig az országgyűlési vitán azt panaszolta, hogy sokszor nem is kellett ajánlaniuk a választóknak:

„Nem kellett hozzá sok tudomány, leült a kerekasztalhoz hat ember és kezdte másolni a választói névjegyzéket. Odahamisították az összes választók aláírását hol balkézzel, hol jobb kézzel és a következő induló már nem kapott ajánlást.”³⁶⁶

Az ajánlási aláírások felhalmozása tehát nem tipikusan budapesti jelenség volt, így nemcsak a lajstromos, hanem a vidéki, egyéni kerületekben is problémát okozott. Felmerül azonban a kérdés: egyetlen választási biztos sem érzékelte volna a visszaélést? Hogy mennyire reménytelen volt a választási biztos helyzete, azt Borsos Endre, a közigazgatási bíróság választási ügyekkel foglalkozó bírása írta le:

„A hamisítások ilyen tömege mellett mit tehet az a szerencsétlen választási biztos, vagy választási bizottság, akinek az ajánlások érvényessége kérdésében döntenie kell? Az bizonyos, hogy a törvény nem ad neki elegendő időt arra, hogy minden egyes aláírás valóságát vizsgálat tárgyává tehesse.”³⁶⁷ De ha adna is, nem sokra menne ezzel, mert az összes választók aláírását nem ismerheti és mert nem áll rendelkezésére olyan valódi aláírás, amellyel az ajánlási íveken lévő egyes aláírásokat összehasonlíthatná. Ennek hiányában pedig egyenesen lehetetlenség az, hogy az ajánlási íveken lévő névaláírások valóságát vizsgálhassa. Mivel pedig döntenie kell és pedig hamarosan, hogy mely pártok ajánlásait fogadja el, kénytelen valami expedienshez [eljáráshoz, megoldáshoz] fordulni, amelyről eleve tisztában van, hogy az igazságot meg sem közelíti.”³⁶⁸

A novella országgyűlési vitáján Vázsonyi János két ilyen „expedienst” mutatott be, ugyancsak a főváros példáján:

„A pesti oldalon az északi és a déli kerület elbírálása homlokegyenest ellenkező szempontból történt az 1935. évi legutóbbi választáson. Budapest északi kerületében ugyanis rendkívül konciliáns [engedékeny] volt a választási bizottság, és az induló [...] kilenc párt közül minden pártról feltételezte anélkül, [...] hogy bármilyen ajánlási vizsgálatba is mélyedt volna el, – hiszen 48 vagy 24 óra alatt ez fizikailag tökéletesen lehetetlen is, – hogy a kellő számú ajánlást benyújtotta, annak ellenére, hogy több ajánlást adtak be, mint ahány szavazója a kerületnek van. A bizottság feltételezte, hogy minden párt rendelkezik is tényleg 5.000 ajánlóval és mi történt? Az induló kilenc párt közül négy párt nem szerzett 5.000 szavazót, sőt sokkal kevesebbet. [...] Ugyanakkor [...] Budapest déli kerületében a választási bizottság

³⁶⁶ Dulin Jenő beszéde, 1937. február 19. In *OgyKN*, XI. köt., 453. p. (A továbbiakban: Dulin, oldalszám megjelölése.)

³⁶⁷ A választási biztosnak 48 órája volt arra, hogy az ajánlások érvényességét megállapítsa. Lásd 1925. évi XXVI. tc., 62. § (14) bek.

³⁶⁸ Idézi: BEREZS Sándor: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 101. p.

rendkívül szigorúan járt el és fizikailag szinte képtelen lévén az ajánlások elbírálására, megvizsgálására, pusztán és kizárólag érzés szerint nem tételezte fel, hogy 5.000 ajánlással rendelkezik és elütött az indulástól egy olyan pártot, amely párt petíciójának alapján megismételt választáson több mint 10.000 szavazatot kapott. [...A rendszer tehát] lehetővé teszi az elbírálást aszerint, hogy a kormányzópártnak mi kellemes és hogyan tudja kihozni minél inkább a maga lehetőségeit, a szerint, hogy minél több pártot futtat-e egy lajstromos kerületben, hogy azok szétszedjék egymást, vagy a szerint, hogy egy olyan pártot, amely az ő szavazatait vonná el, nem enged futni.”³⁶⁹

A jelöltek indulásához szükséges ajánlások számát tehát azért csökkentették és maximálták is egyben, hogy az ajánlási küzdelemből választás még ne lehessen, így a visszaélések csökkenjenek, továbbá a választási biztos is a munkáját jogszerűen végezhesse. Voltak, akik sokallták még a száz aláírást is. Buchinger Manó hangsúlyozta, hogy az európai országok egész sorában elég 10–25 ajánló is, közöttük Angliában, ahol elég csupán tíz is.³⁷⁰ Talán Meizler Károly érvelése a legfigyelemreméltóbb és a legérdekesebb e tekintetben, aki arra mutatott rá, hogy mindössze öt államban – Ausztriában, Csehszlovákiában, Lettországon, Belgiumban és Norvégiában – kell még száz ajánlás, másutt mindenütt jóval kevesebb. Ahol száz ajánló kell – érvelt –, ott mindenütt lajstromos a választási rendszer, tehát az aláírásokat nem egyetlen jelöltnek kell összegyűjtenie. Ahol ajánlás van, ott a jelöltnek nem kell választási kauciót adnia. Ahol pedig 100 ajánlót követelnek meg, ott hitelesítés általában nincsen. Csak Észtországban és Romániában van hitelesítés és kaució is, ám Észtországban már öt, Romániában pedig húsz ajánló aláírásával is el tud a jelölt indulni. Meizler helyesen érzékelt: kumulatív összegyűjtünk minden tételt!³⁷¹ A kaució és a hitelesítés kérdését részletesen tárgyaljuk a későbbiekben, de már itt szükségesnek tartottuk, hogy rámutassunk az összefüggésre.

5. Az ajánlók korcsoport szerinti megosztása

A novella azt is megkövetelte, hogy a száz ajánló fele olyan személy legyen, aki a 30. életévét betöltötte.³⁷² Ennek az volt az oka a hivatalos indoklás szerint, hogy kizárják az olyan jelölt fellépését, „aki csupán a fiatalabb évfolyamban lévő, tehát politikai kiforrottsággal még nem rendelkező választók bizalmát élvez”.³⁷³

³⁶⁹ Vázsonyi J., 435. p.

³⁷⁰ Buchinger, 372. p.

³⁷¹ Meizler, 420. p. Lásd még Meizler Károly beszédét 1937. február 26-án. In *OgyKN*, XI. köt., 566. p.

³⁷² 1937. évi VIII. tc., 1. § (1) bek.

³⁷³ Indoklás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslatához, 255. p.

„Mert aki egy választókerületben nem tud összehozni olyan 50 ajánlót, aki tényleg betöltötte a 30-ik évét, – akik tehát koruknál fogva is elég komoly emberek ahhoz, hogy el tudják bírálni, helyes-e annak a képviselőjelöltnek a választókerületben való indulása, vagy az illető programjának a támogatása – az menjen a kávéházba és ott politizáljon” – mondta Mojzes János.³⁷⁴

Mindazonáltal számos képviselő hevesen kritizálta, hogy életkori cenzus épült be az ajánlási szabályokba. Rakovszky Tibor úgy látta, hogy csak „éket verünk az idősebbek és a fiatalabbak közé” egy ilyen megoldással.³⁷⁵ Buchinger Manó szerint teljesen logikátlan, ha valaki választhat, de nem vehet részt az ajánlásban. Ebben „új farkasvermek” teremtését látta.³⁷⁶ Meizler Károly arra hivatkozott, hogy a magyar bíró 26 éves korában már ítéletet hoz.³⁷⁷ Farkas István szerint pedig „a harctéren meghalhattak 18 éves korukban is!”³⁷⁸ A legszenvedélyesebben azonban Vázsonyi János érvelt a javaslat ellen:

„...jogi szempontból megint egy pofont kap az ifjúság. Hol áll az, t. [tisztelet] Ház, hogy az ifjúság veszedelem? [...] Beethoven, Mendelssohn, Mozart, Chopin, Keats, Shelley 28 éves korukban már világhírűek voltak, Julius Caesar 28 éves korában hadvezér és politikus volt, Cromwell 28 éves korában államférfiú, Livingstone 27 éves korában már expedíciót vezetett, úgyszintén Stanley 26 éves korában és Kolumbusz 25 éves korában, Hannibál 26 éves korában meghódította Spanyolországot, Lincoln 26 éves korában törvényhozó volt, Balzacnak 26 éves korában 31 novellája jelent meg, Petőfi ugyanebben a korban már halott volt, Lindbergh 25 éves korában már átrepülte az óceánt, Nagy Sándor pedig meghódította az akkor ismert egész világot, Ney marsall volt 24 éves korában, Napóleon híres hadvezér volt, Edison pedig világhírű felfedező; 23 éves korában Nelson parancsnoki tisztet viselt, James Watt a gőzgép feltalálásának problémájával foglalkozott, 21 éves korban Raffael[lo] befejezte harmadik nagy mesterművét és Hugo Victorinak 20 éves korában megjelent első híres munkája, Wagnernek első szimfóniája, Goethenek pedig első színdarabja jelent meg 19 éves korában. Ha a most felsoroltak ma élnének és magyar állampolgárok volnának, akkor nem lehetnének képviselők, de esetleg még ajánlók sem.”³⁷⁹

³⁷⁴ Mojzes János beszéde, 1937. február 23. In OgyKN, XI. köt., 463. p. (A továbbiakban: Mojzes, oldalszám megjelölése.)

³⁷⁵ Rakovszky T., 488. p.

³⁷⁶ Buchinger, 372. p.

³⁷⁷ Meizler, 559. p.

³⁷⁸ Farkas István beszéde, 1937. február 26. In OgyKN, XI. köt., 563. p. (A továbbiakban: Farkas I., oldalszám megjelölése.)

³⁷⁹ Vázsonyi J., 438–439. p.

Vázsonyi érvelése nemcsak a szenvedélyessége miatt figyelemreméltó, hanem egyben kritika a magyar választójog magas korhatára felé is, mely a korszak utolsó választójogi reformjának³⁸⁰ országgyűlési vitájára nézve szintén előremutató. Vázsonyi később burkolt célzást tett a numerus claususra³⁸¹ is: az ajánlók közt – mondta – „ugyanilyen alapon lehetett volna különböző felekezeteket vagy foglalkozási ágakat kívánni”.³⁸² Darányi Kálmán miniszterelnök mindezzel kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy

*„Azt akartuk, hogy lehetőleg már az ajánlások hű tükrét adják a választóközönség összetételének. Más egyebet ez a szakasz nem célzott.”*³⁸³

Darányi azonban nem mondta meg az igazat, erről az utókor történetét Meizler Károly tájékoztatja:

*„Tudjuk jól, hogy itt milyen szempontok vezették talán nem is a miniszterelnök urat, hanem a törvényjavaslat elgondolóit, az a szempont, hogy talán a fiatalság a szélsőségekkel értene egyet.”*³⁸⁴

Ezzel a törvényjavaslat-hellyel kapcsolatban tehát felszínre került az ifjúság kérdése mint a korszak társadalmi problémáinak az egyik rendkívül fontos összetevője. Különösen a diplomás ifjúság állásnélkülisége adott erős táptalajt a felsőfokú végzettséggel rendelkezők között a szélsőséges nézetek elterjedésének.³⁸⁵

³⁸⁰ 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

³⁸¹ 1920. évi XXV. törvénycikk a tudományegyetemekre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra és a jogakadémiákra való beiratkozás szabályozásáról. <https://net.jogtar.hu>. 1928. évi XIV. törvénycikk a tudományegyetemekre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra és a jogakadémiákra való beiratkozás szabályozásáról szóló 1920. évi XXV. törvénycikk módosításáról. <https://net.jogtar.hu>

³⁸² Vázsonyi János beszéde, 1937. február 26. In *OgyKN*, XI. köt., 558. p. (A továbbiakban: Vázsonyi J., oldalszám megjelölése.)

³⁸³ Darányi Kálmán beszéde, 1937. február 26. Uo. 556. p. (A továbbiakban: Darányi, oldalszám megjelölése.)

³⁸⁴ Meizler, 559. p.

³⁸⁵ Rakovszky Tibor az ifjúság problémájának megoldásában meglehetősen radikális nézetet vallott:

„Tessék összeszedni ezt a 2–3.000 diplomást, tessék azt mondani a fiatalságnak: ki fogsz menni oda a falura, dolgozni fogsz, te szeded össze a tojást és összeszedsz mindent, hogy ne menjen be Sopronba az a batyus asszony a faluból, hanem maradjon odahaza a gyerekeivel; menjen oda ez az egypár intelligens fiatalember és csináljon ott valamit. Ezer és ezer lehetőség van. Nem kell itt az országban mindenkinek íróasztal. [...] Akinek egy darab föld van a lába alatt és egy piroscserepes ház a feje fölött, abból sem kommunista, sem más szélsőséges elem nem lesz, az hazamegy dolgozni, ellátja és eltartja családját, az nem fog az utcán szaladgálni, sem piros, sem zöld, sem hupikék, sem egyéb nem tudom, milyen színű ingekben.”

Rakovszky T., 492. p. Kertész Miklós pedig a szellemi munkánélküliséget úgy csapolta volna le, hogy a köztisztviselők és a nyomdai munkások napi hatórás munkaidejének megfelelően a „súlyosan kizsákmányolt” szellemi munkásság munkaidejét heti 40 órára szorította volna le. Lásd Kertész Miklós beszédét 1937. február 25-én. In *OgyKN*, XI. köt., 530. p.

6. Az ajánlók aláírásainak hitelesítése

A novella az ajánlás érvényességének feltételeként szabta, hogy hitelesítve legyen minden ajánló aláírása.³⁸⁶ A képviselőház közjogi bizottsága ezt azzal indokolta, hogy ki kellett zárni, hogy az ajánló személye helyett valaki más éljen a joggal.³⁸⁷ Mégis, az országgyűlési vita során rendkívül heves osztúözön ment keresztül ez az új szabály. Meizler Károly hangoztatta: arra, hogy egyéni választókerületekben hitelesíttetni kellene, külföldön sehol sincs példa.³⁸⁸

A felmerült gyakorlati problémák közül az volt az egyik, hogy az ajánlások így pénzbe fognak kerülni. Ahhoz ugyanis, hogy az ajánlók a járásbíróshoz vagy a közjegyzőhöz elmenjenek, útiköltséget ésapidíjat kell fizetni részükre. Szavazataik tehát pénzen szerzett, „fertőzött” szavazatok lesznek – Csoór Lajos kifejezésével élve.³⁸⁹ Rassay Károly is elmondott egy történetet – igaz, nem a hitelesítéssel összefüggésben –, mely azonban nagyon is kötődik a „fertőzött” szavazatok kérdéséhez.

*„...megesett, hogy Írországnak egy kis kerületében, ahol talán 120–140 szavazó volt, a jelölt megkérte a papot, szónokoljon az ellen az erkölcstelenség ellen, hogy a választók anyagi ellenszolgáltatásokat követeljenek a szavazatokért. A lelkész teljesítette ezt a kötelezettséget, gyönyörűen szónokolt, lelkükre beszélt és szigorú konzekvenciákkal fenyegette azokat, akik lelkiismeretüket így eladják. Másnap azután a jelölt kétségbeesve jelentkezett a lelkésznel, mert találkozáván a választóival, azt mondták: ők nem tudták azt, hogy ennek ilyen szigorú túlvilági konzekvenciái vannak, tehát eddig csak egy fontot kértek, most azonban, hogy ezt tudják, most már másfél fontot kérnek a szavazatukért.”*³⁹⁰

A vita azonban leginkább a hitelesítők köre, illetve e személyek „hozzáférhetősége” körül folyt, azzal a rendelkezéssel kapcsolatban, amely szerint a hitelesítésre közjegyző, járásbíróshág, községi előljáróshág (városokban polgármester), illetve választási biztos volt jogosult.³⁹¹ Dulin Jenő e feladatot inkább egy helyre összpontosította volna, abból a célból, hogy a többes ajánlás lehetőségét kizárja:

³⁸⁶ 1937. évi VIII. tc., 1. § (2) bek. Az ajánlási íveket már korábban is kellett hitelesíteni, ezt a rendelkezést az ajánlók aláírásainak hitelesítésével nem szabad összetéveszteni. Vö. 1925. évi XXVI. tc., 62. § (7) bek.

³⁸⁷ A képviselőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 353. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Résztvénytársulat, 173–177. p.

³⁸⁸ Meizler, 420. p.

³⁸⁹ Csoór Lajos beszéde, 1937. március 2. In *OgyKN*, XI. köt., 582. p.

³⁹⁰ Rassay, 483. p.

³⁹¹ 1937. évi VIII. tc., 1. § (2) bek.

„Egyszer aláírja nevét a választó, illetőleg ajánló a járásbírósnál, akkor elmegy a közjegyzőhöz s aláírja ajánlóívé a másik jelöltnek, végül elmegy a választási biztoshoz s ott aláírja a harmadik jelöltét...” – mondta.³⁹²

A törvényjavaslatot kritizáló képviselők többsége azonban mindezt másként gondolta. Azt szerették volna, ha a hitelesítés jogát a választási biztos még a közjegyzői és a járásbírósi székhelyeken is megkapja.³⁹³ A törvényjavaslat (és utóbb a törvény is) ugyanis akként rendelkezett, hogy a választási biztos csak olyan kerületekben hitelesíthet, ahol sem közjegyzőnek, sem járásbírósnak nincs székhelye.³⁹⁴ Rupert Rezső kérte azt is, hogy a hitelesítés jogával ruházzák fel az ügyvédek is.³⁹⁵ Hogy miért volt annyira fontos, hogy ily sok fórum legyen, arra Meizler Károly világít rá beszédében:

„Sajnos, saját tapasztalatomból tudom, hogy a választási biztost úgy is el lehet helyezni, hogy ne lehessen hozzáférni. A keszthelyi főszolgabírósnál úgy helyezték el a választási biztost, hogy a választási biztos szobájába csak a főszolgabíró szobáján keresztül lehetett bemenni, minthogy pedig a főszolgabíró a reggeli óráktól a késő délutánig állandóan tárgyalt, állandóan embereket fogadott, következésképpen az ő szobáján keresztülhaladni nem lehetett és így a választási biztost megközelíteni lehetetlen volt. [...] Valósággal internálva van a választási biztos az ilyen helyeken. Méltóztassék most egyedül erre a választási biztosra rábízni az ajánlás hitelesítését, fogadni merek, hogy akkor az egyhangú választások folytatódni fognak.”³⁹⁶

Hasonló történet Rupert Rezsőtől is elhangzott, amely ugyan petíciós ügyével volt kapcsolatos, ám az itt vizsgált törvényjavaslat-hely szempontjából szintén tanulságos:

„Elmondom az 1931-es szentesi esetet. Két közjegyző van ott. Panaszt adtunk be a mandátum ellen. A hitelesítést elkezdte az egyik közjegyző, egy félóra múlva bejött valaki, a fülébe súgott valamit, a közjegyzőnek ilyen vagy amolyan tanyára kellett elmennie végrendeletet alkotni. Alig hogy megjött, ott volt egy negyedórát, megint más tanyára hívták. Elmentünk erre a másik közjegyzőhöz; az elutazott, beteg. Elment az ember a királyi járásbíróshoz; a bírák mozdulni sem tudtak a sok dologtól. Táviratozni kellett a szegedi kamarához, küldjön az közjegyzőt. Küldtek is Makóról közjegyzőt, – kétszeres pénz, kétszeres költség – de hiába jött meg

³⁹² Dulin, 455. p.

³⁹³ Meizler, 420. p.; Soltész János beszéde, 1937. február 16. In OgyKN, XI. köt., 354. p. (A továbbiakban: Soltész, oldalszám megjelölése.) Soltész János beszéde, 1937. február 26. Uo. 560. p. (A továbbiakban: Soltész, oldalszám megjelölése.)

³⁹⁴ 1937. évi VIII. tc., 1. § (3) bek.

³⁹⁵ Rupert Rezső beszéde, 1937. február 25. In OgyKN, XI. köt., 535. p. (A továbbiakban: Rupert, oldalszám megjelölése.) Rupert Rezső beszéde, 1937. február 26. Uo. 561. p. (A továbbiakban: Rupert, oldalszám megjelölése.)

³⁹⁶ Meizler, 419. p.

a közjegyző, nem állt rendelkezésére a választói névjegyzék, mert az egyik közjegyző elárta, elutazott, a város polgármestere pedig azt mondta, hogy éppen most adott be a kormánypárt egy kérvényt, le akarja másoltatni a névjegyzéket, azoknak adta ki a névjegyzéket.”³⁹⁷

Jogos volt tehát a képviselők aggodalma, hogy a novella hitelesítésre vonatkozó szakasza a közigazgatást és a bíraskodást még mélyebben be fogja kapcsolni a választásokba. Ahogy Buchinger Manó fogalmazta: a „közjegyzőhöz való futkosás” csak „új gát- és akadályversenyeket teremt” a jelöltek számára.³⁹⁸ Ezért többen is a leghelyesebbnek azt tartották volna, ha hitelesítés nem lenne, hanem az ajánlás benyújtói felelnének azért, hogy az aláírások valódiak.³⁹⁹

E kérdéssel függött össze még a személyazonosság igazolásának a problémája is, amit a közjegyzői törvény⁴⁰⁰ szabályozott ugyan, de azt – értelemszerűen – sem a járásbíróságoknak, sem a községi előljáróságoknak nem kellett alkalmazni. A joghézag veszélyére többen felhívták a miniszterelnök figyelmét,⁴⁰¹ Meizler Károly elmondta Nánássy Imre esetét:

„Nánássyval az történt, hogy tíz éven keresztül tárgyalt mint ügyvéd a választási biztosnál, mint bírónál⁴⁰² és a választáskor azzal állt elő a választási biztos: kérem, én nem ismerem a jelölt urat, tessék igazolni a magyar állampolgárságát. Minthogy Nánássynak nem volt a kezénél magyar állampolgárságát igazoló irat, nem indulhatott jelöltként, bár bejegyzett ügyvéd volt, tehát nemcsak feltételezni lehetett, hanem joggal következtetni lehet[ett] arra, hogy magyar állampolgár.”⁴⁰³

Darányi mindennek ellenére arra az álláspontra helyezkedett, hogy a közjegyzői törvényre való hivatkozás elegendő, az ajánlók személyazonosságának megállapítására irányuló minden további szabályozás felesleges.⁴⁰⁴

³⁹⁷ Rupert, 535–536. p., rövidebben: 562. p.

³⁹⁸ Buchinger, 372. p.

³⁹⁹ Meizler, 420. p.; Drobni, 450. p.

⁴⁰⁰ 1874. évi XXXV. törvénycikk a királyi közjegyzőkről. <https://net.jogtar.hu>

⁴⁰¹ Dulin, 456. p.; Mojzes János beszéde, 1937. március 2. In *OgyKN*, XI. köt., 587. p.; Soltész, 561. és 354. p.

⁴⁰² A választási biztos minden esetben bíró volt. Lásd 1925. évi XXVI. tc., 53. § (4) bek.

⁴⁰³ Meizler, 419. p.

⁴⁰⁴ Darányi, 556. p.

7. Az ajánlás és a szavazás összevonása

A törvényjavaslat, majd a törvény szerint is, az ajánlás érvényesnek elfogadott száz aláíróját úgy kellett tekinteni, mint akik az ajánlott jelöltre már leszavaztak, tehát nem volt szabad őket szavazásra bocsátani.⁴⁰⁵ E rendelkezésre kielégítő magyarázatot azonban sem a képviselőház közjogi bizottságának jelentésében, sem a törvényjavaslat indokolásában nem találunk. Az előbbi arra hivatkozik, hogy mindez az ajánlási eljárás „mostani” formájából „természetszerűen” következik,⁴⁰⁶ az utóbbi pedig arra, hogy az ajánlások hitelesítése az, ami e szabályt indokoltta teszi.⁴⁰⁷ Csík József képviselő úgy vélte, hogy „miért kellene tehát ezeket [a választókat] külön molesztálni, hogy még egyszer szavazzanak le?”⁴⁰⁸

A kérdés azonban korántsem volt ennyire egyszerű, hiszen a kormány egyszer már elejtette az ötletet, amikor 1925-ben a választójogi törvény kapcsán felmerült. Vázsonyi János tartott tőle, hogy ha mindenütt bevezetésre kerül majd a titkos szavazás intézménye, akkor is meg fog maradni a nyílt szavazásnak ez az utolsó csökevénye. Azaz a rendelkezés „prejudikálhat” az általános választásokról szóló törvényre. Továbbá hangsúlyozta: egyes pártok ezzel már előre 100–150 szavazatot kapnak. Ez a megoldás ugyanis lehetővé teszi, hogy a mindenkori kormány a közigazgatás és adóügyi igazgatáson keresztül a függő helyzetben lévőket és a hova szavazás tekintetében megbízhatatlanokat presszióval előre le tudja kötni.⁴⁰⁹ Hogy mit értett ez alatt, Propper Sándor megvilágítja:

„Egy bányavállalatnál megtörtént, hogy kirakták az összes munkakönyveket az asztalra és behívták a munkásokat. Ott volt az egységespárti ajánlóív aláírás céljából. Aki aláírta, annak a munkakönyvét visszarakták a szekrénybe, az munkában maradt, dolgozhatott tovább, aki azonban netalán ellentállott, vagy nem írta alá, annak a munkakönyvét kiadták és az illető megszűnt a vállalat munkása lenni.”⁴¹⁰

A következtetést levonta Petrovác Gyula is: amellett, hogy a szavazás titkossága száz emberre nézve elveszik, aki ajánlott, abból még nem következik, hogy arra a pártra is akar szavazni. Ráadásul száz ember a szavazás végeredményét befolyásolhatja, épp

⁴⁰⁵ 1937. évi VIII. tc., 6. § (1) bek.

⁴⁰⁶ A képviselőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 353. számú törvényjavaslat tárgyában, 174. p.

⁴⁰⁷ Indokolás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslatához, 256. p.

⁴⁰⁸ Csík József beszéde, 1937. február 19. In *OgyKN*, XI. köt., 442. p.

⁴⁰⁹ Vázsonyi J., 437–438. p.; Vázsonyi János beszéde, 1937. március 2. In *OgyKN*, XI. köt., 578. p.

⁴¹⁰ Propper, 581. p. „Az alkalmazott valósággal remeg ma a munkáért” – mondta Buchinger Manó. Lásd Buchinger Manó beszédét 1937. március 2-án. In *OgyKN*, XI. köt., 580. p.

a kis differenciák a petíciós eljárások alapja.⁴¹¹ Darányi Kálmán miniszterelnök a javaslatot azzal védte, hogy aki aláírja az ajánlást, de máshova szavaz, annak a magatartása erkölcstelen.⁴¹² A visszaélésekről nem vett tudomást ezúttal sem.

Pedig Rupert Rezső beszédében rámutatott további két olyan lehetőségre, amellyel az ajánlók leszavazottságának szabályát kihasználva szintén befolyásolható a választás eredménye. Megtörténhet ugyanis – kezdte az első eshetőséget fejtegetni –, hogy valaki a százötven aláírást ötvenszer fogja magának összegyűjteni. Ebből természetesen csak egyszer százötvenet fog benyújtani, ám a 49 másik lista aláírói arról, hogy be sem adták aláírásaikat, mit sem fognak tudni. „Nézd, aláírtad az ívet, te most már nem szavazhatsz” – mondják majd nekik. Másrészt előfordulhat – folytatta –, hogy a nagytőke ötven jelöltet futtat, és ezzel ötezer embert máris lefoglálnak. Az utolsó pillanatban – záróra előtt – azonban 49 visszalép, vagy beadatják velük a gondnokság alá helyezési kérvényt. Az utóbbi esetben még a kaució sem vész el, a gondnokság alól pedig felmentik őket már a választást követő héten.⁴¹³

8. A választási biztosíték

A novella úgy rendelkezett, hogy a képviselőjelöltnek – vagy helyette bármely választónak – biztosítékot, más néven kauciót vagy óvadékot kell letennie. A biztosíték összegét 2.000 pengőben határozta meg.⁴¹⁴ A képviselőház közjogi bizottsága szerint ennek az volt a célja, hogy a jelölés „komolyságát” biztosítsa, tekintettel arra, hogy ez az összeg nem jelenthet akadályt olyan jelölt számára, aki a választók bizalmára jogosan számot tarthat. „...Különben egészen komolytalan és gyökértelen emberek jelentkezének, tisztán azért, hogy egyrészt zavart keltsenek, másrészt, hogy talán saját magukat előtérbe helyezték...” – magyarázta Darányi miniszterelnök a rendelkezést.⁴¹⁵

A „képviselőjelölti adó” – így nevezte el a biztosítékot szellemesen Meizler Károly –,⁴¹⁶ számos képviselőből váltott ki heves reakciót. Nem véletlen, hogy a novella országgyűlési vitáján felmerülő társadalmi problémák nagy része ezzel a kérdéssel hozható összefüggésbe. Buchinger Manó úgy érezte, hogy a kormány a munkásság parlamenti képviselőségét veszi célkeresztbe:

⁴¹¹ Petrovác, 539. p.

⁴¹² Darányi, 556. p.

⁴¹³ Rupert, 573–574. és 536. p. Vö. Soltész, 569. p.

⁴¹⁴ 1937. évi VIII. tc., 4. § (1) bek.

⁴¹⁵ Darányi, 557. p. Az ilyen jelölteket Petrovác Gyula „link-jelölteknek” hívta. Lásd Petrovác, 538. p.

⁴¹⁶ Meizler Károly közbeszólása Rajniss Ferenc beszédébe. In *OgyKN*, XI. köt., 449. p.

„Miután Angliában van kaució, tehát legyen nálunk is. Nálunk ugyan a helyzet eddig az volt, hogy csak a kávéházi főpincértől követeltek kauciót, nehogy megszökjenek a lózunggal. [...] Azt mondják, hogy szükség van egy ilyenfajta intézményre, mint amilyen a kaució rendszere, azért, hogy a szélsőségek, a demagógia ellen eredménnyel védekezhessenek... [ez] ...azonban igenis elüti a munkásoknak, a proletároknak jelöltjeit attól a lehetőségtől, hogy a választáson részt vehessenek. [...] ...minket, szociáldemokratákat, a városi és a falusi munkásság képviselőit és érdekeinek szószólóit nem engedik a falvakba. Most azután ezt fokozni és tetézni óhajtják azzal, hogy nem akarnak engedni bennünket a választási harcokba sem...”⁴¹⁷

Meizler Károly szerint pedig ezután a földmunkások, kisiparosok és kispolgárok közül sem fog senki bekerülni:

„...Nagyatádi Szabó István, ha huszonöt évvel ezelőtt meg lett volna ez a javaslat, esetleg kívülről, mostani szobrának helyéről bámulhatta volna a képviselőházat, mert nem került volna be, mert nem lett volna meg esetleg a 2.000 pengője.”⁴¹⁸

„...egyenesen vérlázító igazságtalanság az, hogy a magyar felsőháznak tagja lehet egy gazdasági cseléd, egy kubikos, egy kigazda, vagy egy kisiparos, ugyanakkor pedig a képviselőháznak nem lehet tagja, mert nincs 2.000 pengője a jelöltként való induláshoz.”⁴¹⁹

„Ez az ajánlási rendszer nem lehet pozícióvédelem, nem szabad ezt arra felhasználni, hogy a most itt bent lévő képviselők önmagukat védelmezzék. Hiszen természetes, hogy az a képviselő, aki negyedévenként megkapja a maga majdnem 2.000 pengőjét, természetesen könnyen el tud venni abból és tud magának félretenni 2.000 pengő kauciót, mint azok, akik kimaradtak a képviselőházból. [...] Nem lehet, hogy korrekció legyen az ajánlás...”⁴²⁰

Volt azonban a kritikának egy másik szempontja is, nevezetesen, hogy ha a javaslat valóban a szélsőségek és a demagógia visszaszorítását célozza, akkor épp az ellenkező hatást váltja ki. Szintén Meizler Károly mutatott rá arra, hogy a biztosíték bevezetése a parlamentarizmus-ellenes szélsőségeknek kiváló táptalaja. Mert ha egy párt száz jelölttel akar indulni – kezdett érvelni –, csak a kaució kétszázezer pengőbe fog kerülni, a további választási költségekkel együtt pedig összesen hat-nyolcszázezer pengő jön ki. Tehát mindenki arra fog gondolni, hogy ez a pénz a gazdasági élettel való kapcsolatból származik.⁴²¹ Itt szövődött bele szorosan a novella vitájába egyrészt az országgyűlési képviselők függetlenségének (összeférhetetlenségének) a kérdése – aminek a rendezését

⁴¹⁷ Buchinger, 372–374. p.

⁴¹⁸ Meizler, 567. p.

⁴¹⁹ Meizler, 421. p.

⁴²⁰ Meizler, 422. p.

⁴²¹ Meizler, 567. p.

a negyedik közjogi javaslatként várta Darányitól a képviselők jó része –,⁴²² másrészt a parlamentarizmust teljességgel elsöpörni akaró, nyilas hatalomátvétel veszélye.⁴²³ A gazdasági élettel való kapcsolat megkönnyítéseként is lehetett értelmezni, hogy – mint említettük – a biztosítékot a jelölt helyett letehették a választók is. Farkas István így panaszkodott:

*„Az egységes pártnál ott vannak a kartellek, a bankok, ha kaució kell, a keresztény-párt háta mögött ott vannak a nagy papi birtokok. (Kölcsey István: És a szocialistáknak?) A szocialisták háta mögött csak szegény emberek vannak, vegye tudomásul. [...] 3 millió nyomorult éhező” nem jut szóhoz.*⁴²⁴

Ugyanakkor viszont „...Hitleréknek [...] jó üzlet volt Németországot kézbe venni, ugyanilyen jó üzlete lehet ez a magyar nagytőkének is...”⁴²⁵ – mondta Rupert Rezső, és ugyanerre figyelmeztetett Buchinger Manó is:

⁴²² Rakovszky Tibor így fogalmazott:

„Nagyon szomorú, amikor azt látja az ember, hogy egészál úszónadrágban jönnek ide be olyanok, akik arany palástban távoznak ebből a Házból.” – „Hiányolom, hogy az igen t. [tisztelet] miniszterelnök úr nem jelentette be negyedik közjogi javaslatnak, hogy az összeférhet[et]lenségi törvényjavaslatot fogja ide a Ház elé hozni, mert a korrektívumot elsősorban nem a választókkal, hanem a megválasztottakkal szemben kell megalkotni.” A közvélemény csak akkor fog megnyugodni – mondta Rakovszky –, ha a képviselők a közérdeket fogják előtérbe helyezni, ezért az igazgatósági és más tagságaikat meg kell szüntetni.

Rakovszky T., 489. p.

⁴²³ Hogy ez világosabb legyen, Tildy Zoltánnak a novella vitáján elhangzott beszédéből idézünk egy részletet. Ebben egy nyilas kiadványból olvasott fel olyan szöveget, amely alig tűri a nyomdafestéket:

„»Törekvésünk az,« – írja ez a füzet – »1. hogy az ellenséges pártok minél többször legyenek kénytelenek összepaklizni egymással, 2. hogy minden irigy, alattomos zsidópuli szociáldemokrata maradjon továbbra is. [...] 3. hogy minden értéket jelentő egyén otthagyja, ellenben minden fél munkába belenyugvó, rátarti, gyáva, önzetlenséget csak színlelő, de alaptermészetében osztálygöggös félemler továbbra is maradjon meg a Független Kisgazdapártban. [...] Arra kell törekednünk, hogy a kormánypart együtt szavazzassa le a kartellhősöket, a pénzéheseket, a talpnyalókat, bankzsidókat és cigányokat, a megvesztegethető és a megfélemlíthető senkiháziakat, egyszóval azokat, akiknek szívük nincs s bölcsességüket egyedül a húsosfazék körüli nyalakodásban látják. Arra kell törekednünk, hogy minden ellenséges párt a saját tehetetlenségébe, gyávaságába, vagy erkölcstelenségébe fulladjon bele. [...] Valamennyi párt és a parlament fel lesz oszlatva. A nemzeti szocialista párt azonban, mely a hosszú és sokszor oly keserves harc alatt magába szedte a nemzeti lélek színe-javát, mint egyedüli párt megmarad...”

Tildy Zoltán beszéde, 1937. február 23. In *OgyKN*, XI. köt., 472. p. (A továbbiakban: Tildy, oldalszám megjelölése.) Az 1938. évi XIX. törvénycikkkel a választójogosultak aránya kétségtől nem emelkedett, sőt 3–5%-kal csökkent, e tény megítélésekor azonban mindenképpen érdemes figyelemmel lennünk a fentiekre. A pontos adatokat lásd PÜSKI Levente: *A Horthy-rendszer*. Budapest, 2006. Pannonica, 103. p. Összefüggésben van ezzel az 1938. évi választójogi törvénynek az a rendelkezése is, mely szerint olyan programmal, amely a nemzeti állam és társadalom törvényes rendjének felforgatására vagy megsemmisítésére irányul, senkit sem lehet jelölni. Lásd 1938. évi XIX. tc., 75. § (2) bek.

⁴²⁴ Farkas I., 568–569. p.

⁴²⁵ Rupert, 574. p.

„Bizonyos, hogy a választások alkalmával a nyilasok és minden más ilyen hasonló, szélső-jobboldali irányzat számára a pénzszekevények itt is meg fognak nyilni.”⁴²⁶

Buchinger kifejtette, hogy „igazán védekezni a demagógia ellen csak nagyvonalú szociális alkotásokkal lehet...”⁴²⁷, csakhogy „...ez a parlament az igazi reformok meghozatalára nem alkalmas, ez a parlament nem a magyar nép parlamentje, ez a parlament egészen tárgyilagosan megállapítva a nagykapitalizmus és a nagybirtok képviselőinek parlamentje”.⁴²⁸ Hiányoznak a paraszttömegek millióinak képviselői – mondta –, illetve

⁴²⁶ Buchinger Manó beszéde, 1937. február 26. In *OgyKN*, XI. köt., 571. p.

⁴²⁷ Buchinger, 375. p. Kun Béla is állította, hogy a szociális reformok a legjobb ellenszerei a szélsőséges mozgalmaknak: az állásnélküli diplomások elhelyezése, a gyermekétkeztetés, a kórházi ápolási költségek szegényekre tekintettel való meghatározása, a progresszív adó, a kartellek adóztatása és a jövedelemhalmozás megakadályozása. A pénzügyminiszter „szabadítsa ki magát a Nemzeti Bank jelenlegi politikájának li-dércnyomása alól, szabadítsa ki magát Imrédy Bélának, a Nemzeti Bank t. [tiszte] elnökének a mezőgazdasági érdekeket eltorlasztó pénzügyi politikájának parancsuralma alól...” – mondta. Továbbá hangsúlyozta, hogy nemcsak „senkihíziak”, hanem igen sok elkeseredett is van a nyilaskeresztes mozgalomban. A nyilas mozgalom „szálláscsinálója a pángermán mozgalomnak. [...] ...bár csodáljuk a német nagyságot [...], de ez nem jelenti azt, hogy lelki vazallusaivá akarnánk válni annak az ideológiának...” Kun, 553–554. p.

Gazdasági és szociális korrektívumokat sürgetett Rakovszky Tibor is, amelyek mellett a szélsőségek már nem tudnának érvényesülni. Nézete szerint igen egyszerűen lehetett volna telepíteni, és így embereket földhöz juttatni. Északnyugat-Magyarországon – jelezte – a határ mentén 15 kilométerre egyetlen település sincs, ott tehát 15–20 községet lehetne létrehozni. Kun Béla felsorolásán túl Rakovszky megemlítette a mezőgazdasági napszámbevételek becslésének megállapításának és az agkori biztosítás bevezetésének a szükségességét is, továbbá, hogy a közvetett adórendszerrel közvetlenre kellene áttérni, a jövedelmet kellene adóztatni. „A Nemzeti Bank politikája szörnyűség” volt szerinte is. Rakovszky T., 491–492. p. Figyelemreméltó, hogy Rakovszky gazdasági és szociális kérdésnek tekintette a „zsidókérdést” is:

„A zsidókérdés is elsősorban gazdasági és szociális kérdés és amennyire az a kisember a falun, aki földhöz szeretne jutni, elsősorban a nagybirtokban látja szociális és politikai ellenfelét, mert megfojtja életlehetőségeit, ugyanúgy az a kisember itt a fővárosban és a városokban azokat a hatalmas kapitalista kinővéseket érzi legelső sorban, amelyek őt nyomják, amelyek életlehetőségeit elapasztják.”

Rakovszky T., 490. p.

A novella vitájával épp egy időbe esett, hogy Pécs zsidó származású orvostanhallgatókat vertek meg. Fábán Béla hozta szóba az esetet:

„Méltóztatik tudni, mi történt tegnap [1937. február 24-én] Pécsen? Pécsen azokat a fiatal orvosokat, akiket fel akartak avatni... [...] Embereket, akiket a rektor kért, hogy ne menjenek el a saját avatásukra, összeverték a tanácsteremben. Szombathelyről eljött egy apa fiának avatására, és amikor fiát a földre teperték és verték, az apa kérte a rektort: kérem, rektor úr, tessék nézni, a fiamat a földre teperik és verik, tessék intézkedni. A rektor azt felelte: mit tudok én ez ellen tenni?”

Fábán Béla beszéde, 1937. február 25. In *OgyKN*, XI. köt., 525. p. (A továbbiakban: Fábán, oldalszám megjelölése.) Az ügyben Rupert Rezső helyreutasította Darányi miniszterelnököt is:

„Bocsánatot kérek, ezt a pécsi esetet nem úgy kell elintézni, hogy a miniszterelnök úr szól Hóman közoktatásiügyi miniszter úrnak, hanem azt kell mondani, hogy betörték, büntet[end]ő cselekményt követtek el, velük szemben tehát a törvény szigorát kell érvényesíteni...”

Rupert, 531. p.

⁴²⁸ Buchinger, 371. p.

a szabadfoglalkozásuké is: a megoldást csak a titkos választójog jelentheti.⁴²⁹ Tildy Zoltán mindezt így fogalmazta meg: a titkossággal „meg fog növekedni a Ház szociális lelkiismerete”.⁴³⁰ Világos tehát a gondolkör, ami a novella vitája során megjelenik: a szélsőségek visszaszorításának alapvető feltételét azok táptalaját meggyengítő szociális reformok bevezetése jelenti, e reformokat azonban a törvényhozás összetételénél, „érzéketlenségénél” fogva nem tudja keresztülvinni. A megoldás a népakaratot kifejező titkos választójog lenne, ám abban viszont korrektívumokat kell alkalmazni épp azért, hogy a szélsőségek a politikai életben túlzott szerepre ne tehessenek szert. Így azonban a népakarat továbbra is torzul, és továbbra sem várhatók gyökeres szociális reformok. A kör ezzel bezárul.

A biztosítékot a jelöltnek nemcsak megválasztása esetén adták vissza, hanem már akkor is, ha az összes leadott szavazat egynegyed részét megkapta.⁴³¹ Ez a szabály szigorúbb volt az angolnál is, mert ott már visszajárt a szavazatok egynolcadának megszerzése esetén is.⁴³² Írországban viszont a biztosíték visszaadásához egyharmados arányt kellett elérni.⁴³³ Vázsonyi János a javaslatot azért is igazságtalannak érezte, mert előfordulhat – hozta fel a példát beszédében –, hogy egy egyéni kerületben négy-öt jelölt is indul, egy hivatalos kormánypárti, egy nem hivatalos kormánytámogató, egy szociáldemokrata, egy független kigazdapárti és egy nyilaskeresztes. Ilyenkor az alapválasztáson a szavazatok egynegyedét egyik sem szerzi meg, viszont ketten pótválasztásra kerülnek. Ők, akik csak néhány szavazattal kaptak többet, megmentik a kauciójukat – figyelmeztetett a visszaszállás helyzetére.⁴³⁴ Csoór Lajos – nem alaptalanul – attól tartott, hogy az általános választásokról szóló törvény is követel majd biztosítékot, és az összege is csak emelkedni fog:

*„Nagyon jól tudjuk, hogy ha már egyszer egy bizonyos törvényt megalkotunk, az bizonyos mértékig prejudikál a jövőre nézve is és attól félek, hogy ha az a titkos választójogi javaslat ide fog kerülni, – föltéve, hogy egyáltalában ide fog kerülni – ezt a 2.000 pengős óvadékot majd 5.000-re fogják akarni felemelni azok az emberek, akiknek az az érdekük, hogy mentől több embert kizárjanak a választás lehetőségéből, vagy pedig hoznak egy olyan javaslatot, amely szerint a mostani képviselők ne legyenek kötelesek óvadékot adni, ami által megint egy kaszt-rendszert hoznánk be. Ha már egyszer bevezettük ezt az óvadékrendszert választási rendszerünkbe, attól félek, hogy kiküszöbölni már nem fogjuk...”*⁴³⁵

⁴²⁹ Buchinger, 371–372. p.

⁴³⁰ Tildy, 474. p.

⁴³¹ 1937. évi VIII. tc., 4. § (3) bek. a) és b) pontok.

⁴³² Vázsonyi J., 437. és 566. p.; Buchinger, 373. p.

⁴³³ Meizler, 566. p.

⁴³⁴ Vázsonyi J., 437. és 566. p.

⁴³⁵ Csoór, 429. p.

A vita során a „képviselőjelölti adóval” összefüggésbe került a választókerületek reformjának kérdése is, a problémát legvilágosabban Rajniss Ferenc fejtette ki:

„Valami úton-módon feltétlenül kifejezésre kellett volna juttatni az indulás realitásának szempontjából azt az óriási különbséget, amely az egyes választókerületek között fennáll, mert egyáltalán nem helyes az, hogy a jelölt az egyik kerületben 5.000 szavazattal nem kapja vissza a 2.000 pengőt, a másik kerületben pedig esetleg már 100 szavazattal is visszakapja.”⁴³⁶

Az aránytalan választókerületi beosztás hasonló problémát vetett fel az ajánlók számának százra csökkentése kapcsán. Cseh-Szombathy László azonban utalt arra, hogy a titkos választójogi törvénnyel egy időben a választókerületek beosztásán is változtatni fognak. Előreláthatólag a lefelé kerekítés lesz a cél – mondta. 15.000–20.000 választóval rendelkező kerületeket fognak kialakítani, így a száz ajánlást senkinek sem lesz nehéz megszerezni.⁴³⁷

9. A többszörös ajánlás tilalma

A novella a több ajánlási ív aláírását, illetve aláíratását is vétségnek minősítette, és két évig terjedhető fogházzal büntette.⁴³⁸ Emellett a többes ajánlásnak volt nem büntetőjogi jellegű következménye is: a többször szereplő aláírást minden ajánlási íven érvénytelennek kellett tekinteni.⁴³⁹ Erre vonatkozóan 1931-ben a belügyminiszter még más szabályt állapított meg: az aláírás érvényben maradt azon az ajánlási íven, amelyiken először bírálták el.⁴⁴⁰

„...magam láttam felsőbb hatóságok bizalmas utasítását a bíróságokhoz, amelyben elrendelték, hogy azon az ajánlási íven kell elfogadni az aláírást eredetinek, amelyiket a választási biztos először a kezébe vesz. Én pedig olyan választási biztossal még nem találkoztam, aki az ellenzéki ajánlásívet vette volna először a kezébe...” – mondta Soltész János a novella vitáján elhangzott beszédében.⁴⁴¹

Magát a büntetőrendelkezést is számos kritika érte. Egyrészt, hogy csak a többes ajánlást torolta meg, de büntetlenül hagyta a kötelességüket megszegő választási tisztviselőket. Nem rendelkezett például olyan esetre, ha a választási biztos az ajánlási ívről neveket törölt, de a pótlás szükségességéről a jelöltet nem értesítette, vagy ha a választá-

⁴³⁶ Rajniss, 449. p. Lásd még: Vázsonyi J., 435. p.

⁴³⁷ Cseh-Szombathy, 468. p.

⁴³⁸ 1937. évi VIII. tc., 7. §.

⁴³⁹ Uo. 3. § (2) bek.

⁴⁴⁰ Mojzes, 462. p.

⁴⁴¹ Soltész, 354. p.

si elnök az ajánlási ívről törölt választók névsorát a községi előjárósággal nem közölte, vagy ha a községi előjáróság ezeket a választókat nem tájékoztatta arról, hogy megnyílt számukra a szavazás lehetősége.⁴⁴² Továbbá a novella nem minősítette büntetendő cselekménnyé azt sem, ha az ajánlókat kényszerítették vagy éppen meggátolták abban, hogy aláírják az ajánlási ívet, vagy ha az aláírások hitelesítését akadályozták meg. Pedig az ipolyszalkai választások esete, amit Soltész János mondott el, nyilvánvaló példája volt a kényszerítésnek:

„Mi történt? Az ajánlások hitelesítésénél elsősorban a kormánypárti jelölt és annak ajánlási íveiért megjelent Vadas Gyula főszolgabíró. Rendkívül visszatetsző dolog, amikor egy kormánypárti jelölt ajánló íveinek a kiadásánál a járás főszolgabírója jelenik meg... [...] Hogy mi célt szolgált ez a jelentéktelennek látszó dolog, az mindjárt ki fog tűnni. A főszolgabíró megegyezett a hitelesítő járásbíróval abban, hogy 20 percig az egyik jelöltnek, 20 percig a másik jelöltnek az ajánlási íveit fogják hitelesíteni. Azután mind a ketten kivonultak a szobából. Végül is az ellenzéki jelölt másfél óra múlva tudott bejutni a szobába, amikor a főszolgabíró úr az ajánlási ívekkel autóra ült, végigvitte azokat a községeken és átadta a községi jegyzőknek. Az ajánlási íveket úgy a községi főjegyzők, mint az adóügyi jegyzők hónuk alá fogták és szépen járták sorról-sorra a választókat éppúgy, mint 1935-ben, ígértek és fenyegettek és kettős ajánlások aláírására felbujtottak... [...] Amikor a választó azt mondta, hogy én már aláírtam az ellenzéki jelölt ajánlóívét, akkor az egyik főjegyző ráerőszakolta az aláírást, mondván, hogy: fogja meg a tollat néni – és így a jegyző maga írta oda a választó nevét.”⁴⁴³

Jogos volt az aggodalom a tekintetben is, hogy az ajánlókat esetleg az ajánlási ív aláírásában fogják megakadályozni. Ez leginkább egy Kun Béla által előadott esetből érthető meg, amelyben igaz, nem egy ajánlási, hanem egy szavazáson történt visszáságra hívja fel a figyelmet:

„...magam voltam ott egy katolikus községben [Mezőkeresztesen], ahol a plébános vezetése mellett a választók mind a református papra, Tildy Zoltánra, a független kisgazdapárt jelöltjére akartak szavazni. A szavazóhelyiségtől körülbelül 200 lépésnyi távolságban lévő kis közben, amely derékszögben hajlott a szavazóhelyiséghez vezető útra, zárták el a mi választóinkat. Kijött a választási elnök és kérdezte, hol vannak a szavazók. Mondottuk, ott vannak, száznál többen szavazni akarnak jönni. Azt mondotta a választási elnök: nem látom őket, jöjjenek. Rendelkezést adott, hogy jöjjenek, de titokban ugyanez a választási elnök úr rendelkezést adott a csendőröknek, a karhatalomnak, hogy a mi választóinkat ne engedjék ki a közből, hogy ne láthassa meg őket, amint az útvonalon végignéz. Akkor azután azt mondotta, hogy mivel Tildy-párti szavazók csak a t. [tisztelet] képviselő úrnak – már mint nekem – a fantazmagóriájában élnek, de nem jelentkeznek, a szavazást le fogjuk zárni.”⁴⁴⁴

⁴⁴² Soltész János beszéde, 1937. március 2. In OgyKN, XI. köt., 584. p.

⁴⁴³ Soltész, 357. p.

⁴⁴⁴ Kun, 552. p.

Végül volt példa az aláírások hitelesítésének a megakadályozására is, ezzel kapcsolatban Mojzes János épp a saját petíciós ügyét emelte ki:

„...velem történt meg az, amikor a petíciós eljárás során a közigazgatási bírósághoz hamis okiratokat adtak be, és én levittem az egyik községbe a királyi közjegyzőt közjegyzői okiratok felvétele végett, [hogy] a csendőrség nemcsak azokat kergette el, akik a közjegyző részére nyilatkozatokat akartak adni arról, hogy azokon a hamis okiratokon, amelyeket a közigazgatási bírósághoz beterveztettek, az ő aláírásuk hamisított, hanem egyszerűen a királyi közjegyzőt is szuronyok között kísérték el és megakadályozták abban, hogy a közjegyzői okiratokat felvehesse.”⁴⁴⁵

Az elharapódzott választási erőszakról Meizler Károly angol összehasonlításban így szólt:

„Egy érdekes fényképfelvételt láttam az angol választásokról. A választóhelyiség előtt, ahol nem volt semmi tolongás, egy ajtóra fel volt írva, hogy »szavazóhelyiség« s a bejáratnál egy rendőr egy pólyában lévő kisbabát, egy kisgyereket babusgatott a kezében. Magyarátzul az volt a kép alá írva, hogy az angol rendőr segít a választásnál és amíg az anya bent szavaz, magához veszi a gyereket. Egy másik kép a magyar választásokról mutatja a különbséget a két választás között: ha képviselőtársam [Martsekényi Imre] lefotografálta volna az 1935. évi választásokat, [...] látna volna ön a karhatalmat, amikor nem gyermekeket, hanem 5.500 szavazót »babusgattak« például az én választókerületemben a karhatalmi emberek és 5.500 embert nem engedtek leszavazni.”⁴⁴⁶

Az erőszak a választójog irányában az egyszerű embert kiábrándulttá és apatikussá tette, erre Tildy Zoltán hívta fel a figyelmet:

„Egy választás után, amikor az utóbbi időkben szokásos jelenetek lejátszódtak, megrendülten állott elém ez a józan magyar ember, több száz hold egyszerű paraszt birtokosa és azt mondotta: »Én csak egyet nem tudok megérteni, uram, és ez az, hogy ha nekem adnak egy jogot, akkor miért akadályozzák meg, hogy éljek vele. Jobb lenne, ha ezt a jogot nem kaptam volna meg.«”⁴⁴⁷

Több képviselő szerint is az ajánlások gyűjtésénél a köztisztviselők korteskedését el kellett volna tiltani. Rassay Károly elszomorítónak tartotta, hogy „a tanítók, a jegyzők, a szolgabírák, a rendőrségi közegek versenyfutást rendeznek és rohannak az ajánlási ívekkel, hogy az ellenzéki jelölt előtt összegyűjtsék azokat”.⁴⁴⁸ Fábíán Béla is hangsúlyozta:

⁴⁴⁵ Mojzes, 464. és 587. p. Voltak olyan vélemények is, hogy a novella hatályát a petíciós eljárásra is ki kellett volna terjesztetni, tehát az 1925. évi választójogi törvény más részeit is lehetett volna novellárisan módosítani. Lásd például Drobni, 450. p.

⁴⁴⁶ Meizler, 414–415. p.

⁴⁴⁷ Tildy, 471. p.

⁴⁴⁸ Rassay, 480. p.

„Ma sem tartom helyesnek, hogy a gyűlésekre szóló meghívókat a szülőknek az elemi iskolás gyermekekkel küldjék haza. [...] Teljes lehetetlenség, hogy köztisztviselők, pl. adótisztviselők a kormánypárt jelvényével járjanak a hivatalba. Hogy mire vezetett ez, milyen furcsaságokra, csak arra vagyok bátor tisztelettel hivatkozni, hogy már ázsioja volt bizonyos kormánypárti jelvénynek a Gömbös-kormány utolsó idejében: ha valaki az adóhivatalba vagy a minisztériumba akart menni, egészen egyszerűen a szomszédjától, aki tagja volt a kormánypártnak, kölcsönkérte a kormánypárti jelvényt és azzal jelent meg a hivatalban.”⁴⁴⁹

A leendő törvény szövegében azonban a bűncselekmények és az elkövetők körén mindezek ellenére sem változtattak. Arra hivatkoztak, hogy ha valaki közreműködik abban, hogy a választás vagy a szavazás eredménye törvényellenesen álljon elő, annak tettét már az 1925-ös választójogi törvény is bűncselekménynek nyilvánítja.⁴⁵⁰ Nem lenne értelme tehát a kettős szabályozásnak. Soltész János viszont attól tartott, hogy az említett törvényhely alkalmazása az ajánlásokhoz kötődő visszaélésekre nem lesz nyilvánvaló:

„Nem lesz olyan bíróság ebben az országban, amely [...] az ajánlás körül felmerült visszásságokat és bűncselekményeket meg fogja tudni torolni, mert azt fogják mondani a bíróságok, hogy ez kizárólag a választásra és a szavazásra vonatkozik, nem pedig az ajánlási cselekményekre.”⁴⁵¹

A büntetendő cselekmények és a lehetséges elkövetők túl szűkre szabott köre azonban csak az egyik hibája volt a kritikák szerint a novella megtorló rendelkezésének. A kiszabható büntetésnek kétévi fogház volt a maximuma, ezzel szemben – ahogy Mojzes János összehasonlította – „ha valaki egy marhalevélben (marhajárlat) meghamisítja az állat korát, legalább fél év börtönt kap”.⁴⁵² Meizler Károly így folytatta:

„Ez a kétévi fogházbüntetés azonban csak olyan embert ijeszthet meg, aki nem ismeri a gyakorlatot. Ez csak elmélet, hogy kétévi fogházbüntetést kap, mert a gyakorlatban a korrekcionálizálás elvénél fogva, amelyet a büntetőtörvény lehetővé tesz,⁴⁵³ nem több, mint 20 pengő pénzbüntetés. Nincsen megszabva az alsó határ s a bíró azt mondja, – nagyon helyesen teszi a bíró a jelen esetben – hogy ha 100 választójogi bűncselekmény fordul elő, miért alkalmazzak egyetlen egy esetben ilyen súlyos büntetést, amikor tudom, hogy 99 bűnös pedig megmenekül.”⁴⁵⁴

⁴⁴⁹ Fábíán, 522. p.

⁴⁵⁰ 1925. évi XXVI. tc., 158. §.

⁴⁵¹ Soltész, 585. p.

⁴⁵² Mojzes, 465. és 586. p.

⁴⁵³ „Ha az enyhítő körülmények annyira nyomatékosak vagy olyan nagy számmal forognak fenn, hogy a cselekményekre meghatározott büntetésnek legkisebb mértéke is aránytalanul súlyos lenne: ez esetben ugyanazon büntetési nem a legkisebb mértékig leszállítható, és ha ez is túlszigorú volna: határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett börtön, – börtön helyett fogház, – fogház helyett pénzbüntetés – ezen büntetési nemek legkisebb mértékéig állapítható meg.”

1878. évi V. törvénycikk, 92. §.

⁴⁵⁴ Meizler, 585. és 423. p. A bírák helyzete valóban reménytelen volt, erről így ír Borsos Endre közigazgatási bíró:

A novellának tehát börtönnel kellett volna büntetnie, hiszen – ahogy Dulin Jenő fogalmazta – „az egész különbség az, hogy a fogházra ítélt hetenkint egyszer írhat egy levelet, míg a börtönbüntetésre ítélt egyén havonta egyszer”,⁴⁵⁵ ám az utóbbit az elítéltnak „le kell ülnie”. Mikecz Ödön belügyi államtitkár annyival intézte el a kérdést, hogy „T. [tisztelt] Képviselőtársam [Meizler Károly], ha ítélet nincs, ez nyilván azt mutatja, hogy nem történt feljelentés, vagy a bíróság nem állapította meg, hogy bűncselekmény történt”.⁴⁵⁶ Mindazonáltal a kívánt cél akkor sem biztos, hogy elérhető lett volna, ha az új törvény börtönbüntetést alkalmaz. Egy választójogon kívüli szempontra Meizler Károly szintén rámutat:

*„Ennél is sokkal fontosabb az, hogy, sajnos, nálunk az általános választásokat, most már úgy látszik rendszerré válva, nyomon szokta követni az, hogy általános kegyelmet hirdetnek a választási visszaélésekre. Az 1935-ös választásnál is így volt. A kis bűnösökön, akik éljenezni merték az ellenzéki jelöltet, elverték a port, mert azok a főszolgabíró elé tartoztak. Azok talán már régen leülték a büntetésüket, az 1–2–3, esetleg 4 napot, mire a nagy bűnösök számára megjött az általános kegyelem. Számtalan esetet tudok felsorakoztatni erre vonatkozólag. Mert hiszen ki a kis bűnös? Bűnös az, aki a saját jelöltjét éljenezte vagy a plakátot ferdén ragasztotta fel és esetleg a kormánypárt plakátjának szélét átragasztotta. Ezek a kis bűnösök ilyen dolgok miatt megkapták a maguk 3–4 napos büntetését, azt leülték, – lehet, hogy éppen a választás napján kellett leülniök – ugyanakkor pedig a nagy bűnösök számára akkor, amikor folyt az eljárás, amikor esetleg már a törvényszéken is kitűzték a főtárgyalásokat s az egész ország várva várta, hogy egy-egy bűnös megkapja méltó büntetését, megjelent az általános amnesztia, amellyel letakarták a választási bűncselekményeket.”*⁴⁵⁷

Mikecz Ödön államtitkár azonban kizártnak tartotta, hogy választójogi büntető ügyekben korlátozva legyen az igazságügy-miniszter általános amnesztia előterjesztésére vonatkozó joga. Ha az igazságügy-miniszter az államfőnek előterjesztést nem tehetne, „ez alkotmányjogunk egész rendszerével ellentétes” lenne – közölte.⁴⁵⁸ Az utóbbi két hosszabb idézetre még visszatérünk kötetünk záró fejezetében.

„Budapesten a választópolgárok száma jóval meghaladja a 300.000-et. Ha a kettős ajánlással kapcsolatos hamisítások kiterjednek a választók nagyobb részére, kérdem, lehetséges és érdemes-e a kihágási eljárások százezreit folyamatba tenni és lefolytatni? A kihágások ilyen tömege ugyanis úgy elárasztaná a bíróságokat, hogy más, komolyabb ügyek elintézése fennakadást szenvedne.”

Idézi: BERCZ 1932. 104. p.

⁴⁵⁵ Dulin, 456. p.

⁴⁵⁶ Mikecz Ödön beszéde, 1937. március 2. In *OgyKN*, XI. köt., 587. p.

⁴⁵⁷ Meizler, 423. és 585. p.

⁴⁵⁸ Mikecz, 587. p.

10. Az 1937. évi választójogi novella jelentősége

Emlékezzünk a mottóban felvetett gondolatra: valóban akkora jelentősége volt a választójogi novellának, mint ahogy azt Antal István állította, vagy inkább – miként Buchinger Manó fogalmazta –, a kormány csak „egy fél- vagy egynegyed grammos politikai aszpirinnel áll az ország elé ennek a javaslatnak a formájában”?⁴⁵⁹ A novella történeti helyét mindenekelőtt az határozza meg, hogy a kormány beváltotta a titkos választójogra vonatkozó ígéretét az 1938. évi választójogi törvénnyel – más kérdés, hogy annak már Imrédy Béla miniszterelnöksége idején történt meg a kihirdetése. E tekintetben tehát az ellenzék aggodalma alaptalan volt, a novella valóban csak néhány időközi választásra vonatkozott, általános választáson való alkalmazására – az eredeti elképzelésnek megfelelően – nem került sor. Így az 1937. évi VIII. törvénycikk – Drobni Lajos szavaival élve – „a titkos választójog előszele” és „kétségtelenül kellemes apéritif”,⁴⁶⁰ amelynek azonban – megítélésünk szerint – különösebb jogtörténeti értéke nincs.

Mégis, akkor mi vezetett minket arra, hogy terjedelmes fejezetben dolgozzuk fel az 1937. évi VIII. törvénycikk országgyűlési vitáján felmerült problémákat? A képviselőházi vitaanyagot tanulmányozva még a választójoggal nem foglalkozó szemlélőnek is nyomban feltűnik az, hogy kilenc ülésen⁴⁶¹ – nyomtatásban 175 oldalon – át folyt a tárgyalása ennek a mindössze nyolc szakaszból álló törvényjavaslatnak. Harmincan szóltak hozzá, ami jelzi, hogy igencsak érzékeny kérdéshez nyúlt hozzá a kormány.

Volta képpen a novella az, ami a jelöltajánlásnak a korszak választójogában kiemelt szerepére igazán rámutat. Az ajánlás sokszor már választást is jelentett egyben, nem véletlen tehát, hogy ez volt a kor választójogának az egyik legfontosabb reformra szoruló területe. A novella mélyen ágyazódik a '30-as évek második felének alkotmányjogi kérdései, így a kormányzói- és a felsőházi jogkör kiterjesztésének, a titkos választójog bevezetésének, valamint a képviselői összeférhetetlenség problémáinak sorába, története ezekkel szorosan összeforr, ezektől elválaszthatatlan. Politikai jelentősége abban van, hogy az utolsóelőtti állomása a korszakban az 1938. évi választójogi törvénnyel csak véget érő, de valójában le nem záruló választójogi harcnak. A novella a Gömbös Gyula által kezdeményezett pártközi választójogi értekezlet logikus folyománya. Legfigyelemreméltóbb azonban maga a képviselőházi vita, és nem a terjedelme miatt. Ugyanis az ajánlási rendszer módosításával olykor csak igen távoli összefüggésben, de megjelenik szinte minden társadalmi probléma: a diplomás munkanél-

⁴⁵⁹ Buchinger, 371. p.

⁴⁶⁰ Drobni, 451. p.

⁴⁶¹ A tizedik, 193. számú ülésen (1937. március 3.) már a törvényjavaslat harmadszori olvasása következett, vitának ekkor már nem volt helye.

külsőség, a földkérdés (telepítés), az adóteher-viselés, a nyilas veszély és a zsidókérdés, hogy csak példálózva emeljük ki a legfontosabbakat. A vita tehát a korszak társadalmi problémáinak hiteles lenyomata. Mindezt észlelte Darányi Kálmán is:

„Iparkodtam az egyéb politikai kérdésektől távol tartani ezt a törvényjavaslatot, a vita azonban széles keretben hömpölygött, és számos olyan politikai kérdés merült fel, amely ezzel a törvényjavaslattal tulajdonképpen szoros összefüggésben nincs.”⁴⁶²

Meizler Károly is megállapította, hogy sokan „világnézeti beszédet” mondtak.⁴⁶³ Azért is hasznos azonban az 1937. évi VIII. törvénycikk vitaanyagának a tanulmányozása, mert elemi erővel irányítja rá a figyelmet a választójogi korrektívumokra. Fontos, hogy a nyílt szavazás a korrektívumok közül csak egy volt,⁴⁶⁴ láthattuk, hogy az ajánlási rendszer miatt sokszor semmilyen szavazásra sem került sor.⁴⁶⁵ Továbbá a szónokok – jórészt saját tapasztalataik alapján – számos ajánlási visszaélést beszéltek el, kiváló adalékokat nyújtva ezzel a választási visszaélések történetéhez. A végrehajtás és a bíraskodás – a másik két hatalmi ág – nagyon mélyen ágyazódott a korabeli választójogba, gondoljunk csak arra, hogy a bírák közül kellett kikerülnie a választási biztosoknak. A bíró az előtte tárgyaló ügyvédet ismerte, ám mint választási biztos képviselőjelöltként már nem ismerte meg. Fel kell hívnunk a figyelmet egy büntetőjog alkalmazásával kapcsolatos, meglehetősen sajátos jelenségre is, nevezetesen, hogy bizonyos területeken egyszerűen nem, vagy szelektíven alkalmazták a büntetőtörvénykönyv rendelkezéseit. Ilyen volt a választójog, de például elmaradt a megtorlás a zsidó származású egyetemi hallgatók elleni atrocitások miatt is.⁴⁶⁶

Az 1938. évi választójogi törvényben az ajánlók számának maximálása, az ajánlók korosztály szerinti megosztása, az aláírások hitelesítése és a biztosíték intézménye mind-mind az 1937. évi novella jogi öröksége. Nem változott a választójogi kérdés korabeli megközelítése sem: „...t. [tisztelt] képviselőtársaim, az a helyzet, hogy nekünk már egészen csavarosan kell gondolkoznunk” – hangzott el a novella vitáján Dulin Jenő megjegyzése.⁴⁶⁷ Valóban igaz: nem elég az egykorú jogszabályok ismerete a mai kutatónak, a kor észjárásának megfelelő, „csavaros” gondolkodást is meg kell tanulnia, hogy a rendelkezések mögöttes célját is lássa.

⁴⁶² Darányi, 556. p.

⁴⁶³ Meizler, 414. p.

⁴⁶⁴ Lásd ROMSICS Ignác: Nyíltan vagy titkosan? A Horthy-rendszer választójoga. *Rubicon*, 1990. 2. sz. 4–5. p. A titkos szavazás teljes körű bevezetését követően a választójogosultak aránya nem növekedett sőt, 3–5%-kal csökkent, nyilvánvalóan a korrektívumok következtében. A pontos adatokat lásd PÜSKI 2006. 103. p.

⁴⁶⁵ A szavazás ugyanis elmaradt akkor, ha csak egyetlen jelölt volt. A választási elnök ilyenkor kijelentette, hogy a jelölt megválasztott országgyűlési képviselő lett. Lásd 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 64. §; 1925. évi XXVI. tc., 65. § (2) bek. és 1938. évi XIX. tc., 89. § (1) és (2) bek.

⁴⁶⁶ Igaz, az egyetemek autonómak voltak, mely a fegyelmi jogkört is magában foglalta. Ez azonban nem zárta ki, hogy falai között megvalósulhasson valamilyen bűncselekménynek minősülő tett is.

⁴⁶⁷ Dulin, 455. p.

Függelék: az 1937. évi választójogi novella vitáján felszólaló országgyűlési képviselők⁴⁶⁸

A felszólaló neve	Pártállása vagy tisztsége	Választókerülete vagy beküldője	Az ülés száma	A felszólalás időpontja (1937)
Antal István, dr.	Nemzeti Egység Pártja	Jászberény	K 184 Á	február 16.
Árvátfalvi Nagy István, vitéz dr.	Nemzeti Egység Pártja	Zalaegerszeg	K 188 Á	február 23.
Balogh Elemér, dr.	felsőházi tag	a kormányzó által élethossziglan kinevezve	F 40 Á	március 16.
Buchinger Manó	Szociáldemokrata Párt	Budapest, III. választókerület	K 185 Á K 191 R K 192 R	február 17. február 26. március 2.
Cseh-Szombathy László, dr.	Független Kisgazdapárt	Nagyigmánd	K 188 Á	február 23.
Csik József	Nemzeti Egység Pártja	Budapest-környék	K 187 Á	február 19.
Csoór Lajos	Népakarat Párt	Tura	K 186 Á K 192 R	február 18. március 2.
Darányi Kálmán, dr.	Nemzeti Egység Pártja, a Belügyminisztérium vezetésével megbízott miniszterelnök	Balatonfüred	K 184 Á K 191 Á K 191 R K 192 R F 40 Á	február 16. február 26. február 26. március 2. március 16.
Drobní Lajos, dr.	Reformprogram	Győr	K 187 Á	február 19.
Dulin Jenő, dr.	Független Kisgazdapárt	Szekszárd	K 187 Á	február 19.

⁴⁶⁸ A táblázatot az 1935-ben összehívott országgyűlés képviselőházának és felsőházának vonatkozó naplókötetei, illetve az 1935-ben összehívott országgyűlés almanachja alapján állítottuk össze. Néhány, köztük e fejezetben többször is idézett képviselő esetében azonban a választókerületre és a pártállásra vonatkozó adatokat más – itt külön nem jelölt – forrásokban kutattuk fel, mivel akik petíció (a mandátum közigazgatási bíróság előtti megtámadása) vagy időközi választás miatt csak később foglalták el helyüket az országgyűlésben, azokat az almanachba már nem vehették fel. Lásd HAEFFLER István (szerk.): *Országgyűlési Almanach az 1935–40. évi országgyűlésről*. Budapest, [1935]. Magyar Távirati Iroda Rt.

Farkas Elemér, dr.	Nemzeti Egység Pártja	Hercegfalva	K 186 Á	február 18.
Farkas István	Szociáldemokrata Párt	Budapest, III. választókerület	K 191 R	február 26.
Fábián Béla, dr.	Független Nemzeti Demokrata Párt	Budapest-környék	K 190 Á	február 25.
Hegedüs Loránt, dr.	felsőházi tag	a kormányzó által kinevezve	F 40 Á	március 16.
Kertész Miklós	Szociáldemokrata Párt	Budapest, II. választókerület	K 190 Á	február 25.
Kun Béla	pártonkívüli agrárellenzék	Hódmezővásárhely	K 191 Á	február 26.
Lányi Márton, dr.	Nemzeti Egység Pártja	Tótkomlós	K 184 Á K 191 R	február 16. február 26.
Martsekényi Imre, vitéz	Nemzeti Egység Pártja	Mezőkeresztes	K 186 Á	február 18.
Meizler Károly, dr.	Keresztény Gazdasági Párt	Keszthely	K 186 Á K 191 R K 192 R	február 18. február 26. március 2.
Mikecz Ödön	Nemzeti Egység Pártja, belügyi államtitkár	–	K 192 R	március 2.
Mojzes János, dr.	Független Kisgazdapárt	Regőce	K 188 Á K 192 R	február 23. március 2.
Petrovác Gyula	Keresztény Gazdasági Párt	Budapest, III. választókerület	K 190 Á	február 25.
Propper Sándor	Szociáldemokrata Párt	Budapest-környék	K 192 R	március 2.
Rajniss Ferenc, dr.	pártonkívüli	Dombóvár	K 187 Á	február 19.
Rakovszky Tibor, dr.	Független Kisgazdapárt	Kapuvár	K 189 Á	február 24.
Rassay Károly, dr.	Nemzeti Szabadelvű Párt	Szeged	K 188 Á	február 23.

Rupert Rezső, dr.	Nemzeti Radikális és Független (Kossuth) Párt	Budapest, II. választókerület	K 190 Á K 191 R K 192 R	február 25. február 26. március 2.
Soltész János, dr.	Független Kisgazdapárt	Kápolna	K 184 Á K 191 R K 192 R	február 16. február 26. március 2.
Tauffer Gábor	Keresztény Ellenzék	Budapest, II. választókerület	K 190 Á	február 25.
Tildy Zoltán	Független Kisgazdapárt	Szeghalom	K 188 Á	február 23.
Tomcsányi Móric, dr.	előadó, felsőház	Pázmány Péter Tudo- mányegyetem	F 40 Á	március 16.
Vay Miklós, báró	Nemzeti Egység Pártja	Tiszaölök	K 190 Á	február 25.
Vázsonyi János, dr.	Nemzeti Demokrata Párt	Budapest, II. választókerület	K 187 Á K 191 R K 192 R	február 19. február 26. március 2.

Rövidítések: K = képviselőház, F = felsőház, Á = általános vita, R = részletes tárgyalás

A képviselőjelölési rendszer kritikája az 1938. évi választójogi törvény országgyűlési vitájában

„Amíg ennek a törvénynek az alapján a jelölt odakerül, hogy hivatalosan jelölik, és a választók szavazhatnak reá, amúgy is annyi tortúrán megy keresztül, hogy az már egy kicsit sok. Apróra vagdaltják, analizálják, megint összerakják, megint szétszedik, bevezetik, kivezetik, ajánlják kifelé, ajánlják befelé és a végén olyan fényesen fog állni a közvélemény előtt, mint a Vénusz-csillag.”⁴⁶⁹

(Propper Sándor országgyűlési képviselő, 1938)

1. Bevezető

Kötetünk utolsó olyan fejezetéhez érkeztünk, melyben még ismét korabeli országgyűlési vitaanyagot összegzünk. Ami az előzményeket illeti, alábbi összefoglalásunk leginkább a III. fejezethez kötődik, mely az 1925. évi választójogi törvény⁴⁷⁰ nemzetgyűlési vitáján elhangzott, jelölési rendszert érintő főbb kritikákat ismerteti. Hogyan látták az országgyűlési képviselők bő egy évtizeddel később, a korszak második nagy választójogi törvényének megalkotásánál a képviselőjelölés problematikáját; hova kerültek, vagy egyáltalán átkerültek-e a súlypontok 1925-höz képest az újabb vitán?

Módszertanunkkal ismételten nem foglalkozunk, hiszen a III. fejezet bevezetőjében már leírtuk. Csak annyit emelünk ki újra, hogy nem célunk az eseménytörténet rekonstruálása. Figyelembe kellett vennünk továbbá azt, hogy az 1937. évi ajánlási novella módosításai miatt nem minden esetben lehet az 1925-ös választójogi törvény az összehasonlítás alapja.

⁴⁶⁹ Propper Sándor beszéde, 1938. április 5. In *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója* (a továbbiakban: *OgyKN*), XVII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 576. p. (A továbbiakban: Propper, oldalszám megjelölése.)

⁴⁷⁰ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

Hogy a felesleges terjengősséget kerüljük, a kevésbé lényeges kérdések tárgyalását mellőzzük. Módosítani kellett például a törvényjavaslat képviselőjelölésre vonatkozó szövegrészét amiatt, hogy az időközi választások elkerülését lehetővé tevő pótképviselői intézményt elvetették az egyéni választókerületek vonatkozásában.⁴⁷¹ Az ebből következő szövegjavításokat természetesen senki sem kifogásolta. Kötetünk III. fejezetével ellentétben nem részletezzük az ajánlások átvételét és elbírálását illetően a választási biztos jogkörében beállt változásokat sem, mivel ezzel kapcsolatban felszólalás alig hangzott el, ami jelzi, hogy e problémakörnek az 1925-ös vitához képest már jóval kisebb volt a hordereje.⁴⁷² Végül, a törvényjavaslat képviselőjelölésre vonatkozó szakaszait a felsőház⁴⁷³ vita nélkül elfogadta,⁴⁷⁴ ez az oka annak, hogy csak a képviselőházi felszólalásokra alapozzuk vizsgálatunkat.

2. Az ajánlók száma

*„Helytelennek tartom azt is, hogy az ajánlások kérdésében visszakanyarodtunk a régi választójogi törvényhez. Az a választójogi novella, amelyet nemrégiben méltóztatott a törvényhozásunk megszavazni, hasonlíthatatlanul jobb, mint az, amit most visszaállítunk.”*⁴⁷⁵
(Dulin Jenő)

Bár az 1937. évi novella az ajánlók számát az 1925-ös szabályozáshoz képest jelentősen csökkentette, az új törvény e számot megint felemelte:

*„Érvényes ajánláshoz egyéni választókerületben legalább 500, lajstromos [azaz listás] választókerületben pedig legalább 1.500 választó sajátkezű aláírása szükséges.”*⁴⁷⁶

⁴⁷¹ Vö. Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról, 71. § (2) bek. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai* (a továbbiakban: *OgyKI*), IX. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 22. p.

⁴⁷² Az 1925-ös szabályozáshoz képest legfeljebb azt a rendelkezést érdemes megemlíteni, hogy „[...] az olyan aláírást, amelyik több ajánlásban fordul elő [...] valamennyi benyújtott ajánlási íven törölni kell.”

1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 85. § (4) bek. <https://net.jogtar.hu>

⁴⁷³ Lásd: 1926. évi XXII. törvénycikk az országgyűlés felsőházáról. <https://net.jogtar.hu>. E viszonylag szélesebb körben kutató témához lásd SZABÓ István: A felsőház hatásköre. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 2013. 3. sz. 623–640. p.

⁴⁷⁴ *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Felsőházának naplója*, III. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 233. p.

⁴⁷⁵ Dulin Jenő beszéde, 1938. április 1. In *OgyKN*, XVII. köt., 478. p. (A továbbiakban: Dulin, oldalszám megjelölése.)

⁴⁷⁶ 1938. évi XIX. tc., 80. § (2) bek. Vö. 1937. évi VIII. tc., 1. § (1) bek. és 1925. évi XXVI. tc., 62. § (4) bek. és 93. § (2) bek.

Az ellenzék úgy látta, hogy ezzel sérül a választás titkossága, és egyébként sincs szükség ekkora számra, hiszen a kétezer pengős kaució az esélytelen jelölteket elriasztja. (A kaucióról alább külön alfejezetben lesz szó.) Ki is számolták, hogy ha például egy egyéni és egy listás kerületben elindul négy kispárt, akkor a listás kerületben kilencezer, az egyéniben pedig háromezer, tehát összesen tizenkétezer ember fogja a nyílt szavazás veszélyeinek kitenni magát.⁴⁷⁷ Hogy e számítás érthető legyen, ahhoz egy másik törvényhelyet is idéznünk kell:

*„Az ajánlók száma a [...] megkívánt számot [...] legfeljebb 50%-ával haladhatja meg.”*⁴⁷⁸

Ezt a módosítást még a nyilvános vita előtt a képviselőház közjogi bizottsága iktatta be,⁴⁷⁹ mivel az eredeti szöveg – az 1937. évi novellával ellentétben, de az 1925-ös törvényhez hasonlóan – maximális számot nem állapított meg.⁴⁸⁰ Az eredeti koncepciót némileg zavarosan az indokolta, hogy ha a titkos szavazást bevezetik az egész országban, de az 1937-es novella nyomán egyben leszavazottként kezelnék az ajánlókat, akkor sérülne a szavazás titkossága. A maximálás oka fogyottá vált, hiszen az még a nyíltszavazású kerületekben szolgálta egykor a korlátlan mennyiségű aláírás összegyűjtésének megakadályozását.⁴⁸¹

Noha a maximálás az ellenzéki jelölteknek kedvezett, e szabályozással nem volt mindenki elégedett. A felső határt ugyanis pontosan szerették volna meghatározni, mert így a kelleténél még mindig több aláírást lehetett összegyűjteni, anélkül, hogy azokat egyáltalán be kívánták volna nyújtani. Félő volt, hogy a nagy tőkével rendelkező pártok a független polgári rétegeket kiszorítják a választásból.⁴⁸² Mindazonáltal létezett egy harmadik „számrendszer” is, mely szerint

*„Ha az ajánlás országos pártnak a jelöltjére, illetőleg lajstromára vonatkozik, az ajánlás érvényességéhez egyéni választókerületben 150, lajstromos választókerületben pedig egy-egy képviselő után 150–150, összesen azonban legfeljebb 750 választó aláírása is elegendő...”*⁴⁸³

⁴⁷⁷ Meizler Károly beszéde, 1938. április 5. In *OgyKN*, XVII. köt., 581. p. (A továbbiakban: Meizler, oldalszám megjelölése.)

⁴⁷⁸ 1938. évi XIX. tc., 80. § (6) bek.

⁴⁷⁹ A képviselőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 546. számú törvényjavaslat tárgyában. In *OgyKI*, IX. köt., 426. p.

⁴⁸⁰ Vö. 1937. évi VIII. tc., 2. § és 1925. évi XXVI. tc., 62. § (4) és (5) bek.

⁴⁸¹ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvény javaslatához. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 123–124. p.

⁴⁸² Vázsonyi János beszéde, 1938. március 31. In *OgyKN*, XVII. köt., 423. p. (A továbbiakban: Vázsonyi J., oldalszám megjelölése.)

⁴⁸³ 1938. évi XIX. tc., 80. § (3) bek.

(Az országos párt fogalmát külön alfejezetben tárgyaljuk alább.)

Az ehhez kapcsolódó ellenzéki kritika a korábbi számítás lényegét még inkább megvilágítja. Hiszen nyilvánvaló, hogy mindenki 750 aláírást fog összegyűjteni, így nem tud majd az előnyével élni, akinek elég lenne 150 is. Mert ha az ismeretlenség homályából felbukkanó jelölt azt mondja, hogy van 750 aláírása, a régi képviselő hiába magyarázza, hogy a 150 neki is megvan. A látszat az, hogy már az ajánlásnál lemaradt.⁴⁸⁴

Az ajánlók számának módosítására többféle ellenzéki elképzelés született, ezek közül a legmegengedőbb a minimumokból képzett maximális értékeket. Egyéni választókerületben tehát 300, de legfeljebb 500, listás kerületben pedig 1.000, de legfeljebb 1.500 aláírást követelt volna meg. Bár ez még mindig soknak tűnt, elfogadhatónak vélték a többség részéről.⁴⁸⁵ Volt olyan álláspont is, amely szerint az ajánlási novellát kell meghagyni: 150 aláírás közjegyző általi hitelesítése normális.⁴⁸⁶ Hogy teljesen felesleges minimum és maximum értékeket megkülönböztetni, az a nézet fejezte ki, hogy egyéni választókerületben 100, listásban pedig 300 aláírást kell előírni.⁴⁸⁷ Végül, a legradikálisabb gondolat egyéni választókerületben 50, de legfeljebb 100, listás kerületben pedig 200, de legfeljebb 400 választó aláírását megfelelőnek tartotta, azzal, hogy e számok felét is elég megszereznie országos párt jelöltjének vagy listájának.⁴⁸⁸

Az 1938. évi választójogi törvény rendkívüli összetettségét jellemzi, hogy Budapest törvényhatósági bizottsági tagjainak ajánlását illetően a fentiektől eltérő, külön számmal dolgozik. Erre a törvényhelyre,⁴⁸⁹ illetve az azzal kapcsolatos vitára nem térünk ki.

⁴⁸⁴ Dulin, 478. p.

⁴⁸⁵ Vázsonyi János indítványa, 1938. április 6. In *OgyKN*, XVII. köt., 586. p.

⁴⁸⁶ Dulin, 478. p.

⁴⁸⁷ Meizler, 581. p.

⁴⁸⁸ Farkas István indítványa, 1938. április 6. In *OgyKN*, XVII. köt., 584. p.

⁴⁸⁹ 1938. évi XIX. tc., 214. § (1) bek.

3. Az ajánlókra vonatkozó egyéb rendelkezések

„Az az általános komplikálttá tévesi tendencia, amely a javaslaton végigvonul, ebben a szakaszban kulminál. Azt a célt, hogy a laikus lehetőleg ne ismerje ki magát, ez a szakasz tökéletesen eléri...”⁴⁹⁰
(Vázsonyi János)

További két szabály a képviselőjelölés rendszerét még átláthatatlanabbá tette, közülük az elsőt az 1937. évi novella is ismerte:

„[...] az ajánlók legalább felerészének olyan választónak kell lennie, aki életének 30. évét már betöltötte.”⁴⁹¹

A másoknak viszont nem volt előzménye:

„Az ajánlás érvényességéhez megkívánt számú aláírásnak legfeljebb egynegyed részéig lehet elfogadni olyan ajánlóknak az aláírását, akik ugyanannak a községnek választói névjegyzékébe vannak felvéve. [...] Az önálló városi választókerületekben az ajánlás érvényességéhez megkívánt számú aláírás legfeljebb egynegyed részéig lehet érvényesnek elfogadni olyan ajánlók aláírását, akik ugyanannak a szavazókörnek a névjegyzékébe vannak felvéve.”⁴⁹²

Az ellenzék mindezt nagyon súlyos nehezítésnek tartotta,⁴⁹³ és hangsúlyozta, hogy az ajánlásokkal való visszaélések így csak sokasodni fognak. Hiszen lehetetlen mindenütt figyelembe venni azt az arányt, amit a törvényjavaslat statuál.⁴⁹⁴ Továbbá helyesen érzékelt az ellentmondást abban, hogy ha a 26. életévüket betöltötték választójogot kapnak, akkor miért nem ajánlhatnak? Pedig az ajánlás a titkos szavazásnál nagyobb felelősséget jelent, hiszen ott oda kell írni a nevet.⁴⁹⁵ Az ellenzék kérte, hogy töröljék ezeket a feltételeket.⁴⁹⁶

⁴⁹⁰ Vázsonyi János beszéde, 1938. április 6. In *OgyKN*, XVII. köt., 585. p. (A továbbiakban: Vázsonyi J., oldalszám megjelölése.)

⁴⁹¹ 1938. évi XIX. tc., 80. § (4) bek. Vö. 1937. évi VIII. tc., 1. §.

⁴⁹² 1938. évi XIX. tc., 80. § (5) bek.

⁴⁹³ Vázsonyi J., 585. p.

⁴⁹⁴ Farkas István beszéde, 1938. április 6. In *OgyKN*, XVII. köt., 584. p. (A továbbiakban: Farkas I., oldalszám megjelölése.)

⁴⁹⁵ Csoór Lajos beszéde, 1938. április 6. Uo. 586. p. (A továbbiakban: Csoór, oldalszám megjelölése.)

⁴⁹⁶ Farkas I., 584. p.

Még egy harmadik rendelkezésről is meg kell emlékeznünk ezen a helyen, melyet az 1937. évi novella szintén ismert:

„Az [...] ajánlás is csak akkor érvényes, ha az ajánlók aláírását kir. közjegyző vagy kir. járásbíró, vagy választási biztos, illetőleg ennek helyettese, vagy a községi elöljáróság, városokban a polgármester, illetőleg az általa megbízott tisztviselő hitelesítette.”⁴⁹⁷

Bár a szöveg folytatása díj- és illetékmentességet biztosított, az ellenzék attól tartott, hogy a választóközönség nem fog hitelesítésre jelentkezni magától. Tehát minden jelölt rákényszerül arra, hogy a közjegyzőt házhoz szállítsa, vagy az ajánlóit odavigye autóval. Ha pedig ehhez hozzáadódik a kaució, illetve a választási körlevelek költsége is – nagyobb kerületekben százezer választóval kellett például a párt ajánlásának elfogadását tudatni –, az azt eredményezi, hogy csak az lehet képviselő, aki hajlandó magát egy tőkével rendelkező nagypártnak eladni, illetve, aki belföldi vagy külföldi gazdasági érdekeltségek kiszolgálójává, „milliomosok cselédjévé válik”. Az egykori aktív censzos választójoggal szemben a passzív censzos választójog így kel életre. Végül, az ellenzék úgy látta, hogy sérti a szavazás titkosságát a hitelesített aláírások nagy száma.⁴⁹⁸

4. Országos pártok

„Ha a kormány őszinte akart volna lenni, miért nem méltóztott olyan intézkedéssel jönni, amely kimondja, hogy a következő öt esztendőre meghosszabbítjuk a mostani parlament időtartamát?”⁴⁹⁹
(Meizler Károly)

Bár az 1925. évi választójogi törvénnyel bevezetett „képviselői prémiumot”⁵⁰⁰ az 1937-es novella megszüntette, egy évvel később – mint említettük – megjelent az országos pártok jelöltjeinek kedvezményezése. A roppant bonyolult törvényi meghatározás szerint

„...országos pártnak azt a pártot kell tekinteni, amely országos szervezkedését a belügyminiszternél a választások kitűzése előtt legalább három hónappal bejelentette és igazolta, hogy: a) a pártnak a bejelentés időpontjában együttlévő országgyűlésen legalább négy olyan országgyűlési képviselő tagja van, akiket ennek a pártnak tagjaiként választottak meg, vagy akik a bejelentés időpontját megelőzően legalább hat hónapon át ennek a pártnak a tagjai voltak; vagy b) legalább húszezer olyan tagja van, akik bármelyik lajstromos vagy egyéni választókerület választói névjegyzékébe a bejelentés időpontjában fel vannak véve.”⁵⁰¹

⁴⁹⁷ 1938. évi XIX. tc., 81. § (1) bek. Vö. 1937. évi VIII. tc., 1. § (2) bek.

⁴⁹⁸ Vázsonyi J., 423–424. p.

⁴⁹⁹ Meizler Károly beszéde, 1938. április 6. In *OgyKN*, XVII. köt., 589. p. (A továbbiakban: Meizler, oldal-szám megjelölése.)

⁵⁰⁰ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (5) bek.

⁵⁰¹ 1938. évi XIX. tc., 82. § (1) bek.

A végleges formáját csak a képviselőházi vitán, előadói indítványra nyerte el az idézett szakasz,⁵⁰² ekkor bővült ki azzal, hogy országos pártnak kell tekinteni az olyan pártot is, amelynek legalább húszezer tagja van. Méltányosnak találták ugyanis, hogy ha egy párt a választók körében jelentős támogatottsággal rendelkezik, de az országgyűlésben képviselve még nincs, akkor is országos pártnak lehessen tekinteni. A minimum taglétszámot illetően nagy volt a kormánypárti bizonytalankodás: még tízezerről szólt az általános vita előtt beterjesztett előadói indítvány. A tízezret azonban időközben húszezerre átirták, ezért a képviselőház elnöke elrendelte e szakasz közjogi bizottsághoz való visszautalását.

Egy másik helyen is lényegesen megváltozott az eredeti szöveg: az alapján még a képviselőház elnökénél kellett volna megtenni az országos pártokra vonatkozó bejelentéseket. A módosítás nyomán viszont a belügyminiszter lett az illetékes, akinek a tudomásulvételt megtagadó határozata ellen a bejelentők a közigazgatási bíróságon panasszal élhettek.⁵⁰³

Az országos párt fogalmának bevezetését a belügyminiszter azzal indokolta, hogy a nagyobb pártokon múlik a parlament működésének az egyensúlya, e rendelkezéseket kisebb pártokra nézve nem tartja igazságtalannak.⁵⁰⁴ Megerősítette más is, hogy a pártok (parlament) szétforgácsolódását ezzel – és a kaucióval – lehet megakadályozni, mert az, hogy alkalmi pártok létesüljenek a választás ideje alatt, így lehetetlenné válik.⁵⁰⁵

Az ellenzék természetesen másként értékelte a törvényjavaslatnak ezt a részét. Úgy vélte, hogy a magyar közjoggal ellentétes, mivel párt (a jelen esetben: országos párt) működése belügyminiszteri jóváhagyástól nem függhet.⁵⁰⁶ Ellentétesnek ítélte a népképviselő elvével is, hiszen egyes pártok részére „politikai hitbizományokat” létesít. Azaz a képviselők egyéni álláspontot nem fejthetnek ki, mert követniük kell az országos párt elveit, különben a párt országos jellege megszűnik. Ilyen alapon akár a rendi vagy érdekképviselői parlament is bevezethető lenne,⁵⁰⁷ e „nyaktiló” biztosítja, hogy a saját pártjából senki ki ne léphessen, és újat ne hozhasson létre. Az ellenzék ezért is kifogásolta, hogy a választások előtt kilenc hónappal országos párt már nem alakulhat.

⁵⁰² Vö. Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról, 79. § (2) bek. A képviselőház közjogi bizottságának szövegezése szerint. In *OgyKI*, IX. köt., 475. p.

⁵⁰³ Lányi Márton előadó indítványai, 1938. április 6. In *OgyKN*, XVII. köt., 587–590. p. (A továbbiakban: Lányi, oldalszám megjelölése.)

⁵⁰⁴ Széll József belügyminiszter beszéde, 1938. április 6. Uo. 586. p.

⁵⁰⁵ Petrovác Gyula beszéde, 1938. március 30. Uo. 384. p. (A továbbiakban: Petrovác, oldalszám megjelölése.)

⁵⁰⁶ Vázsonyi J., 585. p. Vö. 1938. évi XVII. törvénycikk az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról, 1. §. <https://net.jogtar.hu>

⁵⁰⁷ Csoór, 586. p.

Hiszen a választások előtt három hónappal igazolni kell azt, hogy négy olyan országgyűlési képviselő van, aki legalább hat hónapja tagja a pártnak. Egyébként is, honnan tudná a megalakulni készülő párt a kilenc hónapot visszafelé számolni, különösen akkor, ha a házfelosztás még a ciklus vége előtt megtörténik?⁵⁰⁸ Végül, elhangzott olyan kritika, hogy a megkülönböztetés jogtalan, mert ha az országgyűlésen véletlenül négyen összeállnak, máris előjogokat kapnak, ugyanakkor azok a képviselők, akik 15–20 éve tagjai a parlamentnek, vagy olyan pártok, amelyeknek csak egy-két képviselőjük van, de több cikluson át, háttérbe szorulnak. A tízezres (utóbb húszezerre javított) szám pedig olyan pártoknak kedvez, amelyeket még sohasem választottak be az országgyűlésbe.⁵⁰⁹ Ezzel nyilvánvalóan a választások előtt esetleg átalakuló kormánypártot, illetve néhány más pártot igyekeztek előnyös helyzetbe hozni,⁵¹⁰ el is hangzottak megjegyzések, hogy ne legyenek „védjegyzett, szabadalmaztatott pártok”, és „...ne méltóztassanak testre szabott törvényt csinálni...”⁵¹¹ Olyan ellenzéki indítvány született, hogy az országos párttá alakuláshoz a négy országgyűlési képviselő tag helyett az is elegendő legyen, ha a pártot már beválasztották a parlamentbe.⁵¹² Ám az országos párt fogalma nem merült ki az említettekben, annak kiegészítését hátul olvashatjuk a törvény átmeneti és végrehajtási rendelkezéseiben:

„A jelen törvény hatálybalépése után első ízben tartandó országgyűlési képviselőválasztások alkalmával országos pártnak kell tekinteni azt a pártot is, amelynek országgyűlési képviselői taglétszáma – az országgyűlés megbízatása lejártának, illetőleg felosztatásának időpontjában – eléri vagy meghaladja az összes országgyűlési képviselők számának 25%-át, feltéve, hogy országos szervezkedését a párt a belügyminiszternél az országgyűlés megbízatásának lejártá, illetőleg felosztatása előtt bejelentette.”⁵¹³

Az ellenzék természetesen észrevette, hogy ez a rendelkezés is a kormánypártot biztosítja be a házfelosztás folytán esetleg beálló „földrengés” ellen.⁵¹⁴ A legsúlyosabb – és gyakorlatilag a lehetetlenség határát súroló – tehetetelt azonban az jelentette, hogy nem volt elég húszezer választónak írásbeli nyilatkozatot tennie arról, hogy tagja annak a pártnak, amelyet országos pártként bejelentenek,⁵¹⁵ hanem a választók aláírásait és a választójogosultságukat igazoló választói névjegyzékkivonatokat hitelesíteni is kellett.⁵¹⁶

⁵⁰⁸ Meizler, 588–589. p.

⁵⁰⁹ Vázsonyi J., 585. p.

⁵¹⁰ Meizler, 588. p.

⁵¹¹ Vázsonyi J., 586. p.

⁵¹² Uo.

⁵¹³ 1938. évi XIX. tc., 226. § (2) bek.

⁵¹⁴ Meizler, 589. p.

⁵¹⁵ 1938. évi XIX. tc., 82. § (4) bek. b) pont.

⁵¹⁶ Uo. 82. § (5) bek.

„...mert ha az ilyen hitelesítésnél előre bejelentjük, hogy hitelesíttetni jövünk, akkor vagy a községi jegyző nincs odahaza, vagy pedig az előjáróság másik tagja éppen szántogat a harmadik határban és mire elmegyünk érte autóval és az eke szarva mellől meglehetősen magas napidíj ellenében sikerül az előjáróság tagját elvonni és bevinni az előjáróságra, a községházára, akkorra pedig a jegyző úr nincs ott, márpedig a hitelesítéshez két személynek az együttléte szükséges.”⁵¹⁷

Egy ellenzéki képviselő kiszámolta: még ha becsületes eljárásra is számíthatnának, egy óra alatt akkor sem hitelesíthető ötvennél több ember aláírása. Mert a választói névjegyzékből egyenként ki kell keresni mindenkit, és a névjegyzéki számot a záradékba fel kell venni. Tehát négyszáz óra szükséges húszezer ember aláírásának hitelesítéséhez!⁵¹⁸

Bár logikailag az előző alfejezethez tartozik, a fenti idézetre tekintettel mégis itt célszerű arról az ellenzéki indítványról szólni, amely az ajánlási aláírások hitelesíttetésének sikertelen kísérletét a választást érvénytelenné tevő okok⁵¹⁹ közé külön nevesítve is be szeretne volna iktatni.⁵²⁰

5. A választási biztosíték intézménye

„A túloldalon sem csupa nábobok ülnek [...] és a túloldali nagy többségnek is vannak olyan tagjai, akik részben szegény emberek, vagy akik nem kedvenc gyermekei a központi párttitkárságnak...”⁵²¹
(Propper Sándor)

A biztosítékot („kauciót” vagy „óvadékot”) még az 1937. évi novella vezette be,⁵²² az 1938-as választójogi törvény – a listás kerületekre vonatkozó kiegészítésekkel – átvette e rendelkezéseket:

„Az ajánlási ívek hitelesítése előtt [...] biztosítékot kell letenni. A biztosítékot bármely ajánlott vagy a választókerület bármely választója is leteheti.⁵²³ A biztosíték összege egyéni választókerületben 2.000 (kettőezer) pengő, két képviselőt választó lajstromos választókerületben 3.000 (háromezer) pengő, a kettőnél több képviselőt választó lajstromos választókerületben pedig minden további képviselői hely után további 500–500 pengő, legfeljebb azonban 5.000 (ötezer) pengő.”⁵²⁴

⁵¹⁷ Meizler, 588. p.

⁵¹⁸ Uo.

⁵¹⁹ 1938. évi XIX. tc., 126. §.

⁵²⁰ Meizler, 600. p.

⁵²¹ Propper Sándor beszéde, 1938. április 6. In *OgyKN*, XVII. köt., 599. p. (A továbbiakban: Propper, oldal-szám megjelölése.)

⁵²² 1937. évi VIII. tc., 4. §.

⁵²³ 1938. évi XIX. tc., 78. § (1) bek.

⁵²⁴ Uo. 78. § (2) bek. Hogy ezeket az összegeket viszonyítani tudjuk, megemlítjük, hogy 1 kg arany értéke

Mindennek hivatalosan az volt a célja – ahogy egy képviselő is elmondta –, hogy a pártok törekedjenek arra, hogy csak ott állítsanak jelölteket, ahol talajuk van.⁵²⁵ Az országgyűlési vita érdekessége, hogy lényegében az 1937-es novella tárgyalásán elhangzott kritikák ismétlődtek meg. Hangsúlyozták azt, hogy a biztosíték a választási eljárást „kapitalizálja”: 260 kerületben kell majd előteremteni a pénzt a kaucióra.⁵²⁶ Amikor egy ellenzéki képviselő figyelmeztetett arra, hogy egy-egy pártnak több mint hárommillió pengőre lesz szüksége, hogy jelöltjeit minden kerületben elindíthassa, akkor a kormánypárt egyik tagja odalépett hozzá, és azt mondta:

„Te tévedsz, kedves barátom, mert nem hárommillió, hanem legalább hatmillió kell majd...”

Értelemszerűen merült fel, hogy még a kormánypárt sem lesz képes monopóliumok, vagy egyéb illegális jövedelmek szétosztogatása nélkül előteremteni ezt az összeget.⁵²⁷

Az ellenzék a biztosítékot antidemokratikusnak és antiszociálisnak tekintette,⁵²⁸ mivel így szegény sorsú, kisjövedelmű emberek – vagy akár a középosztály tagjai is – meg sem kísérelhetik, hogy fellépjenek. A kaució összegét vagy elő sem tudják teremteni, vagy ha banktól kamatteherrel felveszik, de a választás eredménye miatt elveszítik, tönkremegy az egzisztenciájuk is.⁵²⁹ Ha pedig a kauciót a jelölt helyett más, például nagybirtokos vagy kartell leteszi, azzal a képviselőt előre megveszi. Ezzel tehát maga a választójogi törvény hozza összeférhetetlen helyzetbe a jelöltet, amikor végre a képviselői összeférhetetlenségről kellene törvényt alkotnia az országgyűlésnek.⁵³⁰ (Rendkívül fontos meglátás ez, kutatásaink további iránya szempontjából sem mellékes, hogy az összeférhetetlenség kérdése a Horthy-korszakban voltaképpen rendezetlen.) A fentiekből logikusan következett az a megállapítás, hogy a „képviseleválasztás aranyalapra fektetése”⁵³¹ a népképviselet elvével ellentétben áll. A kormánypárti képviselők a biztosítéktól a konkurencia kiküszöbölődését várják, ugyanez volt a szempontjuk már az 1937-es novella megalkotásánál.⁵³²

akkoriban 3.800 pengő körül volt.

⁵²⁵ Petrovác, 384. p.

⁵²⁶ Propper, 577. p.

⁵²⁷ Meizler, 575–576. p.

⁵²⁸ Mózes Sándor beszéde, 1938. április 5. In *OgyKN*, XVII. köt., 579. p.

⁵²⁹ Propper, 576. p.

⁵³⁰ Farkas István beszéde, 1938. április 5. In *OgyKN*, XVII. köt., 578. p. (A továbbiakban: Farkas I., oldalszám megjelölése.) Megjegyezzük, hogy 1938-ban még mindig az 1901. évi XXIV. tc. volt hatályban az összeférhetlenségre vonatkozóan. Hivatkozva: 1938. évi XIX. tc., 56. § (1) bek. 7. pont.

⁵³¹ ifj. Balogh István beszéde, 1938. április 5. In *OgyKN*, XVII. köt., 580. p. (A továbbiakban: Balogh I., oldalszám megjelölése.)

⁵³² Farkas I., 577. p.

Két eltérő indítvány mögé sorakozott fel az ellenzék, az első célja az volt, hogy a kaucióra vonatkozó szakaszt töröljék.⁵³³ Az említetteken kívül még a komparatistikai szempont is támogatta ezt a nézetet, mely szerint a kaució és a hitelesített ajánlások rendszere külön-külön helyes, de a kettő együtt már nem. Mert ahol Európában választási biztosítékot vezettek be, ott nagyszámú ajánlót sehol sem követelnek. A legtöbb ajánló Írországból szükséges – összesen száz –, másutt ez a szám a 3–5–10–15-öt nem haladja meg.⁵³⁴ Amikor 1937-ben Magyarországon az óvadékrendszert elfogadták, azzal indokolták, hogy nem kell majd olyan sok ajánlás. Az új választási törvény azonban az ajánlások számát ismét felemeli, ami a kauciót szükségtelenné teszi.⁵³⁵

A másik ellenzéki indítvány csak az összeget mérsékelte volna: egyéni választókerületben ötszáz pengő, két képviselőt választó listás kerületben ezer pengő, kettőnél több képviselőt választó kerületben pedig fejenként további ötszáz, de legfeljebb kétezer pengő megállapítását javasolta.⁵³⁶ Az összehasonlító szempont ezt az álláspontot is támogatta: bár kaució külföldi államokban is van, nálunk magasabb az összege, mint például Angliában vagy más országokban.⁵³⁷

A belügyi államtitkár azzal ellenérvelt, hogy az országgyűlés a kauciót egy éve fogadta el, és az összege sem változott meg, tehát nem lenne konzekvens álláspont, ha ettől most eltérne. A bizottsági tárgyalások során – az eredeti javaslattal szemben – az összegét egyébként is maximálták, csökkentésével csak az intézmény veszítené el a komolyságát.⁵³⁸ Szintén kiújult a vita azzal kapcsolatban, hogy

*„A [...] letett biztosítékot az egyéni választókerületben vissza kell fizetni: a) ha a jelöltet megválasztják; b) ha a jelöltet nem választják meg, de az érvényesen leadott összes szavazatoknak legalább egynegyed részét megkapta; [...]”*⁵³⁹

⁵³³ Proper, 576. p.

⁵³⁴ Vázsonyi János beszéde, 1938. április 5. In *OgyKN*, XVII. köt., 578. p. (A továbbiakban: Vázsonyi J., oldalszám megjelölése.) Lásd még: 584. p.

⁵³⁵ Csoór Lajos beszéde, 1938. április 5. Uo. 577. p. (A továbbiakban: Csoór, oldalszám megjelölése.)

⁵³⁶ Meizler, 575. p.

⁵³⁷ Buchinger Manó beszéde, 1938. április 6. In *OgyKN*, XVII. köt., 599. p. (A továbbiakban: Buchinger, oldalszám megjelölése.)

⁵³⁸ Tahy László belügyi államtitkár beszéde, 1938. április 5. Uo. 580. p.

⁵³⁹ 1938. évi XIX. tc., 125. § (1) bek.

Az általunk kevésbé fontosnak ítélt további eseteket nem soroljuk fel, annyit viszont megemlítünk, hogy a szövegbe az e) pont „ha [...] a közigazgatási bíróság a választás érvénytelenségét állapította meg” fordulata már az országgyűlési vita során, előadói indítványra került be.⁵⁴⁰ A listás kerületekben a szabályozás természetesen eltérő volt, e tekintetben a leglényegesebb rendelkezés úgy szólt, hogy

*„A biztosítékot lajstromos választókerületben vissza kell fizetni: a) ha a lajstromra leadott érvényes szavazatok száma eléri a [...] hányados (osztószám) felét, vagy ha a lajstrom legalább egy képviselői megbízáshoz jutott; [...]”*⁵⁴¹

Az ellenzék antidemokratikusnak tartotta, hogy a jelölt elveszíti a választási biztosítékot, ha nem esik rá a szavazatok 25%-a. Mert még ha a kaucióval a keletkező új kispártok számát a lehető legminimálisabbra is akarják csökkenteni, ez az arány körülbelül négy párt indulását feltételezi, holott 14 párt jutott be a parlamentbe az 1935-ös választásokon is. Tízezres választói létszámmal számolva egy kerületben, ha ott egy pártra ezerötszázan szavaznak, az 15%-ot jelent, az ilyen párt már nem gyökértelen. Hangsúlyozták továbbá a kaució erkölcsstelenségét is, hiszen ha hat-nyolc jelölt indul, azt közülük egy sor elveszíti. Az állampénztár nem spekulálhat a jelöltek pénzére, azért, hogy meghatározatlan célokra jusson busás összegekhez. Végül, ismét előkerült Anglia példája, és hogy a hazai közviszonyok sajnos mennyire nem hasonlítanak arra: ott nem kötik a kaució visszafizetését 25%-hoz, illetve elég három választópolgár ajánlása.⁵⁴² Az ellenzék indítványozta, hogy a biztosítékot a jelölt már a szavazatok 15%-ának megszerzése esetén is visszakapja.⁵⁴³

⁵⁴⁰ Lányi, 598. p.

⁵⁴¹ 1938. évi XIX. tc., 125. § (2) bek.

⁵⁴² Proper, 576. és 599. p.

⁵⁴³ Buchinger, 598. p.

6. Az állami és társadalmi rend felforgatása

„Be kell venni egy szakaszt a törvénybe, hogy politizálni tilos, ez a legegyszerűbb!”⁵⁴⁴

(Mojzes János)

Az 1925. évi választójogi törvény „emigráns szakasza”⁵⁴⁵ bő tíz év elteltével túlhaladottá vált, illetve már a nyílas mozgalom megfékezése volt a kihívás, ezért mellőzte az új szabályozás. Felváltása azzal – az országgyűlési vitán előadói indítványra beiktatott⁵⁴⁶ – rendelkezéssel jelzés értékű, hogy

„Olyan pártprogrammal, vagy olyan politikai célkitűzéssel, amely a nemzeti állam és a társadalom törvényes rendjének felforgatására, vagy megsemmisítésére irányul, országgyűlési képviselőül senki sem jelölhető.”⁵⁴⁷

Indulatos felszólalások egész sorát váltotta ki az idézett mondat, aminek – úgy látszik – jórészt egy félreértés volt az oka. Bár az országgyűlési napló alapján nem teljesen érthető az eset, valamilyen okból kifolyólag a képviselőknek a tárgyalattól eltérő szöveg került a kezükbe. Mivel még a szavazásnál sem volt világos, hogy mi a (nem biztos, hogy szabályszerűen benyújtott) előadói indítvány pontos szövege, felmerült a házszabálysértés ténye. A szavazást (ülést) ezért öt percre megszakították, azután viszont a módosítást elfogadták.⁵⁴⁸

Hogy mi történt ezalatt, a forrásunk arról sajnos hallgat. Így nem tudjuk meg, hogy összefügg-e vele, hogy az ellenzéki szónokok figyelmét a fenti idézet „felforgatás” szava elkerülte. Pedig egy kormánypárti képviselő helyesen magyarázta, hogy a „felforgatás” az erőszakos eszközök alkalmazását mindig magában foglalja.⁵⁴⁹ Ennek figyelembevételével olvassuk az alábbiakat. Az ellenzék attól félt, hogy megvonják tőle a szabad politizálás lehetőségét. Mert ez

„...olyan gumi, amelyet úgy lehet nyújtani, ahogyan akarja az ember. Ezzel minden ellenzéki jelöltet ki lehet irtani...”⁵⁵⁰

⁵⁴⁴ Mojzes János bekiabálása Soltész János beszédébe, 1938. április 5. In *OgyKN*, XVII. köt., 574. p.

⁵⁴⁵ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (20) bek.

⁵⁴⁶ Lányi Márton előadó indítványa, 1938. április 5. *OgyKN*, XVII. köt., 572. p.

⁵⁴⁷ 1938. évi XIX. tc., 75. § (2) bek.

⁵⁴⁸ *OgyKN*, XVII. köt., 575. p.

⁵⁴⁹ Kelemen Kornél beszéde, 1938. április 5. Uo. 575. p.

⁵⁵⁰ Csoór, 572. p.

Hangoztatták, hogy a nemzeti állameszmét és a jogrendet a képviselőházban mindenki magáévá teszi, a társadalmi életformákat ők viszont meg akarják változtatni.⁵⁵¹ Ha a liberális-kapitalista társadalmi rendszert törvényes úton leváltani nem lehet, az forradalomhoz vezet,⁵⁵² mert épp a „mai rothadt állapotok” állandósítása ad tápot a „mezítlásbas csöcseléknek”.⁵⁵³

Rámutattak továbbá arra, hogy azért nincs szükség a módosításra, mert a magyar törvénykönyvnek számos olyan szakasza van, amelyet ilyen esetekben alkalmazni lehet, ha a kormány alkalmazni akarja. Például a szociáldemokrata szónokok és újságírók együttvéve több száz évet ültek izgatásért börtönben. A fellépést ezenkívül lehetővé teszi az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvény is.⁵⁵⁴ Egyébként is: az állam és a társadalom törvényes rendje kapcsán ki fogja megállapítani, hogy mi nemzeti?⁵⁵⁵

Az ellenzék állította, hogy hasonló rendelkezés csak a Szovjetunióval határos Finnországban és Észtországban van, ahol a Szovjetunióból származó bolsevista agitáció elleni védelmet szolgálja.⁵⁵⁶ Ezzel az érveléssel szemben azonban mindenképpen meg kell jegyeznünk azt, hogy az 1938 márciusában végrehajtott Anschluss következményeként Magyarország épp a választójogi törvényjavaslat tárgyalását megelőző hetekben vált határossá a náci Németországgal.

Ha a módosító indítványt módosítani kívánó javaslatokról szólunk, akkor az említett félreértés világos. Ugyanis olyan szövegezést már az ellenzék részéről is elfogadtak volna, hogy senki sem jelölhető „a nemzeti állammal és annak társadalmi rendjével” el-
lentetés programmal, vagy aki a „nemzeti állam, vagy a társadalom rendjének erőszakos megváltoztatását akarja”.⁵⁵⁷

⁵⁵¹ Vázsonyi J., 574. p.

⁵⁵² Meizler, 573. p.

⁵⁵³ Csoór, 573. p.

⁵⁵⁴ 1921. évi III. tc. <https://net.jogtar.hu>

⁵⁵⁵ Peyer Károly beszéde, 1938. április 5. In *OgyKN*, XVII. köt., 573. p.

⁵⁵⁶ Vázsonyi J., 574. p.

⁵⁵⁷ Soltész János beszéde, 1938. április 5. In *OgyKN*, XVII. köt., 574. p.

7. Mérleg

„Jogtudós kell hozzá!”⁵⁵⁸

(Meizler Károly)

Az 1938. évi választójogi törvény képviselőjelölési rendszere nemcsak a magyar választójog történetében, hanem a korszak Európájában is a legbonyolultabb rendszert jelentette.⁵⁵⁹ A legbonyolultabb pedig a legdrágább is volt egyben.⁵⁶⁰

Összetettségének a titkos szavazás teljes körű bevezetése volt az oka: a nyílt szavazás eltörlésével ugyanis megszűnt a konzervatív körök választási győzelmének egyik fő biztosítója. Ennélfogva a képviselőjelölésre – mint „korrekciós” elemre – még nagyobb súly esett az 1925-ös szabályozáshoz képest.

A magunk részéről a szigorításokat – beleértve az aktív választójogét is – nem ítéljük el, hiszen az 1939-es választások nyomán 29 mandátummal még így is Szálasi Ferenc⁵⁶¹ Nyilaskeresztes Pártja lett a legnagyobb ellenzéki párt az országgyűlésben.⁵⁶² Igazolódni látszódtott, ami egy nyilas képviselőtől hangzott el még a választójogi törvény vitáján:

„...a nemzeti szocialista lelkiség és gondolat a magyar lelkekben mélységes és jó talajra talál.”⁵⁶³

Mindazonáltal Magyarország egészen a második világháború utolsó szakaszáig a (fél)parlamentarizmus⁵⁶⁴ útján maradt, és ebben a választójog szélsőségeket blokkolni igyekvő koncepciójának szerepe van.

Ha a képviselőjelölésről lefolytatott 1925-ös és 1938-as vitát összehasonlítjuk, akkor megállapíthatjuk, hogy mindkét esetben az összegyűjtendő aláírások nagy száma volt az egyik fő ütközőpont. Más kérdéskörök viszont módosultak, ahogy az idő előrehaladt: 1938-ban a honatyák a képviselői kedvezmény („prémium”) helyett már

⁵⁵⁸ Meizler Károly bekiabálása Farkas István beszédébe, 1938. április 6. Uo. 584. p.

⁵⁵⁹ A korabeli európai összehasonlító adatokhoz lásd BEREZ Sándor: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 94–130. p. Berecz könyvének legfontosabb forrása Karl Braunias 2020-ban reprintben is megjelent német nyelvű munkája. KARL BRAUNIAS: *Das parlamentarische Wahlrecht: Das Wahlrecht in den einzelnen Staaten*. Berlin–Leipzig, 1932. De Gruyter.

⁵⁶⁰ Lásd erre vonatkozóan Csilléry András számításait is: *OgyKN*, XVII. köt., 363. p.

⁵⁶¹ A Szálasi-szakirodalom igen bő, egy munkát említünk: ZINNER Tibor – RÓNA Péter: *Szálasiék bilincsen I.–II.* Budapest, 1986. Lapkiadó.

⁵⁶² Az egymással összefogó nyilaspártok színeiben azonban összesen 48 képviselőt választottak be. Lásd <https://tti.abtk.hu/terkepek/1939-nemzetgyulesi-valasztasok>. Lásd továbbá általában is: HUBAI László: *Magyarország XX. századi választási atlasza*, I. köt. Budapest, 2001. Napvilág, 61–68. p.

⁵⁶³ Balogh I., 580. p.

⁵⁶⁴ Lásd ehhez: BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Budapest, 2008. ELTE Eötvös.

az országos párt fogalmáról, az „emigráns szakasz” helyett pedig az állami és társadalmi rend felforgatásának tiltásáról – egymással egyébként rokon intézményekről – tárgyaltak. A választási biztosíték az 1938-as vitában teljesen új elem, legalábbis 1925-höz képest, mert gyakorlatilag az 1937. évi novella tárgyalásán tett észrevételek ismétlődtek meg. Ugyanakkor érdekesnek találjuk az 1925-ös vitára tekintettel azt, hogy az ellenzék a választási biztos képviselőjelölés körüli jogkörével már alig-alig foglalkozott 1938-ban.

Az általunk ismertetett ellenzéki indítványokból egyet sem fogadtak el, az említett nyilas képviselő ekként adott hangot véleményének:

„...az ellenzék oldaláról mélységes hittel alátámasztott és megindokolt komoly felszólalásokat a jobboldal, a kormányzópárt semmibe sem veszi” – „...huncut csalásnak nézett ki a dolog, amikor itt egy módosító javaslatot be akartak terjeszteni.”⁵⁶⁵

Meg kell jegyeznünk azonban erre nézve, hogy a képviselőházi bizottsági tárgyalások során – az eredeti törvényjavaslattal szemben – maximálva lett az ajánlók száma és a kaució összege, ami azért kedvezett az ellenzéknek.

A rendkívül bonyolult képviselőjelölési rendszer újból a visszaélések melegágyává válhatott volna, ám az 1938-as választójogi törvény alapján már csak egyetlen országos választást tartottak, így a csalási módok már nem kristályosodhattak ki a korábbiakhoz hasonló finomsággal. A második világháború a Horthy-rendszert a választójogi törvényével együtt elsöpörte, hogy egy új korszak új (vagy nem is annyira új?) választási visszaéléseinek adjon helyet. Például a két háború közötti időszak egyik legjelentősebb választójogi szakírójának, Acsay Tihamérnak⁵⁶⁶ a mandátumát hamis ajánlásokra hivatkozva, törvénytelenül semmisítették meg 1947-ben...

⁵⁶⁵ Balogh I., 579. p.

⁵⁶⁶ Lásd fő művét: ACSAY Tihamér: *Lajstromos szavazás egyéni választással: A választójog kérdései.* Budapest, 1934. Magyar Nemzetpolitikai Társaság. (A borítón 1935, a címlapon viszont 1934 szerepel.)

A képviselőjelölési rendszer problematikája a két háború közötti közjogi szakíróink munkáiban

*„Szerencsétlenebb és kevesebb előrelátással megfontolt törvény-
szakaszok talán nincsenek is a magyar Corpus Jurisban, mint azok,
amelyek a képviselőjelölés mai intézményét iktatják oda.”⁵⁶⁷*

(Zsedényi Béla, 1931)

1. Az alkalmazott módszerről általában

Témánk feldolgozásánál abból indultunk ki, hogy a Horthy-korszak országgyűlési választásai köré csoportosítottuk időrendben az általunk legfontosabbnak vélt korabeli közjogi szerzők kötetünk tárgyát érintő főbb munkáit, egyes esetekben ugyanazon mű átdolgozott kiadásait. Így mutatjuk be azt, hogy miként formálódott a képviselőjelölési rendszer kritikája a két háború közötti közjogi szakirodalomban a választások hatása alatt.⁵⁶⁸ Módszerünkben azonban nem lehattunk egészen következetesek, hiszen az 1935-ös választásokat követően már nem a fennálló rendszer, hanem az új választójogi törvény javaslatának kritikái a lényegesebbek. Továbbá, mert az 1939-es választás volt az utolsó általános országgyűlési választás a korszakban, célszerűnek tűnt, hogy ezzel csak lazább összefüggésben foglaljuk össze az 1938. évi választójogi törvény jelölési rendszerét illető megállapításokat. Mindenekelőtt azonban azt tartottuk fontosnak, hogy egy önálló alfejezetbe gyűjtsük ki a korabeli szerzők munkáiból – megjelenésük időpontjára tekintet nélkül – a képviselőjelölés mibenlétére vonatkozó „dogmatikai” álláspontokat. A kapcsolódó jogszabályi rendelkezéseket e fejezetben csak szükség szerint ismertetjük, mivel korábban már megtettük.

⁵⁶⁷ ZSEDÉNYI Béla: *Új választójogot! (Választójogi reformtervek)*. Miskolc, 1931. Miskolci Könyvnyomda Rt., 36. p.

⁵⁶⁸ Témaválasztásunknál ötletadó volt: BALÁZS Ágnes: Plurális választójog a XX. század első felének magyar közjog-tudományában. *Acta Humana*, 2015. 1. sz. 9–23. p.

2. A képviselőjelölés fogalma és célja a korabeli szakirodalomban

A Horthy-kori közjogi szakirodalomban feltűnő a képviselőjelölés intézményéről kifejtett precíz dogmatika hiánya. A csekély kivételhez tartozó szerzők egyike Zsedényi Béla, a miskolci evangélikus jogakadémia tanára, akit később, 1944 decemberében az ideiglenes nemzetgyűlés elnökévé választottak. Ő nagyobb figyelmet szentel erre 1927-ben megjelent munkájában:⁵⁶⁹

„A képviselőjelölés – írja –, mint intézmény annyit jelent, hogy képviselővé a megválasztathatóság általános kellékeivel rendelkezők közül csak az választható, aki szabályszerűleg képviselővé jelöltetvén, ezáltal a megválasztathatóság különös kellékével is felruházott. Lényege azonban az is, hogy korlátot állít a választójogosultság érvényes gyakorlása elé, amennyiben érvényesen nem lehet bárkire, hanem csak arra szavazni, akit szabályszerűen jelöltek.”

Vegyük észre, hogy Zsedényi a képviselőjelölés intézményét a passzív és az aktív választójoggal egyszerre hozza összefüggésbe. Ugyancsak ő az egyik szerző a korban, aki a képviselőjelölést világosan két aktusra bontva, az ajánlást és a jelölést definiálja. Nála az ajánlás a választópolgárok meghatározott létszámú csoportjának szabályszerű akaratnyilvánítását jelenti, arra nézve, hogy valaki lehetőséget kapjon, hogy a választásokon képviselőjelöltként fel tudjon lépni; a jelölés pedig – nézete szerint – a törvény által felhatalmazott funkcionáriusnak az ajánlás szabályszerűsége feletti döntését, illetve az ajánlott személy jelöltté nyilvánítását fedi. Polner Ödön akadémikus – nyugdíjazásáig, 1935-ig a szegedi Ferenc József Tudományegyetem professzora – az 1938. évi választójogi törvény javaslatáról elhangzott előadásában⁵⁷⁰ azonban másként értelmezte a két fogalmat. Megállapította, hogy választójogi törvényeink 1913-tól kezdve „képviseelőjelölés” fejezetükben voltaképpen a képviselőjelölt ajánlásáról rendelkeznek. Az ajánlás azonban már a választás része, hiszen ha csak egy jelöltet ajánlanak érvényesen, azzal a választás is megtörténik egyben. A jelölésre viszont mindig az ajánlást – így a választást – megelőzően kerül sor. A magunk részéről Polner álláspontját osztjuk, azzal, hogy mi mindig a jogszabály szövegezéséből indulunk ki vizsgálódásunkkor.

⁵⁶⁹ ZSEDÉNYI Béla: A képviselőjelölés. *Miskolci jogászélet: Jog- és államtudományi közlöny: A miskolci ev. jogakadémia hivatalos lapja*, 1927. 1. sz. 1–7. p. – Zsedényihez lásd: STIPTA István: Zsedényi Béla alkotmányjogi nézetei. In CSIKI Tamás (szerk.): *Tanulmányok Zsedényi Béla születésének 100. évfordulója tiszteletére*. Miskolc, 1995. Herman Ottó Múzeum, 17–23. p.

⁵⁷⁰ POLNER Ödön: *A titkos szavazásos választójogi törvényjavaslat*. A M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Barátai Egyesületének Jog- és Államtudományi Szakosztályában tartott előadások 27. Szeged, 1938. Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt.

Zsedényi szerint a képviselőjelölésnek egyrészt technikai célja van, azaz előzetes elekcio a választás megkönnyítésére, azok kiválogatása, akiket a választók tekintélyesebb csoportja támogat, másrészt pedig erkölcsi: megakadályozni az „önjelölteket”, akiknek a megválasztásuk teljesen valószínűtlen, de szereplésük a korrupció lehetőségeit tágítja. E célok közül egyiket-másikat szórványosan más közjogi szerzők is említik, így Egyed István, a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közigazgatási jog tanára is.⁵⁷¹ Ha fellapozzuk 1943-ban megjelent könyvét, abban azt találjuk, hogy arra szolgál a képviselőjelölés, „hogy a választás csak olyan egyének, illetőleg lajstromok között folyhasson le, akik mögött a választóközönség tekintélyesebb hányada áll; ellenkező esetben ugyanis sok lenne az önjelölt s minden kis csoport külön jelöltet állítana, ami a szavazatok rendkívüli szétszórását tenné lehetővé és biztos többség hiányában pótválasztások tartását tenné szükségessé”.⁵⁷² Szintén 1943-ban megjelent könyvében igencsak pontatlanul fogalmaz a kolozsvári tudományegyetem tanára, Csekey István, aki szerint a képviselőjelölés célja, „hogy csak olyan jelöltekre, illetőleg lajstromokra szavazzanak, akik, illetőleg amelyek a választókerület nagy részének bizalmát bírják”.⁵⁷³ Szintén „választókerületet” említ egy korábbi művében Egyed is, holott helyesebb a választókerületben választójogosultsággal rendelkezőkről beszélni.⁵⁷⁴

3. Az 1926. évi választások reflexiói

Bár az új képviselőjelölési rendszert már az 1922. évi 2.200. M. E. számú rendelet életbe léptette, az első fontosabb kritikák csak az 1925. évi XXVI. törvénycikk alapján, 1926 decemberében tartott választások után jelentkeztek. Talán az intézmény igazi arcának időigényes felismerése, de lehet, hogy a törvény gyakorlati alkalmazásának bevárása volt az oka, hogy az 1926-ban napvilágot látott számos közjogi munka képviselőjelölésre vonatkozó kritikát nem tartalmaz. Térfy Gyula kúriai tanácselnök – valószínűleg még 1925-ben megjelent – *Az új választójogi törvény* kötetében pusztán a törvény szövegét jegyzeteli annak indokolásának, illetve a nemzetgyűlés választójogi bizottsága jelentésének odavágó részeivel.⁵⁷⁵ A budapesti jogi kar rendes tanárai közül a későbbi akadémi-

⁵⁷¹ Egyedhez lásd TORMA András: Adalék Egyed István közjogász professzor életművéhez. *Miskolci Jogi Szemle*, 2019. 2. különszám, II. köt., 395–406. p.; Koi Gyula: Egyed István élete és munkái. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, 2016. 12. sz. 1–12. p.

⁵⁷² EGYED István: *A mi alkotmányunk*. Budapest, 1943. Magyar Szemle Társaság, 266. p.

⁵⁷³ CSEKEY István: *Magyarország alkotmánya*. Budapest, 1943. Renaissance, 153. p.

⁵⁷⁴ EGYED István: *Közjogi alapismeretek*. Budapest, 1937. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 54. p. Első kiadás: [Budapest], 1927. Fejér Vármegye Közönsége.

⁵⁷⁵ TÉRFY Gyula: *Az új választójogi törvény (1925:XXVI. törvénycikk)*. Budapest, [1925]. Franklin-Társulat. A kötet bevezetőjét Egyed István írta, melyben a választójogot nem emberi alapjognak, hanem közjogi

kus, Tomcsányi Móric *Magyar közjogának* első kiadásában a választójogi törvényt még mint nem hatályba lépett törvényt ismerteti, így a képviselőjelöléssel is csak a szabályok szintjén foglalkozik. Hozzá hasonlóan e szabályok kommentálását a nála 15 évvel idősebb Kmety Károly *Magyar közjogának* hatodik, utolsó kiadása is mellőzi.⁵⁷⁶ Szintén csak leírást ad a pécsi tudományegyetem híres nemzetközi jogásza, Faluhelyi Ferenc, továbbá Egyed István, akit egyik kritikusa gúnyosan a „provizórium közjogásának” nevezett.⁵⁷⁷ Egyed e – mai szemmel inkább megtisztelő – jelzőt a *Mai közjogi berendezéseink* első kiadásával érdemelte ki, a másodikban viszont kétségkívül elszietve jelentette ki, hogy „igen nagy gonddal képezi ki az új törvény a választások tisztaságának a garanciáit”.⁵⁷⁸ Arra hivatkozott, hogy a választási biztost a rendes bírák közül kell kijelölni – e ténynek egyébként hasonlóan nagy (túl nagy) jelentőséget tulajdonított Tomcsányi is.⁵⁷⁹

A képviselőjelölési rendszerről átfogó kritikát legelőször Zsedényi fejtett ki a már említett, 1927-ben megjelent művében, komparatistikai szempontokat is figyelembe véve és dogmatikai igényességgel. Ebben hangsúlyozta, hogy a jelölés az előkészületi cselekmény jellegét meghaladta, a választást immár két részre osztja, és nem ritkán a jelölés körül folyik le a választási harc. A túl magas ajánlási számok következménye, hogy a pártok az ellenfél jelölésének ellehetetlenítésére törekednek. A közigazgatási apparátus – különösen a vidéki kerületekben – a kormány jelöltjének óriási előnyt biztosít: már 24 óra alatt annyi aláírást gyűjt, hogy más nem tud fellépni.⁵⁸⁰ Így a hivatalos preszsió is csak növekszik: a szavazás napján a választó színlelhet betegeket, az ajánlási ívekkel viszont naponta kereshetik. Azonban több esetben előfordult a választásokon, hogy a jelöltre az ajánlóinak csak kis töredéke szavazott.

Az ellenjelöltnek tehát két lehetősége marad: vagy aláírásokat hamisít vagy hamisítat, vagy megvesztegeti az ajánlókat. Az aláírások hamisítása eredményes lehet, hiszen a választási biztos nem dönthet a valódiság kérdésében, legfeljebb csak az ügyességet keresheti meg, és azt is csak a választást követően. Ez viszont nem jelent reális veszélyt, mert a hamisítások bizonyítása nagyon nehéz, illetve az eljárás csak évek múltán hoz eredményt. A vesztegetést sem egyszerű bizonyítani, ráadásul könnyebb aláírást, mint

kiváltságnak tartja.

⁵⁷⁶ TOMCSÁNYI Móric: *Magyar közjog: alkotmányjog*. Budapest, 1926. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 225. és 230. p.; KMETY Károly: *Magyar közjog*. Budapest, 1926. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 303. és 306–307. p.

⁵⁷⁷ FALUHELYI Ferenc: *Magyarország közjoga*, II. köt. Pécs, 1926. Karl Könyvesbolt, 115–117. p.; EGYED István: *Mai közjogi berendezéseink*. Budapest, 1926. Franklin-Társulat, 53. p.

⁵⁷⁸ EGYED 1926. 57–58. p.

⁵⁷⁹ TOMCSÁNYI 1926. 223. p., lábjegyzet.

⁵⁸⁰ Vö. „Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt.” 1925. évi XXVI. tc., 62. § (9) bek. A <https://net.jogtar.hu> oldalon hibásan szerepel e mondat, vö. a szankcióval: 162. § (1) bek. 3. pont.

szavazatot venni. Elő is fordult a választásokon, hogy az aláírástól lelkiismeretlen emberek egész csoportja az utolsó napokig tartózkodott, hogy ajánlását a bajbajutott jelöltnek felajánlva tisztességtelen jövedelemhez jusson. A jelölés ettől eltekintve is súlyos pénzkérdéssé vált, mivel elterjedt, hogy az egyes községeket az ajánlási ívekkel a „felhajtók” busás napidíj fejében járják. Zsedényi szerint mindez demoralizál, azaz a választási eljárás komolyságát kockára teszi, ezenkívül hangoztatta, hogy a választások titkosságának elvével csak kismennyiségű aláírást lehet összeegyeztetni.

E bajok orvoslására a kiváló jogtudós az ajánlók számának radikális csökkentését javasolta, azt két-háromszázra apasztotta volna. Alternatívaként az olasz modell átvételét tanácsolta, melyből kiindulva az érvényes jelöléshez a választókerületben választójoggal rendelkezők legalább 3, de legfeljebb 5%-ának, végső esetben azonban legalább 5, de legfeljebb 10%-ának lenne szükséges az aláírása. Lényegesnek vélte, hogy az aláírók száma minden esetben maximált legyen, és a választási biztos a maximális számon felüli aláírásokat érvénytelenítse. Legfeljebb ötszáz aláírás esetén megkívánhatónak tartotta azt is, hogy azokat vagylagosan politikai hatóságokkal, bíróságokkal, esetleg e célra kiküldött bírákkal kelljen hitelesíttetni. A többes ajánlásban való részvételt szigorúan büntette volna, ám úgy, hogy az az ajánlás érvényességére nem hat.

Zsedényit követően kritikai észrevételekkel találkozunk a pécsi tudományegyetem professzora, a későbbi akadémikus, Molnár Kálmán⁵⁸¹ *Magyar közjogának* második kiadásában is, melynek 1928-ban megjelent második kötetének ideillesztjük tárgyba vágó sorait:

*„A képviselőjelölt ajánlására vonatkozó szabályok az új választójogi törvény leginkább kifogásolható rendelkezései. Bonyolulttá és költségessé (aláírások gyűjtése) teszik a választást és tág teret nyitnak a választási visszaéléseknek (aláírások hamisítása, választók befolyásolása, vesztegetés), ami egyrészt az állampolgári erkölcsök lazítására vezet, másrészt a kifogásolható módon született képviselőház tekintélyének csorbulását idézi elő.”*⁵⁸²

Molnár ezenkívül felfigyelt a törvény képviselőjelölésre vonatkozó részének egy kisebb hiányosságára is, továbbá egy helyen a javaslati szöveg megváltozását is megemlíti.⁵⁸³ Ezeket bővebben nem fejtjük ki.

⁵⁸¹ Molnárhoz lásd SCHWEITZER Gábor: *„A tisztességes jogtanár”*: Molnár Kálmán pályaképe. Budapest, 2018. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet.

⁵⁸² MOLNÁR Kálmán: *Magyar közjog*, II. köt. Pécs, 1928. Danubia, 297–298. p. A harmadik kiadás 1929-ben jelent meg, mellyel kapcsolatban maga Molnár fogalmaz úgy, hogy az a második kiadástól alig tér el. Lásd MOLNÁR Kálmán: *Alkotmányjogi reformjaink az 1937. és 1938. években*. Pécs, 1938. Danubia, 1. p.

⁵⁸³ MOLNÁR 1928. 296. és 318. p.

4. Az 1931. évi választások reflexiói

1931-ben Zsedényi újabb munkával jelentkezett: ekkor már *Új választójogot!* követelt, melyben némi módosítással fenntartotta korábbi nézeteit a képviselőjelölést illetően, valamint néhány új kritikai észrevételt is tett.

A Budapest déli választókerületében történt tömeges aláírás-hamisítások kapcsán megállapította, hogy helytelen a belügyminiszternek az a törvényt magyarázata, miszerint többszörös aláírás esetén az aláírás azon az íven érvényes, amelyet először vizsgálnak. „Ez a magyarázat [...] – írja – sem a törvénynek, sem az igazságnak meg nem felel, a legkevesbé azonban az általánosan elismert erkölcsi és jogi elveknek...”,⁵⁸⁴ hiszen pusztán a sorrend alapján a hamisított aláírásnak szerez érvényt a valódival szemben. Ez pedig arra vezet, hogy „a vizsgálat szempontjából első jelölt vagy párt [...] nyugodtan benyújthatta volna a kerület összes választóinak hamisított aláírásait, írmaguk sem maradt volna ebben az esetben ajánló az ellenjelölt vagy ellenpárt részére”.⁵⁸⁵ Ugyanezt eredményezte, ha a választási biztos vagy a választási bizottság még az 1922. évi választójogi rendelet egyik szabályát segítségül hívva az ismétlődő aláírásokat minden jelölt ajánlási íven érvénytelenítette.

Zsedényi nem pártolta, hogy az angol mintára ekkor már felmerült óvadékrendszert beépítsék a magyar választójogba. Az óvadékot egyrészt elvileg vélte helytelennek, mivel az a választhatóság előfeltételeiben méltánytalan különbségeket tesz. Csak „első látszatra” tartotta célszerűnek gyakorlati szempontból is: addig, amíg a választási rendszer főleg egyéni kerületeken nyugszik. Ám a fejlődés irányát nála épp a listás rendszer bevezetése jelentette, amivel az óvadék már nem fér össze. Súlyosan terhelné a pártokat, amikor minden választókerületben vagy azok többségében listát állítanak.

Bár Zsedényi továbbra is az 1923. évi olasz választójogi törvény jelölési rendszerének meghonosítását javasolta, mivel a szóban forgó írásában kifejezetten a listarendszer bevezetése mellett szállt síkra, korábbi nézetét annyiban módosította, hogy egy-egy listás kerület 120.000–130.000 választójára tekintettel ezer lehetne a megkívánt ajánlók maximális száma. Érdemes még idéznünk az akkori jelölési rendszerről a véleményét: „...ez így nem maradhat, mert ha így marad, diszkreditálni fogja előbb-utóbb parlamentünk egész tekintélyét...”⁵⁸⁶

⁵⁸⁴ ZSEDÉNYI 1931. 38. p.

⁵⁸⁵ Uo. 38–39. p. A választójogi törvény javaslati szövege még tartalmazta, hogy a választási biztos a benyújtás sorrendjében köteles tárgyalás alá venni az ajánlásokat. Ezt azonban mint „gyakorlatiatlan rendelkezést” törölte a nemzetgyűlés választójogi bizottsága. TÉRFY [1925]. 66. p.

⁵⁸⁶ ZSEDÉNYI 1931. 39. p.

1932-ben jelent meg Tomcsányi közjogának második kiadása, melyben a képviselőjelölési rendszert egy rövid jegyzetben már ő is kritizálja:

*„Az ajánlási rendszer ilyen szabályozása törvényünknek talán legelhibázottabb rendelkezése. Először is aránylag igen magas a megkívánt ajánlók száma. De az ajánlási ívek aláírása körül is nagyon sok visszaélésre ad okot a mostani eljárás. Ilyen visszaélés: több ajánlóívnek ugyanazon személy részéről való aláírása, ami az aláírás érvénytelenítését vonja maga után, de nincs szabály arra, hogy melyik íven érvényteleníttessék az aláírás. A tapasztalat szerint sok az aláírások hamisítása is. Mindez nagyon megnehezíti az aláírások ellenőrzéseinek munkáját is. Helyesebb az a rendszer, amely a székesfővárosi bizottsági választásoknál van érvényben s mely szerint az aláírások csak a hatóságilag hitelesített szelvény hozzáillesztése esetén érvényesek.”*⁵⁸⁷

Az idézet utolsó mondatából jól látható, hogy Tomcsányi a szelvényrendszer híve volt. Témánk szempontjából azonban nem ő és nem is Zsedényi a legfontosabb szerzője az 1931. évi választásokat követő időszaknak, hanem Harmath Jenő budapesti ítélőtáblai tanácselnök, aki mint székesfővárosi választási főbiztos tapasztalta meg a képviselőjelöléssel kapcsolatos visszaességek. A rendszert a Magyar Jogászegylet Közjogi és Közigazgatási Jogi Szakosztályában elhangzott előadásában kritizálta 1932-ben, előadása nyomtatott formában a következő évben jelent meg.⁵⁸⁸

Harmath négy hibára vezette vissza azt a tényt, hogy a jelölési rendszer „különösen a névaláírások hamisításának megdöbentő mérvű elszaporodását tette lehetővé”. Az első a megkövetelt aláírások „túlzásba menő” nagy száma, mely hivatalosan a komolytalan önjelöltek távoltartását szolgálta. Harmath e célt életszerűtlennek vélte, hiszen ha csak egyetlen választó is mandátumra ajánlja a pályázót, az önjelölt már nem lehet. Ezt az 1848-as választójogi törvényhozás is így fogta fel. Elutasította továbbá azt az indoklást, hogy a választójogosultság kiterjesztése nyomán népesebbé váló választókerületek miatt kellett felemelni az ajánlók számát. Hangsúlyozta: az emelés mértéke a kerületek népesedésével nincs arányban. Ezenkívül azt az érvet sem tartotta helytállónak, hogy a kis pártok fokozzák a választási izgalmat. Ahogy az önjelölt (alig támogatott személy) sem, akinek a fellépése legfeljebb általános derűtséget kelt. A magas szám elleni legerősebb ellenérvet Harmath abban látta, hogy egy kis párt egy listás kerületben kevesebb szavazattal, mint ahány ajánlással indulni tudna, már mandátumhoz juthatna. A törvénynek pedig azt a szabályát „szokatlan kedvezménynek” nevezte, hogy a választást megelőző országgyűlésen mandátummal rendelkező jelöltek ajánlásához feleannyi választó szükséges.

⁵⁸⁷ TOMCSÁNYI MÓRIC: *Magyarország közjoga*. Budapest, 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 405. p. lábjegyzete.

⁵⁸⁸ HARMATH JENŐ: Hogyan kellene reformálni választójogunk képviselőjelölési rendszerét? *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1933. 1. sz. 85–104. p.

A rendszer második hibájának azt tartotta, hogy a rendelkezésre álló idő alatt lehetetlen ellenőrizni az ajánlásokat. A nyíltan szavazó kerületekben a választók névjegyzékéből a választási biztosnak személyesen kellett az ajánló nevét kikeresnie, hogy a nevet, a foglalkozást, az életkort és a lakóhelyet összevethesse. Csakhogy erre a törvény értelmében 48 órája volt, amely legfeljebb két nappal volt meghosszabbítható,⁵⁸⁹ holott akkor is legalább háromezer ajánlót kellett azonosítani, ha mindössze három jelölt indult. Listás kerületekben az eljárást még nehezkesebbé tette, hogy ott az ajánlásokat öttagú választási bizottság, ülésen bírálta el. Az ülésen jelen lehettek a pártok képviselői is, akik jogosultak voltak észrevételeket tenni,⁵⁹⁰ a választási biztosnak az eltérő véleményét pedig jegyzőkönyvbe kellett venni. Így ha legalább öt párt indult például Budapesten, akkor 25.000 ajánló választójogosultságának ellenőrzése volt szükséges. Ezt az 1931. évi választások alkalmával úgy oldották meg, hogy a székesfővárosi választási bizottságok mellé a közigazgatási hatóságoktól néhány száz „ad hoc” munkáerőt kirendeltek, akik – a választási bizottság tagjaitól megkívánt eskü nélkül, illetéktelenül – felváltva turnusokban, éjjel-nappal dolgoztak az ajánlási ívek felett.

Harmath azt kifogásolta a szabályozás harmadik hibájaként, hogy a törvény nem követeli meg az ajánlási íveken az aláírásokat gyűjtő egyén nevének és lakásának feltüntetését, illetve, hogy nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely valakit kifejezetten felelőssé tenne az aláírások valóságáért. A választójogi törvény ugyanis csak az olyan személyt büntette vétség miatt, aki az ajánlási ívbe más nevét jogosulatlanul beírta.⁵⁹¹ Az ajánlások átnyújtói így – az 1919-es szabályozás által megállapított⁵⁹² – felelősségtől szabadultak, ami tárt kaput nyitott a névaláírás-hamisítóknak. Harmath úgy vélte, hogy az aláírásokat gyűjtő egyénnek sajátkezű aláírásával kellene igazolnia az ajánló névaláírása mellett, hogy az ajánló saját kezűleg írta alá az ívet.

Végül, negyedik hibaként szóvá tette, hogy a törvény nem rendelkezik arról, hogy többes ajánlás esetén valamelyik érvényes lesz-e, és ha igen, akkor melyiket vegyék figyelembe; illetve nem rögzíti, hogy ki dönti el, hogy többes ajánlás történt-e, továbbá nem írja elő az aláírások keltezését sem, így hogy melyik keletkezett előbb, nem állapítható meg. Csak annyit rögzít a törvény, hogy minden választó egy ajánlásban vehet részt, és kihágásért bünteti e szabály megszegőjét.⁵⁹³ Harmath – miként Tomcsányi is –

⁵⁸⁹ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 62. § (14) és (15) bek. <https://net.jogtar.hu>

⁵⁹⁰ Uo. 93. § (6) bek.

⁵⁹¹ Uo. 161. § 2. pont.

⁵⁹² Az 1919. évi 5.988. M. E. sz. rendelet 18. §-a az ajánlás átnyújtóinak büntetőjogi felelősségét még megállapította.

⁵⁹³ Az 1919. évi 5.988. M. E. sz. rendelet 17. §-a az ismétlődő aláírást az utóbb átnyújtott íven („ajánlaton”),

a megoldást a szelvényrendszer bevezetésében látta, melynek lényege, hogy a hatóság minden választó részére szelvénnel ellátott szavazóigazolványt ad. A szelvény felhasználása úgy történik, hogy az ajánlóívre az ajánló sajátkezű aláírása mellé felragasztják a szavazóigazolványának szintén sajátkezű aláírásával és hivatalos bélyegzőlenyomattal ellátott szelvényét is, így a szelvény hamisítása – közokirat-hamisítás – nélkül már nem tud újabb ajánlásban részt venni. Tudniillik az a törvényi garancia, hogy a választási biztos, ha bármely aláírás érvényessége tekintetében aggálya van, a választás befejezése után az ajánlási ívet köteles áttenni az illetékes ügyészséghez, hogy a büntetőeljárást megindítsa,⁵⁹⁴ „mint garanciák erőtlenek, hatástalanok, mert a gyakorlatban tartalmatlan, üres fenyegetésnek bizonyultak, amire a névaláíráshamisítók már régen rájöttek” – írja Harmath.⁵⁹⁵ Megkövetelte volna továbbá azt is, hogy ne csak a titkosan választó kerületekben kelljen az ajánlást saját kezűleg aláírni.

Zsedényihez hasonlóan, ám Borsos Endre közigazgatási bíróval szemben⁵⁹⁶ az angol óvadékrendszer átvételét ő is ellenezte. Az óvadék magánjogi intézmény Harmath szerint, a választás viszont közjogi aktus, ahol az állam a jelölttől nem követelhet semmit, a jelölt pedig semmiféle szolgáltatással sem tartozik. Az óvadék valójában a jelölt „csúfos bukása” esetére előre letétbe helyezett bírságpénzt jelent, ami igazságtalan, mert a vagyontalan jelölttel szemben előnyben részesíti a vagyonos jelöltet.

Harmath három alternatívát vázolt a visszaélések megfékezésére. A polgári perrendtartás egyik szabályát segítségül hívva az aláírások hamisíthatatlanságát vélmezte volna. E vélelmet természetesen megdönthetőnek tekintette, mégpedig a választási biztos előtti kifogásolási eljárásban, és még a választást megelőzően. Maga is belátta azonban, hogy ezzel a választás elnyúlna. Másik megoldásként a székesfőváros törvényhatósági bizottságának újjászervezéséről szóló 1924. évi XXVI. törvénycikk javaslati szövegében még szereplő rendelkezés átültetését tanácsolta: az ajánlóíveket a hatóság megbízottja előtt személyesen kelljen aláírniuk a választóknak. (A fővárosban e helyett végül is a szelvényrendszert vezették be: „valószínűleg a gyakorlati kivitel nehézségeitől riadtak vissza – mert különösen a fővárosban 40–50 ezer ajánló személyazonosságának igazolása és sajátkezű névaláírásának ellenőrzése a közigazgatási hatóságok viharedzett erejét is meghaladta volna” – indokolja Harmath.)⁵⁹⁷ A harmadik alternatívát a névaláírások hitelesítésében látta, amit a közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. törvénycikk

az 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet 60. §-a pedig valamennyi íven érvénytelennek tekintette.

⁵⁹⁴ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (19) bek.

⁵⁹⁵ HARMATH 1933. 99. p.

⁵⁹⁶ Hozzászólások dr. Harmath Jenőnek „Hogyan kellene reformálni választójogunk képviselőjelölési rendszerét?” című előadásához. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1933. 1. sz. 143. p.

⁵⁹⁷ HARMATH 1933. 102. p.

már alkalmazott a törvényhatósági bizottsági tagok választásánál a törvényhatósági jogú városokban. Erre vonatkozóan azonban Rácz József ítéletáblai bíró megjegyezte, hogy több helyen is üres formalizmussá váltak a hatósági aláírás-hitelesítések: az előjárások tagjai valójában nem voltak jelen.⁵⁹⁸

Harmath szerint az ajánlók számát százra kellene leszállítani, ami több képviselőt választó kerületben ugyan lehet több, de az ötszázat semmi esetre sem lehet meghaladni. Így a választójog szabad gyakorlásának és a kisebbségi képviselet kialakulásának törvényes akadálya nem lesz, titkos választásnál pedig – ahol kötelező volt szavazni – nem fordul elő, hogy üres lappal szavaznak azok, akik nem voksolhatnak a nagy ajánlási szám miatt már eleve elbukott jelöltjükre. Ezzel nem kerülne veszélybe a közbéke sem.

Zsedényin, Tomcsányin és Harmathon kívül még mindenképpen említést érdemel Polner Ödön, „a magyar közjogászok Nesztora”⁵⁹⁹, aki kifejezetten a törvényalkotás szempontjából bírálta az 1925. évi választójogi törvényt a szegedi Ferenc József Tudományegyetem Barátai Egyesületének Jog- és Államtudományi Szakosztályában elmondott előadásában. Előadásának leírt változata – Harmathéhoz hasonlóan – szintén 1933-ban jelent meg, melyben néhány sorban a képviselőjelölési rendszer visszasságait ő is felemlítette:

„A törvénynek egyik legjellemzőbb tulajdonsága a lehetetlen jelölési rendszer. E rendszert már elég általánosan elítélték és tárgyilagosan kimutatták képtelenségét. [...] Az ajánlók számának e rendkívüli szaporítása folytán való megnehezítése a jelölésnek igen alkalmas a választási izgalom fokozására, a visszaélési alkalmak szaporítására és a választással járó költségek megduzzasztására, de tárgyilagosan elfogadható indoka alig van. Az 1925-i törvény javaslatának indokolásában foglalt egyetlen az az érv, hogy szükséges a jelölésnek nagyszámú ajánláshoz kötése, nehogy az önjelöltek jelöltként fellépése a választást céltalanul megnehezítse, önmagában összedől, ha meggondoljuk, hogy e nehézkes jelölési rendszerrel az összes választások sokkal inkább megnehezítettnek, mintha egyik-másik kerületben néha önjelölt lépne fel.”⁶⁰⁰

⁵⁹⁸ Hozzászólások... Magyar Jogászegyleti Értekezések, 1933. 1. sz. 143. p.

⁵⁹⁹ Csekey István nevezte így 1943-ban megjelent *Magyarország alkotmánya* című könyvében, amit neki ajánlott. Polnerhez lásd Kiss Barnabás: Polner Ödön: 1865–1961. *Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Acta Juridica et Politica*, 2020. 1. sz. 587–605. p.

⁶⁰⁰ POLNER Ödön: *Választójogi törvényhozásunk*. A M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Barátai Egyesületének Jog- és Államtudományi Szakosztályában tartott előadások 8. Szeged, 1933. Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., 31–32. p.

5. Az új választójogi törvényjavaslat kritikái

Az 1935-ös választások végleg megpecsételték a képviselőjelölésre vonatkozó szabályok sorsát, erre úgy emlékezik vissza három évvel később keletkezett művében Molnár Kálmán, hogy „az 1935. évi általános választásnak közigazgatási bírósági ítéletek hosszú sora által megállapított szégyenletes jelenségei sürgős szükségké tették az ajánlási rendszer haladéktalan megváltoztatását...”⁶⁰¹ Megszólalt a *Pesti Hírlap* hasábjain a korábban Nobel-díjra jelölt – és nem mellesleg: jogvégzett – kiváló író, Herczeg Ferenc is,⁶⁰² tőle származik az ötlet, hogy az ajánlási rendszert akár egy egyszakaszos novellával is meg lehetne változtatni.

A visszaszabályozást egyelőre csak átmenetileg és kizárólag az egyéni választóke-rületekben módosító 1937. évi „ajánlási novella”⁶⁰³ értelemszerűen nem esett túl nagy súllyal latba a szakirodalomban. Molnár azt a szakaszát, hogy „az ajánlás érvényesnek elfogadott 100 aláíróját úgy kell tekinteni, mint akik az ajánlott jelöltre leszavaztak...” „egyébként sem nagyon indokolható rendelkezésnek” tartotta.⁶⁰⁴

Viszont az új választójogi javaslatról – mely számos módosítás után 1938-ban tör-vény lett – több igen lényeges kritika született. Az egyik Ferdinandy László, Ferdinandy Gejza, az MTA levelező tagjának fia, ügyvéd műve, akinek a nyomtatott kiadás alapjá-ul szolgáló előadása még 1938 elején, a Deák Ferenc Társaság vitaülésén hangzott el. Ebben újfent terítékre került a képviselőjelölés ügye.⁶⁰⁵

Ferdinandy – aki egyébként a „népies pluralitás” híve volt –, immár a vármegyék területére is kiterjeszteni kívánt listás választási rendszerről úgy gondolkodott, hogy az elveszi a néptől és a pártvezetőségekhez helyezi át a jelölési jogot. Visszafejlődést látott a törvényjavaslatban az 1937. évi novella „jól bevált” rendelkezéseihez képest, mivel az óvadékrendszert megtartotta, ám vele párhuzamosan az ajánlók számát annak maximálása nélkül ismét felemelte. (A végleges törvénytörvény azonban már előírta, hogy csak 50%-kal lehet meghaladni a megkövetelt számokat.)⁶⁰⁶

⁶⁰¹ MOLNÁR 1938. 41–42. p.

⁶⁰² HERCZEG Ferenc: Ajánlási rendszer. *Pesti Hírlap*, 1935. október 6. 3. p.

⁶⁰³ 1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. <https://net.jogtar.hu>

⁶⁰⁴ Uo. 6. § (1) bek.; MOLNÁR 1938. 93. p.

⁶⁰⁵ FERDINANDY László: *A választójogi törvényjavaslat kritikája*. Budapest, [1938]. Athenaeum Rt., különö-sen: 23–24. p.

⁶⁰⁶ 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 80. § (6) bek. <https://net.jogtar.hu>

Ferdinandynak talán arra a szakaszra vonatkozó észrevétele a legérdekesebb, mely szerint kevesebb (150–750) ajánlás is elegendő országos párt listájának vagy jelöltjének, feltéve, ha a jelöléshez előzetesen hozzájárult a párt képviselőjére jogosult központi szerv.⁶⁰⁷ Úgy látta, hogy ezzel a „hivatalos jelöltséget” alkotmányjogi fogalomként emeli a javaslat, és az ilyen jelölteknek alkotmányjogi kedvezményt ad, holott közjogokkal nem lehet felruházni olyan szervet, amely sem törvényben, sem rendeletben nincs szabályozva. Az egyesületi jog⁶⁰⁸ ugyanis nem terjedt ki a pártokra a korban, így a pártok – különösen vezetőségük – közjogilag szabályozatlan fogalmak voltak. Másrészt nyitva hagyott kérdésnek találta azt is, hogy ha épp egy nagyobb párt szakadása miatt kell a Házat feloszlatni, akkor az ajánlási kedvezmény a párt melyik részét illeti.

Polner Ödön, akinek „munkái általában a jogász elemzés kiválósága által tűnnek ki”⁶⁰⁹, szintén kifejtette a törvényjavaslattal kapcsolatos nézeteit. A Ferenc József Tudományegyetem Barátai Egyesületének Jog- és Államtudományi Szakosztályában tartott újabb előadása 1938-ban látott napvilágot nyomtatásban. Polner – aki egyébként a többes szavazati jog híve volt, és az arányos választási rendszertől óvott, illetve a férjezett nőknek nem adott volna választójogot – helyeselte azt az új rendelkezést, hogy a jelölt a saját személyére nézve tájékoztató nyilatkozatot adjon. Csakhogy erre szerinte nem őt, hanem az őt jelölni kívánó kerületi választók szervezetét kellene kötelezni, mivel az a helyes, ha a jelölést nem a jelölendő személy kezdeményezi. Felfedte továbbá azt a dogmatikai zavart, hogy mivel e tájékoztatást a jelöltnek még az ajánlása előtt kell adnia, a képviselőjelölt kifejezést már a képviselőjelölésről – mint említettük: valójában az ajánlásról – szóló fejezet előtt használja a javaslat. A képviselőjelölés utáni fejezet pedig a „Választási eljárás” címet viseli, így míg a képviselőjelölést csak a választással és a szavazással helyezték szembe az eddigi törvényeink, e javaslat már az egész választási eljárással is. Ezenkívül érdekes Polnernek az az angol mintán nyugvó gondolata, miszerint nem a választás, hanem az ajánlás napjának, és ha szükséges, a szavazás napjának kitűzéséről kellene rendelkezni a jogszabályban. Ezek szerint a kiváló közjogász továbbra is számolt az egyhangú választások nagy számával?

⁶⁰⁷ Uo. 80. § (3) bek.

⁶⁰⁸ 1938. évi XVII. törvénycikk az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról. <https://net.jogtar.hu>. Lásd SCHWEITZER Gábor: A polgári és politikai szabadságjogok szabályozása a Horthy-korban. In SCHWEITZER Gábor: *A magyar királyi köztársaságtól a Magyar Köztársaságig: Közjog- és tudománytörténeti tanulmányok*. Pécs, 2017. Publicon, 63–93. p.

⁶⁰⁹ TOMCSÁNYI Móric: *Magyarország közjoga*. Budapest, 1940. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 104. p.

Polner sajnálatosnak vélte, hogy az ajánlók számát tekintve nem történt az 1937-es novellához hasonló mérvű csökkentés a listás kerületekben, és „még sajnálatosabb, hogy az új javaslat mintegy megbánva az 1937:VIII. t. c. enyhítését”⁶¹⁰ az ajánlók számán ismét emel. Ennek azért sem látta értelmét, mert az országgyűlésben már képviselt pártok programjával fellépő jelöltek úgyis kapnak a magas ajánlási számból kedvezményt, és mivel ezekből sokkal többen lesznek, a kiváltságolás folytán a magasán megállapított szám nagyrészt elveszíti jelentőségét. „Kicsinyesnek látszó eszköznek” nevezte, ha a pártok elaprózódását az ajánlások nagy számával gátolják meg. Ha egy pártprogramnak van visszhangja, miért ne nyilvánuljon meg? – kérdezte. Úgy érezzük, ezzel Polner a törvényes államrend megdöntésével fenyegető nyilas mozgalmat némileg alábecsülte, moralista gondolkodását tükrözi az a mondata, miszerint „a magyar nép józanságától mégis lehet talán annyit várni, hogy bármiféle zöldség nem kap döntő súlyú többséget...”⁶¹¹ Hitt a választási biztosíték korlátozó szerepében; az ajánlások kisebb (kedvezményes) számát is túl nagy-nak, felesleges költségnek, hasztalan idő- és munkapazarlásnak tekintette.

A központilag elismert hivatalos jelöltek intézményének törvényesítését – Ferdinandy-hoz hasonlóan – Polner is elfogadhatatlannak tartotta, hiszen e rendelkezés jogintézménnyé teszi a politikai pártokat, ami „a parlamenti rendszernek olyan elfajulása, amely egyenesen megsemmisítésére vezet”⁶¹² – írja. Gondolatmenetében eljutott egyetlen egy pártnak jogintézménnyé tételéig, az állammal való azonosításáig. Az ajánlók számának egyöntetű (kivétel nélküli) megállapítását javasolta, azért is, mert a „hivatalos jelöltség” a választókerület függetlenségét csorbítja. A törvényjavaslatot összességében sem tartotta szerencsés alkotásnak.

Az 1938. évi választójogi törvény javaslatának harmadik nagy kritikusa Hegymegi Kiss Pál volt, aki 1909-ben sub auspiciis regis doktorált a kolozsvári jogi karon. Bár nem tudományos pályán bontakozott ki tehetsége, a választójogot mélységében ismerte, hiszen kigazda politikusként 1922 és 1935 között a nemzet-, majd országgyűlésben folyamatosan Debrecen képviselte. 1935-ben azonban nem jutott mandátumhoz, így épp annak az országgyűlésnek nem lehetett tagja, amely az új választójogi törvényről szavazott. Ezért miután megismerte a törvényjavaslatot, sietve könyvet írt arról,⁶¹³ hogy az országgyűlésbe bekerült párttársai és barátai ellenérveléséhez segítséget nyújtson. (Kötete első részében ismerteti a kigazdapárt titkos választójogért vívott küzdelmét és a párt választójogi elgondolásait is.)

⁶¹⁰ POLNER 1938. 29–30. p.

⁶¹¹ Uo. 32. p.

⁶¹² Uo. 31. p.

⁶¹³ HEGYMEGI KISS PÁL: *Széljegyzetek a választójogi javaslatról*. Budapest, 1938. „Admiral” Nyomdai Műintézet.

Hegymegi megállapította, hogy a képviselőjelölés korábbi gyakorlatán a törvényjavaslat alig változtat, „nagyon kevés a simítás” abban, sőt az 1937-ben már megszavazott plutokratikus kaució (óvadék) rendszert is fenntartja. „Aki szegény ember, annak nem szabad politizálnia”, illetve, így kialakul a jelölteknek egy olyan típusa, „akik valahonnan máshonnan kapják a pénzt, idegen tényezőktől, ami nagyon veszedelmes, aggályos nemzetbiztonsági szempontból is” – panaszkolta.⁶¹⁴ Helytelenítette, hogy az ajánlók száma „igen tekintélyes”, hivatkozva Puky Endrének, a közigazgatási bíróság elnökének véleményére, aki szerint túl nagy ajánlási számokkal nem szabad dolgozni magas kaució mellett. Továbbá Hegymegi úgy látta, hogy az a két szabály, hogy felerészben 30. életévüket betöltöttnek kell lenniük, illetve csak egynegyedük kerülhet ki ugyanabból a községből az ajánlóknak, a helyzetet csak rontja, hiszen így még könnyebb érvénytelenné tenni az ellenfél ívét kettős aláírásokkal. „Apró kis kihágási büntetéssel sújtja e kettős ajánlókat a törvény, szóval maradt ezen a téren is minden a régiben, csak legfeljebb nagyobb a hókusz-pókusz”⁶¹⁵ – összegezte véleményét rezignáltan.

Gyanakodva szemlélte a hitelesíttetésre vonatkozó rendelkezéseket is – ahhoz, hogy megértsük alábbi sorait, megemlíjtük, hogy a még üres ajánlási ívek hitelesíttetését már ismerte az 1925. évi választójogi törvény is.

*„A hitelesítésnél fennáll ma is annak lehetősége, hogy az egyik párt jóval megelőzze a többi pártokat. Ezt már úgy hívjuk a köztudatban, hogy hatalmi idő. Rendesen úgy volt ez a múltban is megcsinálva, hogy a többség ajánlási ívei egyszer már végig futottak a kerületben, amikor az ellenzéki jelölt megjelent ajánlási íveivel. Röpívet sem tudott kiadni a többségi kortesek azon híresztelésének megcáfolására, hogy nem lesz ellenzéki jelölt, mert annyira érdemes az egységespárt jelöltje, hogy az ellenzék jelöltet sem állít.”*⁶¹⁶

Az 1937. évi novella bevezette, és az új választójogi törvényjavaslat szintén rögzítette, hogy az ajánlók aláírásait is hitelesíttetni kell. Hegymegi attól tartott, hogy ha a község előljárósága „okoskodik”, vagy a választó fél az előljáróságtól, akkor be kell őt vinni a közjegyző vagy a járásbíróság székhelyére, ami tekintélyes fuvarköltséget okoz. Ha pedig nem lesz tiltva, hogy valaki ne ötezer ajánlást hitelesíttessen a községben, akkor az a helyben való hitelesíttetés lehetőségétől elzárja az ellenzéki jelöltet. (Hozzáteesszük ismét: az ajánlók számát végül maximálta a törvény.) Ezenkívül Hegymegi megjegyezte a bevezetésre kerülő „önajánlás” – azaz a képviselőjelölt saját személyére vonatkozó tájékoztató nyilatkozat – közszemlére tételét igazoló hatósági bizonyítvány

⁶¹⁴ Uo. 87. p.

⁶¹⁵ Uo. 90. p.

⁶¹⁶ Uo. 88. p.

kapcsán,⁶¹⁷ hogy e tekintetben a hatóság hatásköre igen tág. Az ajánlások átvizsgálására vonatkozó szakaszt pedig homályosnak tartotta, igaz, még abból indult ki kritikájában, hogy a titkos szavazás általánossá tételével immár minden választókerületben a választási bizottság hatáskörébe kerül az ajánlások elfogadása,⁶¹⁸ így véleménykülönbség állhat elő a választási biztossal. Végül, Ferdinandyhoz és Polnerhez hasonlóan helytelenítette ő is, hogy a törvényjavaslat az országos pártok jelöltjeit kedvezményezi. Az országos párt akkori fogalma – melyen később szintén változtattak – a pártokat gyakorlatilag két táborra, parlamentiekre és parlamenten kívüliekre osztotta. Ez az 1935-ben beválasztott pártok számára – ironizált Hegymegi – a képviselőjelölést megelőző fejezet címében foglalt „választás zavartalanságát” valóban biztosítja, illetve „igen helyesen van a törvénytervezet e része összeszerkesztve, amikor az ajánlási fejezet után intézkedik az egyhangú választásról”⁶¹⁹ – fogalmazott maró gúnnyal. „Mestermű ez a fejezet az egypárt uralom és a megalkuvó ellenzék szolgálatában.”⁶²⁰

6. Az 1938. évi választójogi törvény kritikái

Molnár Kálmán *Alkotmányjogi reformjaink az 1937. és 1938. években* című kiegészítő kötete a nyomdát még az 1939 pünkösdjén tartott választások előtt hagyta el, viszont hatályos joganyagként abban már az új választójogi törvény szerepel. Valószínűleg a közelgő választásokra is figyelemmel Molnár a képviselőjelölési rendszert érintő észrevételeit illetően szűkszavú maradt, pusztán tárgyilagosan megállapította, hogy az 1937. évi VIII. törvénycikk szerint jóval kisebb volt az ajánlók száma. Üdvözölte viszont, hogy végre valamennyi benyújtott ajánlási íven törölni kell az olyan aláírást, amely több ajánlásban is előfordul: a korábbi választójogi törvényből „ez a világos rendelkezés hiányzott”. „Jogilag nem lehetett kötelező” a belügyminiszternek az a „tájékoztató véleménye” (1931), amely szerint többszörös ajánlás esetén a választási biztos által elsőnek elbírált ajánlás tekintendő érvényesnek.⁶²¹

Tomcsányi közjogának harmadik kiadása 1940-ben – tehát már a választásokat követően – jelent meg, ebben a választójogi részt ő is átdolgozta az új szabályozásnak megfelelően. A képviselőjelölésre nézve arra a törvényszakaszra vonatkozó megjegyzése a legszembeötlőbb, miszerint „olyan pártprogrammal, vagy olyan politikai célkitűzéssel, amely a nemzeti állam és a társadalom törvényes rendjének felforgatására,

⁶¹⁷ 1938. évi XIX. tc., 67. §.

⁶¹⁸ A végleges szöveg más, lásd 1938. évi XIX. tc., 85. § (1) bek.

⁶¹⁹ HEGYMEGI 1938. 91. p.

⁶²⁰ Uo. 88. p.

⁶²¹ MOLNÁR 1938. 100. p.

vagy megsemmisítésére irányul, országgyűlési képviselőül senki sem jelölhető”.⁶²² Tomcsányi ezt a rendelkezést helyeselte, a megfogalmazás szabatosságával viszont nem volt elégedett. Helyette az „olyan politikai célkitűzéssel, amely ősi alkotmányunk alapintézményeibe, alapelveibe ütközik, képviselőül senki sem jelölhető” szövegezést ajánlotta,⁶²³ ami jobban kifejezi, hogy nem lehet fellépni például a parlament intézményének megszüntetésére irányuló programmal. E nézetét a fiatal Bölöny József is osztotta,⁶²⁴ aki 1943-ban lett a pécsi Erzsébet Tudományegyetem nyilvános rendkívüli tanára. Tomcsányi hozzátette, hogy e törvényhely az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatását büntető 1921. évi III. törvénycikk szövegét használta fel, de az „erőszakos” szó átvételét mellőzte. Helyesnek tartotta ezt is, hiszen így magában foglalja még a nemzeti állam és a társadalom törvényes rendjének erőszak nélküli felforgatását is.

Nem értett egyet azonban azzal az új szabállyal, miszerint csak egynegyedük kerülhet ki ugyanabból a községből az ajánlóknak,⁶²⁵ mert „ez a rendelkezés mostani szövegében visszásságokhoz vezethet a gyakorlatban”.⁶²⁶ Tomcsányi közjogának harmadik és azt követő kiadásai témánk szempontjából azért rendkívül értékesek, mert önálló fejezetbe gyűjtik össze a választási biztosnak az ajánlás elfogadása körüli jogkörét érintő törvényhelyeket.⁶²⁷ Kritikai észrevétellel természetesen találkozunk ebben a vonatkozásban is: hogyan vizsgálhatná a választási biztos, hogy ugyanaz a személy vajon nem fogadott-e el háromnál több egyéni és háromnál több listás kerületben jelöltséget, amikor erről neki tudomása sincs?

Bölöny *Törvényalkotási eljárás és választójogi reform* című tanulmánya nem sokkal a választások után, 1939 júliusában – tehát Molnár könyve után, de még Tomcsányié előtt – jelent meg,⁶²⁸ ebben az új választási törvényt az elhamarkodott törvényalkotás iskolapéldájának tekintette. Bölöny – aki egyébként a hivatásrendi parlamenttől óva intett, ugyanakkor a pluralitást (a többes szavazati jogot) helyeselte – figyelmeztetett: a törvény számos szerkesztési hibája, téves hivatkozásai, ellentmondó, homályos és rendszertelen rendelkezései szervesen illeszkednek abba a folyamatba, amely gyökeres orvoslás nélkül a magyar törvényalkotási eljárás csődjéhez vezet. „...Maga a javaslat előadója hivatkozott később arra, hogy az alkalmazott tömértelen módosítás mellett is 127 szakaszt tárgyalt le egy ülésen a bizottság” – írja.⁶²⁹ A számos szerkesztési hiba egyik legekleltánabb példáját Bölöny épp a képviselőjelölés területéről hozza.

⁶²² 1938. évi XIX. tc., 75. § (2) bek.

⁶²³ TOMCSÁNYI 1940. 415. p. Negyedik kiadás: 1942. 425. p. Ötödik kiadás: 1943. 425. p.

⁶²⁴ BÖLÖNY József: *Magyar közjog*, II. köt. Budapest, 1943. K. J. Nyomda, 98. p.

⁶²⁵ 1938. évi XIX. tc., 80. § (5) bek.

⁶²⁶ TOMCSÁNYI 1940. 421–422. p.; 1942. 431–432. p.; 1943. 431–432. p.

⁶²⁷ Uo. 1940. 427–428. p.; 1942. 437–438. p.; 1943. 437–438. p.

⁶²⁸ BÖLÖNY József: *Törvényalkotási eljárás és választójogi reform*. In BÖLÖNY József: *A magyar közjog időszerű kérdései*, I. köt. (1926–1940). Budapest, 1941. Gergely R. Könyvkereskedése.

⁶²⁹ Uo. 102. p.

A törvényjavaslat szerint még a választási bizottság lett volna jogosult az ajánlásokat elfogadni vagy visszautasítani. E szabályt azonban utóbb megváltoztatták: a döntést a választási biztos hatáskörébe utalták. Egy későbbi törvényhelyen azonban a választási bizottság elnökét mégsem javították, „jóllehet ez a törvényhely olyan lényeges átszervezésen ment keresztül, hogy az eredeti szövegből alig maradt meg más, mint éppen ez a helytelen hivatkozás”.⁶³⁰ Bölöny az új választójogi törvényről összességében is leújtó ítéletet mondott: „...az a már most szilárdan kialakult meggyőződésünk, hogy az 1938:XIX. t.-c.-be foglalt új választójogi törvényünk nem alkalmas arra, hogy ennek alapján még egyszer kiírhatók legyenek a választások”.⁶³¹

7. Záró megjegyzések

Bár a kutatási célok felvázolásának kétségtől a nyitó alfejezetben lenne a helye, záró sorainkat mégis azzal kezdjük, hogy a képviselőjelölés intézményének korabeli hazai dogmatikáját szerettük volna felvázolni eredetileg. E szempontból azonban a legfontosabb két háború közötti közjogi összefoglaló munkákat áttekintve hiányérzetünk marad – habár jól tudjuk, hogy e művek részben kézikönyvként, részben az akkori egyetemi ifjúság számára tananyagként (Egyed esetében olykor népművelési céllal) íródtak –, szerzőik a vonatkozó szabályok száraz ismertetésén túl a képviselőjelölés jogintézményének dogmatikájáról is igazán szólhattak volna pár sorban. Hiszen igazságtalanok lennének, ha ezt a gyakorlati jogélet szakemberein (például Harmathtól) követelnénk. Így a kutatás során célunk lassacskán megváltozott: egyre inkább a megfogalmazott kritikákra koncentráltunk. Mindazonáltal megjegyezzük, hogy bár az elméletet tekintve Polnerrel értünk egyet, Zsedényit tartjuk a legjelentősebb és úttörő szerzőnek.

A fentiekben kötetünk második fejezetében foglalt azon állításunkat támasztottuk alá, miszerint a jelölési rendszert illetően aggályaikat nemcsak a (főként ellenzéki) országgyűlési képviselők hangoztatták, hanem az elméleti és a gyakorlati jogélet jeles szakemberei is leírták. Láthattuk, miként fejtette ki nézeteit az egyetemi tanár (például Molnár vagy Tomcsányi), a választási biztosnak kiküldött bíró (Harmath), de a volt országgyűlési képviselő is (Hegymegi Kiss). Fontosnak tartottuk tehát e műveket azért is egymás mellé helyezni, hogy ugyanazt a problémát mind a tudomány magaslatából, mind az ajánlásokat elbíráló személy, de a jelölt szemszögéből is meg tudjuk mutatni. A megközelítések sokszínűségét jellemzi, hogy találkozunk alkotmányjogi fejtegetésekkel (például Ferdinandy), törvényszerkesztésre vonatkozó kritikákkal (például Polner és

⁶³⁰ Uo. 108. p.

⁶³¹ Uo. 107. p.

Bölgny), de merő politikai megfontolásokkal is (például Hegymegi). Az utóbbi szerző írásában kifejezetten érdekes, ahogy a „barátságos” ellenzék cinkosságát hirdeti a korszak félpármentális rendszerének⁶³² működtetésében.

Ha csoportosítani szeretnénk az általunk átnézett egykorú szakirodalmat, akkor e munkák közjogi összefoglalókra (Bölgny, Csekey, Egyed, Faluhelyi, Kmety, Molnár, Tomcsányi), szövegkiadásokra (Térffy), választójogi kritikákra (Ferdinandy, Hegymegi, Polner, Zsedényi), valamint kifejezetten a képviselőjelölésről szóló művekre (Harmath, Zsedényi) oszlanak. Témánk szempontjából természetesen az utóbbi két csoport a legértékesebb – az átfogó közjogi szakirodalom csak szórványosan és olykor jegyzetszerűen értékel, kritikáit nem helyezi rendszerbe.

Legvégül fel kívánjuk hívni a figyelmet egyrészt arra, hogy a különböző bírálatok – például az óvadékrendszerre vonatkozóan – áttételesen az 1937-es ajánlási novella elé is tükröt tartanak. Másrészt, hogy a képviselőjelölés ügye – az ajánlók számának és az óvadék összegének maximálása ellenére, ami kétségkívül előrelépés volt a törvényjavaslathoz képest – továbbra is terítéken maradt az 1938. évi választójogi törvény elfogadását követően. Emlékezzünk vissza Tomcsányi sokat sejtető mondatára, miszerint az, hogy csak egynegyedük kerülhet ki ugyanabból a községből az ajánlóknak, visszásságokhoz vezethet a gyakorlatban. Vajon épp ez a rendelkezés lett volna a csalások újabb melegágya, ha a Horthy-korszakban még tartanak általános választásokat?

⁶³² Lásd ehhez: BOROS Zsuzsanna: Autoriter típusú volt-e a Horthy-kor magyar politikai rendszere? Korabeli és mai nézőpontok. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae*, 2006. 43. sz. 99–130. p.; BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Budapest, 2008. ELTE Eötvös.

A büntetőrendelkezések hatékonyságának kérdése a két háború közötti képviselőjelöléssel kapcsolatos visszaélések megelőzésében

„Ha ezeket a büntető rendelkezéseket végrehajtották volna, Magyarország valószínűleg mintául szolgálhatna külföldi törvényhozásoknak a választójog büntetőjogi védelmében.”⁶³³

(Berecz Sándor, 1932)

1. Bevezető

A témánkra vonatkozó korabeli büntetőjogi szabályozás különlegessége, hogy egészen 1925-ig önálló törvény, az 1913. évi XXIII. törvénycikk⁶³⁴ volt irányadó a választási bűncselekmények – büntettek és vétségek – megtorlása tekintetében. E törvény ugyanis a Csemegi-kódexnek⁶³⁵ „A polgároknak választási joga ellen elkövetett büntettek és vétségek” című fejezetét hatályon kívül helyezte, és e bűncselekményeket a büntető-törvénykönyvből kiemelte. Az 1925. évi választójogi törvénybe azonban beépítették az 1913-as szabályozást, így ekkortól kezdve az a választójog részévé vált.⁶³⁶ Emellett viszont lényeges, hogy az 1925-ös „kodifikáció” „A választójog védelmével kapcsolatos egyéb rendelkezések” címében foglaltaknak nem az 1913-as törvény az előzménye. Hiszen büntetőrendelkezéseket tartalmazott az 1919-es és az 1922-es választójogi ren-

⁶³³ BEREZ SÁNDOR: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 265. p.

⁶³⁴ 1913. évi XXIII. törvénycikk a választói jog büntetőjogi védelméről, 25. §. Módosította: 1918. évi XVII. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 162. §. <https://net.jogtar.hu>. Ezt a jogállapotot ismereti: FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest, [1923]. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 605–610. p. A választójog védelmére szintén külön törvényt alkottak Ausztriában 1907-ben, Olaszországban pedig 1912-ben.

⁶³⁵ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről. <https://net.jogtar.hu>

⁶³⁶ Lásd 1925. évi XXVI. tc. „Megtorló rendelkezések”, 140. §–176. §. Vö. 1938. évi XIX. tc. „Megtorló rendelkezések”, 171. §–210. §.

delet is, bár ezek „csak” kihágásért, súlyosabb esetben vétségért büntették a bennük foglalt szabályok megszegőit.⁶³⁷ Ami a büntetőszabályok választási törvénybe való áthelyezését illeti, Polner véleményével egyetértünk mi is:

„Nem helyes azonban [...] nézetem szerint az, hogy a törvény a választójog büntetőjogi védelmére vonatkozó rendelkezéseket is felvette, mert ezek oly szabályok, melyek nem a választójogi, hanem a büntetőjogi törvénybe valók.”⁶³⁸

Egyed ezzel szemben épp azt hangsúlyozta, hogy „az 1925:XXVI. t.-c. nagy érdeme, hogy a választójog kérdésének egységes, rendszeres törvénykönyvét adja”.⁶³⁹ Ezenkívül érdekes ellentét feszül abban is, hogy a korszak közjogásai közül Bölöny, Egyed és Tomcsányi összefoglaló műveikben a választási bűncselekmények bemutatását mellőzik,⁶⁴⁰ ugyanakkor Csekey, Faluhelyi, Kmety és Molnár azokat ismertetik.⁶⁴¹ A büntetőjogi terület erős érintettsége vezetett minket arra, hogy a korszak legkiválóbb büntetőjog-tudósának, Angyal Pálnak is felhasználjuk a kézikönyvét munkánkban.⁶⁴²

⁶³⁷ A nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogról szóló 1919. évi 5.985. M. E. sz. rendeletben büntetőszabályok nincsenek, tehát nem erre, hanem a nemzetgyűlés tagjainak választásáról szóló 1919. évi 5.988. M. E. sz. rendelet 10–12., 14–15., 17–18., 61., 68. és 77. §-aira utalunk e helyen. Továbbá lásd a 27., a 31., a 90., a 92–95. és a 97. §-ait az 1922. évben összeülő nemzetgyűlés tagjainak választásáról szóló 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendeletnek. Megjegyezzük még, hogy a nemzetgyűlési választók névjegyzékének elkészítéséről és szavazóigazolványok kiállításáról szóló 1919. évi 5.987. M. E. sz. rendelet 5. és 21–23. §-aiban foglalt megtorló rendelkezések közül a 21. § büntetné is nyilvánít cselekményt. A hivatkozott rendeletek megtalálhatók: *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 879–881. és 884–929. p.; *Magyarországi Rendeletek Tára*, LVI. köt. Budapest, 1923. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 14–70. p.

⁶³⁸ POLNER Ödön: *Választási bűncselekmény és választásérvénytelenségi ok*. Pécs, 1936. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T., 3. p.

⁶³⁹ EGYED István: *Mai közjogi berendezéseink*. Budapest, 1926. Franklin-Társulat, 60. p.

⁶⁴⁰ Lásd Bölöny József: *Magyar közjog*, II. köt. Budapest, 1943. K. J. Nyomda; EGYED István: *Közjogi alapismeretek*. [Budapest], 1927. Fejér Vármegye Közönsége. Budapest, 1937.² Grill Károly Könyvkiadóvállalata; Uő: *A mi alkotmányunk*. Budapest, 1943. Magyar Szemle Társaság; TOMCSÁNYI Móric: *Magyar közjog: alkotmányjog*. Budapest, 1926. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda; Uő: *Magyarország közigazgatása*. Budapest, 1932, 1940, 1942, 1943. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

⁶⁴¹ Lásd CSEKEY István: *Magyarország alkotmánya*. Budapest, 1943. Renaissance, 158. p.; FALUHELYI Ferenc: *Magyarország közigazgatása*, II. köt. Pécs, 1926. Karl Könyvesbolt, 135–136. p.; KMETY Károly: *Magyar közjog*. Budapest, 1926. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 313–317. p.; MOLNÁR Kálmán: *Magyar közjog*, II. köt. Pécs, 1928. Danubia, 335–343. (699–707.) p.; Uő: *Magyar közjog*. Pécs, 1929. Danubia, 487–493. p.; Uő: *Alkotmányjogi reformjaink az 1937. és 1938. években*. Pécs, 1938. Danubia, 144. p. Molnár Kálmán életútjáról lásd SCHWEITZER Gábor: „A tisztességes jogtanár”: *Molnár Kálmán pályaképe*. Budapest, 2018. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet.

⁶⁴² ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, IX. köt. *Izgatás; Magánosok elleni erőszak; Választójog büntetőjogi védelme; Vallás elleni bűncselekmények*. Budapest, 1932. Athenaeum. A választójog büntetőjogi védelme: 100–139. p.

E helyen a két háború közötti választójogi törvények büntetőtényállásaival általánosságban nem foglalkozunk, hiszen azokról – különösen a Büntetőtörvénykönyvvel (1878. évi V. tc.) való „áthallásokról”, illetve a büntetés, valamint a büntetett előélet választójogra gyakorolt hatásáról – külön monográfiában lenne érdemes szólnunk. Itt kifejezetten csak azt vizsgáljuk meg, hogy miért nem működött hatékonyan a büntetőjogi szabályozás a korszak képviselőjelöléssel – ajánlással – kapcsolatos visszaéléseinek megelőzésében. Ehhez előbb a releváns büntetőtényállásokat sorakoztatjuk fel, majd áttérünk az alkalmazásukkal kapcsolatos eljárási kérdésekre. Legvégül rámutatunk arra, hogy elgondolásunk szerint miben rejtett az általunk vizsgált problémakör igazi Achilles-sarka. Észrevételeinket ezúttal – rendhagyó módon – nem önálló záró részben, összesítve fogalmazzuk meg, hanem alfejezetenként, azoknak a legvégére helyezve.

2. Tényállások

A Horthy-korszak mindkét választójogi törvénye négy cím alá gyűjtötte a választási bűncselekményeket. „A választók névjegyzékének meghamisítása”,⁶⁴³ „A választójog szabad gyakorlásának akadályozása és jogosulatlan befolyásolása”,⁶⁴⁴ illetve „A választás vagy szavazás meghamisítása és megghiúsítása”⁶⁴⁵ többrendbeli bűncselekményt fedett, „A szavazás titk[osság]ának megsértése”⁶⁴⁶ viszont csak egyet. Angyal a szabályozást így értékelte:

„A rendszert és szerkezetet tekintve, e törvény [1925. évi XXVI. tc.] – úgy mint előzője, az 1913:XXIII. t.-c. – középhelyet foglal el az általánosító természetű (pl. német) és a kauzisztikus természetű (pl. francia) törvények között, ott, ahol a részletes felsorolás kimerítő lehetett, a törvény részletesen felsorolja a büntetés alá vont visszaéléseket; ahol minden ily felsorolás hiányos maradna, általános, átfogó jellegű rendelkezést vett fel.”⁶⁴⁷

A képviselőjelölésre – ajánlásra – vonatkozó rendelkezések védelmét egyrészt „A választójog szabad gyakorlásának akadályozása és jogosulatlan befolyásolása”, másrészt „A választás vagy a szavazás meghamisítása és megghiúsítása” cím alatt rögzített

⁶⁴³ 1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 140. §–142. §. <https://net.jogtar.hu>. 1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról, 171. §–172. §. <https://net.jogtar.hu>. Vö. 1913. évi XXIII. tc., 2. §; 1918. évi XVII. tc., 163. §; 1919. évi 5.987. M. E. sz. rendelet, 21. §–22. §.

⁶⁴⁴ 1925. évi XXVI. tc., 143. §–156. §; 1938. évi XIX. tc., 173. §–185. §. Vö. 1913. évi XXIII. tc., 6. §–14. §; 1918. évi XVII. tc., 165. §–166. §; 1919. évi 5.988. M. E. sz. rendelet, 10. § és 77. §; 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 58. §.

⁶⁴⁵ 1925. évi XXVI. tc., 157. §–159. §; 1938. évi XIX. tc., 186. §–188. §. Vö. 1913. évi XXIII. tc., 15. §–17. §.

⁶⁴⁶ 1925. évi XXVI. tc., 160. §; 1938. évi XIX. tc., 189. §. Vö. 1913. évi XXIII. tc., 18. §.

⁶⁴⁷ ANGAL 1932. 102. p.

ték. Mindez kiegészült még további két büntető szabállyal, melyeket „A választójog védelmével kapcsolatos egyéb rendelkezések”⁶⁴⁸ (utóbb: „Egyéb visszaélések”)⁶⁴⁹ közé soroltak. Ezért tartottuk helyesnek, ha e fejezetben egymás mellé helyezzük az elszórt törvényhelyeket. „A választójog szabad gyakorlásának akadályozása és jogosulatlan befolyásolásának” egyik tényállása ekként foglalkozik az ajánlással:

„Aki abból a célból, hogy a választó valamely jelöltre (lajstromra) szavazzon vagy ne szavazzon, vagy a szavazástól tartózkodjék, a választót vagy hozzátartozóját (1878:V tc. 78. §) szóval vagy tettel bántalmazza, vagy pedig vagyonában vagy keresetében jogtalan hátránnyal sújtja, ilyen bántalmazással, hátránnyal, vagy pedig becsületsértő vagy rágalmazó nyilatkozat közzétételével fenyegeti, vétséget követ el és hat hónapig terjedhető fogházzal és ötszáz aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

*Ugyanez a büntetés éri azt is, aki a cselekményt olyan célból követi el, hogy a választó bizonyos jelöltre vonatkozó ajánlatot aláírjon, vagy aláírásától tartózkodjék, vagy hogy a választót a jelöltség el nem fogadására, vagy a jelöltségtől való visszalépésre bírja.”*⁶⁵⁰

Minősített esete volt e bűncselekménynek, ha azt valamely egyesület megbízásából vagy csoportosan követték el. A csoport minden tagját büntetni kellett, mégpedig büntett miatt börtönnel.⁶⁵¹ Már az alaptényállásnak is megfigyelhetjük a túlkomplikáltságát, továbbá az sem dicséri a kodifikátor munkáját, hogy az ajánlás védelme nincs beledolgozva, csak oda lett toldva hozzá. Ráadásul a célzatra visszautal a törvény következő szakasza:

„Aki a[z...] említett célból a választó részére, vagy a választó beleegyezésével más részére ajándékot, öt meg nem illető jutalmat, vagy egyéb előnyt ad, juttat vagy ígér, vétséget követ el és hat hónapig terjedhető fogházzal és ezer aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

*Ugyanez a büntetés éri azt a választót is, aki az 1. bekezdésben megjelölt célból akár maga, akár más részére ajándékot, illetéktelen jutalmat vagy egyéb előnyt követel, elfogad, vagy valakit ajándék, jutalom vagy egyéb előny ígéretére reábirni törekszik.”*⁶⁵²

A kodifikáció azért sem szerencsés e tekintetben, mert nem volt kellőképp világos még Angyal számára sem, hogy alkalmazható-e ez a törvényhely, ha a tettes a benne foglalt cselekményeket azért követi el, hogy a választó bizonyos jelöltre vonatkozó ajánlást aláírjon vagy sem, illetve, hogy a választó a jelöltséget ne fogadja el, vagy attól visszalépjen. A törvényhelyet egyébként Angyal ilyenkor is alkalmazhatónak vélte.

⁶⁴⁸ 1925. évi XXVI. tc., 161. §–176. §.

⁶⁴⁹ 1938. évi XIX. tc., 190. §–197. §.

⁶⁵⁰ 1925. évi XXVI. tc., 144. § (1) és (2) bek.; 1938. évi XIX. tc., 174. § (1) és (2) bek.

⁶⁵¹ 1925. évi XXVI. tc., 145. § (1) és (2) bek.; 1938. évi XIX. tc., 175. §.

⁶⁵² 1925. évi XXVI. tc., 146. § (1) és (2) bek.; 1938. évi XIX. tc., 176. § (1) és (2) bek.

Másrészt elgondolkodott azon, hogy a kortes esetében milyen elbírálás helyénvaló. Megállapította, hogy az általános büntetőjogi elvekből az következik, hogy ha a vesztegetés során a kortes a jelölt megbízásából jár el, akkor bűnseggé válik, ha viszont anélkül, tettesként cselekszik.⁶⁵³

A bűncselekmény privilegizált esete volt, ha az elkövető „csak” etette-itatta a választót.⁶⁵⁴ Ugyanakkor minősített esetet jelentett, ha a vesztegetést közhivatalnok, hivatali hatalmával visszaélve követte el.⁶⁵⁵

A harmadik tényállás voltaképpen az először idézettnek átalakított formája, méghozzá a választást, illetve az ajánlást követő időszakra, ezért nézetünk szerint – bár büntetési tétele enyhébb – azzal akár egybedolgozható is lett volna:

„Aki a választót vagy hozzátartozóját (1878:V. tc. 78. §) becsületében sérti, vagy pedig vagyonában vagy keresetében jogtalan hátránnyal sújtja a miatt, mert a választó választói jogát nem gyakorolta, vagy nem úgy gyakorolta, amint azt a tettes vagy más tőle kívánta, az – amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik – vétség miatt ezer aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ugyane büntetés alá esik az is, aki az előbbi bekezdésben meghatározott cselekményt a miatt követi el, mert a választó a jelöltre (lajstromra) vonatkozó ajánlást alá nem írta, vagy olyan ajánlást írt alá, amelynek aláírásától őt a tettes vagy más visszatartani törekedett.”⁶⁵⁶

Ha tetteleg bántalmazás történt, az minősítette a cselekményt, ekkor már – emelt pénz-büntetés mellett – fogház volt a büntetés. Jeleztük fentebb, hogy a jelölésre – ajánlásra – vonatkozó szabályok védelme „A választás vagy a szavazás meghamisítása és meghí-úsítása” cím alatt is megjelenik a törvényekben:

„Vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal és ezer aranykoronáig terjedhető pénz-büntetéssel büntetendő:

1. aki [...] közvetlenül közreműködik abban, hogy a választás vagy a szavazás eredménye a törvénynek meg nem felelően álljon elő, vagy aki a választás vagy a szavazás eredményét bármely más módon meghamisítja;

[...]

3. aki ajánlási ívet jogtalanul megsemmisít vagy megsemmisített, vagy rendeltetésétől elvon vagy elrejt.”

⁶⁵³ ANGYAL 1932. 119–120. p.

⁶⁵⁴ 1925. évi XXVI. tc., 147. § (1) és (2) bek.; 1938. évi XIX. tc., 178. §.

⁶⁵⁵ 1925. évi XXVI. tc., 148. § (1) bek.; 1938. évi XIX. tc., 179. § (1) bek.

⁶⁵⁶ 1925. évi XXVI. tc., 149. § (1)–(3) bek.; 1938. évi XIX. tc., 180. § (1) és (2) bek.

A törvényhely folytatása még ezek kísérletét is büntette, továbbá minősített esetként kezelte, ha a cselekményt a választási eljárásban hivatalos megbízatásánál fogva közreműködő közeg követte el. Ekkor már büntett valósult meg, melynek börtön volt a büntetése.⁶⁵⁷

Bár Angyal ezzel kapcsolatban nem említi, az 1. pont szövege azt a kérdést még inkább felveti, hogy ha az ajánlás eredményét hamisítják meg, akkor lehet-e ezt a törvényhelyet alkalmazni? Ha ugyanis csak egyetlen jelöltet ajánltak érvényesen, azzal a választás is megtörtént egyben. Erre nézve fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy az 1925. évi választójogi törvényben a „Képviselőjelölés” alcím még „A választás” fejezetten belül van, az 1938-as törvény viszont a képviselőjelölést és a választási eljárást már két önálló fejezetként egymással – helytelenül – szembeállítja.⁶⁵⁸

Témánk szempontjából talán a két legfontosabb büntető szabályt „A választójog védelmével kapcsolatos egyéb rendelkezések” (utóbb: „Egyéb visszaélések”) cím alá vonták. Ezek közül az első kimondta:

„Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, vétséget követ el és két évig terjedhető fogházzal és kétezer aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő:

[...]

3. aki az ajánlási ívbe bárkinek a nevét jogtalanul beírja.”⁶⁵⁹

Érdeemes visszakeresnünk ezt a helyet az 1922-es Bethlen-féle választójogi rendeletben, ahol még egészen eltérő a szöveg:

„[...] Aki más választó nevét az ajánlási ívbe jogosulatlanul beírja, az ellen okirathamisítás címén a bűnvádi eljárás hivatalból indítandó meg.”⁶⁶⁰

Jól látható tehát, ahogy a választójogi törvényben már „elmaszatólódik” az okirathamisítás. Igaz, Harmath szerint erősen vitatható, hogy az ajánlók névaláírásának hamisításakor okirathamisításról vagy csak választási vétségről van-e szó.⁶⁶¹ Végül, a másik büntetőszabály így szólt:

„Kihágást követ el és kétszáz aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő:

[...]

⁶⁵⁷ 1925. évi XXVI. tc., 158. § (1) bek. 1. és 3. pont, (2) és (3) bek.; 1938. évi XIX. tc., 187. § (1) bek. 1. és 3. pont, (2) és (3) bek.

⁶⁵⁸ Vö. POLNER Ödön: *A titkos szavazásos választójogi törvényjavaslat*. A M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Barátai Egyesületének Jog- és Államtudományi Szakosztályában tartott előadások 27. Szeged, 1938. Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., 28. p.

⁶⁵⁹ 1925. évi XXVI. tc., 161. § 3. pont; 1938. évi XIX. tc., 190. § 3. pont.

⁶⁶⁰ 1922. évi 2.200. M. E. sz. rendelet, 95. §.

⁶⁶¹ HARMATH Jenő: *Hogyan kellene reformálni választójogunk képviselőjelölési rendszerét? Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1933. 1. sz. 95. p.

3. aki a törvény tilalma ellenére két vagy több jelölt ajánlásában részt vesz.”⁶⁶²

Ezzel – voltaképpen, mint puszta szabálysértéssel – már nem foglalkozott Angyal sem, holott nézetünk szerint témánk vonatkozásában épp ez a lényeg – Arisztotelész szökdelőpontja, a *punctum saliens* –, amit külön alfejezetben értékelünk a későbbiekben. A törvény megtorló rendelkezései kapcsán itt még annyit említünk meg, hogy a választási jogszabályokat megszegő vagy kijátszó közszolgálatban álló alkalmazottal, illetve a választásnál közreműködő és esküt tett személyekkel szemben egyúttal fegyelmi eljárásnak volt helye.⁶⁶³

Ami az eddig kifejtetteket illeti, a következők az észrevételeink:

1. Számos olyan törvényhely létezett a korban, mely alapján az ajánlási bűncselekményeket büntethették volna. Még úgy is, hogy a Büntetőtörvénykönyv (1878. évi V. tc.) általában alkalmazható tényállásaira (például okirathamisítás) nem tértünk ki – *lex specialis derogat legi generali*.
2. Figyeljük meg, hogy jellemzően vétségek a cselekmények, így fogházzal büntették őket. Csupán egy-két minősített eset van, ahol az elkövetőt büntettért börtön sújtotta. Ennek okára még visszatérünk az alábbiakban. (Megjegyezzük, hogy az 1938-as választójogi törvény a büntetési tételeket már nem bűncselekményenként, hanem egységesen határozta meg: a büntetteket két évig terjedhető börtönnel, a vétségeket pedig két évig terjedhető fogházzal büntette, amit mindkét esetben hivatalvesztés, illetve a politikai jogok gyakorlásának a felfüggesztése is kiegészített.⁶⁶⁴ A szabadságvesztés-büntetés mellett a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését és a hivatalvesztést – beleértve az ügyvédség elvesztését is – az 1925-ös választójogi törvény szintén általában mondta ki.⁶⁶⁵)
3. Már az idézett szakaszok alapján is világosan látható az, hogy a választójogi törvények megtorló rendelkezéseinek tényállásai túlságosan bonyolultak, szétfolyóak és olykor homályosak, a szerkesztés az áttekinthetőséget nem kellőképp biztosítja.
4. Ebből következően hiába a legkedvesebb választójogi szakírónk Berecz, tanulmányunk mottójába felvett megállapításával nem érthetünk egyet: e szabályozás nem volt alkalmas arra, hogy külföldi államok számára minta legyen.

⁶⁶² 1925. évi XXVI. tc., 162. § (1) bek. 3. pont. Mint vétség: 1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról, 7. §. <https://net.jogtar.hu>. 1938. évi XIX. tc., 190. § 4. pont.

⁶⁶³ 1925. évi XXVI. tc., 175. § (1) bek.; 1938. évi XIX. tc., 206. §.

⁶⁶⁴ 1938. évi XIX. tc., 198. §.

⁶⁶⁵ 1925. évi XXVI. tc., 167. §.

3. Eljárások

Ha bűncselekményt követtek el a képviselőjelölés során, három úton nyílt lehetőség, hogy a jogsérelmet orvosolják. Az 1925. évi választójogi törvény előírta, hogy ha a választókerület választási biztosának az ajánlási íven előforduló bármely aláírás érvényessége ellen kifogása van, az ajánlási ívet a választás befejezését követően (!) a büntetőeljárás folyamatba tétele végett az ügyészséghez haladéktalanul el kell juttatnia.⁶⁶⁶ Harmath ennyit fűzött ehhez: e „garanciák erőtlének, hatástalanok, mert a gyakorlatban tartalmatlan, üres fenyegetésnek bizonyultak, amire a névaláíráshamisítók már régen rájöttek”.⁶⁶⁷ Úgy tűnik tehát, hogy a visszaélésekben gyakran cinkos választási biztosok e kötelezettséget elhanyagolták.

Leginkább a közigazgatási bíróság előtti úgynevezett petíciós vagy mandátumérvénytelenítési eljárás vezetett eredményre, melynek többek között akkor volt helye, ha a képviselő vagy előzetes beleegyezésével más a választói jog szabad gyakorlását akadályozó vagy jogtalanul befolyásoló bűncselekményt követett el.⁶⁶⁸ Ezt az eljárást azonban két tényező is féken tartotta. Egyrészt az, hogy a választókerület választóinak 5%-a, de legfeljebb ötszáz – 1938-tól listás kerületben maximum ezerötyszáz – választó fordulhatott a közigazgatási bírósághoz panaszirattal.⁶⁶⁹ Polner helyesen állapította meg, hogy az ajánlókhoz hasonlóan a panasz beadására jogosultak is túl magas számhoz vannak kötve. „Mintha a nagy szám a jelölések korlátozására, a választások megtámadásának megakadályozása végett jellemző vonása volna újabb választójogi törvényhozásunknak” – írta.⁶⁷⁰

Másrészt Molnár az 1925. évi választójogi törvény „szembeszökő fogyatékoságának” és „jogérzettel ellenkező” rendelkezésének nevezte, hogy a panaszlókra hárul a közigazgatási bíróság előtti eljárás költsége, ha a panasszal megtámadott képviselő lemond a mandátumáról még az eljárás befejezését megelőzően.⁶⁷¹ Tiltakoztak ez ellen más közjogászok is, úgymint Polner vagy Ferdinandy.⁶⁷² Polner ezenkívül rámutatott arra, hogy eredendően a választási ügyeknek kúriai bíraskodásáról szóló 1899. évi XV. törvénycikk zúdította a költségeket „a panaszlók nyakába”,⁶⁷³ e hibás intézkedést

⁶⁶⁶ 1925. évi XXVI. tc., 62. § (19) bek.

⁶⁶⁷ HARMATH 1933. 99. p.

⁶⁶⁸ 1925. évi XXVI. tc., 100. § (1) bek. 2. pont.

⁶⁶⁹ 1925. évi XXVI. tc., 106. § (1) bek.; 1938. évi XIX. tc., 128. § (2) bek.

⁶⁷⁰ POLNER 1938. 35. p.

⁶⁷¹ MOLNÁR 1938. 42. p. Lásd még uo. 137. p., 28. jegyzet, továbbá MOLNÁR 1928. 334. (698.) p., 16. jegyzet. Vö. 1925. évi XXVI. tc., 128. § (4) bek.

⁶⁷² FERDINANDY László: *A választójogi törvényjavaslat kritikája*. Budapest, [1938]. Athenaeum Rt., 4. p.

⁶⁷³ POLNER 1938. 34. p. Vö. Uő: *Választójogi törvényhozásunk*. A M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Barátai Egyesületének Jog- és Államtudományi Szakosztályában tartott előadások 8. Szeged, 1933. Szegedi

azonban annak novellája, az 1915. évi XVII. törvénycikk más szabállyal felváltotta. Ám az 1925. évi választójogi törvény az 1899-es állapotot visszaállította. Így az eredeti megoldás érvényesült a Horthy-korszak nagy részében, mígnem az 1938. évi választójogi törvény egy lényegileg az 1915. évi szabályozásnak megfelelő rendelkezést állított a helyére.⁶⁷⁴ Megemlíjtük még, hogy ha a közigazgatási bíróság az eljárása során észlelte, hogy bűncselekmény történt, akkor az illetékes bírósággal (1938-tól ügyészséggel) közölni kellett az ítéletét.⁶⁷⁵

A büntetőeljárást közvetlenül is meg lehetett indítani, mivel – a választók névjegyzékének meghamisítása kivételével – a bűncselekményt az elkövetéstől, más esetekben legkésőbb a választás befejezésétől számított harminc nap alatt feljelenthetette bárki.⁶⁷⁶ Ráadásul, ha a vesztegetést, az etetést-itatást, a hivatali befolyásolást, illetve a választás vagy szavazás meghamisítását vagy meghiúsítását az illető választókerületben a választók névjegyzékébe felvett választó jelentette fel, őt a bűnvádi eljárás során a sértett jogköre illette meg.⁶⁷⁷ Csakhogy ez az eljárás sem jutott el feltétlenül odáig, hogy az ajánlási visszaéléseket sikerüljön megtorolni.

Harmath rávilágított arra, hogy a feljelentés eredménye rendszerint az, hogy a tettes ismeretlen marad, mivel a választási törvényben nincs szabály a névalírásgyűjtőknek az ajánlási íven való feltüntetésére vonatkozóan. Továbbá nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely valakit kifejezetten felelőssé tenne az aláírások valódiságáért.⁶⁷⁸ E tekintetben tehát kétségkívül visszalépés történt az 1919-es, nemzetgyűlés tagjainak választásáról szóló rendelethez képest, melynek idevágó anyagi jogi szabályát idézzük összehasonlításképpen:

„Azok az ajánlók, akik a választási biztosnak olyan jelölési ajánlatot adnak át, amely nem valódi aláírást tartalmaz, vagy költött nevet tüntet fel ajánló aláírásként, vagy amely a jelöltnél vagy az ajánlóknak [...] lényeges személyi adatai tekintetében hamis adatokat foglal magában, vétség miatt két évig terjedhető fogsággal és nyolcezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, valamint a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésével büntetendők.

[...]

*Aki az első bekezdésben meghatározott cselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt három hónapig terjedhető fogsággal és nyolcezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”*⁶⁷⁹

Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., 25–26. p.

⁶⁷⁴ 1938. évi XIX. tc., 153. § (3) bek.

⁶⁷⁵ 1925. évi XXVI. tc., 128. § (2) bek.; 1938. évi XIX. tc., 152. §.

⁶⁷⁶ 1925. évi XXVI. tc., 169. § (1) bek.; 1938. évi XIX. tc., 201. §.

⁶⁷⁷ 1925. évi XXVI. tc., 170. §; 1938. évi XIX. tc., 202. §.

⁶⁷⁸ HARMATH 1933. 99. p.

⁶⁷⁹ 1919. évi 5.988. M. E. sz. rendelet, 18. §. E rendelkezés hasonlít az 1878. évi V. tc. 405. §-ában rögzített

Mivel utóbb az ajánlások átnyújtói e felelősségtől szabadultak, bottal üthették a nyomukat a hamisítóknak. Ezenkívül Polner ráirányította a figyelmet egy másik szempontra is: nevezetesen, ha a képviselővé választott személy a gyanúsított, akkor mentelmi jogának felfüggesztése nélkül nem lehet ellene a büntetőeljárást megindítani. A felelősségre vonás tehát nem a bíróságon, hanem a képviselőházon múlik. Szerinte ilyen esetben a törvénynek azt a vélelmet kellene felállítania, hogy a képviselőház az engedélyét megadta – ugyanúgy, ahogy felállítja akkor, amikor a közigazgatási bíróság a választás során elkövetett igazgatási bűncselekménye miatt a büntetőbírósághoz átteszi az iratokat.⁶⁸⁰

Tételezzük fel viszont, hogy a büntetőeljárás az ítélethozatalig mégis eljutott. Hogy mit jelentett valójában a választási vétségeket általában sújtó fogházbüntetés, arról Meizler Károly országgyűlési képviselő, az 1937. évi „ajánlási” novella vitájának egyik ellenzéki szónoka így beszélt:

„Ez a kétévi fogházbüntetés azonban csak olyan embert ijeszthet meg, aki nem ismeri a gyakorlatot. Ez csak elmélet, hogy kétévi fogházbüntetést kap, mert a gyakorlatban a korrekcionális elvénél fogva, amelyet a büntetőtörvény lehetővé tesz,⁶⁸¹ nem több, mint 20 pengő pénzbüntetés. Nincsen megszabva az alsó határ s a bíró azt mondja, – nagyon helyesen teszi a bíró a jelen esetben – hogy ha 100 választójogi bűncselekmény fordul elő, miért alkalmazzak egyetlen esetben ilyen súlyos büntetést, amikor tudom, hogy 99 bűnös pedig megmenekül.”⁶⁸²

A német eredetű családban született Meizler (1897–1964; 1940-tól: Maróthy) a budapesti tudományegyetemen szerzett jogi diplomát, azután szülővárosában, Keszthelyen nyitott ügyvédi irodát. Keresztényszocialista politikusként a valódi földreform szükségességét hangoztatta, emiatt ellentétbe került a környék földjeit uraló Festetics családdal. Bár minden eszközzel igyekeztek képviselővé választását megakadályozni, az 1935-ös választási eredmény ellen benyújtott sikeres petíciója nyomán a közigazgatási bíróság a mandátumot megadta neki. Később Szálasi híve lett; a halál Buenos Airesben érte.⁶⁸³

vétséghez („aki a más által készített hamis vagy hamisított köz- vagy magánokiratot, ezen minőségét tudva, használja”), azzal a különbséggel, hogy annak gondatlan alakzata nincsen.

⁶⁸⁰ POLNER 1936. 15–16. p.; 1925. évi XXVI. tc., 132. § (5) bek.

⁶⁸¹ „Ha az enyhítő körülmények annyira nyomatékosak, vagy olyan nagy számmal forognak fenn, hogy a cselekményekre meghatározott büntetésnek legkisebb mértéke is aránytalanul súlyos lenne: ez esetben ugyanazon büntetési nem a legkisebb mértékig leszállítható, és ha ez is túl szigorú volna: határozott időtartamhoz kötött fegyház helyett börtön, – börtön helyett fegyház, – fegyház helyett pénzbüntetés, – ezen büntetési nemek legkisebb mértékéig állapítható meg.” 1878. évi V. tc., 92. §.

⁶⁸² Meizler Károly beszéde, 1937. március 2. In *Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója* (a továbbiakban: *OgyKN*), XI. köt. Budapest, 1936. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, 585. p. (A továbbiakban: Meizler, oldalszám megjelölése.) Lásd még az 1937. február 18-án elhangzott beszédét is, uo. 423. p.

⁶⁸³ Meizler névváltoztatása miatt már Maróthy Károlyként szerepel az 1939-es Országgyűlési Almanachban közölt életrajzában. In HAEFFLER István (szerk.): *Országgyűlési Almanach az 1939–44. évi országgyűlésről*.

Azt gondolhatnánk, hogy ha a választójogi törvény általában börtönbüntetést alkalmaz, amit akkor is „le kell ülni”, ha fogházzá változtatják át a korrekcionalizálás elvé-
nél fogva, az a bűncselekmények megtorlását talán hatékonyabban szolgálta volna. Meizler azonban beszélt egy másik tényezőről is, ami jellegében immár teljesen politikai:

„Az 1935-ös választásnál is így volt. A kis bűnösökön, akik éljenezni merték az ellenzéki jelöltet, elverték a port, mert azok a fősztolgabíró elé tartoztak. [...] Mert hiszen ki a kis bűnös? Bűnös az, aki a saját jelöltjét éljenezte vagy a plakátot ferdén ragasztotta fel és esetleg a kormánypárt plakátjának szélét átragasztotta. Ezek a kis bűnösök ilyen dolgok miatt megkapták a maguk 3–4 napos büntetését, azt leülték, – lehet, hogy éppen a választás napján kellett leülniük – ugyanakkor pedig a nagy bűnösök számára akkor, amikor folyt az eljárás, amikor esetleg már a törvényszéken is kitűzték a főtárgyalásokat s az egész ország várva várta, hogy egy-egy bűnös megkapja méltó büntetését, megjelent az általános amnesztia, amelylyel letakarták a választási bűncselekményeket.”⁶⁸⁴

Az elmondottakat tekintve az alábbi következtetéseket vonhatjuk le:

1. Jogorvoslati lehetőség volt több is, az ügyet közigazgatási bíraskodás és büntetőbíraskodás útjára is lehetett terelni. Közülük a közigazgatási út volt a hatékonyabb, erre Meizler mandátuma lehet példa.⁶⁸⁵ (A két eljárással összefüggésben szükséges a mandátumérvénytelenítés és a mandátumtól való megfosztás megkülönböztetése, mellyel itt nem foglalkozunk, mert témánktól messze vezetne.)

2. Hogy a felelősségre vonás nem működött hatékonyan, annak okait csak részben kereshetjük a jogszabályban. Sok múlott a bírói akaraton és a politikai hozzáálláson.

3. Mivel általános amnesztiára előterjesztést a kormányzónak az igazságügy-miniszter tehetett, a választási bűncselekmények letakarásában a politikai élet legmagasabb szintje is részt vett!

Budapest, 1940. M. T. I. rt., 246–247. p.

⁶⁸⁴ Meizler, 585. p. Lásd még 423. p.

⁶⁸⁵ Az 1935-ös választások után összesen 38 – minden addiginál nagyobb számú – mandátum esetében indítottak petíciós eljárást, ebből 17-et megsemmisített a közigazgatási bíróság. A választási bíraskodás gyakorlatát illetően alapvetően csak összesített adatok állnak rendelkezésre. Lásd PÜSKI Levente: *A Horthy-rendszer*. Budapest, 2006. Pannonica, 111. p.

4. Punctum saliens

Mindazonáltal – nézetünk szerint – az ajánlási visszaélések elburjánzásának legfőbb oka mégsem a büntetőszabályok alkalmazása körüli „hókuszpókusz” volt, hanem a többes ajánlás tilalma, illetve az azt védő rendelkezés, mely kihágás miatt büntette ezért a választót. Hegymegi Kiss az ezzel kapcsolatos problémát ekként részletezi:

„Túl enyhe a kettős ajánlás tilalmára vonatkozó rendelkezés, amely csak pénzbüntetéssel büntethető kihágást képez. Így most már megtörténhetik, hogy valaki az egyik jelöltet ajánlotta, azután ráveszik azért, hogy ez az ajánlás lerontassék, a másik jelölt ajánlásának aláírására is annak ígéretével, hogy a pénzbüntetést helyette kifizetik. Egész községek lehet így kényszeríteni a kettős ajánlásra.”⁶⁸⁶

Borsos Endre közigazgatási bírótól megtudjuk azt is, hogy pénzbüntetést végül senkinek sem kellett fizetni:

„Budapestben a választópolgárok száma jóval meghaladja a 300.000-et. Ha a kettős ajánlással kapcsolatos hamisítások kiterjednek a választók nagyobb részére, kérdem, lehetséges és érdemes-e a kihágási eljárások százezreit folyamatba tenni és lefolytatni? A kihágások ilyen tömege ugyanis úgy elárasztaná a bíróságokat, hogy más, komolyabb ügyek elintézése fennakadást szenvedne.”⁶⁸⁷

Megemlítjük még, hogy a szóban forgó kihágást az 1937. évi választójogi novella nyilvánította vétséggé, illetve, hogy szintén két évig terjedhető fogházzal sújtotta a más-sal több ajánlási ív aláíratásában való szándékos közreműködést.⁶⁸⁸

Játsszunk el a gondolattal: mi történt volna, ha a kettős (többes) ajánlást megengedik a korban? Ebben az esetben az ajánlási visszaélések kifinomult rendszere kártyavárszerűen dőlt volna össze. Hiszen minek a választókerület összes választójának az aláírását összegyűjteni, ha mindenki ajánlhat több jelöltet is, és különösen: minek a saját ajánlási ívbe az ellenfél ajánlóinak a nevét belehamisítani, ha azzal az ellenfél ajánlási ívéen a valódi aláírásokat úgysem lehet érvénytelenné tenni? Ráadásul, ha a többes ajánlást nem tiltják, az újabb bűncselekményeket (például hamisítást) sem generál!

Érdekes viszont, hogy a többes ajánlás lehetővé tételének ötletével a korszak választójogi gondolkodásában – legalábbis, az eddigi kutatásaink során áttekintett anyagban – ellenzéki oldalon sem találkozunk. Ennek oka talán azzal a korabeli meggyőződéssel

⁶⁸⁶ HEGYMEGI KISS Pál: *Széljegyzetek a választójogi javaslatról*. Budapest, 1938. „Admiral” Nyomdai Műintézet, 110–111. p.

⁶⁸⁷ BORSOS Endre: Az ajánlási rendszer hibái. *Magyarság*, 1931. november 14. 2. p. Szintén idézi: BERECS Sándor: *A tökéletes választójog*. Budapest, 1932. Egyetemi Nyomda, 104. p.

⁶⁸⁸ 1937. évi VIII. tc., 7. §.

függhet össze, hogy aki másra szavaz, mint akit ajánlott, annak magatartása erkölcstelen.⁶⁸⁹ Ezt a sarkos nézetet a magunk részéről nem osztjuk, hiszen miért ne ajánlhatna például három személy közül kettőt a választó; egyet, akire szavazni fog, és egy másikat, aki, ha elsődleges jelöltje elbukik, akkor számára a harmadik helyett még mindig elfogadható? Ez az álláspont véleményünk szerint levezethető akár Polner gondolkodásából is.

Polner a kétpártrendszer híve volt, és ennek megvalósítására igencsak sajátos megoldást vázolt.⁶⁹⁰ A választás első fordulójában még minden párt indulhatott volna, a másodikban viszont már csak az a kettő, ami országosan a legtöbb szavazatot kapta. (Természetesen azokban a kerületekben, ahol a két párt közül az egyik már az első fordulóban nyert, ott a választás is lezárult volna ezzel.) Bár Polner nem említi, nézetéből egyértelműen következik, hogy lesznek olyan választók, akik a második fordulóban már nem tudnak az általuk ajánlott jelöltre (pártra) szavazni.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a törekvések nem a többes ajánlás tilalmának feloldására, hanem az ajánlók számának radikális csökkentésére irányultak a korban. Továbbá vegyük észre, hogy a XX. századi történelmünk második felének szólásszabadságot durván korlátozó diktatúráival szemben a Horthy-korszak félparlamentális rendszerében⁶⁹¹ a kötetünk záró fejezetében elemzett és a legmagasabb politikai köröket is érzékenyen érintő kérdés még országgyűlési felszólalások, illetve potentát bírók és tudós közjogászok között vita tárgya lehetett. Mi több: az amnesztia nem tett különbséget kormánypárti és ellenzéki bűnös között!

⁶⁸⁹ Darányi Kálmán miniszterelnök érvelt ezzel, amikor az 1937. évi választójogi novellának azt a rendelkezését védte, miszerint az ajánló választókat úgy kell tekinteni, mint akik leszavaztak az általuk ajánlott jelöltre. Lásd az 1937. február 26-án elhangzott beszédét. In *OgyKN*, XI. köt., 557. p. Vö. 1937. évi VIII. tc., 6. § (1) bek.

⁶⁹⁰ POLNER Ödön: Választójog és parlamenti kormányzás. *Jogtudományi Közlöny*, 1934. június 9. 23. sz. 130. p.

⁶⁹¹ Lásd ehhez: BOROS Zsuzsanna: Autoriter típusú volt-e a Horthy-kor magyar politikai rendszere? Korabeli és mai nézőpontok. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae*, 2006. 43. sz. 99–130. p.; BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944)*. Budapest, 2008. ELTE Eötvös.

Függelék

A JOGSZABÁLYOK KÉPVISELŐJELÖLÉSRE VONATKOZÓ SZAKASZAI

1. Bevezető

Kötetünk függelékében a képviselőjelölésre vonatkozó két háború közötti joganyagot szöveghűen mutatjuk be,⁶⁹² egyrészt, hogy annak a feldolgozásunkban nem érintett, nem vagy kevésbé vitatott elemei is ismertek legyenek, másrészt, hogy a szövegek összeolvasását lehetővé téve a szabályozás alakulásának időbeli vonala még érzékelhetőbb legyen. Ezenkívül az egyes törvények – mint a legfontosabb jogforrások – tárgyba vágó szakaszainak idézésénél törekedtünk arra, hogy mindenütt bepillantást nyújtsunk a szövegfejlődés folyamatába. Ennek megfelelően a végleges törvényhelyek alatt megtaláljuk a törvényjavaslat szerinti eredeti szöveget, illetve, hogy annak plenáris tárgyalása előtt abban az illetékes nemzetgyűlési (1927-től országgyűlési) bizottság mit változtatott meg. A függelék szerkesztése során alapelv volt, hogy a terjengősség elkerülése érdekében nem közöljük a korábbi szövegállapotot, ha az a véglegessel azonos. Így könnyebben lehet megállapítani azt is, hogy az idézett törvényhely hatályos megfogalmazása mikor alakult ki. Ha ugyanis alatta csak a törvényjavaslat eltérő szövege van feltüntetve, akkor a végleges forma a bizottsági tárgyalások eredménye. Ha viszont eltér mindhárom szöveg, akkor a végső változat már a plenáris tárgyalás során keletkezett.

⁶⁹² Az írásjeleket – különösen a vesszőt és a gondolatjelet – a maitól eltérően használták bizonyos esetekben. A címek és a § jelek után a korban használt pontot nem tesszük ki sehol sem, ugyanakkor a főszövegekben sem pótoljuk a vesszőket, a szövegghűségre törekedve.

A törvényjavaslatokból vagy a bizottsági módosításokból idézett szakaszok alá beillesztettük azok indokolását is, feltéve, hogy az adott törvényjavaslat indokolásában vagy az arról készült bizottsági jelentésben azokhoz szükségesnek véltek magyarázatot fűzni. Továbbá a kötet előszavában külön is szoltunk róla, hogy az anyag különlegességére figyelemmel az 1922. évi választójogi törvényjavaslat képviselőjelölésre vonatkozó szakaszánál kivételesen közöljük a belügyminiszter által a nyilvános vitán benyújtani tervezett módosításokat. Rövidítéseinket minden esetben feloldjuk közvetlenül a jogszabályok címe alatt, a kapcsolódó jegyzetek pedig a nemzetgyűlési/országgyűlési irományokbeli helyét is megjelölik bemutatott forrásainknak. A végleges törvénytövegeket a *NetJogtárba* (<https://net.jogtar.hu>) integrált *Ezer év törvényeiből* idézzük – napjaink elektronikus környezetének viszonylag gyors változása miatt a pontos e-ösvények felüntetésétől eltekintettünk.

A függelék összeállításához az ötletet Térfy Gyula kúriai tanácselnök 1925-ben megjelent munkája adta, melyben az új választójogi törvény (1925. évi XXVI. tc.) szövegét a miniszteri javaslat indokolásával és a nemzetgyűlés választójogi bizottságának jelentésével lábjegyzetelve hozza.⁶⁹³

2. Jogforrások

A magyar kormány 1919. évi 5.988. M. E. számú rendelete,
a nemzetgyűlés tagjainak választásáról

III. FEJEZET *Nemzetgyűlési tag jelölése*

17. §

A választást jelölés előzi meg.

A jelöltre vonatkozó ajánlatot a választás napját megelőző nyolcadik napon kell a választási biztosnak átnyújtani. A választást megelőző nyolcadik napon a választási biztos köteles a választókerület székhelyén (a városi választókerületben) megjelenni és ott a hirdetményben (9. §) megjelölt helyiségben délelőtt kilenc órától déli tizenkét óráig és délután két órától délután hat óráig az ajánlatok átvétele végett a választók rendelkezésére állni. Később ajánlatot át nem vehet.

⁶⁹³ TÉRFY Gyula: *Az új választójogi törvény (1925:XXVI. törvénycikk)*. Budapest, [1925]. Franklin-Társulat.

Jelöltet az illető kerületben lakó legalább ötszáz választó írásban ajánlhat. Az 5.984/1919. M. E. számú rendelet⁶⁹⁴ 2. §-ának 2. bekezdésében említett választókerületekre nézve, nevezetesen ha az eredetileg megállapított választókerület egy részében a választás idegen megszállás miatt meg nem tartható, a választási bizottság az ajánláshoz megkívánt választók számát leszállíthatja. Ezen intézkedését a választási bizottság a 9. § értelmében kibocsátott hirdetményében közzétenni köteles.

Az a választó, aki valamely jelölt ajánlásában részt vett, más jelölt ajánlásában nem vehet részt, kivéve ha az előbbi ajánlat elfogadását a választási biztos megtagadta (19. §), vagy ha az előbbi ajánlat bármily okból hatálytalanná vált. Aki e rendelkezést megszegi, kihágás miatt kétezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. E kihágás miatt az eljárás a járásbíróóság hatáskörébe tartozik. Az eljárás csak akkor indítható meg, ha valaki a cselekményt elkövetésétől számított harminc nap alatt feljelentette.

Ha valamelyik ajánló az előbbi bekezdésben foglalt rendelkezés ellenére több jelölt ajánlásában vett részt, a választási biztos a neki utóbb átnyújtott ajánlatnál az ily ajánló aláírását figyelembe nem veheti.

Az ajánlók jogosultságát a választási biztos a hozzá betérjesztett választói névjegyzékek alapján és esetleg a választási bizottság által elbírálandó felszólalások (5.987/1919. M. E. számú rendelet⁶⁹⁵ 19. §-a) figyelembevételével állapítja meg.

Az ajánlatnak tartalmaznia kell: a jelölt családi és utónevét, polgári állását (foglalkozását), lakását és életkorát.

Az ajánlatnak el kell látva lennie valamennyi ajánló aláírásával. Minden ajánló köteles névaláírása mellett megjelölni polgári állását (foglalkozását), életkorát és pontos lakcímét.

Az ajánlatot legalább két, és legfeljebb tíz oly ajánlónak kell személyesen átnyújtani, akiket a választási biztos ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják. A személyazonosságnak a községi előljárárság által történt igazolását a választási biztos köteles elfogadni. Ha az ajánlaton közjegyzőileg (bíróilag) hitelesítve van legalább két olyan ajánlónak az aláírása, akit a többi ajánló az ajánlatban annak átnyújtására felhatalmazott, a választási biztos az ajánlat átnyújtóitól személyazonosságuk igazolását nem kívánhatja.

A választási biztos az ajánlás átvételére rendelt helyiségből, az ajánlat átnyújtóit kivéve, mindenkit kitilthat.

18. §

Azok az ajánlók, akik a választási biztosnak olyan jelölési ajánlatot adnak át, amely nem valódi aláírást tartalmaz, vagy költött nevet tüntet fel ajánló aláírásként, vagy amely a jelöltnek vagy az ajánlóknak az előző §-ban említett lényeges személyi adatai tekintetében hamis adatokat foglal magában, vétség miatt két évig terjedhető fogházzal és nyolcezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, valamint a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésével büntetendők.

⁶⁹⁴ Lásd: Magy. Rend. Társ., 1919. évf., 878. o. [E lábjegyzet formája az eredetinek megfelelő.]

⁶⁹⁵ Lásd: Magy. Rend. Társ., 1919. évf., 884. o. [E lábjegyzet formája az eredetinek megfelelő.]

Ugyanígy büntetendő az, aki a jelölési ajánlatban aláírást hamisít, vagy költött nevet tüntet fel ajánló aláírásként, végül az, aki a jelölési ajánlatban valamely ajánlónak vagy jelöltnek az előbbi §-ban meghatározott lényeges személyi adataira nézve valótanságot vezet be.

Aki az első bekezdésben meghatározott cselekményt gondatlanságból követi el, vétség miatt három hónapig terjedhető fogházzal és nyolcezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

19. §

A választási biztos oly ajánlatot, amely a 17. §-ban megszabott rendelkezéseknek nem felel meg, el nem fogadhat, egyébként azonban az ajánlat elfogadását meg nem tagadhatja.

A választási biztos az ajánlat elfogadásáról az átnyújtóknak három órán belül elismervényt ad, ha pedig az elfogadást megtagadja, ennek okát velük egyidejűleg írásban közli.

Az elfogadott ajánlatot sem az ajánlók vissza nem vonhatják, sem a választási biztos vissza nem adhatja. Az ajánlott jelölt azonban a jelöltségtől visszaléphet, de visszalépését a választási biztos csak úgy veheti tudomásul, ha azt a jelölt előtte személyesen szóval, vagy közjegyzőileg (bíróilag) hitelesített nyilatkozatban jelenti ki.

20. §

Ha több jelölt ajánltatott, a választási biztos az ajánlásra kitűzött határidő lejárta után köteles a jelöltek neveit a szavazatszedő küldöttségi elnökökkel azonnal tudatni, a választókerülethez tartozó minden községben közzététetni, és a szavazólapok (38. §) előállításáról gondoskodni.

21. §

Ha a jelöltek valamelyike már a választási eljárás megkezdése előtt visszalép, és ezt a választási biztosnál a 19. § utolsó bekezdésének megfelelő módon bejelenti, a visszalépést a választási biztos a jelölésről már értesített szavazatszedő küldöttségi elnökökkel azonnal tudatja és egyszersmind intézkedik, hogy a visszalépés a választókerülethez tartozó minden községben közzététessék.

22. §

Ha szabályszerű jelölés nem történt, vagy a választási eljárás megkezdésére kitűzött időpont előtt valamennyi jelölt visszalépett, vagy ha valamelyik jelölt meghalt, a választás elmarad. Erről a választási biztos a szavazatszedő küldöttségeket, valamint a választásnál közreműködésre hivatott közegeket haladéktalanul értesíti, egyszersmind gondoskodik, hogy a választás elmaradása a választókerület minden községében idejekorán közzététessék. Minderről a választási biztos a választási bizottságnak azonnal jelentést tesz.

23. §

Ha csupán egy jelölt van, a választási biztos a szavazatszedő küldöttségeket, valamint a választásnál közreműködésre hivatott közegeket haladéktalanul értesíti, hogy a választókerületben a szavazás elmarad, egyszersmind gondoskodik arról, hogy a szavazás elmaradása a választókerület minden községében idejekorán közzététessék.

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról⁶⁹⁶

Rövidítések:

Ind: a törvényjavaslat idézett szakaszának indokolása⁶⁹⁷

VB: a törvényjavaslat a választójogi bizottság átszövegezésében⁶⁹⁸

VBInd: a választójogi bizottság módosításainak indokolása⁶⁹⁹

BM: a belügyminiszter által a javaslat részletes nemzetgyűlési tárgyalása során benyújtani tervezett módosítások⁷⁰⁰

4. §

(6) A választást képviselőjelölés előzi meg. Jelöltet tízezer vagy kevesebb választót számláló választókerületekben a választóknak legalább nyolc, de legfeljebb 10%-a, nagyobb kerületekben legalább 800, de legfeljebb 1.000 választó írásban ajánlhat. Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt és az az ajánlásban való részvétellel az ajánlott jelöltre leszavazottnak tekintendő. Újabb ajánlásban csak akkor vehet részt, ha annak az ajánlatnak átvételét, amelyben ajánlóként szerepelt, a választási elnök megtagadta, vagy ha ez az ajánlat bármely okból hatálytalanná vált.

Ind: A jelölési jogot megadja a választókerületi választók 8–10%-ának, illetőleg nagyobb kerületekben legalább 800–1.000 választónak; az ajánlók számának emez emelése komolyan alig vehető helyi jelöléseknek kívánja útját állani.

VBInd: A (6) bekezdéshez indítvány nyújtott be aziránt, hogy az ajánlók számának maximálása töröltessék, továbbá hogy mellőztessék az a rendelkezés is, mely szerint az ajánlásban való részvétellel az ajánló az ajánlott jelöltre leszavazottnak tekintendő; indítvány tétetett oly irányban, hogy magában a törvényben állapíttassék meg az, hogy az ajánlat átnyújtásához legalább kettő, de legfeljebb tíz választó szükséges. A bizottság ezeket az indítványokat elfogadta, ellenben elutasította azt az indítványt, amely minden választókerület székhelyére a jelölési ajánlatok átvételére és az ajánlások elfogadása feletti döntésre bíró kiküldetését kérte; elvetette továbbá azt a módosító indítványt is, hogy a választási elnöknek az ajánlatok elutasító döntése ellen a »megye székhelyén működő törvényszék elnökénél vagy törvényszék híján a járásbíróság vezetőjénél fellebbezés jelenthető be, amely fellebbezés tárgyában, illetőleg a választási elnök visszautasításának törvényessége felett külön e célra előre megalakított hármas bírói tanács döntsön«. A fentiek értelmében a javaslat (6) bekezdésének mellőzésével s a belügyminiszter által előterjesztett módosított szöveg kiegészítésével e bekezdést a bizottság a következő szöveggel állapította meg.

VB: VI. A választást képviselőjelölés előzi meg. A képviselőjelöltre vonatkozó ajánlatot a választás napját megelőző nyolcadik napon kell a választási elnöknek átnyújtani, amely napon a választási elnöknek d. e. 9 órától d. u. 1 óráig hivatalos helyiségében kell tartózkodnia. Később ajánlatot nem vehet át.

⁶⁹⁶ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. In *Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai* (a továbbiakban: *NgyI*), XIII. köt. Budapest, 1922. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 1–13. p., az idézett rész: 7. p.

⁶⁹⁷ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *NgyI*, XIII. köt., 14–23. p., az idézett rész: 18. p.

⁶⁹⁸ Törvényjavaslat a nemzetgyűlési képviselők választásáról. (A választójogi bizottság szövegezése szerint.) In *NgyI*, XIII. köt., 226–238. p., az idézett rész: 232–233. p.

⁶⁹⁹ A választójogi bizottság jelentése „a nemzetgyűlési képviselők választásáról” szóló 422. számú törvényjavaslat tárgyában. In *NgyI*, XIII. köt., 212–225. p., az idézett részek: 220–221. p.

⁷⁰⁰ Módosítások a nemzetgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslathoz. In *NgyI*, XIII. köt., 253–282. p., az idézett rész: 269–270. p.

Jelöltet tízezer vagy kevesebb választót számláló választókerületekben a választóknak legalább 8%-a, a nagyobb kerületekben pedig legalább 800 választó írásban ajánlhat.⁷⁰¹ Az ajánlatot legalább két és legfeljebb tíz oly választónak kell személyesen átnyújtani, akiket a választási elnök személyesen ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják. Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt; a két vagy több jelölt ajánlásában résztvevő választó aláírása mindegyik ajánlatban érvénytelen. Újabb ajánlásban bárki csak akkor vehet részt, ha annak az ajánlatnak átvételét, amelyben ajánlóként szerepelt, a választási elnök megtagadta, vagy ha ez az ajánlat bármely okból hatálytalanná vált. A választási elnök az ajánlásokat a benyújtás sorrendjében tartozik tárgyalás alá venni. Az ajánlók jogosultságát a választási elnök a választók névjegyzéke alapján állapítja meg. Az ajánlatnak tartalmaznia kell: az aláírók családi és utónevét, polgári állását (foglalkozását), lakását és életkorát. A választási elnök az ajánlás átvételére rendelt helyiségből az ajánlat átnyújtóit kivéve mindenkit kitilthat. Az ajánlóknak a választási elnök az ajánlás benyújtásáról elismervényt ad és legkésőbb a benyújtást követő nap déli 12 óráig írásban közli az ajánlat benyújtóival az ajánlat elfogadására vagy megtagadására vonatkozó döntését. A választási elnök oly ajánlatot, mely a jelen rendelkezéseknek nem felel meg, nem fogadhat el, ellenben az oly ajánlat elfogadását, amely ezeknek a rendelkezéseknek megfelel, meg nem tagadhatja. Amennyiben az ajánlat az ajánlók számának elégtelen volta miatt nem lenne elfogadható, a választási elnök köteles erről az ajánlat átnyújtóit írásban azzal a hozzáadással értesíteni, hogy a hiányzó aláírásokat 12 órán belül pótolhatják. Az elfogadott ajánlatot sem az ajánlók vissza nem vonhatják, sem a választási elnök később vissza nem utasíthatja.

BM: XVII. A választást képviselőjelölés előzi meg. A képviselőjelöltre vonatkozó ajánlatot a választás napját megelőző nyolcadik napon kell a választási biztosnak átnyújtani, amely napon ennek délelőtt 9 órától délután 1 óráig a választási bizottság hivatalos helyiségében kell tartózkodnia. Később ajánlatot nem vehet át. Jelöltet tízezer vagy kevesebb választót számláló választókerületekben a választóknak legalább 10%-a, a nagyobb kerületekben pedig legalább 1.000 választó írásban ajánlhat. Az ajánlásra kizárólag a m. kir. belügyminiszter által rendelkezésre bocsátandó hivatalos ajánlási ívek használhatók fel, amelyekre az ajánlási határidő lezárása előtt hat héttel a belügyminiszter által megállapítandó díj lefizetése ellenében Budapest székesfővárosban a belügyminisztériumban, a többi választókerületben pedig az illetékes kir. járásbírósnál lehet átvenni. Az ajánlási ívbe annak kiadása alkalmával a választókerületnek, valamint a jelöltnek neve és utóbbinak pártállása az ajánlási ívet kiadó hatóság által bevezetendő és az ív annak hivatalos pecsétjével ellátandó. Az ajánlatot legalább két és legfeljebb tíz oly választónak kell személyesen átnyújtani, akiket a választási biztos személyesen ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják. Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt; a két vagy több jelölt ajánlásában résztvevő választó aláírása mindegyik ajánlatban érvénytelen. A választási biztos arról, hogy valaki tiltott módon két ajánlásban részt vett, az illetékes bíróságot haladéktalanul értesíti. Újabb ajánlásban bárki csak akkor vehet részt, ha annak az ajánlatnak átvételét, amelyben ajánlóként szerepelt, a választási biztos megtagadta, vagy ha ez az ajánlat bármely okból hatálytalanná vált. A választási biztos az ajánlásokat a benyújtás sorrendjében tartozik tárgyalás alá venni. Az ajánlók jogosultságát a választási biztos a választók névjegyzéke alapján állapítja meg.

Az ajánlatnak tartalmaznia kell: az aláírók családi és utónevét, polgári állását (foglalkozását), lakását és életkorát. A választási elnök az ajánlás átvételére rendelt helyiségből az ajánlat átnyújtóit kivéve, mindenkit kitilthat. Az ajánlóknak a választási biztos az ajánlás benyújtásáról elismervényt ad és legkésőbb a benyújtást követő nap déli 12 óráig írásban közli az ajánlat benyújtóival az ajánlat elfogadására vagy megtagadására vonatkozó döntését. A választási biztos oly ajánlatot, amely a jelen rendelkezéseknek nem felel meg, nem fogadhat el, ellenben az oly ajánlat elfogadását, amely ezeknek a rendelkezéseknek megfelel, meg nem tagadhatja. Amennyiben az ajánlat az ajánlók számának elégtelen volta miatt nem lenne elfogadható, a választási biztos köteles erről az ajánlat átnyújtóit írásban azzal a hozzáadással értesíteni, hogy a hiányzó aláírásokat 12 órán belül egy ízben pótolhatják. Az elfogadott ajánlatot sem az ajánlók vissza nem vonhatják, sem a választási biztos később vissza nem utasíthatja. A jelölés eredményéről a választási biztos a választási elnököt azonnal értesíti.

⁷⁰¹ Lásd ehhez Rassay Károly különvéleményét: „jelöltet a választókerület választói 8%-ának, de legfeljebb 1.000 választónak kell írásban ajánlani”. Különvélemény a választójogi bizottságnak „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 422. számú törvényjavaslatra vonatkozólag előterjesztett jelentéséhez. In *Ngyl*, XIII. köt., 248. p.

A m. kir. minisztérium 1922. évi 2.200. M. E. számú rendelete, az 1922. évben összeülő nemzetgyűlés tagjainak választásáról

60. §

A választást képviselőjelölés előzi meg. A képviselőjelöltre vonatkozó ajánlatot a választás napját megelőző nyolcadik napon kell a választási biztosnak átnyújtani, amely napon ennek délelőtt 9 órától délután 1 óráig a választási bizottság hivatalos helyiségében kell tartózkodnia. Később ajánlatot nem vehet át. Jelöltet tízezer vagy kevesebb választót számláló választókerületekben a választóknak legalább 10%-a, a nagyobb kerületekben pedig legalább 1.000 választó írásban ajánlhat. Az ajánlásra kizárólag a m. kir. belügyminiszter által rendelkezésre bocsátandó hivatalos ajánlási ívek használhatók fel, amelyeket az ajánlási határidő lezárása előtt hat héttel a belügyminiszter által megállapítandó díj lefizetése ellenében Budapest székesfővárosban a belügyminisztériumban, a többi választókerületben pedig az illetékes kir. járásbírósnál lehet átvenni. Az ajánlási ívbe annak kiadása alkalmával a választókerületnek, valamint a jelöltnek neve és utóbbinak pártállása az ajánlati ívet kiadó hatóság által bevezetendő és az ív annak hivatalos pecsétjével ellátandó. Az ajánlatot legalább két és legfeljebb tíz oly ajánlónak kell személyesen átnyújtani, akiket a választási biztos személyesen ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják. Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt; a két vagy több jelölt ajánlásában résztvevő választó aláírása mindegyik ajánlatban érvénytelen. A választási biztos arról, hogy valaki tiltott módon két ajánlásban részt vett, az illetékes bíróságot haladéktalanul értesíti. Újabb ajánlásban bárki csak akkor vehet részt, ha annak az ajánlatnak átvételét, amelyben ajánlóként szerepelt, a választási biztos megtagadta, vagy ha ez az ajánlat bármely okból hatálytalanná vált. A választási biztos az ajánlásokat a benyújtás sorrendjében tartozik tárgyalás alá venni. Az ajánlók jogosultságát a választási biztos a választók névjegyzéke alapján állapítja meg.

A választási biztos az átvett ajánlatban foglalt jelölést elfogadni köteles, kivéve, ha az oly egyénre vonatkozik, aki a jelen rendelet kihirdetését megelőző egy évi időtartamon túl az ország területén kívül él. Nem vonatkozik e rendelkezés azokra, akik a jelen rendelet 3. §-ának utolsó bekezdésében foglalt rendelkezés⁷⁰² alá esnek.

Az ajánlatnak tartalmaznia kell: az aláírók családi és utónevét, polgári állását (foglalkozását), lakását és életkorát. A választási elnök az ajánlás átvételére rendelt helyiségből az ajánlat átnyújtóit kivéve, mindenkit kitilthat. Az ajánlatot átnyújtóknak a választási biztos az ajánlás benyújtásáról elismervényt ad, és legkésőbb a benyújtást követő nap déli 12 óráig írásban közli az ajánlatot benyújtók valamelyikével az ajánlat elfogadására vagy megtagadására vonatkozó döntését. A választási biztos oly ajánlatot, amely a jelen rendelkezéseknek nem felel meg, nem fogadhat el, ellenben az oly ajánlat elfogadását, amely ezeknek a rendelkezéseknek megfelel, meg nem tagadhatja. Amennyiben az ajánlat az ajánlók számának elégtelen volta miatt nem lenne elfogadható,

⁷⁰² A hivatkozott szakasz: „Annál, aki az államfőtől vagy a magyar kormánytól nyert kinevezés vagy megbízás alapján e rendelet hatályának területén kívül teljesít közszolgálatot, vagy valamely nyilvános számadásra kötelezett magyarországi vállalat tisztviselőjeként e rendelet hatályának területén kívül van alkalmazva, a választójoghoz nem kívántatik, hogy e rendelet hatályának területén lakóhelye legyen, ha megelőzőleg Magyarország területén levő valamely községben lakott, vagy ha valamely belföldi községben illetőséggel bír.”

a választási biztos köteles erről az ajánlat átnyújtóit írásban azzal a hozzáadással értesíteni, hogy a hiányzó aláírásokat 12 órán belül egy ízben pótolhatják. Az elfogadott ajánlatot sem az ajánlók vissza nem vonhatják, sem a választási biztos később vissza nem utasíthatja. A jelölés eredményéről a választási biztos a választási elnököt azonnal értesíti.

A m. kir. minisztérium 1922. évi 3.400. M. E. számú rendelete,
az arányos választás szabályainak az 1922. évi március 2-án
2.200. M. E. szám alatt kibocsátott kormányrendelet
11. §-a alapján való megállapításáról

A jelölés

I. §

A jelölési ajánlatot ötezer oly választónak kell sajátkezűleg aláírni, akinek az illető választókerületben van választójoga. Az ajánlat kiállítására és benyújtásának határidejére nézve egyébként a 2.200/1922. M. E. számú rendelet 60. §-ában foglaltak irányadók.

Minden ajánlatban annyi jelöltet lehet ajánlani, mint ahány nemzetgyűlési képviselőt és pótképviselőt kell az illető választókerületben választani.

Az ugyanabban az ajánlásban megnevezett jelöltek (képviselő- és pótképviselőjelöltek) egy lajstromot alkotnak, amelyben a képviselő- és pótképviselőjelölteket külön kell csoportosítani.

Az ajánlatban meg kell jelölni azt a sorrendet, amelyben a jelölteket az ajánlók a lajstromba felvételni kívánják.

Az ajánlatban fel kell tüntetni a jelöltek családi és utónevén felül azoknak korát, foglalkozását és lakását is.

2. §

Az ajánlók az ajánlatban egy megbízottat és egy helyettes megbízottat nevezhetnek meg, akik az aláírókat, valamint a jelölteket a választási bizottsággal szemben képviselik, és akik a választási bizottságnak lajstrommegállapító ülésein jelen lehetnek és ott a jelölési ajánlatokra vonatkozó észrevételeiket megtehetik. Megbízottul valamelyik ajánlott jelölt is megnevezhető.

Az ajánlott jelöltek a jelölés elfogadását királyi közjegyző vagy a községi (kerületi) elöljáróság által hitelesített írásbeli nyilatkozatban jelentik ki, amelyet az ajánlathoz csatolni kell. Az arányos képviseleti rendszer szerint[i] választókerületekben egy személy csak egy jelölést fogadhat el, emellett azonban általános többségi rendszer szerint[i] választókerületekben jelöltként felléphet.

3. §

Az ajánlás átnyújtására megállapított határnapot követő napon a választási bizottság az érvényesen ajánlott jelöltek lajstromainak megállapítása végett ülést tart, amelyre a pártoknak a 2. §-ban említett megbízottait is meg kell hívni.

Ha valamely jelölési ajánlat az előző szakaszokban, valamint a 2.200/1922. M. E. számú kormányrendelet 60. §-ában meghatározott egyéb kellékeknek meg nem felel, a választási bizottság az előző bekezdésben említett napot követő napon újabb ülést tart, amelynek megtartásáig a hiányok még pótolhatók. Ebben az újabb ülésben azonban a lajstromokat okvetlenül meg kell állapítani.

Az érvényesen ajánlott jelöltek lajstromaiban nem szerepelhet az, aki a jelölést a 2. § rendelkezéseinek megfelelően el nem fogadta, vagy ugyane rendelkezések ellenére jelölést fogadott el. Amennyiben utóbbi ténykörülmény fennforgása megállapítható, a reá vonatkozó összes jelölések érvényteleneknek jelentendők ki.

4. §

Ha csak egy lajstromot ajánlottak és a jelöltek száma a betöltendő mandátumok számával egyezik, a választási elnök és a választási biztos az összes képviselőjelölteket megválasztott nemzetgyűlési képviselőknek, a pótképviselőjelölteket pedig megválasztott nemzetgyűlési pótképviselőknek nyilvánítják.

Ugyancsak egy lajstrom ajánlása esetében, ha a képviselőjelöltek száma a betöltendő mandátumok számánál kisebb, az összes képviselőjelölteket és azonkívül a betöltendő mandátumok számának erejéig a pótképviselőjelölteket is ajánlásuk sorrendjében megválasztott nemzetgyűlési képviselőknek kell nyilvánítani. A többi jelölt megválasztott nemzetgyűlési pótképviselőnek nyilvánítandó.

5. §

Ha több lajstromot ajánlottak és a képviselőjelöltek száma a betöltendő mandátumok számánál nem nagyobb, a választási elnök és [a választási] biztos az összes képviselőjelölteket megválasztott nemzetgyűlési képviselőknek, a pótképviselőjelölteket pedig megválasztott nemzetgyűlési pótképviselőknek nyilvánítják.

Ugyancsak több lajstrom előterjesztése esetén, ha a képviselőjelöltek és pótképviselőjelöltek száma a betöltendő mandátumok számánál nem nagyobb, az összes képviselőjelölteket megválasztott nemzetgyűlési képviselőknek kell nyilvánítani.

6. §

Ha a jelöltek száma a betöltendő képviselői és pótképviselői mandátumok számánál nagyobb, a következő szakaszok szerint választási eljárásnak van helye.

1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról

Rövidítések:

Jav: a nemzetgyűlés választójogi bizottsága által előzetesen megtárgyalt törvényjavaslat szövege⁷⁰³

VB: a törvényjavaslat a választójogi bizottság átszövegezésében⁷⁰⁴

(A szövegváltozatokat csak akkor közöljük, ha a nemzetgyűlés plénuma által elfogadott végleges szövegtől eltérnek.)

Ind: a törvényjavaslat idézett szakaszának indokolása⁷⁰⁵

VBInd: a választójogi bizottság módosításainak indokolása⁷⁰⁶

3. Képviselőjelölés

62. §

Ind: A képviselőjelölést szabályozó 62. § az 1918:XVII. t.-c. 97–99. §-aitól a következőkben tér el.

A képviselőjelöltre vonatkozó ajánlást, amelyet az 1918:XVII. t.-c. értelmében a választás napját megelőző harmadik napon kellett benyújtani, a javaslat szerint a választás napját megelőző nyolcadik napon kell a választási biztosnak átnyújtani. Így a választási biztosnak kellő ideje marad a jelölési ajánlás elbírálására, másrészt pedig megfelelő idő áll rendelkezésre az esetleges pótlásra. Ezenfelül már azért is szükséges volt az ajánlás benyújtásának napja és a választás napja között hosszabb időtartamot biztosítani, hogy a szavazás előkészítésére, különösen pedig titkos választás esetében a szavazólapok kinyom[t]atására és ezeknek a szavazatszedő küldöttségek között való szétosztására kellő idő maradjon.

A javaslat az ajánlók számát az 1918:XVII. t.-cikkben megállapított 50 választó helyett akként szabja meg, hogy jelöltet a választóknak legalább 10%-a, 10.000-nél több választót számláló kerületekben pedig legalább 1.000 választó ajánlhat. Az ajánlók számát azért kellett felemelni, mert – különös tekintettel a választójogosultság kiterjesztése következtében előálló népesebb választókerületekre, – nem volna megengedhető az, hogy a kerület választóinak egy tizedére sem támaszkodó »önjelöltek«, akiknek megválasztása egyáltalában nem valószínű, jelöltekként szerepeljenek és ezzel a választási eljárást céltalanul megnehezítsék.

Az ajánlók aláírásával üzhető visszaélés megakadályozását célozza az a rendelkezés, hogy az ajánlásra az ajánlónak sajátkezü aláírása mellé a szavazóigazolványnak az ajánló sajátkezü aláírásával és hivatalos pecséttel ellátott szelvényét is rá kell ragasztani. Ehhez képest feleslegessé válik az 1918:XVII. t.-c. 97. §-ában foglalt az a rendelkezés, hogy több jelölt ajánlásában senki részt nem vehet, mert az által, hogy a javaslat szerint az aláírás mellé a szavazóigazolvány szelvényét fel kell ragasztani, az ajánló hamisítás nélkül nem is vehet részt több jelölt ajánlásában.

⁷⁰³ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. (Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatott a nemzetgyűlés által e célra külön kiküldött 25 tagú bizottságnak.) In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai* (a továbbiakban: *NgyI*), XIII. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 271–329. p., az idézett szakaszok: 294–296. és 308–309. p.

⁷⁰⁴ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. (A választójogi bizottság szövegezése szerint.) In *NgyI*, XIV. köt., 266–326. p., az idézett szakaszok: 290–292. és 304–305. p.

⁷⁰⁵ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslatához. In *NgyI*, XIII. köt., 330–368. p., az idézett részek: 350–355. p.

⁷⁰⁶ A nemzetgyűlés választójogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 750. számú törvényjavaslat tárgyában. In *NgyI*, XIV. köt., 238–265. p., az idézett részek: 253–254. és 256–257. p.

A választások tisztaságát kívánja elősegíteni a javaslatnak az a rendelkezése is, hogy az ajánlásra kizárólag hivatalos ajánlási íveket lehet használni. Ezt a célt szolgálja az is, hogy az ajánlás elbírálása felett az érdemleges döntést a javaslat bírói személyre, a választási biztosra ruházza, akinek idevonatkozó elhatározásába semmiféle más tényező nem folyhatik bele.

(1) A választást képviselőjelölés előzi meg.

(2) Képviselővé csak az jelölhető, aki a jelölés elfogadására való készségét kir. közjegyző vagy a községi előljáróság (városi tanács) által hitelesített írásbeli nyilatkozatban kijelenti. A 4. § (4) bekezdésében említett személyek,⁷⁰⁷ valamint azok, akik a jelölés idejében külföldön tartózkodnak, ezt a nyilatkozatot külképviseleti hatóságok által hitelesítetik.

Jav: (2) Képviselővé csak az jelölhető, aki a jelölés elfogadására való készségét kir. közjegyző vagy a községi előljáróság (városi tanács) által hitelesített írásbeli nyilatkozatban kijelenti.

VB: mint a Jav.

(3) A képviselőjelöltre vonatkozó ajánlást a választás napját megelőző nyolcadik napon kell a választási biztosnak átnyújtani, aki ezen a napon délelőtt 9 órától délután 1 óráig a választási bizottság hivatalos helyiségében köteles tartózkodni. A választási biztos sem korábban, sem később nem vehet át ajánlást.

(4) Jelöltet tízezer vagy kevesebb választót számláló választókerületekben a választóknak legalább 10%-a, nagyobb kerületekben pedig legalább 1.000 választó írásban ajánlhat.

(5) Annak jelöléséhez, aki a választást közvetlenül megelőzően országgyűlési (nemzetgyűlési) képviselő volt, ugyanabban a választókerületben a választók 5%-ának, nagyobb kerületekben 500 választónak ajánlása elegendő.

Jav: –

VBInd: Az ajánlók számát ugyanis a jelöltekre nézve általában ennek kétszeresében szabja meg a javaslat: a 10.000 választón aluli kisebb kerület[ek]ben a választók 5%-a, nagyobb kerületekben 1.000 választó kell az ajánláshoz. Az ajánlásnak ezen számhoz való kötését általában véve helyesnek tartjuk és az annak csökkentése iránt tett több javaslatot el nem fogadtuk, mert hiszen nyomós érdekek fűződnek ahhoz, hogy csak olyanok legyenek jelölhetők, akiknél már az ajánlók száma is bizonyítéka annak, hogy a kerületbeli választók számottevő részére támaszkodhatnak. Viszont méltányosnak látszik, hogy a kerület eddigi képviselőjének jelölését megkönnyítsük azáltal, hogy az ő jelöléséhez az ajánlók kisebb számát kívánjuk, mert miután egy előző választás alkalmával már a választók többségének bizalmát elnyerte, újabb választás esetén joggal hivatkozhat az ajánlók kisebb száma mellett is a választók legalább akkora részének valószínű támogatására, amely az ő jelöltségét megkülönbözteti a komolytalan önjelöltek kísérletezésétől.

(6) Az ajánlásra a belügyminiszter által rendelkezésre bocsátott, vagy magánúton előállított ajánlási íveket lehet használni. Az ajánlási ívek alakjának és szövegének a belügyminiszter által a végrehajtási utasításban megállapítandó mintával teljesen meg kell egyeznie. A belügyminiszter által rendelkezésre bocsátandó ajánlási íveket Budapesten a belügyminisztériumban, egyebütt a kir. járásbírósnál is át lehet venni.

⁷⁰⁷ A hivatkozott szakasz: „Annál, aki az államfőtől vagy a magyar kormánytól eredő kinevezés vagy megbízás alapján e törvény hatályának területén kívül teljesít szolgálatot, vagy valamely nyilvános számadásra kötelezett magyarországi vállalat tisztviselőjeként e törvény hatályának területén kívül van alkalmazva, a választójoghoz nem kívánatik, hogy e törvény hatályának területén lakóhelye legyen, ha megelőzőleg valamely itt fekvő községben lakott, vagy ha ilyen községben illetősége van.”

Jav: (5) Az ajánlásra kizárólag a m. kir. belügyminiszter által rendelkezésre bocsátandó hivatalos ajánlási ívek használhatók fel, amelyeket a választás napjának kihirdetése után, a belügyminiszter által megállapítandó díj lefizetése ellenében, Budapest székesfővárosban a belügyminisztériumban, a többi választókerületben pedig az illetékes kir. járásbírósnál lehet átvenni.

VBInd: E szakasz 5-ik és 6-ik bekezdésénél kifogásolták, hogy az ajánlásokra csupán a hivatalosan összeállított ajánlási ívet lehessen használni, mert ennek beszerzése idővesztést jelent, amely a választási kampánynak éppen ezen stádiumában az érdekelt pártokra nézve alig helyrehozható hátránnyal járhat. E mellett azzal a jelölttel szemben, aki ajánlási íveit korábban szerzi meg, ott lappang a gyanakvás, hogy jelölt-társai rovására kedvezményes úton jutott az ívekhez. Azt az indítványt tesszük tehát, hogy az ajánlási ívek magánúton is elő legyenek állíthatók, de azok természetesen csak hatósági hitelesítés után vehetők használatba.

(7) Az ajánlási ívet Budapesten az illetékes ker. elöljáró, egyebütt a kir. járásbíró hitelesíti akként, hogy arra a választókerület nevét, a képviselőjelöltnek nevét, korát, foglalkozását, lakását és pártállását, valamint a választás napját rávezeti, és az ívet hivatalos pecsétjével ellátja. Csak olyan ajánlási ívet lehet hitelesíteni, amelyen még egyetlen ajánló aláírása sincs.

Jav: (6) Az ajánlási ívet kiadó hatóság abba az ív kiadása alkalmával a választókerület nevét, valamint a jelöltnek nevét, korát, foglalkozását, lakását és pártállását, továbbá a választás napját bevezeti, és az ívet hivatalos pecsétjével ellátja.

(8) Az ajánlatot legalább két, és legfeljebb tíz olyan ajánlónak kell személyesen átnyújtania, akiket a választási biztos személyesen ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják. Az ajánlathoz csatolni kell a jelen szakasz (2) bekezdésében megkívánt és hitelesített írásbeli nyilatkozatot is.

Jav: (7) Az ajánlatot legalább két, és legfeljebb tíz olyan ajánlónak kell személyesen átnyújtania, akiket a választási biztos személyesen ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják.

VB: (8) mint a Jav.

(9) Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt.

Jav: (8)

(10) Újabb ajánlásban bárki csak akkor vehet részt, ha annak az ajánlásnak átvételét, amelyben ajánlóként szerepelt, a választási biztos megtagadta, vagy ha ez az ajánlás bármely okból hatálytalanná vált.

Jav: (9)

Jav: (10) A választási biztos az ajánlásokat a benyújtás sorrendjében köteles tárgyalás alá venni.

VBInd: A 10. bekezdést, mint gyakorlatiatlan rendelkezést töröltük. Nincs szükség annak a törvényben való meghatározására, hogy a választási biztos az ajánlásokat a benyújtás sorrendjében köteles tárgyalás alá venni. Bízunk a választási biztosra, hogy az ajánlásokat milyen sorrendben bírálja el, döntését az összes beadott ajánlatokra nézve amúgy is egyszerre hirdeti ki.

(11) Az ajánlók jogosultságát a választási biztos a választók névjegyzéke alapján állapítja meg.

(12) Az ajánlásnak tartalmaznia kell: az aláírók családi és utónevét, polgári állását (foglalkozását), lakását és életkorát.

Jav: (12) Az ajánlásnak tartalmaznia kell: az aláírók családi és utónevét, polgári állását (foglalkozását), lakását és életkorát. Ezenkívül csak annak az ajánlása vehető figyelembe, akinek sajátkezű aláírása mellette szavazóigazolványának (59. § (2) bek.) a névjegyzék sorszámával, a hivatalos pecséttel és a választó sajátkezű aláírásával ellátott szelvénye fel van ragasztva.

VB: mint a Jav.

(13) A választási biztos az ajánlás átvételére rendelt helyiségből, az ajánlás átnyújtóit kivéve, mindenkit kitilthat.

(14) A választási biztos az ajánlás átadásáról a benyújtóknak elismervényt ad, és legkésőbb a benyújtást követő második nap déli 12 óráig írásban közli a benyújtók valamelyikével az ajánlás elfogadására vagy megtagadására vonatkozó döntését.

(15) Azokban a választókerületekben, ahol a szavazás nyilvános, a választási biztos az ajánlás elbírálására szolgáló időt a szükséghez képest, de legfeljebb két nappal meghosszabbíthatja.

(16) A választási biztos olyan ajánlást, amelyen az ajánlók száma a megkívánt számnál kevesebb, vagy amely egyéb rendelkezéseknek nem felel meg, nem fogadhat el; viszont az olyan ajánlás elfogadását, amely ezeknek a rendelkezéseknek megfelel, nem tagadhatja meg.

(17) Ha az ajánlók száma egyes nevek törlése következtében szállott a megkívánt mennyiség alá, a választási biztos köteles erről az ajánlás átnyújtott írásban azzal a hozzáadással értesíteni, hogy a hiányzó aláírásokat harminchat óra alatt egy ízben pótolhatják.

Jav: ...24 óra...

VB: ...36 óra... [még számmal írva]

(18) A választási biztos köteles a neki átnyújtott ajánlási íveket gondosan megőrizni és azokat a feleknek rövid időre sem adhatja többé vissza.

Jav: –

VB: –

(19) Ha a választási biztosnak az ajánlási íven előforduló valamely aláírás érvényessége ellen kifogása van, köteles az ajánlási ívet a választás befejezése után – büntető eljárás folyamatba tétele végett – az illetékes kir. ügyészséghez haladéktalanul megküldeni.

Jav: –

VB: –

(20) A választási biztos az átvett ajánlásban foglalt jelölést köteles elfogadni, kivéve ha az olyan egyénre vonatkozik, aki: a) a jelen § (2) bekezdésében előírt követelménynek nem felel meg; b) a jelen törvény kihirdetését megelőző egy évet meghaladó idő óta az ország területén kívül él, kivéve azt, aki a jelen törvény 4. §-ának (4) bekezdésében foglalt rendelkezés alá esik, vagy akinek távollétét a minisztertanács, az igazságügyminiszter előterjesztésére, a választhatóság szempontjából igazoltnak elismerte.

Jav: (18) A választási biztos az átvett ajánlásban foglalt jelölést köteles elfogadni, kivéve ha az olyan egyénre vonatkozik, aki: a) a jelen § (2) bekezdésében előírt követelménynek nem felel meg; b) a jelen törvény 93. §-a (5) bekezdésébe ütköző több jelölést fogadott el; c) a jelen törvény kihirdetését megelőző egy évet meghaladó idő óta az ország területén kívül él, kivéve azt, aki a jelen törvény 4. §-ának (4) bekezdésében foglalt rendelkezés alá esik.

VB: (18) A választási biztos az átvett ajánlásban foglalt jelölést köteles elfogadni, kivéve ha az olyan egyénre vonatkozik, aki: a) a jelen § (2) bekezdésében előírt követelménynek nem felel meg; b) a jelen törvény kihirdetését megelőző egy évet meghaladó idő óta az ország területén kívül él, kivéve azt, aki a jelen törvény 4. §-ának (4) bekezdésében foglalt rendelkezés alá esik.

VBInd: E rendelkezést [a Jav. szerinti b) pontot] töröltük, mert hiszen a választási biztosnak nincs módjában megállapítani, hogy valaki elfogadott-e jelölést az ország más választókerületében is.

(21) Az elfogadott ajánlást sem az ajánlók nem vonhatják vissza, sem a választási biztos nem utasíthatja többé vissza.

Jav: (19)

VB: (19)

(22) A választási biztos a választási elnököt, valamint a képviselőház elnökét a jelölés eredményéről azonnal értesíti.

Jav: (20) A választási biztos a választási elnököt a jelölés eredményéről azonnal értesíti.

VB: (20)

VBInd: A 20. bekezdésben a jelölés eredményéről szóló értesítést a választási biztos nemcsak a választási elnöknek, hanem a képviselőház elnökének is legyen köteles megküldeni, mert a 12. §-ban tárgyalt mandátum-elosztási művelethez a képviselőház elnökének erre szüksége van.

63. §

(1) A választási elnök az értesítés (62. §) vétele után köteles az elfogadott jelöltek nevét a szavazatszedő küldöttségi elnökökkel azonnal tudatni és egyszersmind minden szavazókör székhelyén a helyi szokásoknak megfelelően falragaszok vagy dobszó útján azonnal kihirdetni.

Jav: (1) A választási elnök az ajánlásra kitűzött határidő lejártá után köteles a jelöltek nevét a szavazatszedő küldöttségi elnökökkel azonnal tudatni, és egyszersmind minden szavazókör székhelyén közzétenni.

(2) A választási elnök, ha több jelölt van, köteles az ajánlásra kitűzött határidő lejártá után a jelöltek neveit a központi választmánynak és a m. kir. belügyminiszternek azonnal bejelenteni.

(3) Ha a jelöltek valamelyike már a választási eljárás megkezdése előtt visszalép és ezt a választási elnöknel közjegyzőileg (bíróilag) hitelesített nyilatkozatban bejelenti: a visszalépést a választási elnök a jelölésről már értesített szavazatszedő küldöttségi elnökökkel azonnal tudatja és egyszersmind intézkedik, hogy a visszalépés minden községben (szavazókörben) közzététessék.

Jav: (3) Ha a jelöltek valamelyike már a választási eljárás megkezdése előtt visszalép, és ezt a választási elnöknel személyesen szóval, vagy közjegyzőileg (bíróilag) hitelesített nyilatkozatban bejelenti: a visszalépést a választási elnök a jelölésről már értesített szavazatszedő küldöttségi elnökökkel azonnal tudatja, és egyszersmind intézkedik, hogy a visszalépés minden községben (szavazókörben) közzététessék.

VB: (3) mint a Jav.

(4) Ha a bejelentett jelöltek valamelyike visszalép, erről a választási elnök a központi választmány-nak azonnal jelentést tesz.

(5) Ha szabályszerű jelölés nem történt, vagy a választási eljárás megkezdésére kitűzött időpont előtt valamennyi jelölt visszalépett, vagy ha valamelyik jelölt meghalt, a választás elmarad. Erről a választási elnök a választási bizottságot és a szavazatszedő küldöttségeket, valamint a választásnál közreműködésre hivatott közegeket haladéktalanul értesíti; egyszersmind gondoskodik, hogy a választás elmaradása a választókerület minden községében és városában idejekorán közzététessék és minderről a központi választmánynak azonnal jelentést tesz.

VII. FEJEZET

Az arányos képviseleti rendszer alapján való választás szabályai

93. §

(1) Az arányos képviseleti rendszer szerint történő választásnál az ugyanabban az ajánlásban megnevezett jelöltek egy lajstromot alkotnak.

Ind: A 93. § (1) bekezdése a lajstrom fogalmát állapítja meg annak a kimondásával, hogy az ugyanabban az ajánlásban megnevezett jelöltek egy lajstromot alkotnak. Ez a rendelkezés, kiegészítve azzal a későbbi rendelkezéssel, hogy a szavazás lajstromokra történik (96. § (1) bek.), alapja az alkalmazott rendszernek.

(2) Egy-egy lajstrom ajánlásához a választók 10%-ának, de legfeljebb ötezer olyan választónak a sajátkezű aláírása szükséges, akinek az illető választókerületben van választójoga.

Jav: (2) Egy-egy lajstrom ajánlásához ötezer olyan választónak a sajátkezű aláírása szükséges, akinek az illető választókerületben van választójoga.

Ind: A szakasz (2) bekezdése az ajánlók számát ötezerben állapítja meg. A 62. § szerint a többi választókerületben az ajánláshoz legfeljebb ezer választó aláírása szükséges. Hogy az arányosan választó kerületekben ezt a számot ötezerre emeltük fel, annak az a magyarázata, hogy ezek a kerületek sokkal nagyobbak, mint a többiek. Ezekben tehát feltétlenül szükséges az ajánlók számának a felemelése, mert különben a választók számos apró pártcsoportokra oszlanának, ez pedig következményeiben a rendszer elfajulását jelentené.

VBInd: Az arányos képviseleti rendszer alapján való választás szabályai jelentőségükben megnövekedtek azáltal, hogy azok most már nemcsak a Székesfővárosi és Budapest-környéki választókerületekre, hanem az egynél több képviselőt választó vidéki városi kerületekre is vonatkoznak. Éppen azért, mert ez utóbbiakban a választók száma lényegesen alacsonyabb, mint a fővárosi, illetőleg környéki választókerületekben, leszállítottuk az egy-egy lajstrom ajánlásához szükséges választók számát a választók 10%-ára és csak mint maximumot hagytuk meg a fővárosban is az ajánlók 5.000 számát.

(3) Az ajánlási íveken a jelöltek neveinek sorrendjét (lajstrom) az ajánlók állapítják meg.

Jav: (3) Az ajánlási íveket a kiadó hatóság, miután azokba az ajánlók a jelöltek neveit, a választás napját és esetleg az ajánló csoport pártállását bejegyezték, hivatalos pecsétjével ellátja. A jelöltek neveinek sorrendjét az ajánlók állapítják meg. Olyan ívet, amelyen egy vagy több ajánló aláírása már rajta van, hivatalos pecséttel nem lehet ellátni.

Ind: A (3) bekezdésnek az ajánlási ív kiadására vonatkozó rendelkezései annyiban térnek el a 62. § (6) bekezdésének a többi kerületekre vonatkozó hasonló rendelkezéseitől, hogy az arányosan választó kerületekben nem a hatóság, hanem maguk az ajánlók vezetik be a jelöltekre vonatkozó adatokat az ajánlási ívekbe. Ennek az oka az, hogy a jelöltek sorrendjét maguknak az ajánlóknak kell megállapítaniuk. A sorrendnek az ajánlók által való megállapítása a lajstromos szavazás rendszerének a természetéhez tartozik. Kapcsolatos ez a rendelkezés a 96. §-ban foglalt rendelkezésekkel, amelyekről ott lesz szó.

(4) Minden ajánlásban annyi jelöltet kell ajánlani, ahány országgyűlési képviselőt és pótképviselőt az illető választókerületben választani kell. Ha az ajánlás kevesebb jelölt nevét tartalmazza, az ajánlás érvénytelen.

Ind: A (4) bekezdés szerint abban az esetben, ha az ajánlás kevesebb jelölt nevét tartalmazza, mint ahány országgyűlési képviselőt és pótképviselőt az illető választókerületben választani kell, az ajánlás érvénytelen. Ezt azért szükséges kimondani, mert számítani kell arra az esetre, hogy a választókerületben csak egy érvényes ajánlás történik. Ha tehát ilyenkor az ajánlás a szükségesnél kevesebb jelölt nevét tartalmazná, a miatt a képviselőház mindjárt a választások után, már működésének megkezdésekor is csonka volna.

Ha az ajánlásban a megkívántnál több jelölt van megnevezve, ez bonyodalmat ezért nem okoz, mert ilyenkor az utolsó helyeken nevezett fölös jelöltek amúgy sem jönnek számításba.

(5) Az ajánlók az ajánlásban egy megbízottat és egy helyettes megbízottat nevezhetnek meg, akik az aláírókat, valamint a jelölteket a választási bizottsággal szemben képviselik. Megbízottul valamelyik ajánlott jelöltet is meg lehet nevezni.

Jav: (7)

Ind: A (7) bekezdés akként rendelkezik, hogy az ajánlók az ajánlásban egy megbízottat és egy helyettes megbízottat nevezhetnek meg, akik az aláírókat, valamint a jelölteket a választási bizottsággal szemben képviselik. Ezzel a legmesszebbmenő méltányosságot kívántuk az egyes pártok részére biztosítani, hogy módjukban legyen a választási bizottságnak a lajstromok megállapítása körüli munkáját figyelemmel kísérni és arra vonatkozólag az észrevételeiket megtenni.

Jav: (5) Aki az arányos képviseleti rendszer szerint választó kerületek valamelyikében valamely párt jelölését elfogadja, az más párt jelölését nem fogadhatja el, és más választókerületben sem jelölhető.

Ind: Az (5) bekezdés szerint, aki az arányos képviseleti rendszer szerint választó kerületek valamelyikében valamely párt jelölését elfogadja, az más párt jelölését nem fogadhatja el. Ennek annyira természetes az erkölcsi indokoltsága, hogy nem is magát a rendelkezést, hanem azt kell megokolnunk, hogy egyáltalában miért kellett azt a javaslatba felvenni? Ennek egyszerűen az az oka, hogy a lajstromos választásnál a jelölés szempontjából kihasználható ilyen esetleges visszaélésnek – ami a többségi elv alapján való választásnál fel sem merülhet – kifejezetten elejét vegyük.

Annak a további rendelkezésnek, hogy az arányos rendszer szerint választó kerületek valamelyikében fellépő jelölt más választókerületben nem jelölhető: különleges indoka van. A lajstromos szavazás rendszeréből következik ugyanis, hogy minden valamennyire számottevő pártból legalább is a lajstromok élén álló jelöltek, az úgynevezett lajstromvezérek, feltétlenül mandátumhoz jutnak. E mellett figyelembe kell vennünk azt, hogy az arányosan választó kerületekben megüresedő helyeket nem új választással töltik be, hanem azokra automatikusan a pótképviselők lépnek. Ebből nyilvánvaló, hogy – amennyiben a most említett rendelkezés hiányoznék – a lajstromvezérek indokolatlan előnyt juttathatnának a saját pártjuknak az által, hogy egy más, nem arányosan választó kerületben is mandátumot szerezve, a lajstromos szavazás útján nyert mandátumokról lemondanának, s ezáltal pártjuknak egy kis nyomatké tagját is minden fáradság nélkül mandátumhoz juttatnák.

VBInd: Nem csak azért hagytuk ki [a Jav. szerinti (5) bekezdést], mert mint a 62. §-nál említettük, gyakran amúgy is nehezen állapítható meg, vajon vállalt-e a jelölt még más kerületben is jelöltséget, hanem a következő okból is: ha valaki több kerületben lép fel és megválasztatik, úgy természetesen csak egy helyen tarthatja meg mandátumát és a többi kerületben le kell mondania. A többségi

rendszer szerint választó kerületben ez a lemondás nem szolgálja okvetlenül az ugyanazon párthoz tartozó más jelölt kilátásait, míg az arányos lajstromos szavazási rendszer mellett igen, mert hiszen, ha a megválasztott képviselő lemond, helyébe a póttag hívatik be. Bizonyos diszparitás foglaltatnék tehát a titkos lajstromos szavazással megválasztott képviselő, illetve pártja javára azzal szemben, aki nyílt szavazással választatott meg és ezért indokoltnak látszott a törvényjavaslat említett rendelkezése. Minthogy azonban ezen tiltó rendelkezés ellen éppen a polgári pártok részéről merültek fel kifogások, az ő óhajukat honorálva, az említett tilalmi intézkedést töröltük.

Jav: (6) Aki a törvény ellenére több jelölést fogadott el, annak összes jelölése érvénytelen. Ha a jelöltek száma egyes jelöléseknek ilyen okból bekövetkezett érvénytelensége következtében szállott a megkívánt mennyiség alá, ez az ajánlást egymagában nem teszi érvénytelenné.

Ind: A (6) bekezdés szankciót fűz az előző bekezdésben foglalt rendelkezés megszegéséhez. Az a jogkövetkezmény, hogy aki a törvény ellenére több jelölést fogadott el, annak összes jelölése érvénytelen: természetyszerű, amelynek bővebb indokolására szükség nincs. Azonban ennek a jogkövetkezménynek a megállapítása, kapcsolatban a (4) bekezdésnek azzal a rendelkezésével, hogy az ajánlás érvénytelenségét vonja maga után az, ha az ajánlás a megszabott számnál kevesebb jelölt nevét tartalmazza, lelkiismeretlen visszaéléseknek nyitna tág teret. Ezért gondoskodni kellett egyúttal arról is, hogy ilyen visszaélések esetében az arányosan választó kerületekben jóhiszeműen ajánló csoportok egész lajstromának az érvénytelenítését meggátoljuk. Ezt biztosítja a (6) bekezdés második mondatában foglalt rendelkezés.

(6) Az ajánlás elfogadása vagy megtagadása felett a választási bizottság dönt. E végből a választási bizottság az ajánlás átnyújtására megállapított határnapot követő napon ülést tart, amelyre a pártok megbízottait is meg kell hívni, akik ott az ajánlásokra vonatkozó észrevételeiket megtehetik.

Jav: (8)

Ind: A (8) bekezdés az ajánlások feletti döntésről intézkedik, amely döntés az arányosan választó kerületekben – a rendszer lényegéből kifolyólag – a lajstromok megállapítására is kiterjed. Ebben a tekintetben az a lényeges különbség van az arányosan választó és a többi kerületek között, hogy míg a többi kerületekben az ajánlás felett a választási bizottság dönt, addig az arányosan választó kerületekben az ajánlásokat a választási bizottság vizsgálja meg, és az határoz ezek elfogadása vagy megtagadása felett. Ez a rendelkezés, valamint az, hogy a választási bizottság ülésére a pártok megbízottait is meg kell hívni, azért szükséges, mert az arányos választásnál már maga a lajstrom mikénti megállapítása befolyásolhatja a választás eredményét, tehát az eljárásnak már ennél a mozzanatánál biztosítani kell a nagyobb nyilvánosságot.

(7) Ha valamely jelölési ajánlás a jelen szakaszban, valamint a törvény 62. §-ában meghatározott kellékeknek nem felel meg, a választási bizottság az előző bekezdésben említett napot követő napon, de 24 óránál nem előbb újabb ülést tart, amelynek megtartásáig a hiányok még pótolhatók. Ebben az újabb ülésben azonban az ajánlások elfogadása vagy megtagadása felett okvetlenül dönteni kell és az érvényesen ajánlott lajstromokat meg kell állapítani.

Jav: (9) Ha valamely jelölési ajánlás a jelen szakaszban, valamint a törvény 62. §-ában meghatározott kellékeknek nem felel meg, a választási bizottság az előző bekezdésben említett napot követő napon újabb ülést tart, amelynek megtartásáig a hiányok még pótolhatók. Ebben az újabb ülésben azonban az ajánlások elfogadása vagy megtagadása felett okvetlenül dönteni kell, és az érvényesen ajánlott lajstromokat meg kell állapítani.

Ind: A (9) bekezdés a méltányosság követelményének tesz eleget azzal, hogy az ajánlásban előforduló esetleges hiányok pótlására időt enged – hasonlóan ahhoz a rendelkezéshez, amely a 62. §-ban van felvéve a többi választókerületekben történő eljárásokra vonatkozólag.

(8) A jelen törvény 62. §-ának rendelkezéseit egyébként az arányos képviseleti rendszer szerint történő választás esetében is megfelelően kell alkalmazni.

Jav: (10)

1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról

Rövidítések:

Jav: a képviselőház közjogi bizottsága által előzetesen megtárgyalt törvényjavaslat szövege⁷⁰⁸

KB: a törvényjavaslat a képviselőház közjogi bizottságának átszövegezésében⁷⁰⁹

(A szövegváltozatokat csak akkor közöljük, ha az országgyűlés által elfogadott végleges szövegtől eltérnek.)

Ind: a törvényjavaslat indokolása⁷¹⁰

KBInd: a képviselőház közjogi bizottsága módosításainak indokolása⁷¹¹

Ind: A kormánynak elhatározott szándéka, hogy az országgyűlési képviselőválasztójog kérdésében, amennyire ez lehetséges, nyugalmi állapotot teremtsen a kormányzói és felsőházi jogkör reformjával kapcsolatban, a választójog egész kérdését felölelő javaslatot terjesszen mielőbb az országgyűlés elé. Addig is azonban, amíg a törvényhozás az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvény egész anyagát új szabályozás alá veszi, novelláris úton kívánjuk rendezni ennek az anyagnak egyik részét, nevezetesen a képviselőjelölés kérdését, azért, mert az idevonatkozó jelenlegi törvényi rendelkezések nagymértékben kihívták maguk ellen a bírálatot.

Jelenleg ugyanis, amint ismeretes, a törvény az ajánlást jelentékeny számú választó aláírásához köti. Azokban a választókerületekben, amelyek egy képviselőt választanak, tehát az ú. n. nyílt szavazásos kerületekben, a választók 10%-ának sajátkezű aláírása szükséges akkor, ha a választók száma a tízezret nem haladja meg; ha pedig a kerület választóinak száma a tízezret meghaladja, legalább 1.000 aláírás szükséges. Bármennyire méltányolni is lehet a törvényhozás gondosságát, amikor a szélsőséges irányzatoknak a választójog kiterjesztésével kapcsolatban bekövetkezhető térdhódítását ilyen nagyszámú ajánló kikötésével igyekezett ellensúlyozni, mégis tárgyilagosan meg kell állapítanunk, hogy ez a rendelkezés nem volt szerencsés. Nyilvánvaló ugyanis, hogy még két ajánlás beadása esetében is, ilyen nagyszámú ajánlónak sem a jogosultságát, sem aláírásuk valóságát – a rendelkezésre álló aránylag rövid idő alatt – lelkiismeretesen elbírálni alig lehet; ha pedig kettőnél több ajánlást adnak be, úgy a megvizsgálható aláírások túl nagy mennyisége szinte leküzdhetetlen nehézségek elé állítja az ajánlások elbírálására hivatott szerveket. Ez a tudat viszont az egyes pártok aláírásgyűjtőit gyakran lelkiismeretlen eljárásra csábította és így a törvénynek eredetileg tiszteletreméltó intenciókból eredő rendelkezése végeredményben visszaélések kútforrása lett.

Közismert dolog, hogy a most említett körülmények miatt az elmúlt évek során igen sok panasz hangzott el. Ezek hatása alatt már az előző kormányoknak is szándékában volt, hogy a kifogásolt törvényi rendelkezéseket az országgyűlési képviselőválasztójog reformja során módosítani fogják.

⁷⁰⁸ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. (Előzetes tárgyalás és jelentés-tétel céljából kiadatott a képviselőház közjogi bizottságának.) In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai* (a továbbiakban: *OgyKI*), VI. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 405–406. p.

⁷⁰⁹ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. (A képviselőház közjogi bizottságának szövegezése szerint.) In *OgyKI*, VII. köt., 178–180. p. A felsőház közjogi bizottsága a képviselőház által elfogadott szövegben nem javasolt további módosításokat. Lásd A felsőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 190. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, IV. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 301–302. p.

⁷¹⁰ Indokolás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *OgyKI*, VI. köt., 407–410. p.

⁷¹¹ A képviselőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 353. számú törvényjavaslat tárgyában. In *OgyKI*, VII. köt., 173–177. p.

Mínt hogy azonban a megalkotni szándékolt mélyreható reform megvalósítása mindezekig elhúzódtott, a minisztérium kívánatosnak tartja, hogy ez a sokat felpanaszolt ajánlási rendszer azonnal kiküszöböltessék, hogy tehát ezzel a rendszerrel többé már időközi választást se lehessen tartani.

Megerősítette a kormányt ebben az elhatározásában az a megfontolás, hogy az ország 196 nyílt szavazásos választókerülete közül 132 azoknak a kerületeknek a száma, amelyekben tízezernél több választó van; a nyílt szavazásos kerületeknek tehát nagy többsége, kétharmad része olyan, amelyekben legalább 1.000 választó aláírása szükséges. Nagy a valószínűsége tehát annak, hogy addig is, amíg a kormány által benyújtandó, fentebb említett alkotmányjogi törvényjavaslatok törvényerőre fognak emelkedni, az időközi választások alkalmával újból megismétlődnének az ajánlások körül felmerült visszaesések. Ezt pedig a kormány el akarja kerülni.

A titkosan választó kerületekben, vagyis azokban, amelyek egynél több képviselőt választanak, a most tárgyalt vonatkozásban még visszaesőbb a helyzet. Ezekben a kerületekben ugyanis a kötelező aláírások száma 5.000-ig is felmehet. Az aláírások elbírálásának a nehézsége s ebből kifolyólag a visszaélések lehetősége tehát ezekben a kerületekben még fokozottabb mértékben áll fenn, mint a nyílt szavazásos kerületekben. Ezekre a kerületekre vonatkozólag azonban nincs szükség ideiglenes törvényhozási intézkedésre, mert ezekben a kerületekben tudvalevőleg lajstromos szavazás van, itt tehát a pótképviselők egyidejű megválasztásával a képviselői helyek esetleges megüresedésére nézve már előre megtörtént a gondoskodás. Ez a magyarázata annak, hogy a törvényjavaslat csak azokról a választókerületekről rendelkezik, amelyek egy képviselőt választanak.

A törvényjavaslatban foglalt módosítás lényege az, hogy alaposan csökkentjük a képviselőjelöléshez szükséges aláírások számát, viszont ennek ellenében az ajánlást egyéb kikötések révén sokkal komolyabbá tesszük. Ezek a kikötések a következők: 1. az ajánlók aláírását hitelesíttetni kell; 2. a kötelezően előírt száz ajánló közül legalább ötven olyan választó kell, hogy legyen, aki 30. életévét betöltötte és 3. az ajánlók pénzbeli biztosítékot kötelesek letenni. Mindezek egyáltalában nem szigorú kikötések, hanem olyanok, amelyeket minden párt könnyen teljesíthet s amellyel együttvéve mégis eléggé hatékonyaknak tekinthetők annak biztosítása szempontjából, hogy csak is a választók jelentékeny részére támaszkodó párt indulhasson a választáson.

I. §

(1) Olyan választókerületben, amely egy országgyűlési képviselőt választ, képviselőjelölt érvényes ajánlásához 100 olyan választó sajátkezű aláírása szükséges, aki az illető választókerület választói névjegyzékébe fel van véve és akik közül legalább 50 ajánló életének 30. évét betöltötte.

Jav: 2. § (1) Olyan választókerületben, amely egy országgyűlési képviselőt választ, képviselőjelölt érvényes ajánlásához 100 olyan választó sajátkezű aláírása szükséges, aki az illető választókerület választói névjegyzékébe fel van véve és akinek aláírását kir. közjegyző vagy kir. járásbíró hitelesítette. A hitelesítés illetékmentes.

Ind: A 2. §-hoz. A szakasz (1) bekezdése a képviselőjelöléshez szükséges ajánlók számát az 1925:XXVI. törvénycikk fentebb ismertett rendelkezéseivel szemben lényegesen leszállítja, amennyiben azt csak százban állapítja meg. Ha a külföldi viszonyokat tekintjük, azt mondhatjuk, hogy a törvényjavaslat középúton halad, mert az egyes külföldi államokban az ajánlók száma 5–10–15–20–25–50–100–200–650 között váltakozik. Ehhez a törvényjavaslathoz hasonlóan 100 választó aláírása van kikötve Belgiumban, Csehszlovákiában és Lettországon. Az a kellék, hogy az ajánlást aláíró választónak az illető választókerület választói névjegyzékébe felvéve kell lennie, az 1925:XXVI. törvénycikkben világosan kimondva nincs, erre csak következtetni lehet a törvény 62. §-ának (11) bekezdésében foglalt abból a rendelkezéséből, hogy az ajánló jogosultságát a választási biztos a választói névjegyzék alapján állapítja meg. Félreértések elkerülése végett szükségesnek találtam idevonatkozólag világos rendelkezést felvenni.

Igen nagy súlyt helyezek ugyanebben a bekezdésben foglalt arra a rendelkezésre, hogy a választók aláírását kir. közjegyző, vagy a kir. járásbíró előtt hitelesíteni kell, mert ez a rendelkezés kizárja a visszaéléseket.

Jav: 2. § (2) Az ajánlás csak akkor érvényes, ha az előző bekezdés kellékeinek megfelelő 100 ajánló közül legalább 50 ajánló életének 30. évét betöltötte.

Ind: A (2) bekezdésnek az a rendelkezése, hogy az előírt száz ajánló közül legalább ötvennek olyannak kell lennie, akik a 30. életévüket betöltötték, azért fontos, mert kizárja olyan jelölt felépését, aki csupán a legfiatalabb évfolyamban levő, tehát politikai kiforrottsággal még nem rendelkező választók bizalmát élvez.

(2) Az előző bekezdés rendelkezéseinek megfelelő ajánlás is csak akkor érvényes, ha az ajánlók aláírását kir. közjegyző vagy kir. járásbíró vagy a választási biztos, illetőleg ennek helyettese vagy a községi előjáróság, városokban a polgármester, illetőleg az általa megbízott tisztviselő hitelesítette. A hitelesítés a kir. közjegyző előtt illetékmentes, a kir. járásbíró, a választási biztos és a községi előjáróság (polgármester) előtt díj- és illetékmentes.

Jav: lásd 2. § (1)

KBInd: Az eszközölt módosítások elejét veszik annak a kifogásnak, hogy választások alkalmával, különösen pedig több jelölt fellépése esetén az ajánlások lebonyolítása körül nehézségek és akadályok merülhetnek fel, amennyiben négyféle lehetőséget ad az ajánlási ívek hitelesítése tekintetében.

(3) A választási biztos vagy helyettese hitelesítésre csak olyan választókerületben jogosult, amelynek területén sem kir. járásbírósnak, sem kir. közjegyzőnek székhelye nincs. Az ilyen választókerület székhelyén a választási biztos vagy helyettese köteles az aláírások hitelesítése végett legalább három nappal az ajánlások benyújtásának időpontja (1925:XXVI. tc. 62. § (3) bek.) előtt, szükség esetében többször is megjelenni; megjelenésének pontos helyét és időpontját legalább három nappal előbb a helyben szokásos módon közhírré kell tenni. A választási biztos, illetőleg helyettese az így közzétett időtartam alatt a megjelölt helyiségben köteles tartózkodni. Az 1925:XXVI. törvénycikknek a választási biztos összeférhetlenségi viszonyára vonatkozó rendelkezését (1925:XXVI. tc. 53. § (5) bek.)⁷¹² a választási biztosnak a jelen §-ban szabályozott eljárására is alkalmazni kell.

Jav: –

Jav: 2. § (3) Az ajánlók sorrendjét az ajánlási íven folytatólagos sorszámmal meg kell jelölni. Ha az ajánlás benyújtói a sorrendet a benyújtáskor a választási biztos figyelmeztetésére sem jelölik meg, az ajánlást vissza kell utasítani.

Ind: A szakasz (3) bekezdése szerint az ajánlók sorrendjét folytatólagos sorszámmal meg kell jelölni. Ez a rendelkezés a törvényjavaslat 6. §-ában foglalt azzal a rendelkezéssel van szoros összefüggésben, hogy a kötelezően előírt száz ajánlót leszavazottnak kell tekinteni. Ennek a megállapíthatása végett kellett a bekezdésben foglalt szigorú rendelkezést felvenni.

(4) A (2) bekezdés értelmében hitelesítésre jogosultak azokról az ajánlókról, akiknek aláírását hitelesítették, nyilvántartást vezetni kötelesek.

Jav: –

KBInd: A kettős aláírások lehető kiküszöbölését van hivatva szolgálni a (4) bekezdés, amely a 6. § (1) bekezdésével kapcsolatban megfelelő biztosítéknak mutatkozik.

⁷¹² A hivatkozott szakasz: „Ha a választási biztos az ajánlottak (62. §) valamelyikével olyan fokú rokonságban vagy sógorságban van, mely őt az 1911:I. tc. 59. §-ában megállapított összeférhetlenségi viszonyba hozza, tennivalóit helyettese látja el.” Lásd továbbá: 1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról. <https://net.jogtar.hu>

2. §

Az ajánlók száma 150-nél több nem lehet.

Jav: 2. § (4) Az ajánlók száma 110-nél több nem lehet. Ha az ajánlási íveken ennél több aláírás van, a választási biztos a benyújtáskor az ajánlás benyújtóit a feles számú aláírások törlésére hívja fel s az ajánlást csak a törlés megtörténte után fogadhatja el.

Ind: A szakasz (4) bekezdése az ajánlók számának legfelső határát állapítja meg. Az ajánlók legmagasabb számának megállapítását az indokolja, hogy az ajánlások gyűjtése tekintetében a versengés s az ezzel kapcsolatos visszásságok kiküszöböltessenek. Különös jelentősége van ennek a rendelkezésnek főleg a 6. § most említett rendelkezése miatt. Ha t. i. az ajánlokat leszavazottnak tekintik, akkor okvetlenül gátat kell vetni az aláírások korlátlan gyűjtési lehetőségének.

KBInd: Ezzel a rendelkezéssel a bizottság maximálni kívánta az ajánlóknek a számát és ezzel megakadályozni egyrészt az ajánlások esetleges komolytalanságát, másrészt azt, hogy az ajánlások elbírálása megfelelő idő hiányában ne végeztessék kellő alapossággal és komolysággal.

3. §

(1) Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt, kivéve, ha az általa aláírt ajánlás – vagy azért, mert a jelölt visszalépett, vagy azért, mert az ajánlás elfogadását a választási biztos megtagadta – hatálytalanná vált.

Jav: (1) Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt, kivéve, ha az általa aláírt ajánlás bármely okból hatálytalanná vált.

KBInd: Ezzel az intézkedéssel a bizottság precizírozni kívánta azokat a lehetőségeket, amelyek az aláírt ajánlásokat hatálytalanokká teszik.

(2) Az ajánlás érvényessége szempontjából nem lehet figyelembe venni az olyan aláírást, amelyik több ajánlásban fordul elő; az ilyen aláírást valamennyi benyújtott ajánlási íven törölni kell.

(3) Az aláírás hitelesítése előtt a hitelesítő az aláíró figyelemztetni köteles arra, hogy több ajánlási ív aláírása a 7. § rendelkezése szerint büntetés alá esik.

(4) Az ajánló az ajánlási nyilatkozatot aláírásának hitelesítése után nem vonhatja vissza.

Jav: –

KB: –

Ind: A 3. §-hoz. A törvényjavaslat az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ával megegyezően tiltja azt, hogy ugyanaz a választó több jelölt ajánlásában vegyen részt; kivéve azt az esetet, ha a választó által aláírt ajánlás bármely okból hatálytalanná vált. Míg azonban az 1925:XXVI. törvénycikk ehhez a rendelkezéshez – a kihágási szankciótól eltekintve – más következményt nem fűzött, addig ez a törvényjavaslat a több jelölt ajánlásában való részvételnek jogi következményeit szigorúbban szabályozza. Kimondja ugyanis, hogy olyan esetben, ha valamelyik ajánló az előbb említett rendelkezés ellenére több jelölt ajánlásában vett részt, az aláírását nem lehet figyelembe venni és azt valamennyi benyújtott ajánlási íven törölni kell. Okszerű következménye ennek a szakasz (3) bekezdésében foglalt az a rendelkezés, hogy az aláírás hitelesítése előtt a hitelesítő az aláíró figyelemztetni köteles arra, hogy több ajánlási ív aláírása a 7. § rendelkezései szerint büntetés alá esik.

4. §

(1) A képviselőjelölt biztosítékot köteles letenni. A biztosítékot a képviselőjelölt helyett a választókerület bármely választója is letetheti. A biztosíték összege 2.000 pengő.

Jav: (1) Az ajánlók biztosítékot kötelesek letenni. A biztosíték összege 2.000 pengő.

Ind: A 4. §-hoz. A szakasz (1) bekezdése a biztosítékról rendelkezik, amelyet 2.000 P-ben állapít meg. A biztosíték összege komoly jelölt fellépésének akadálya nem lehet, mert ha a jelölt nem is jut megbízáshoz, de a megkívánt szavazatszámot, vagyis az érvényesen leadott szavazatoknak legalább $\frac{1}{4}$ részét eléri, úgy a letett biztosítékot visszakapja.

A külföldi államok közül a képviselőjelölés – többek között – ugyancsak biztosíték letételéhez van kötve Angliában, ahol a biztosíték összege 150 font; Írországból 100 font, Észtországból 500 észt korona, Lettországból 1.000 lat a biztosíték.

(2) Az ajánlási ívet az 1925:XXVI. tc. 62. §-a (7) bekezdésében foglaltaknak megfelelően hitelesíteni csak akkor lehet, ha az ajánlási ív bemutatója a 2.000 pengő biztosíték letételét is igazolta. Ezt a körülményt a hitelesítési záradékban fel kell tüntetni.

Jav: (2) A biztosíték letételét igazoló elismervényt az ajánláshoz mellékelni kell. Az olyan ajánlást, amelyhez a biztosíték letételét igazoló elismervény csatolva nincs, vissza kell utasítani.

Ind: A szakasz (2) bekezdése megokolásra nem szorul.

KBIInd: A már kifejtettek, vagyis az, hogy a biztosíték letétele az ajánlási eljárás kezdetén történjék meg, tette szükségessé annak az intézkedésnek felvételét, hogy az 1925:XXVI. t.-c. 62. § (7) bekezdésében foglalt hitelesítés csak abban az esetben foglalhat helyet, ha a biztosíték letétele igazolva van.

(3) A biztosítékot vissza kell fizetni:

a) ha a jelöltet megválasztják;

b) ha a jelöltet nem választják meg, de az érvényesen leadott összes szavazatoknak legalább egy-negyed részét megkapta;

c) ha a jelölnél a választás előtt következett be az 1925:XXVI. tc. 7. §-ának 1. vagy 2. pontjában meghatározott kizáró ok;

d) ha a jelölt a választás előtt meghalt;

e) ha a választás elmaradt, megghiúsult, vagy a választás eredményének megállapítása lehetetlenné vált (1925:XXVI. tc. 92. § (1) bek.).

Jav: e) –

Ind: A (3) bekezdés a biztosíték visszafizetésének eseteit határozza meg. A bekezdés c) pontjában foglaltak a gondnokság alá helyezés és az elmebetegség esetére vonatkoznak.

KBIInd: A 3. bekezdés e) pontjának felvétele körülmények közötti szövegezés eredménye.

(4) Ha az előző bekezdés értelmében visszafizetésnek helye nincs, a biztosítékot a letevő elveszti; ilyen esetben a biztosíték az államkincstárt illeti.

Jav: (4) Ha az előző bekezdés értelmében visszafizetésnek helye nincs, a biztosítékot az ajánlók elvesztik; ilyen esetben a biztosíték az államkincstárt illeti.

Ind: A (4) és (5) bekezdés rendelkezései indokolásra nem szorulnak.

(5) A biztosíték sem magánjogi követelés, sem köztartozás fejében végrehajtás alá nem vonható.

Jav: –

KBInd: Az új (5) bekezdés felvétele a pénzbeli biztosíték különleges jogi természetében leli magyarázatát. Az ezen szakasznál foganatosított egyéb módosítások külön indokolást nem igényelnek.

(6) A biztosíték letételének, kezelésének, visszafizetésének és felhasználásának részletes szabályait a belügyminiszter – az igazságügy- és pénzügyminiszterrel egyetértően – rendeletben állapítja meg.

Jav: (5) A biztosíték letételének, kezelésének, visszafizetésének és felhasználásának részletes szabályait a belügyminiszter állapítja meg.

5. §

(1) A választási biztos nem vehet át olyan ajánlást, amelyen 150-nél több ajánló aláírása van.

Jav: –, de vö. 2. § (4)

KBInd: A 150-nél több ajánlót tartalmazó ajánlás visszautasítása, illetve el nem fogadása következik a törvényjavaslat 2. §-ának intézkedéséből.

(2) A választási biztos az ajánlás átvételéről a benyújtóknak elismervényt ad és legkésőbb a benyújtást követő második nap déli 12 óráig írásban közli a benyújtók valamelyikével az ajánlás elfogadására vagy az elfogadás megtagadására vonatkozó döntését. Ezt a határidőt meghosszabbítani nem lehet.

Jav: –

KBInd: A (2) bekezdés szövege és intézkedései nem tesznek szükségessé semmi különleges indokolást, valamint az (5) bekezdés rendelkezése sem, mert ezek az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-a 14., 15. és 18. bekezdéseiben foglalt alapelveknek pontosabb kifejezői.

(3) Az ajánlást pótlás végett visszaadni csak abban az esetben lehet, ha az ajánlási íven törlés történt s ennek következtében az érvényesnek elfogadott ajánlók száma száznál kevesebb lett. A választási biztos köteles erről az ajánlás benyújtóit – az előző bekezdésben említett határidőig – írásban értesíteni azzal, hogy a hiányzó aláírásokat harminchat óra alatt egyízben pótolhatják. Pótlás címén legfeljebb annyi új aláírást lehet bemutatni, hogy a már érvényesnek elfogadott aláírások száma és a pótlás címén bemutatott aláírások száma együttesen ne haladja meg a 150-et. Ha a választási biztos egy vagy több ajánlást pótlás végett visszaadott, a már érvényesnek elfogadott aláírások közül többé nem törölhet.

Jav: 5. § Az ajánlást pótlás végett visszaadni csak abban az esetben lehet, ha az ajánlási íven a 3. § (2) bekezdésében említett okból törlés történt s ennek következtében az érvényesnek elfogadott ajánlók száma 100-nál kevesebb lett. A választási biztos köteles erről az ajánlás benyújtóit írásban értesíteni azzal, hogy a hiányzó aláírásokat harminchat óra alatt egyízben pótolhatják.

Ind: Az 5. §-hoz. Amíg az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának (17) bekezdése általában lehetőséget ad arra, hogyha az ajánlási íveken bármely okból történt törlés következtében az ajánlók száma a megkívánt számnál alább szállt, a hiányzó aláírásokat az ajánlók pótolhassák, tehát pótolni lehetett az aláírásokat vagy azért, mert az aláíró nem volt benne a névjegyzékben, vagy az ajánlást nem sajátkezűen írta alá, vagy az aláírás éppen hamisnak bizonyult, addig ez a törvényjavaslat csak abban az esetben ad lehetőséget a pótlásra, ha a törlés több ajánlásban való részvétel miatt történt. Ez a szigorúbb rendelkezés azért indokolt, mert ha az ajánlók számát ennyire lényegesen leszállítottuk, akkor joggal el lehet várni, hogy ezt a kevés számú ajánlót a pártok az előírt kellékeknek megfelelően lelkiismer-

retesen kiválasszák. A több ajánlásban való részvétel esetén azonban a pótlást azért kell megengedni, hogy ezáltal egyes pártoknak egymás ellen irányuló esetleges visszaéléseit orvosolni lehessen. A pótlásra szánt időt változatlanul hagytam, úgy, amint azt az alaptörvény előírta.

KB: (3) Az ajánlást pótlás végett visszaadni csak abban az esetben lehet, ha az ajánlási íven törlés történt s ennek következtében az érvényesnek elfogadott ajánlók száma száznál kevesebb lett. A választási biztos köteles erről az ajánlás benyújtóit – az előző bekezdésben említett határidőig – írásban értesíteni azzal, hogy a hiányzó aláírásokat harminchat óra alatt egyízben pótolhatják.

(4) A választási biztos, ha az 1. §-ban foglalt kellékeknek megfelelő 100 aláírás érvényességét megállapította, a többi aláírást törli.

Jav: –

KBInd: Minthogy a törvényjavaslat 1. §-ában azt a rendelkezést tartalmazza, hogy az érvényes ajánláshoz 100 választó sajátkezű aláírása szükséges, következik, hogy abban az esetben, ha a választási biztos a benyújtott ajánlási íveken 100 ilyen érvényes aláírást megállapít, a többi aláírást törli. Az eszközölt egyéb módosítások indokolást nem igényelnek.

(5) A benyújtott ajánlást visszavonni nem lehet. A választási biztos az ajánlást az elfogadás után többé nem utasíthatja vissza.

Jav: –

KB: (5) Az ajánlást az ajánlók a benyújtás után nem vonhatják vissza, a választási biztos pedig az elfogadás után azt többé nem utasíthatja vissza.

6. §

(1) Az ajánlás érvényesnek elfogadott 100 aláíróját úgy kell tekinteni, mint akik az ajánlott jelöltre leszavaztak; őket szavazásra bocsátani nem szabad.

Jav: (1) Az elfogadott ajánlás ívein az 1. sorszámtól kezdődően sorrendben egymásután következő 100 ajánlót úgy kell tekinteni, mint akik az ajánlott jelöltre leszavaztak; őket szavazásra bocsátani nem szabad.

Ind: A 6. §-hoz. A szakasz (1) bekezdése az ajánlás komolyságát kívánja fokozni. Az a körülmény ugyanis, hogy az elfogadott ajánlási ívek ajánlója a jelöltet a kir. közjegyző vagy a kir. járásbíró által hitelesített ajánlásukkal ajánlják, indokoltá teszi, hogy az ajánlókat úgy tekintsék, mint akik az ajánlott jelöltre már leszavaztak.

KBInd: Az eszközölt módosítások törvényalkotási technika szempontjából pontosabb szöveg megalkotását célozzák.

(2) A választási elnök köteles az előző bekezdésben említett választók neveit a szavazatszedő küldöttségek elnökeivel és a jelöltekkel a szavazás megkezdése előtt közölni.

Jav: (2) A választási elnök köteles az előző bekezdésben említett választók neveit a szavazatszedő küldöttségek elnökeivel a szavazás megkezdése előtt közölni.

Ind: A szakasz (2) bekezdése, amely a választási elnököt kötelezi arra, hogy a szóbanlevő száz ajánló nevét a szavazatszedő küldöttségek elnökeivel a szavazás megtörténte előtt közölje, az (1) bekezdés rendelkezésének természetes folyománya, ezért megokolásra nem szorul.

KBInd: A (2) bekezdés azon intézkedése pedig, hogy a szavazatszedő küldöttségek elnökei kívül a jelöltekkel is közölni kell az ajánlási ívet aláírt azon választók neveit, akik aláírását a választási biztos érvényesnek megállapította, azt akarja biztosítani, hogy az ajánlási ívet aláírt azon választóknak, akiknek ajánlása szavazásnak számít, a szavazatszedő küldöttség előtt megjelenni ne legyen szükséges.

(3) Az előző bekezdések rendelkezései a visszalépett jelölt ajánlóira, pótválasztás esetében pedig a pótválasztásban részt nem vevő jelölt ajánlóira nem vonatkoznak.

Jav: –

KBInd: A (3) bekezdés rendelkezései a dolog természetéből folynak...

(4) A választási elnök a választási biztos által törölt választók nevét (5. § (3) és (4) bek.) az illetékes községi előljárósággal (polgármesterrel) közölni köteles. A községi előljáróság (polgármester) ezeket a választókat haladéktalanul értesíti arról, hogy reájuk az (1) bekezdésben foglalt tilalom nem vonatkozik.

Jav: –

KBInd: ...míg a (4) bekezdés rendelkezései azt célozzák, hogy azok a választók, akiknek nevét a választási biztos az 5. § (4) bekezdése alapján törölte, értesülést szerezzenek arról, hogy aláírásuk nem tekintetik szavazatnak és így a szavazatszedő küldöttség előtt megjelenni tartoznak.

7. §

Vétséget követ el és két évig terjedhető fogházzal, hivatalvesztéssel és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésével büntetendő, aki a törvény tilalma ellenére (3. § (1) bek.), tudva több ajánlási ívet ír alá, vagy aki szándékosan közreműködik abban, hogy valaki több ajánlási ívet írjon alá.

Ind: A 7. §-hoz. Ez a szakasz a 3. § (1) bekezdésében foglaltakkal kapcsolatban vétségnek nyilvánítja nemcsak azt a cselekményt, ha valaki tudva több ajánlási ívet ír alá, de azt a cselekményt is, ha valaki szándékosan közreműködik abban, hogy harmadik személy több ajánlási ívet írjon alá. Megállapítja egyben e cselekmények büntetőjogi következményeit is. A javaslatnak ezek a rendelkezései az 1925:XXVI. t.-c. 162. § (1) bekezdés 3. pontjában foglaltakkal szemben úgy a büntetési nem, mint a büntetési tétel szempontjából lényeges szigorítást jelentenek. Ezt az ajánlások terén a múltban jelentkezett visszásságok indokolják. Az 1925:XXVI. törvényeikk hivatkozott szakasza ugyanis csak kihágásnak minősíti és 200 aranykoronáig terjedhető pénzbüntetéssel rendeli büntetni azt, aki a törvény tilalma ellenére két vagy több ajánlásban vesz részt. Az 1925:XXVI. t.-c.-nek ez a szakasza különben tekintettel arra, hogy a javaslat 7. §-a csak tudva és szándékosan elkövetett tiltott cselekményhez fűz büntetőjogi következményeket, továbbra is hatályban marad azért, hogy azt továbbra is alkalmazni lehessen mindazokban az esetekben, amikor valaki gondatlanságból követett el olyan cselekményt, amelyet a javaslat 3. §-ának (1) bekezdése tilt.

8. §

(1) Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925:XXVI. tc. 62. §-ának (4), (5) és (15) bekezdése hatályát veszti, ugyanennek a §-nak (9), (10), (14), (17) és (21) bekezdése pedig az egy országgyűlési képviselőt választó kerületekre vonatkozóan nem nyer alkalmazást.

Jav: 1. § Az országgyűlési képviselők választásáról szóló 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának (4), (5), (9), (10) és (17) bekezdése hatályát veszti és helyükbe az alábbi 2–7. §-okban foglalt rendelkezések lépnek.

Ind: Az 1. §-hoz. A szakasz az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának azokat a rendelkezéseit helyezi hatályon kívül, amelyek az egy képviselőt választó kerületekben az ajánlók számára, a választóknak a többszörös ajánlásból való kizárására, végül pedig az esetleges törlés következtében hiányzó aláírások pótlására vonatkozó rendelkezéseket foglalják magukban.

KBInd: Törvényalkotási technikai szempontokból helyesnek mutatkozott, hogy az 1925. évi XXVI. törvénycikk azon rendelkezéseinek felsorolása, amelyek a jelen törvényjavaslat törvényerőre emelkedésével hatályukat veszítik, ne a törvényjavaslat bevezető szakaszában, hanem a törvényjavaslat utolsó szakaszában foglaljon helyet.

(2) Ez a törvény kihirdetése napján lép hatályba. Végrehajtásáról a belügyminiszter gondoskodik.

Jav: 8. §

Ind: A 8. §-hoz. Ez a szakasz indokolást nem igényel.

1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról

Rövidítések:

Jav: a képviselőház közjogi bizottsága által előzetesen megtárgyalt törvényjavaslat szövege⁷¹³

KB: a törvényjavaslat a képviselőház közjogi bizottságának átszövegezésében⁷¹⁴

(A szövegváltozatokat csak akkor közöljük, ha az országgyűlés által elfogadott végleges szövegtől eltérnek.)

Ind: a törvényjavaslat idézett szakaszainak indokolása⁷¹⁵

KBInd: a képviselőház közjogi bizottsága módosításainak indokolása⁷¹⁶

VIII. FEJEZET

Képviselőjelölés

Ind: Különös gonddal mérlegeltük a képviselőjelölésre vonatkozó szabályok megállapítását.

Fenntartjuk a közelmúltban hozott 1937:VIII. törvénycikk 4. §-ának azt a rendelkezését, hogy az ajánlásnál bizonyos összegű pénzbeli biztosítékot kell letenni.

Az ajánlók számára vonatkozólag általános szabályként kimondja a törvényjavaslat, hogy érvényes ajánláshoz az egyéni választókerületekben legalább 500, lajstromos választókerületekben pedig 1.500 választó aláírása szükséges. Ez alól az általános szabály alól az országgyűlésen képviselt

⁷¹³ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. (Előzetes tárgyalás és jelentéstétel céljából kiadott a képviselőház közjogi bizottságának.) In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai* (a továbbiakban: *OgyKI*), IX. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 1–57. p., az idézett szakaszok: 22–25. p.

⁷¹⁴ Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. (A képviselőház közjogi bizottságának szövegezése szerint.) In *OgyKI*, IX. köt., 449–512. p., az idézett szakaszok: 474–478. p. A felsőház közjogi, illetve közigazgatási bizottsága a képviselőház által elfogadott szöveg képviselőjelölésre vonatkozó részében nem javasolt további módosításokat. Lásd A felsőház közjogi és közigazgatási bizottságának együttes jelentése „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 315. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 188–197. p., különösen: 197. p.

⁷¹⁵ Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *OgyKI*, IX. köt., 57–128. p., az idézett részek: 112–114. p.

⁷¹⁶ A képviselőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 546. számú törvényjavaslat tárgyában. In *OgyKI*, IX. köt., 398–448. p., az idézett részek: 425–427. p.

számottevő pártok javára kivételt állapít meg a javaslat, amikor kimondja, hogy az ajánlás érvényességéhez egyéni kerületekben 150, lajstromos kerületben pedig egy-egy képviselő után 150–150 aláírás elegendő akkor, ha az ajánlás olyan pártnak a jelöltjére, illetőleg lajstromára vonatkozik, amely pártnak a választást közvetlenül megelőző országgyűlésen legalább négy országgyűlési képviselő tagja volt és ha az ilyen párt országos szervezkedését a képviselőház elnökénél a választások kitűzése előtt legalább három hónappal bejelentette és ha a párt a képviselőre jogosult központi szerv útján az ajánláshoz kir. közjegyző által hitelesített írásbeli nyilatkozatban előzetesen hozzájárult.

Amikor az előbb említett általános szabályt felállítottuk, azt a célt tartottuk szem előtt, hogy helyes mértéket alkalmazzunk egyrészt abból a szempontból, hogy az ajánlást általában meg ne nehezítsük, másrészt pedig abból a szempontból, hogy a választóközönség szélesebb rétegei előtt ismeretlen, annak felfogásában gyökerrel nem bíró egészen apró pártok érvényesülésének a lehetőség szerint korlátokat szabjunk. Fentebb ugyanis már részletesen kifejtettük, hogy a parlamentáris kormányzati rendszernek igen nagy veszedelemre a pártok túlságos elszaporodása, ezt a veszedelemet tehát el kell háritanunk. A kis pártok célkitűzései csupán parciális érdekeket képviselnek és nem jelentenek egyetemes nemzeti programot, hiszen különben nagyobb számú társadalmi rétegekre támaszkodhatnának.

Az viszont, hogy a törvényjavaslat az ajánlók száma tekintetében kedvezményt állapít meg azoknak a pártoknak a jelöltjeire vonatkozólag, amely pártoknak a választást közvetlenül megelőző országgyűlésen legalább négy országgyűlési képviselőtagjuk volt, teljesen okszerű azért, mert az ilyen pártoknak már megvan a politikai előiskolázottsága, az ilyen pártok már átmentek a közéleti szereplés szűrőjén, a közvéleménynek módjában volt ezeknek a pártoknak a célkitűzéseivel és működésével szemben kritikát gyakorolni. Indokolt tehát, hogy az ilyen pártok jelöltjeitől ne kívánjuk meg az ajánlók az azt a magas számát, amelyet azoktól a pártoktól kíván meg a törvényjavaslat, amelyek úgy kísérlék meg a választásnál a mandátumszerzést, hogy velük szemben a közönség kritikája alig vagy pedig még egyáltalában nem is nyilvánulhatott meg.

75. §

(1) A választást képviselőjelölés előzi meg.

Jav: 71. § (1)

(2) Olyan pártprogrammal, vagy olyan politikai célkitűzéssel, amely a nemzeti állam és a társadalom törvényes rendjének felforgatására, vagy megsemmisítésére irányul, országgyűlési képviselőül senki sem jelölhető.

Jav: 71. § (2) Egyéni választókerületekben egy képviselőjelöltet és egy pótképviselőjelöltet kell ajánlani.

Ind: A 71. §-hoz. Ennek a §-nak rendelkezése az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának (1) és 93. §-ának (4) bekezdéseiben foglalt rendelkezéseken felül megállapítja, hogy az egy képviselőt választó kerületekben is kell egy-egy pótképviselőt ajánlani. Amint a 9. § rendelkezésével kapcsolatban említettük, ennek a rendelkezésnek az a célja, hogy az országgyűlési ciklus tartamára a választási agitáció tekintetében lehetőleg nyugalmi helyzetet teremtsünk.

KB: 75. § (2) Egyéni választókerületben egy képviselőjelöltet és egy pótképviselőjelöltet kell ajánlani.

76. §

Lajstromos választókerületben kétszer annyi jelöltet kell ajánlani, mint ahány képviselőt a választókerületben választani kell. Az ajánlási íveken a jelöltek sorrendjét az ajánlók állapítják meg. Az egy ajánlásban megnevezett jelöltek egy lajstromot alkotnak.

Jav: 71. § (3)

KB: 75. § (3)

77. §

(1) Érvényesen ajánlani csak azt lehet, aki a jelölés elfogadására való készségét kir. közjegyző, vagy a községi előjáróság (polgármester) által hitelesített írásbeli nyilatkozatban kijelenti. Azok, akik a jelölés idejében külföldön tartózkodnak, ezt a nyilatkozatot a külképviseleti hatóság által hitelesítetik.

Jav: 72. §

Ind: A 72. §-hoz. Ez a § az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának (2) bekezdésében foglalt rendelkezést tartalmazza.

KB: 76. § (1)

(2) Ugyanaz a személy ugyanannál a választásnál nem fogadhatja el a jelölést:

a) háromnál több egyéni választókerületben;

Jav: –

KB: 76. § (2) a) ugyanabban az egyéni választókerületben egyik ajánláson képviselői, másik ajánláson pótképviselői helyre;

KB: 76. § (2) c) háromnál több egyéni választókerületben, ideértve a pótképviselői helyre való jelölést is;

b) háromnál több lajstromos választókerületben;

Jav: –

KB: 76. § (2) d)

c) ugyanabban a lajstromos választókerületben több lajstromon.

Jav: –

KB: 76. § (2) b)

KBInd: A bizottság ennek a korlátozó rendelkezésnek felvételével ugyanannak az egyénnek sok helyen való egyidejű fellépítésével járó visszásságokat kívánta megelőzni.

78. §

(1) Az ajánlási ívek hitelesítése előtt (79. § (3) bek.) biztosítékot kell letenni. A biztosítékot bármely ajánlott vagy a választókerület bármely választója is letetheti.

Jav: 73. § (1) Az ajánlás benyújtása előtt biztosítékot kell letenni. A biztosítékot bármely ajánlott vagy a választókerület bármely választója is letetheti.

KB: 77. § (1) ... (78. § (3) bek.)...

KBInd: Az (1) bekezdés szövege a módosítás után lesz összhangban az új 78. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezéssel...

(2) A biztosíték összege egyéni választókerületben 2.000 (kettőezer) pengő, két képviselőt választó lajstromos választókerületben 3.000 (háromezer pengő), a kettőnél több képviselőt választó lajstromos választókerületben pedig minden további képviselői hely után további 500–500 pengő, legfeljebb azonban 5.000 (ötezer) pengő.

Jav: 73. § (2) A biztosíték összege az egyéni választókerületben 2.000 (kettőezer) pengő, két képviselőt választó lajstromos választókerületben 3.000 (háromezer) pengő, a kettőnél több képviselőt választó lajstromos választókerületben pedig minden további képviselői hely után további 500–500 pengő.

Ind: A 73. §-hoz. Ez a § az 1937:VIII. t.-c. 4. §-a (1), (5) és (6) bekezdéseinek rendelkezéseit csak a (2) bekezdésben foglalt rendelkezéssel egészíti ki. Erre azért van szükség, mert az 1937:VIII. törvénycikk csak az egy képviselőt választó kerületekre vonatkozott és a biztosíték összegét is csak az ilyen kerületek figyelembevételével állapította meg. Természetesnek tartjuk, hogy a két, három és több képviselőt választó kerületekben a biztosíték arányosan magasabb legyen, mint az egy képviselőt választó kerületekben. A biztosíték összegét a választandó képviselők számának arányában emelkedően állapítja meg ennek a §-nak (2) bekezdése. Ez az összeg a méltányosság követelményeit is figyelembe véve, olyan mértékben van megállapítva, hogy az tárgyilagossággal szemmel nézve, magasnak egyáltalában nem mondható.

KB: 77. § (2)

KBInd: ...a (2) bekezdés kiegészítését pedig méltányossági szempontok indokolják.

(3) A biztosíték sem magánjogi követelés, sem köztartozás fejében végrehajtás alá nem vonható.

Jav: 73. § (3)

KB: 77. § (3)

(4) A biztosíték letételének és kezelésének részletes szabályait a belügyminiszter – az igazságügy- és a pénzügyminiszterrel egyetértően – rendeletben állapítja meg.

Jav: 73. § (4)

KB: 77. § (4)

79. §

(1) Az ajánlásra a belügyminiszter által rendelkezésre bocsátott, vagy magánúton előállított ajánlási ívet lehet használni. Az ajánlási ívek alakjának és szövegének a belügyminiszter által megállapított mintával teljesen meg kell egyeznie.⁷¹⁷ A belügyminiszter által rendelkezésre bocsátott ajánlási ívet Budapesten a belügyminisztériumban, egyéb helyeken a kir. járásbírósnál is át lehet venni.

Jav: 74. § (1)

Ind: A 74. §-hoz. Ez a § az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-a (6) és (7) bekezdésének, valamint az 1937:VIII. t.-c. 4. §-a (2) bekezdésének összeszövegezett rendelkezéseit foglalja magában.

KB: 78. § (1)

(2) Az ajánlási ív írott vagy nyomtatott szövegének tartalmaznia kell a választókerület nevét és a választás napját, továbbá a képviselőjelölt – lajstromos választókerületben valamennyi jelölt – nevét, életkorát, foglalkozását, lakását és pártállását.

Jav: –

KB: 78. § (2) Az ajánlási ív írott vagy nyomtatott szövegének tartalmaznia kell a választókerület nevét és a választás napját, továbbá minden jelölt (képviseelőjelölt, pótképviseelőjelölt) nevét, életkorát, foglalkozását, lakását és pártállását.

⁷¹⁷ A <https://net.jogtar.hu> oldalon elírták a szöveget, az *Országos Törvénytár* 1938. június 3-i számából idézzük helyesen.

KBIInd: Az új (2) bekezdés felvételét gyakorlati szempontok indokolják, mert a hitelesítési eljárást sokkal egyszerűbbé és gyorsabbá tesszük azzal, hogy a jelöltek neveit és személyi adatait nem a hitelesítő hatóságnak kell az ívekre rávezetni.

(3) Az ajánlási ívet Budapesten a kerületi előljárónál, máshol pedig a kir. járásbírósnál hitelesítés végett be kell mutatni és egyidejűleg igazolni kell a biztosíték letételét is. Csak olyan ajánlási ívet lehet hitelesíteni, amelyen még egyetlen aláíró aláírása sincs. A hitelesítési záradékban fel kell tüntetni, hogy az ajánlási ív bemutatója igazolta a biztosíték letételét, bemutatta a jelöltnek (jelölteknek) a jelölés elfogadására irányuló nyilatkozatát és hogy a hitelesítő hatóságnak átadta a jelölt (jelöltek) személyére vonatkozó tájékoztató nyilatkozatot.

Jav: 74. § (2) Az ajánlási ívet Budapesten a kerületi előljárónál, máshol pedig a kir. járásbírósnál hitelesítés végett be kell mutatni és egyidejűleg igazolni kell a biztosíték letételét is. Csak olyan ajánlási ívet lehet hitelesíteni, amelyen még egyetlen aláíró aláírása sincs. A hitelesítő a bemutatott ajánlási ívre rávezeti a választókerület nevét, egyéni választókerületben a képviselőjelölt és a pótképviselőjelölt nevét, lajstromos választókerületben pedig az összes jelöltek nevét, továbbá a jelölt (pótképviselőjelölt, jelöltek) életkorát, foglalkozását, lakását, pártállását, valamint a választás napját. A hitelesítési záradékban fel kell tüntetni, hogy az ajánlási ív bemutatója igazolta a biztosíték letételét és bemutatta a jelölteknek a jelölés elfogadására irányuló nyilatkozatát.

KB: 78. § (3) Az ajánlási ívet Budapesten a kerületi előljárónál, máshol pedig a kir. járásbírósnál hitelesítés végett be kell mutatni és egyidejűleg igazolni kell a biztosíték letételét is. Csak olyan ajánlási ívet lehet hitelesíteni, amelyen még egyetlen aláíró aláírása sincs. A hitelesítési záradékban fel kell tüntetni, hogy az ajánlási ív bemutatója igazolta a biztosíték letételét, bemutatta a jelölteknek a jelölés elfogadására irányuló nyilatkozatát és hogy a hitelesítő hatóságnak átadta a jelöltek személyére vonatkozó tájékoztató nyilatkozatokat.

KBIInd: Az eredeti (2) bekezdés harmadik mondatát az új (2) bekezdésben foglalt rendelkezés feleslegessé teszi. Az eredeti (2) bekezdés utolsó mondatának javasolt kiegészítése okszerűen következik az új 67. § (3) bekezdésénél már elfogadott módosításból.

80. §

(1) Ajánlásra csak a választókerület országgyűlési képviselőválasztói névjegyzékébe felvett választóknak van joguk.

Jav: –

KB: –, de vö. 79. § (1)

(2) Érvényes ajánláshoz egyéni választókerületben legalább 500, lajstromos választókerületben pedig legalább 1.500 választó sajátkezű aláírása szükséges.

Jav: 75. § (1) Érvényes ajánláshoz egyéni választókerületben legalább 500, lajstromos választókerületben pedig legalább 1.500 olyan választó sajátkezű aláírása szükséges, aki a választókerület választói névjegyzékébe fel van véve. Az ajánlók legalább felerészének olyan választónak kell lennie, aki életének 30. évét már betöltötte.

Ind: A 75. §-hoz. Ebben a §-ban vannak lefektetve tulajdonképpen a törvényjavaslattal bevezetni kívánt ajánlási rendszer részletes szabályai, amelyek lényeges eltérést mutatnak a jelenlegi állapottal szemben. Ezekkel – az indoklás általános részében kifejtettek után – itt nem kívánunk újból részletesen foglalkozni. Csupán két olyan rendelkezésre kívánunk rámutatni, amely esetleg magyarázatra szorul.

A § (1) bekezdése fenntartja az 1937:VIII. t.-c. 1. §-a (1) bekezdésének azt a rendelkezését, hogy az ajánlók felerészének legalább 30 évesnek kell lennie. Ezzel a rendelkezéssel kívánjuk biztosítani, hogy csak olyan jelöltek léphessenek fel, akik az értebb és politikai tekintetben már kiforrottabb választók bizalmát is élvezik.

KB: 79. § (1) mint a Jav.

(3) Ha az ajánlás országos pártnak a jelöltjére, illetőleg lajstromára vonatkozik, az ajánlás érvényességéhez egyéni választókerületben 150, lajstromos választókerületben pedig egy-egy képviselő után 150–150, összesen azonban legfeljebb 750 választó aláírása is elegendő akkor, ha a párt a képviseletére jogosult központi szerv útján az ajánláshoz kir. közjegyző által hitelesített írásbeli nyilatkozatban előzetesen hozzájárult.

Jav: 75. § (2) Az előző bekezdésnek az ajánlók számára vonatkozó rendelkezésétől eltérően, az ajánlás érvényességéhez 150, lajstromos választókerületben pedig egy-egy képviselő után 150–150 választó sajátkezű aláírása elegendő akkor, ha az ajánlás olyan pártnak a jelöltjére vonatkozik, amely pártnak a választást közvetlenül megelőző országgyűlésen legalább négy országgyűlési képviselő tagja volt és ha az ilyen párt:

KB: 79. § (2) Az előző bekezdésnek az ajánlók számára vonatkozó rendelkezésétől eltérően, az ajánlás érvényességéhez 150, lajstromos választókerületben pedig egy-egy képviselő után 150–150, összesen azonban legfeljebb 750 választó sajátkezű aláírása elegendő akkor, ha az ajánlás olyan pártnak a jelöltjére vonatkozik, amely pártnak a választást közvetlenül megelőző országgyűlésen legalább négy országgyűlési képviselő tagja volt és ha az ilyen párt:

Jav: 75. § (2) a) országos szervezkedését a képviselőház elnökénél a választások kitűzése előtt legalább három hónappal bejelentette,

KB: 79. § (2) a) országos szervezkedését a képviselőház elnökénél a választások kitűzése előtt legalább három hónappal bejelentette és

KBInd: A (2) és (3) bekezdésre vonatkozó módosítást a gyakorlati szempontok indokolják és külön magyarázatra nem szorulnak.

Jav: 75. § (2) b) a képviseletére jogosult központi szerv útján az ajánláshoz kir. közjegyző által hitelesített írásbeli nyilatkozatban előzetesen hozzájárult.

KB: 79. § (2) b) mint a Jav.

(4) Úgy a (2), mint a (3) bekezdés esetében az ajánlók legalább felerészének olyan választónak kell lennie, aki életének 30. évét már betöltötte.

Jav: –, de vö. 75. § (1)

KB: –, de vö. 79. § (1)

(5) Az ajánlás érvényességéhez megkívánt számú aláírásnak legfeljebb egynegyed részéig lehet elfogadni olyan ajánlóknak az aláírását, akik ugyanannak a községnek választói névjegyzékébe vannak felvéve. Az olyan választókerületben, ahol négyenél kevesebb község van, az érvényes ajánláshoz megkívánt számú aláírásnak legfeljebb felerészéig lehet elfogadni olyan ajánlók aláírását, akik ugyanannak a községnek választói névjegyzékébe vannak felvéve. Az önálló városi választókerületekben az ajánlás érvényességéhez megkívánt számú aláírás legfeljebb egynegyed részéig lehet érvényesnek elfogadni olyan ajánlók aláírását, akik ugyanannak a szavazókörnek a névjegyzékébe vannak felvéve.

Jav: 75. § (6) ...aki ugyanannak a szavazókörnek a...

Ind: A (6) bekezdés rendelkezéseivel kívánjuk megakadályozni, hogy olyan helyi jelöltek, akiknek csupán saját községükben van talajuk és népszerűségük a község határán nem terjed túl, ne ronthassák a komolyan számításba jövő jelöltek esélyeit és a szavazatok szétforgácsolódásával ne veszélyeztethessék a választás eredményének reális kialakulását.

KB: 79. § (7)

(6) Az ajánlók száma a (2), illetőleg a (3) bekezdésben megkívánt számot ennek a számnak legfeljebb 50%-ával haladhatja meg.

Jav: –

KB: 79. § (6) Az ajánlók száma az (1), illetőleg a (2) bekezdésben megkívánt számot, ennek a számnak legfeljebb 50%-ával haladhatja meg.

KBInd: Az új [...] (6) bekezdésben foglalt rendelkezések [...] az ajánlások gyűjtésével üzhető esetleges visszaélések megakadályozását célozzák.

(7) Az ajánlásnak tartalmaznia kell az ajánlók családi és utónevét, polgári állását (foglalkozását), lakását, születési évét, a szavazókör megjelölését és a választói névjegyzék sorszámát.

Jav: 75. § (7) Az ajánlásnak tartalmaznia kell az ajánlók családi és utónevét, polgári állását (foglalkozását), lakását, életkorát, a szavazókör megjelölését és a választói névjegyzék sorszámát.

KB: 79. § (8)

81. §

(1) Az előző § rendelkezéseinek megfelelő ajánlás is csak akkor érvényes, ha az ajánlók aláírását kir. közjegyző vagy kir. járásbíró, vagy választási biztos, illetőleg ennek helyettese, vagy a községi előljáróság, városokban a polgármester, illetőleg az általa megbízott tisztviselő hitelesítette. A hitelesítés a kir. közjegyző előtt illetékmentes, a kir. járásbíró, a választási biztos és a községi előljáróság (a polgármester vagy a megbízott tisztviselő) előtt díj- és illetékmentes.

Jav: 76. § (1) Az előző szakasz rendelkezéseinek...

Ind: A 76. §-hoz. Ez a § az 1937:VIII. t.-c. 1. §-ának (2) és (4) bekezdéseiben foglalt rendelkezéseket tartalmazza.

KB: 80. § (1)

(2) A választási biztos vagy helyettese hitelesítésre csak olyan választókerületben jogosult, amelynek területén sem kir. járásbíró, sem kir. közjegyzőnek székhelye nincs. Az ilyen választókerület székhelyén a választási biztos vagy helyettese köteles az aláírások hitelesítése végett legalább három nappal az ajánlások benyújtásának időpontja (84. § (1) bek.) előtt szükség esetében többször is megjelenni; megjelenésének pontos helyét és időpontját legalább három nappal előbb a helyben szokásos módon közhírré kell tenni. A választási biztos, illetőleg helyettese az így közzétett időtartam alatt a megjelölt helyiségben köteles tartózkodni. Az 59. § (5) bekezdésének a választási biztos összeférhetlenségi viszonyára vonatkozó rendelkezését a választási biztosnak a jelen §-ban szabályozott eljárására is alkalmazni kell.

Jav: 76. § (2) ... (78. § (1) bek.) ... 55. § (5) bekezdésének ... összeférhetlenségi ...

KB: 80. § (2) ... (82. § (1) bek.) ...

(3) Az (1) bekezdés értelmében hitelesítésre jogosultak azokról az ajánlókról, akiknek aláírását hitelesítették, nyilvántartást kötelesek vezetni.

Jav: 76. § (3) ... vezetni kötelesek.

KB: 80. § (3)

KBInd: A helyes magyarság okából.

82. §

(1) A 80. § (3) bekezdése szempontjából országos pártnak azt a pártot kell tekinteni, amely országos szervezkedését a belügyminiszternél a választások kitűzése előtt legalább három hónappal bejelentette és igazolta, hogy:

Jav: –, de vö. 75. § (2) a)

KB: –, de vö. 79. § (2) a)

a) a pártnak a bejelentés időpontjában együttlévő országgyűlésen legalább négy olyan országgyűlési képviselő tagja van, akiket ennek a pártnak tagjaiként választottak meg, vagy akik a bejelentés időpontját megelőzően legalább hat hónapon át ennek a pártnak a tagjai voltak; vagy

Jav: –, de vö. 75. § (2)

KB: –, de vö. 79. § (2)

b) legalább húszezer olyan tagja van, akik bármelyik lajstromos vagy egyéni választókerület választói névjegyzékébe a bejelentés időpontjában fel vannak véve.

Jav: –

KB: –

(2) Az (1) bekezdésben említett bejelentésnek tartalmaznia kell a párt pontos nevét és a képviseletére jogosult központi szerv tagjainak nevét, valamint a párt célkitűzéseinek részletes ismertetését is.

Jav: 75. § (3) A (2) bekezdés a) pontjában említett bejelentésnek tartalmaznia kell a párt pontos nevén és a képviseletére jogosult központi szerv tagjainak nevén kívül a párt célkitűzéseinek részletes ismertetését is. A bejelentést a párt országgyűlési képviselő tagjainak és legalább ötven olyan párttagnak kell aláírnia, akinek a bejelentés időpontjában országgyűlési képviselőválasztójoga van. Az aláírásokat és az aláírók választójogosultságát igazoló választói névjegyzékkivonatokat kir. közjegyzővel kell hitelesíteni.

KB: 79. § (3) A (2) bekezdés a) pontjában említett bejelentésnek tartalmaznia kell a párt pontos nevén és a képviseletére jogosult központi szerv tagjainak nevén kívül a párt célkitűzéseinek részletes ismertetését is. A bejelentést a párt országgyűlési képviselő tagjainak és legalább ötven olyan párttagnak kell aláírnia, akinek a bejelentés időpontjában országgyűlési képviselőválasztójoga van. Az aláírásokat és az aláírók választójogosultságát igazoló választói névjegyzékkivonatokat kir. közjegyzővel kell hitelesíteni. A párt országgyűlési képviselő tagjainak aláírását a képviselőház elnöke is hitelesítheti.

KBInd: A (2) és (3) bekezdésre vonatkozó módosítást a gyakorlati szempontok indokolják és külön magyarázatra nem szorulnak.

(3) A bejelentést az (1) bekezdés a) pontja esetében a párthoz tartozó legalább négy országgyűlési képviselőnek, b) pontja esetében pedig a választók névjegyzékébe felvett legalább négy választónak kell sajátkezűleg aláírnia. Az aláírásokat kir. közjegyzővel kell hitelesíteni.

Jav: –, de vö. 75. § (3)

KB: –, de vö. 79. § (3)

(4) A bejelentéshez csatolni kell:

a) az (1) bekezdés a) pontja esetében a képviselőház elnökének írásbeli nyilatkozatát arról, hogy a párt az (1) bekezdés a) pontjában kikötött kötelezettségnek megfelel;

b) az (1) bekezdés b) pontja esetében az ott megjelölt számú választóknak írásbeli nyilatkozatát arról, hogy a bejelentett pártnak tagjai.

Jav: 75. § (5) A (2) bekezdés b) pontjában említett nyilatkozatot az ajánláshoz – annak benyújtásakor – mellékelni kell.

KB: 79. § (5) Az olyan pártnak a nevével megjelölt ajánlást, amely párt országos szervezkedését a (2) bekezdés a) pontja értelmében bejelentette, érvényesnek elfogadni csak abban az esetben szabad, ha az ajánláshoz annak benyújtásakor a (2) bekezdés b) pontja értelmében kiállított nyilatkozatot is mellékeltek.

KBInd: Az új (5) [...] bekezdésben foglalt rendelkezések a bejelentett országos pártok nevével [...] üzhető esetleges visszaélések megakadályozását célozzák.

(5) Az előző bekezdés b) pontja esetében a választók aláírását és a választójogosultságukat igazoló választói névjegyzékkivonatokat hitelesíttetni kell. A hitelesítést kir. közjegyző, kir. járásbíró, vagy a községi elöljáróság, városokban a polgármester, illetőleg az általa megbízott tisztviselő végezheti. A hitelesítés díj- és illetékmentességére vonatkozólag a 81. § (1) bekezdésének a rendelkezései az irányadók.

Jav: –

KB: –

(6) A belügyminiszter a bejelentések tárgyában legkésőbb 15 napon belül határozni és határozatát a bejelentőknek haladéktalanul megküldeni köteles.

Jav: –

KB: –

(7) A bejelentés tudomásulvételét megtagadó határozatot meg kell indokolni. A belügyminiszternek a tudomásulvételt megtagadó határozata ellen a bejelentők a kézbesítés napját követő naptól számított 15 nap alatt panasszal fordulhatnak a közigazgatási bírósághoz. A közigazgatási bíróság a panasz felett soron kívül, legkésőbb azonban 15 nap alatt dönteni köteles.

Jav: –

KB: –

(8) A belügyminiszter az általa tudomásul vett bejelentésekről, úgyszintén azokról a bejelentésekről, amelyekre nézve a közigazgatási bíróság megállapította, hogy a törvényben előírt követelményeknek megfelelnek, a képviselőház elnökét és a központi választmányokat értesíti. A központi választmányok a bejelentésekről nyilvántartást vezetnek és választás kitűzése alkalmával a nyilvántartás másolatát a választási biztosoknak megküldik.

Jav: 75. § (4) A képviselőház elnöke a (2) bekezdés a) pontja alapján hozzá érkezett bejelentéseket haladéktalanul tudatja a belügyminiszterrel, aki azokról a központi választmányokat értesíti. A központi választmányok a bejelentésekről nyilvántartást vezetnek és választás kitűzése alkalmával a nyilvántartás másolatát a választási bizottságoknak megküldik.

KB: 79. § (4) mint a Jav.

(9) Az előző bekezdés értelmében országos pártként nyilvántartott párt ezt a jellegét elveszti akkor, ha az országgyűlési képviselőválasztások alkalmával a párt tagjaiként legalább négy országgyűlési képviselőt nem választottak meg. Ilyen esetekben a belügyminiszter a párt országos

jellegének megszűnése tárgyában – az országgyűlési képviselők igazolása után, ha pedig a párt országos jellegének megszűnésére a választások ellen esetleg beadott közigazgatási bírósági panasz elbírálása kihatással lehet, ennek elbírálása után – legkésőbb 15 nap alatt határoz. A határozat ellen a párt a képviselőjére jogosult központi szerv útján panasszal élhet a közigazgatási bírósághoz.

Jav: –

KB: –

(10) Az a párt, amelynek országos jellegét nyilvántartásba vették, – a (9) bekezdésben említett esettől eltekintve – ezt a jellegét továbbra is megtartja és a későbbi országgyűléseken újabb bejelentésre nem köteles.

Jav: –

KB: –

83. §

(1) Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt, kivéve, ha az általa aláírt ajánlás – vagy azért, mert a jelölt visszalépett, vagy azért, mert az ajánlást a választási biztos visszautasította – hatálytalanná vált.

Jav: 77. § (1) Minden választó csak egy ajánlásban vehet részt, kivéve, ha az általa aláírt ajánlás – vagy azért, mert a jelölt visszalépett, vagy azért, mert az ajánlás elfogadását a választási bizottság visszautasította – hatálytalanná vált.

Ind: A 77. §-hoz. Ez a § az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának (9) és (10) bekezdéseiben, valamint az 1937:VIII. t.-c. 3. §-a (1), (3) és (4) bekezdéseiben foglaltakat öleli fel.

KB: 81. § (1) mint a Jav.

(2) Az aláírás hitelesítése előtt a hitelesítő az aláíró figyelemztetni köteles arra, hogy több ajánlasi ív aláírása büntetés alá esik.

Jav: 77. § (2)

KB: 81. § (2)

(3) Az ajánló az ajánlasi nyilatkozatot aláírásának hitelesítése után nem vonhatja vissza.

Jav: 77. § (3)

KB: 81. § (3)

84. §

(1) Az ajánlást a választás napját megelőző nyolcadik napon kell a választási biztosnak átnyújtani, aki ezen a napon délelőtt 9 órától délután 1 óráig a választási bizottság hivatalos helyiségében köteles tartózkodni. A választási biztos sem korábban, sem később nem vehet át ajánlást.

Jav: 78. § (1)

Ind: A 78. §-hoz. Ebben a §-ban az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának (3), (8), (13), (14), (16) és (18) bekezdései, valamint az 1937:VIII. t.-c. 5. §-a (2) bekezdésének idevágó része vannak egységesen felépített szerkezetbe foglalva.

KB: 82. § (1)

- (2) Az ajánlást két olyan ajánlónak kell személyesen átnyújtani, akiket a választási biztos személyesen ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják. Az ajánláshoz csatolni kell a 77. § (1) bekezdésében megkívánt hitelesített írásbeli nyilatkozatot.

Jav: 78. § (2) Az ajánlást két olyan ajánlónak kell személyesen átnyújtani, akiket a választási biztos személyesen ismer, vagy akik személyazonosságukat előtte igazolják. Az ajánláshoz csatolni kell a 72. §-ban megkívánt hitelesített írásbeli nyilatkozatot, a jelöltnek (pótképviselőjelöltnek, jelölteknek) a 63. § értelmében összeállított tájékoztató nyilatkozatát és az annak szabályszerű közszemlére tételét igazoló hatósági bizonyítványt.

KB: 82. § (2) ...76. § (1) bekezdésében...

- (3) A választási biztos az ajánlás átvételére rendelt helyiségből, az ajánlás átnyújtóit kivéve, mindenkit kitilthat.

Jav: 78. § (3)

KB: 82. § (3)

- (4) A választási biztos nem vehet át olyan ajánlást, amelyen a hitelesített aláírások száma a 80. § (6) bekezdésében megengedett számot meghaladja. Az ilyen ajánlást azonban az ajánlás átnyújtói a fölös számú aláírások törlése után – az (1) bekezdésben megállapított idő alatt – újból benyújthatják.

Jav: 78. § (4) A választási biztos nem vehet át olyan ajánlást, amelyhez nincsenek csatolva a (2) bekezdésben megkívánt mellékletek.

KB: 82. § (4) ...79. § (6) bekezdésében...

KBIInd: A törölt (4) bekezdésben foglalt rendelkezés a 67. § (3) bekezdésénél történt módosítás következtében tárgytalanná vált, az új (4) bekezdés rendelkezése pedig okszerűen folyik a 79. § új (6) bekezdésében foglaltakból.

- (5) A választási biztos az ajánlás átvételéről a benyújtóknak elismervényt ad. A választási biztos köteles a neki átadott ajánlási íveket és a mellékleteket gondosan megőrizni és azokat a feleknek rövid időre sem adhatja többé vissza.

Jav: 78. § (5)

KB: 82. § (5)

85. §

- (1) Az ajánlás elfogadása vagy visszautasítása felett a választási biztos dönt. A választási biztos köteles döntését legkésőbb a benyújtást követő második napon déli 12 óráig írásban közölni a benyújtók bármelyikével.

Jav: 79. § (1) Az ajánlás elfogadása vagy visszautasítása felett a választási bizottság dönt. A választási bizottság köteles az ajánlás átnyújtására megállapított hatánapot követő napon ülést tartani és arra a pártok megbízottait (62. § (1) bek.) meghívni, akik ott az észrevételeiket megtehetik. A választási bizottság köteles döntését legkésőbb a benyújtást követő második napon déli 12 óráig írásban közölni a benyújtók bármelyikével.

Ind: A 79. §-hoz. Ebben a §-ban az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának (11), (14), (16), (17), (21) és (22) bekezdéseiben, 93. §-ának (6) és (7) bekezdésében, valamint az 1937:VIII. t.-c. 5. §-a (2), (3), (4) és (5) bekezdésében foglalt és tárgyuknál fogva összetartozó rendelkezések vannak egy §-ba foglalva.

KB: 83. § (1)

KBInd: A bizottság – a több oldalról elhangzott kívánságok mérlegelése után – úgy határozott, hogy az ajánlások elfogadása kérdésében a döntés jogát – a választási bizottság helyett – a választási biztosra ruházza. Ennek az elhatározásnak megfelelően [...] a »bizottság« szó helyébe mindenütt a »biztos« szó került. Ennek a módosításnak okszerű következménye volt az is, hogy az (1) bekezdés második mondata töröltetett és hogy a (8) bekezdés⁷¹⁸ első sorában a »bizottság elnöke« szavak helyébe a »biztos a választási bizottság elnökét és a« szövegrész vététt fel.

(2) A választási biztos olyan ajánlást, amely a 76–84. §-ok rendelkezéseinek nem felel meg, nem fogadhat el; viszont olyan ajánlást, amely az idézett rendelkezéseknek megfelel, nem utasíthat vissza.

Jav: 79. § (2) A választási bizottság... 71–78. §-ok...

KB: 83. § (2) ...75–82. §-ok...

(3) Az ajánlók jogosultságát a választási biztos a választók névjegyzéke alapján állapítja meg. Annak az aláírását, aki a választók névjegyzékébe nincs felvéve, törölni kell.

Jav: 79. § (3) ...választási bizottság...

KB: 83. § (3)

(4) Az ajánlás érvényessége szempontjából nem lehet figyelembe venni az olyan aláírást, amelyik több ajánlásban fordul elő; az ilyen aláírást valamennyi benyújtott ajánlási íven törölni kell.

Jav: 79. § (4)

KB: 83. § (4)

(5) Ha a (3) és (4) bekezdések értelmében történt törlések következtében az érvényesnek elfogadott ajánlók száma a 80. § (2), illetőleg (3) bekezdésében megkívánt számnál kevesebb lett, a választási biztos köteles a töröltek neveit és a törlések okát az ajánlás benyújtóival – az (1) bekezdésben megállapított határidőig – írásban közölni azzal, hogy a hiányzó aláírásokat harminchat óra alatt pótolhatják. Pótlás címén legfeljebb annyi új aláírást lehet bemutatni, hogy a már érvényesnek elfogadott aláírások száma és a pótlás címén bemutatott aláírások száma együttesen ne haladja meg a 80. § (6) bekezdésében megengedett számot.

Jav: 79. § (5) Az ajánlást pótlás végett visszaadni csak abban az esetben lehet, ha az ajánlási íven törlés történt és ennek következtében az érvényesnek elfogadott ajánlók száma a 75. § (1), illetőleg (2) bekezdésében megkívánt számnál kevesebb lett. A választási bizottság köteles erről az ajánlás benyújtóit – az (1) bekezdésben említett határidőig – írásban értesíteni azzal, hogy a hiányzó aláírásokat harminchat óra alatt egyízben pótolhatják. A választási bizottság a pótlás végett visszaadott és újból benyújtott ajánlási íven a már érvényesnek elfogadott aláírások közül többé nem törölhet.

KB: 83. § (5) Az ajánlást pótlás végett visszaadni csak abban az esetben lehet, ha az ajánlási íven törlés történt és ennek következtében az érvényesnek elfogadott ajánlók száma a 79. § (1), illetőleg (2) bekezdésében megkívánt számnál kevesebb lett. A választási biztos köteles a töröltek neveit és a törlések okát az ajánlás benyújtóival – az (1) bekezdésben megállapított határidőig – írásban közölni azzal, hogy a hiányzó aláírásokat harminchat óra alatt pótolhatják. Pótlás címén legfeljebb annyi új aláírást lehet bemutatni, hogy a már érvényesnek elfogadott aláírások száma és a pótlás címén bemutatott aláírások száma együttesen ne haladja meg a 79. § (6) bekezdésében megengedett számot. A választási biztos a pótlás végett visszaadott és újból benyújtott ajánlási íven a már érvényesnek elfogadott aláírások közül többé nem törölhet.

⁷¹⁸ (9) bek.

KBInd: A bizottság indokoltan látta továbbá az (5) bekezdésnek olyan rendelkezéssel való kiegészítését, amely szerint a töröltek neveit és a törlések okát is közölni kell az ajánlás átnyújtóival; szükségessé vált azonkívül ennek a bekezdésnek a 79. §-ba felvett új (6) bekezdéssel való összhangba hozása is.

(6) Az a körülmény, hogy a pótlásképpen bemutatott aláírások között olyan választó aláírása is szerepel, akinek aláírását a választási biztos – valamely más ajánlási íven – már érvényesnek elfogadta, a már elfogadott aláírás érvényességét nem érinti és az ilyen aláírást csak a pótlásképpen bemutatott ajánlási íven kell törölni.

Jav: –

KB: 83. § (6)

KBInd: Ennek az új rendelkezésnek a beiktatása az esetleges viták és félreértések kiküszöbölését célozza.

(7) Ha a választási biztos a 80. § (2), illetőleg (3) bekezdésében megkívánt számú aláírás érvényességét megállapította, a többi aláírást csak a (4) bekezdésben foglaltak szempontjából teszi további vizsgálat tárgyává.

Jav: 79. § (6) Ha a választási bizottság a 75. § (1), illetőleg (2) bekezdésében...

KB: 83. § (7) ...79. § (1), illetőleg (2) bekezdésében...

(8) A benyújtott ajánlást visszavonni nem lehet. A választási biztos az egyszer elfogadott ajánlást többé nem utasíthatja vissza.

Jav: 79. § (7)

KB: 83. § (8)

(9) A választási biztos a választási bizottság elnökét és a központi választmány elnökét a jelölés eredményéről azonnal értesíti és azt egyidejűleg bejelenti a képviselőház elnökéhez és a belügyminiszterhez.

Jav: 79. § (8) A választási bizottság elnöke a központi választmány elnökét...

KB: 83. § (9)

Vö. KBInd. a 83. § (1)-hez.

86. §

(1) A képviselőjelölt az ajánlás elfogadása után is visszaléphet a jelöléstől. A visszalépés csak akkor érvényes, ha azt a jelölt közjegyző által hitelesített nyilatkozatban, a választási bizottság elnökénél bejelenti.

Jav: 80. § (1)

KB: 84. § (1)

(2) Egyéni választókerületben abban az esetben, ha valamelyik képviselőjelölt visszalépését már a szavazás megkezdése előtt bejelenti, a visszalépést a választási bizottság elnöke a szavazatszedő küldöttségi elnökökkel azonnal tudatja és egyidejűleg intézkedik, hogy a visszalépés minden községben közzétételük. A visszalépésről a központi választmányt is azonnal értesíteni kell.

Jav: 80. § (2) Egyéni választókerületben a képviselőjelölt visszalépése esetében az ugyanabba az ajánlásba felvett pótképviselőjelölt ajánlását semmisnek kell tekinteni. Semmisnek kell tekinteni a pótképviselőjelölt ajánlását akkor is, ha az ajánlásba felvett képviselőjelölt meghalt. A pótképviselőjelölt visszalépése vagy halála az ajánlás érvényességét nem érinti.

Ind: A 80. §-hoz. A § (2) bekezdése az 1925:XXVI. t.-c. 63. §-ának a képviselőjelölt visszalépésére vonatkozó – az (1) és (3) bekezdésekbe átvett – rendelkezéseit egészíti ki a pótképviselőjelölttel kapcsolatban, az egyéni választókerületekre vonatkozóan szükséges rendelkezésekkel.

KB: 84. § (2) mint a Jav.

Jav: 80. § (3)

KB: 84. § (3)

(3) Lajstromos választókerületben egyes jelöltek visszalépése vagy halála az ajánlás érvényességét nem érinti.

Jav: 80. § (4)

Ind: A § (4) bekezdésébe foglalt rendelkezés megokolásra nem szorul és annak felvételére esetleges viták megelőzése végett van szükség.

KB: 84. § (4)

87. §

(1) Ha a választási biztos egy ajánlást sem fogadott el érvényesnek, a választás elmarad.

Jav: 81. § (1) Ha a választási bizottság...

KB: 85. § (1)

(2) Egyéni választókerületben elmarad a választás akkor is, ha a választási eljárás megnyitására kitűzött időpont előtt valamennyi képviselőjelölt visszalépett, vagy ha valamelyik képviselőjelölt meghalt.

Jav: 81. § (2) ...megkezdésére kitűzött időpont előtt...

KB: 85. § (2)

KBInd: Mert ez felel meg a törvényjavaslat helyes szóhasználatának.

(3) Ha csak egy érvényes ajánlás van, a szavazás elmarad.

Jav: 81. § (3)

Ind: A 81. §-hoz. Ez a § az 1925:XXVI. t.-c. 63. §-a (5) bekezdésének a választás elmaradására vonatkozó rendelkezéseit külön §-ba foglalva tartalmazza és – a (3) bekezdésben – kiegészíti a szavazás elmaradására vonatkozó rendelkezéssel. Ezek a rendelkezések magyarázatra nem szorulnak.

KB: 85. § (3)

(4) A választási bizottság elnöke a választás, illetőleg a szavazás elmaradásáról a választási bizottság tagjait, a szavazatszedő küldöttségeket, valamint a választásnál közreműködésre hivatott közegeket haladéktalanul értesíti; egyszersmind gondoskodik, hogy a választás, illetőleg a szavazás elmaradása a választókerület minden községében, illetőleg városában idejekorán közzététessék.

Jav: 81. § (4)

KB: 85. § (4)

(5) A választási bizottság elnöke köteles a választás elmaradását a képviselőház elnökéhez és a belügyminiszterhez haladéktalanul bejelenteni és arról a központi választmányt egyidejűleg értesíteni.

Jav: 81. § (5)

KB: 85. § (5)

Ind: Összefog[al]va a 72–81. §-ban foglalt rendelkezéseket, azokban az 1925:XXVI. törvénycikk megfelelő rendelkezéseivel szemben csak az az egy említést érdemlő eltérés van, hogy a törvényjavaslat szerint az ajánlások elfogadása kérdésében az összes választókerületekben a választási bizottság dönt, míg az 1925:XXVI. t.-c. 62. §-ának (14) bekezdése szerint az ajánlások elfogadása kérdésében való döntés az egy képviselőt választó (nyílt szavazásos) választókerületekben a választási bizottság feladata volt. Tekintettel arra, hogy a titkosan szavazó választókerületekben az ajánlás elfogadása kérdésében való döntést az 1925:XXVI. t.-c. 93. §-ának (6) bekezdése is a választási bizottságra ruházta, helyesnek tartjuk, ha ezt a feladatot az összes választókerületben a választási bizottság látja el, mert így a döntésnek nagyobb nyilvánosságot lehet biztosítani, miután a döntésnél a pártok megbízottai is jelen lehetnek és esetleges észrevételeiket is megtehetik. Erre vonatkozóan a 79. § (1) bekezdése az 1925:XXVI. t.-c. 93. §-ának (6) bekezdésével egybehangzóan rendelkezik.

Végül meg kell említenünk még az 1937:VIII. t.-c. 2. §-ával szemben azt az eltérést, hogy a törvényjavaslat a benyújtható aláírások számának felső határát nem állapítja meg. Ennek a változtatásnak oka az, hogy a titkos szavazás mellett nem lehet az ajánlások aláíróit leszavazottaknak tekinteni, mert ez az ajánlások aláíróival szemben a szavazás titkosságának a megsértését jelentené. Ennek következtében vált tárgytalanná az ajánlók számának korlátozása, amire a nyílt szavazás mellett a korlátlan számú aláírás (1937:VIII. t.-c. 6. §) gyűjtésével üzhető esetleges visszaélések megakadályozása céljából volt szükség.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Jogforrások

1848. évi V. törvénycikk az országgyűlési követeknek népképviselői alapján választásáról. <https://net.jogtar.hu>

1848. évi erdélyi II. törvénycikk a legközelebbi közös országgyűlésre küldendő követek népképviselői alapján választásáról. <https://net.jogtar.hu>

1874. évi XXXIII. törvénycikk az 1848:V. törvénycikk és az erdélyi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről. <https://net.jogtar.hu>

1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről. <https://net.jogtar.hu>

1913. évi XIV. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

1913. évi XXIII. törvénycikk a választói jog büntetőjogi védelméről. <https://net.jogtar.hu>

1914. évi XV. törvénycikk az országgyűlési képviselőválasztó-kerületek számának és székhelyének megállapításáról. <https://net.jogtar.hu>

A m. kir. belügyminiszter 1914. évi 55.000. számú körrendelete valamennyi törvényhatósághoz, az országgyűlési képviselőválasztó-kerületek részletes beosztásának közzétételéről. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, XLVIII. köt. Budapest, 1914. Magyar Királyi Belügyminisztérium, 536–732. p. <https://library.hungaricana.hu>

1918. évi XVII. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

1919. évi XXV. néptörvény az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokról. <https://net.jogtar.hu>

A magyar belügyminiszter 1919. évi 39.000. számú rendelete, az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokról szóló 1919:XXV. néptörvény végrehajtása tárgyában. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 364–418. p. <https://library.hungaricana.hu>

4.245/1919. M. E. számú rendelet a nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogról. *Kecskeméti Közlöny*, 1919. szeptember 2. 1. p. <https://adt.arcanum.com>

A magyar kormány 1919. évi 5.984. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlési választások napjának, a választókerületeknek és a nemzetgyűlés időtartamának megállapításáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 878–879. p. <https://library.hungaricana.hu>

A magyar kormány 1919. évi 5.985. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlési, törvényhatósági és községi választójogról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 879–881. p. <https://library.hungaricana.hu>

A magyar kormány 1919. évi 5.986. M. E. számú rendelete, az összeférhet[et]-lenségnek a nemzetgyűlési tagokra vonatkozó szabályozásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 881–883. p. <https://library.hungaricana.hu>

A magyar kormány 1919. évi 5.987. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlési választók névjegyzékének elkészítéséről és szavazóigazolványok kiállításáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 884–893. p. <https://library.hungaricana.hu>

A magyar kormány 1919. évi 5.988. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlés tagjainak választásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LIII. köt. Budapest, 1919. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 894–929. p. <https://library.hungaricana.hu>

A m. kir. minisztérium 1922. évi 2.200. M. E. számú rendelete, az 1922. évben összeülő nemzetgyűlés tagjainak választásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LVI. köt. Budapest, 1923. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 14–70. p. <https://library.hungaricana.hu>

A m. kir. minisztériumnak 3.100/1922. M. E. számú rendelete, a nemzetgyűlési képviselőválasztókerületi beosztás módosítása tárgyában. *Budapesti Közlöny*, 1922. április 2. 1–5. p. <https://adt.arcanum.com>

A m. kir. minisztérium 1922. évi 3.400. M. E. számú rendelete, az arányos választás szabályainak az 1922. évi március 2-án 2.200. M. E. szám alatt kibocsátott kormányrendelet 11. §-a alapján való megállapításáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LVI. köt. Budapest, 1923. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 84–92. p. <https://library.hungaricana.hu>

1925. évi XXVI. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

1937. évi VIII. törvénycikk az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. <https://net.jogtar.hu>

A m. kir. belügyminiszter 1937. évi 38.500. számú rendelete, az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról szóló 1937:VIII. törvénycikk végrehajtásáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXI. köt. Budapest, 1937. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 295–302. p. <https://library.hungaricana.hu>

1938. évi XIX. törvénycikk az országgyűlési képviselők választásáról. <https://net.jogtar.hu>

A m. kir. belügyminiszter 1938. évi 521. számú rendelete, a Budapest székesfővárosi országgyűlési képviselőválasztókerületek területének, valamint a budapestkörnyéki országgyűlési képviselőválasztókerület területének és székhelyének megállapításáról. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXII. köt. Budapest, 1938. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 1131–1132. p. <https://library.hungaricana.hu>

A m. kir. belügyminiszter 1939. évi 264. számú rendelete, az országgyűlési képviselőválasztókerületekről. In *Magyarországi Rendeletek Tára*, LXXIV. köt. Budapest, 1940. Magyar Kir. Belügyminisztérium, 54–103. p. <https://library.hungaricana.hu>

2. Nemzetgyűlési/országgyűlési dokumentumok

Az 1920. évi február hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója, XVII. köt. Budapest, 1922. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója, XXXI. köt. Budapest, 1925. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója, XXXII. köt. Budapest, 1925. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója, XXXIII. köt. Budapest, 1925. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés naplója, XXXIV. köt. Budapest, 1925. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1927. évi január hó 25-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója, XXVIII. köt. Budapest, 1930. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1931. évi július hó 18-ára hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója, VII. köt. Budapest, 1932. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója, III. köt. Budapest, 1935. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója, XI. köt. Budapest, 1936. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója, XVII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Felsőházának naplója, II. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat. <https://library.hungaricana.hu>

Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett Országgyűlés Felsőházának naplója, III. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat. <https://library.hungaricana.hu>

*

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. In *Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1922. Pesti Könyvnyomda, 1–13. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat a nemzetgyűlési képviselők választásáról. (A választójogi bizottság szövegezése szerint.) In *Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1922. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 226–238. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 271–329. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. (A választójogi bizottság szövegezése szerint.) In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIV. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 266–326. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, VI. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 405–406. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. (A képviselőház közjogi bizottságának szövegezése szerint.) In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 178–180. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról. A képviselőház által elfogadott szöveg. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, IV. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 250–252. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, IX. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 1–57. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. (A képviselőház közjogi bizottságának szövegezése szerint.) In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, IX. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 449–512. p. <https://library.hungaricana.hu>

Törvényjavaslat az országgyűlési képviselők választásáról. A képviselőház által elfogadott szöveg. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 3–67. p. <https://library.hungaricana.hu>

*

Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1922. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 14–23. p. <https://library.hungaricana.hu>

Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 330–368. p. <https://library.hungaricana.hu>

Indokolás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, VI. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 407–410. p. <https://library.hungaricana.hu>

Indokolás „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, IV. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 253–256. p. <https://library.hungaricana.hu>

Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, IX. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 57–128. p. <https://library.hungaricana.hu>

Indokolás „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 68–138. p. <https://library.hungaricana.hu>

Indokolás „a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területeknek az országgal egyesítéséről” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, XII. köt. Budapest, 1939. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 25. p. <https://library.hungaricana.hu>

Indokolás „a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területek képviselőinek az 1939. év június hava 10. napjára egybehívott országgyűlés képviselőházába meghívásáról” szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1939. évi június hó 10-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, I. köt. Budapest, 1939. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 16–17. p. <https://library.hungaricana.hu>

*

A választójogi bizottság jelentése „a nemzetgyűlési képviselők választásáról” szóló 422. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1922. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 212–225. p. <https://library.hungaricana.hu>

A nemzetgyűlés választójogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 750. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1922. évi június hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIV. köt. Budapest, 1925. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 238–265. p. <https://library.hungaricana.hu>

A képviselőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 353. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 173–177. p. <https://library.hungaricana.hu>

A felsőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselőjelölés újabb szabályozásáról” szóló 190. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, IV. köt. Budapest, 1937. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 301–302. p.
<https://library.hungaricana.hu>

A képviselőház közjogi bizottságának jelentése „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 546. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Képviselőházának irományai*, IX. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 398–448. p.
<https://library.hungaricana.hu>

A felsőház közjogi és közigazgatási bizottságának együttes jelentése „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 315. számú törvényjavaslat tárgyában. In *Az 1935. évi április hó 27-ére összehívott Országgyűlés Felsőházának irományai*, VII. köt. Budapest, 1938. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 188–197. p.
<https://library.hungaricana.hu>

*

Különvélemény a választójogi bizottságnak „az országgyűlési képviselők választásáról” szóló 422. számú törvényjavaslatra vonatkozólag előterjesztett jelentéséhez. In *Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1922. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 248. p. <https://library.hungaricana.hu>

Módosítások a nemzetgyűlési képviselők választásáról szóló törvényjavaslathoz. In *Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott Nemzetgyűlés irományai*, XIII. köt. Budapest, 1922. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 253–282. p. <https://library.hungaricana.hu>

*

HAEFFLER István (szerk.): *Országgyűlési Almanach az 1935–40. évi országgyűlésről*. Budapest, [1935]. Magyar Távirati Iroda Rt. <https://library.hungaricana.hu>

HAEFFLER István (szerk.): *Országgyűlési Almanach az 1939–44. évi országgyűlésről*. Budapest, 1940. M. T. I. rt. <https://library.hungaricana.hu>

MARELYN KISS József – VIDA István (főszerk.): *Az 1947. szeptember 16-ra Budapestre összehívott Országgyűlés almanachja, 1947. szeptember 16. – 1949. április 12.* Országgyűlési almanach, Történelmi sorozat, III. köt. Budapest, 2005. Jelenkutató Alapítvány. <https://mpgy.ogyk.hu/mpgy>

3. Szakirodalom

ACSAY Tihamér: *Lajstromos szavazás egyéni választással: A választójog kérdései.*

Budapest, 1935. (A borítón 1935, a címlapon 1934 szerepel.)

Magyar Nemzetpolitikai Társaság.

ACSAY Tihamér: A helyes választójog technikája. *Az Ország Útja*, 1937. 10. sz. 9–17. p.

<https://adt.arcanum.com>

AJTAY József: A helyes választójog követelményei. *Az Ország Útja*, 1937. 10. sz. 17–24. p.

<https://adt.arcanum.com>

ALTENBURGER Gyula: *A választójog és a zsidóság.* [Budapest], [192?]. A Cél.

ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, IX. köt. *Izgatás; Magánosok elleni erőszak; Választójog büntetőjogi védelme; Vallás elleni bűncselekmények.*

Budapest, 1932. Athenaeum, 100–139. p. <https://tudasportal.uni-nke.hu>

ASCHER László: Tánc a választójog körül. *Szocializmus*, 1934. 7. sz. 289–293. p.

<https://adt.arcanum.com>

BALÁZS Ágnes: Plurális választójog a XX. század első felének magyar közjogtudományában. *Acta Humana*, 2015. 1. sz. 9–23. p. <http://real.mtak.hu>

BERECZ István: A választójogi konferencia tanulságai. In HEGEDŐS Mária (szerk.): *Gondolat Antológia 1935–1937.* Budapest, 1978. Magvető, 286–292. p.

BERECZ Sándor: *A tökéletes választójog.* Budapest, 1932.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. <https://adt.arcanum.com>

BERZEVICZY Albert: A választójogi reform kérdéséhez. *Pesti Napló*, 1932. január 3. 3. p.

<https://adt.arcanum.com>

BOROS Zsuzsanna: Autoriter típusú volt-e a Horthy-kor magyar politikai rendszere?

Korabeli és mai nézőpontok. *Acta Facultatis Politico-iuridicae Universitatis*

Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae, 2006. 43. sz. 99–130. p.

BOROS Zsuzsanna – SZABÓ Dániel: *Parlamentarizmus Magyarországon (1867–1944).*

Budapest, 2008. ELTE Eötvös.

BORSOS Endre: Az ajánlási rendszer hibái. *Magyarország*, 1931. november 14. 1–2. p.

<https://adt.arcanum.com>

BÖLÖNY József: *Alkotmányjogi értekezéslet és oktrojált választójog.* Budapest, 1935.

Gergely R. Könyvkereskedése.

BÖLÖNY József: Törvényalkotási eljárás és választójogi reform. In BÖLÖNY József: *A magyar közjog időszerű kérdései*, I. köt. (1926–1940). Budapest, 1941. Gergely R. Könyvkereskedése.

BÖLÖNY József: *Magyar közjog*, II. köt. Budapest, 1943. K. J. Nyomda.

BRAUNIAS, Karl: *Das parlamentarische Wahlrecht: Das Wahlrecht in den einzelnen Staaten*. Berlin–Leipzig, 1932. De Gruyter.

CSEKEY István: *Magyarország alkotmánya*. Budapest, 1943. Renaissance.
<http://www.alkotmanyossagi-muhely.hu>

CSIZMADIA Andor: *A magyar választójog alakulása*. Budapest, 1938. Stephaneum Ny.

CSIZMADIA Andor: A magyar választójog alakulása. *Katholikus szemle*, 1938. 8. sz. 455–465. p. <https://adt.arcanum.com>

DÉNES István: *A választójog és a földmunkásság*. Budapest, 1925. Magyarországi Munkáspárt (Otthon Ny.)

DÉNES István: *Magyar választójog? Magyar tragédia...* Budapest, 1937. Szerző.

EGYED István: *Mai közjogi berendezéseink*. Budapest, 1926. Franklin-Társulat.
<https://mtda.hu>

EGYED István: *Közjogi alapismeretek*. [Budapest], 1927. Fejér Vármegye Közönsége.

EGYED István: *Közjogi alapismeretek*. Budapest, 1937. Grill Károly Könyvkiadóvállalata.

EGYED István: *A mi alkotmányunk*. Budapest, 1943. Magyar Szemle Társaság.
<https://mtda.hu>

ERÉNYI Tibor: Többpárti választások és parlamentarizmus Magyarországon 1920–1947. In FÖLDES György – HUBAI László (szerk.): *Parlamenti képviselőválasztások 1920–1990*. Budapest, 1994. Politikatörténeti Alapítvány, 267–284. p.
<https://www.szaktars.hu>

FALUHELYI Ferenc: *Magyarország közjoga*, II. köt. Pécs, 1926. Karl Könyvesbolt.

FERDINANDY László: *A választójogi törvényjavaslat kritikája*. Budapest, [1938]. Athenaeum Rt.

FÉJA Géza: A titkos választójog színjátéka. In HEGEDŐS Mária (szerk.): *Gondolat Antológia 1935–1937*. Budapest, 1978. Magvető, 294–297. p.

FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Budapest, [1923]. Grill Károly Könyvkiadóvállalata.

GERGELYFFY Géza: *Harc a titkos választójogért: Érvek és tekintélyek a titkos választójog mellett*. Szolnok, 1929. Szerző (Roth D. Ny.)

GODZSÁK ATTILA: Egy választójogi törvény, amely alapján sosem volt választás. Az 1939. évi XVIII. törvénycikk a Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területeken és a magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen országgyűlési képviselők választásáról. *FÓRUM Társadalomtudományi Szemle*, 2021. 3. sz. 105–127. p.
<https://forumszemle.eu>

GULYÁS Pál: *Magyar írók élete és munkái*, II. köt. Budapest, 1940.
Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete. <https://mandadb.hu>

GYENESEI József: Törekvések a helyhatósági választójog megreformálására az 1920-as években. *Bács-Kiskun megye múltjából*, 2011. 25. sz. 65–74. p.
<https://library.hungaricana.hu>

HAJDU Tibor: Választójog 1918–1919-ben. *História*, 1985. 5–6. sz. 49–51. p.
<https://adt.arcanum.com>

HALMAY Elemér: *Revízió, választójog, királykérdés*. Budapest, 1931. Revízió – Kelet Népe.
<https://mtda.hu>

HARMATH Jenő: Hogyan kellene reformálni választójogunk képviselőjelölési rendszerét? *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1933. 1. sz. 85–104. p.
<https://library.hungaricana.hu>

HEGYMEGI KISS Pál: *Széljegyzetek a választójogi javaslatról*. Budapest, 1938.
„Admiral” Nyomdai Műintézet. <https://mtda.hu>

HERCZEG Ferenc: Ajánlási rendszer. *Pesti Hírlap*, 1935. október 6. 3. p.
<https://adt.arcanum.com>

HORTOBÁGYI Jenő (szerk.): *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*, I. köt. Budapest, 1940. Pátria. <https://adt.arcanum.com>

HORTOBÁGYI Jenő (szerk.): *Keresztény Magyar Közéleti Almanach*, III. köt. Erdély. (Az I. és II. köt. pótlásaival.) Budapest, é. n. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat. <https://adt.arcanum.com>

Hozzászólások dr. Harmath Jenőnek „Hogyan kellene reformálni választójogunk képviselőjelölési rendszerét?” című előadásához. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1933. 1. sz. 143–144. p. <https://library.hungaricana.hu>

HUBAI László: Választók és választói jog Magyarországon, 1920–1947. *Társadalmi Szemle*, 1998. 7. sz. 105–117. p. <https://adt.arcanum.com>

HUBAI László: *Magyarország XX. századi választási atlasza, 1920–2000*. Budapest, 2001. Napvilág. I. köt.: <https://www.szaktars.hu>, II. köt.: <https://www.szaktars.hu>

HUBAI László: Parlamenti választások és a politikai rendszer a Horthy-korszakban. In PÜSKI Levente – VALUCH Tibor (szerk.): *Mérlegen a XX. századi magyar történelem: Értelmezések és értékelések*. Budapest – Debrecen, 2002. 1956-os Intézet – Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, 89–106. p.

IGNÁCZ Károly: A választójog korlátozása az 1939-es zsidótörvényben és annak budapesti végrehajtása. In MOLNÁR Judit (szerk.): *A nagypolitikától a hétköznapiig: A magyar holokauszt 70 év távlatából: Tanulmányok*. Budapest, 2016. Balassi, 49–58. p. <https://www.szaktars.hu>

KÉPES György: A magyar választójog története szociáldemokrata szempontból. In MÁTHÉ Gábor – MEZEY Barna (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Révész T. Mihály 65. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2010. Gondolat – ELTE ÁJK, 157–197. p.

KÉPES György: A szociáldemokraták és a választójog kérdése a két világháború közötti korszakban. In SCHWEITZER Gábor – SZABÓ István (szerk.): *A közjogi provizórium (1920–1944) időszakának alkotmányos berendezkedése*, I. köt. Budapest, 2016. Pázmány Press, 23–96. p.

KMETY Károly: *Magyar közjog*. Budapest, 1926. Grill Károly Könyvkiadóvállalata.

KOVRIG Béla: A „katolikus” választójog. *Katholikus szemle*, 1937. 3. sz. 161–163. p. <https://adt.arcanum.com>

KRIVOSS Árpád: *Választójog, népesség, adóteher: Gazdaságpolitikai alapon készült választójogi tervezet*. Budapest, [1937]. Budapesti I. kerületi Iparoskör. <https://mtda.hu>

LYKA Döme: *A választójog*. Budapest, 1932. Hornyánszky Ny.

LYKA Döme: *A múlt ereje és a választójog*. Budapest, 1932. Hornyánszky Ny.

MIKSZÁTH Kálmán: *A választójog a magyar nemzeti probléma megvilágításában*. Budapest, 1936. Révai.

MOLNÁR Kálmán: *Magyar közjog*, II. köt. Pécs, 1928. Danubia. <http://real-eod.mtak.hu>

MOLNÁR Kálmán: *Magyar közjog*. Pécs, 1929. Danubia.

MOLNÁR Kálmán: *Alkotmányjogi reformjaink az 1937. és 1938. években*. Pécs, 1938. Danubia. <http://real-eod.mtak.hu>

MÓNUS Illés: Új választójog – új korszak. *Szocializmus*, 1938. 1. sz. 1–6. p. <https://adt.arcanum.com>

NAGYNÉ SZEGVÁRI Katalin: A választójog szabályozása az 1920-as évek első felében. *Múltunk*, 1994. 1–2. sz. 157–176. p. <https://adt.arcanum.com>

NAGYNÉ SZEGVÁRI Katalin: *A női választójog külföldön és hazánkban*. Budapest, 2001. HVG-ORAC.

OROSZ László: „[...] aki rám adja szavazatát, a magyar haza mellett való megmaradásra szavaz.” Klebelsberg Kunó soproni mandátuma, 1920–1922. In FARKAS Judit Antónia – GALI Máté – SCHWARCZWÖLDER Ádám – UJVÁRY Gábor (szerk.): *VERITAS Évkönyv 2019*. Budapest, 2020. VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár – Magyar Napló, 159–173. p. <https://veritasintezet.hu>

PAMLÉNYI Ervin: *A Horthy-korszak választási visszaélései*. Budapest, 1958. Hazafias Népfront.

Pázmány Péter Tudományegyetem Alkotmányjogi Szemináriumának Munkaközössége: Szocialista választójog – burzsoá választójog. *Állam és közigazgatás*, 1950. 3. sz. 171–188. p. <https://adt.arcanum.com>

PFEIFFER Zoltán: Három diplomával is csak éjjeliőr lehetett... Dr. Acsay Tihamér halála. *Amerikai Magyar Népszava*, 1958. március 29. 5. p. <https://adt.arcanum.com>

POLNER Ödön: *Választójogi törvényhozásunk*. A M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Barátai Egyesületének Jog- és Államtudományi Szakosztályában tartott előadások 8. Szeged, 1933. Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt.

POLNER Ödön: Választójog és parlamenti kormányzás. *Jogtudományi Közlöny*, 1934. június 9. 23. sz. 129–130. p. <https://adt.arcanum.com>

POLNER Ödön: *Választási bűncselekmény és választásérvénytelenségi ok*. Pécs, 1936. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T.

POLNER Ödön: *A titkos szavazásos választójogi törvényjavaslat*. A M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem Barátai Egyesületének Jog- és Államtudományi Szakosztályában tartott előadások 27. Szeged, 1938. Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt.

PÖLÖSKEI Ferenc: Választójog, parlamentarizmus 1919 után. *História*, 1985. 5–6. sz. 54–56. p. <https://adt.arcanum.com>

PÖLÖSKEI Ferenc: A választójog és a választási rendszer 1848–1939 között. *Jogtörténeti Szemle*, 2009. 2. sz. 16–28. p. <https://epa.oszk.hu>

PUKY Endre: *Létszámemelés és restancia. Alsófokú közigazgatási bíróság. A közigazgatási bíróság és a választójog. A bíróság szerepe a nemzet életében*. Budapest, 1938. Pallas Ny.

PÜSKI Levente: *A Horthy-rendszer*. Budapest, 2006. Pannonica.

PÜSKI Levente: Választási rendszer és parlamentarizmus a Horthy-korszakban. In ROMSICS Ignác (szerk.): *A magyar jobboldali hagyomány, 1900–1948*. Budapest, 2009. Osiris, 73–101. p.

ROMSICS Ignác: Bethlen István konzervativizmusa. *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve*, 1988. 1. sz. 321–328. p. <http://epa.niif.hu>

ROMSICS Ignác: Nyíltan vagy titkosan? A Horthy-rendszer választójoga. *Rubicon*, 1990. 2. sz. 4–5. p.

ROMSICS Ignác: *Bethlen István*. Budapest, 1991. Magyarságkutató Intézet. <https://adt.arcanum.com>

RUSZOLY József: Alkotmányjogi reformtörekvések az első nemzetgyűlés idején. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae: Acta Juridica et Politica*, 1974. 5. sz. 3–71. p. <https://acta.bibl.u-szeged.hu>

RUSZOLY József: Munkaviszony és választójog Magyarországon (1913–1938). *Publicationes Universitatis Miskolcensis: Sectio Juridica et Politica*, 1992. Tomus 7. 167–176. p.

SCHWEITZER GÁBOR: Fővárosi törvényhatósági választójog és választások 1920-ban. In IMRE Miklós – LAMM Vanda – MÁTHÉ Gábor (szerk.): *Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest, 2006. Aula, 351–359. p.

SCHWEITZER GÁBOR: Egy következmények nélküli ellenzéki győzelem: 1925. In FEITL István – IGNÁCZ Károly (szerk.): *Önkormányzati választások Budapesten 1867–2010*. Budapest, 2010. Napvilág, 70–91. p. <https://www.szaktars.hu>

SCHWEITZER Gábor: A polgári és politikai szabadságjogok szabályozása a Horthy-korban. In SCHWEITZER Gábor: *A magyar királyi köztársaságtól a Magyar Köztársaságig: Közjog- és tudománytörténeti tanulmányok*. Pécs, 2017. Publicon, 63–93. p. <https://md.ajk.pte.hu>

SIMONTSITS Elemér: *A titkos választójog és a felsőház reformja*. Budapest, [1932?]. Egyetemi Nyomda. <https://mtda.hu>

SIPOS Péter: Választójogi puccs 1922-ben: A polgári demokrácia szűkítése 80 évvel ezelőtt. *História*, 2002. 7. sz. 6–10. p. <https://adt.arcanum.com>

SZABÓ Dezső: A választójog reformja. In *Szabó Dezső füzetek 18*. Budapest, 1936. Ludas Máttyás, 3–27. p. <https://mtda.hu>

SZABÓ István: Választójog az 1920-as évek elejének Magyarországon. In TAHYNE KOVÁCS Ágnes (szerk.): *Vox generationum futurarum: Ünnepi kötet Bándi Gyula 65. születésnapja alkalmából*. Budapest, 2021. Pázmány Press, 411–420. p. <https://mek.oszk.hu>

SZACSVAY Gusztáv: A magyar középosztály és a választójog. *Korunk*, 1937. 3. sz. 252–255. p. <https://adt.arcanum.com>

SZEKFŰ Gyula: A középosztály és a választójog. *Korunk szava*, 1936. 24. sz. 464–466. p. <https://adt.arcanum.com>

SZENTMIKLÓSSY Géza (szerk.): *A magyar feltámadás lexikona. (A magyar legújabb kor története.)* Budapest, 1930. Európa Irodalmi és Nyomdai R.-T. <https://adt.arcanum.com>

SZERENCSES Károly: Választójog és választási rendszerek Magyarországon 1848–1989. In DEZSŐ Márta – KUKORELLI István (szerk.): *Választástudományi tanulmányok*. Budapest, 1999. Országos Választási Iroda, 267–284. p.

Szerző nélkül: „Meg kell teremteni az egységes nemzeti közvéleményt”: A Sol-Club programot ad. *Új Nemzedék*, 1931. március 22. 4. p. <https://adt.arcanum.com>

Szerző nélkül: *A magyar titkos választójog alapelvei*. Budapest, 1932. Sol Club (Egyetemi Nyomda).

Szerző nélkül: Választójog Magyarországon 1848–1983. *História*, 1985. 5–6. sz. 34–35. p. <https://adt.arcanum.com>

TÉRFY Gyula: *Az új választójogi törvény (1925:XXVI. törvénycikk)*. Budapest, [1925]. Franklin-Társulat.

TOMCSÁNYI Móric: *Magyar közjog: alkotmányjog*. Budapest, 1926. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

TOMCSÁNYI Móric: *Magyarország közjoga*. Budapest, 1932. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

TOMCSÁNYI Móric: *Magyarország közjoga*. Budapest, 1940. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

TOMCSÁNYI Móric: *Magyarország közjoga*. Budapest, 1942. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

TOMCSÁNYI Móric: *Magyarország közjoga*. Budapest, 1943. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

VÁMBÉRY Rusztem: A választójog kérdéséről. In HEGEDŐS Mária (szerk.): *Gondolat Antológia 1935–1937*. Budapest, 1978. Magvető, 292–294. p.

VÉGH Loretta Vivien: „Az én választójogomból született az egész ma is uralkodó rendszer...” Friedrich István és a választójog kérdése a két világháború között. In SZAKÁCS János – SZENDREI Ákos – VÉBER Zoltán – VÉGH Loretta Vivien – ZILAHÍ Alexandra (szerk.): *„A mi tendenciáink...” Szakkollégiumi Tanulmányok 6*. Debrecen, 2018. Hatvani István Szakkollégium, 59–68. p. <http://hatvaniszakkoli.hu>

VÉRTES István: *Száz éves harc a választójogért*. Budapest, 1934.³ Reggel.

WAGNER Lilla: *Parlamentarizmus és választójog*. Budapest, 1936. Törvényhozók Lapja.

ZSEDÉNYI Béla: A képviselőjelölés. *Miskolci jogászélet: Jog- és államtudományi közlöny: A miskolci ev. jogakadémia hivatalos lapja*, 1927. 1. sz. 1–7. p.
<https://mandadb.hu>

ZSEDÉNYI Béla: *Új választójogot! (Választójogi reformtervek)*. Miskolc, 1931.
Miskolci Könyvnyomda Rt.

4. Internet

<https://acta.bibl.u-szeged.hu>

<http://alkotmanyossagi-muhely.hu>

<https://arcanum.hu>

<http://epa.niif.hu>

<https://epa.oszk.hu>

<https://forumszemle.eu>

<http://hatvaniszakkoli.hu>

<https://library.hungaricana.hu>

<https://mandadb.hu>

<https://md.ajk.pte.hu>

<https://mek.oszk.hu>

<https://mpgy.ogyk.hu>

<https://net.jogtar.hu>

<https://nevpont.hu>

<http://real-eod.mtak.hu>

<http://real.mtak.hu>

<https://szaktars.hu>

<https://tti.abtk.hu>

<https://tudasportal.uni-nke.hu>

<https://veritasintezet.hu>

Névjegyzék

Acsay István	70
Acsay Tihamér	67, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 128, 208, 212
Ajtay József	208
Altenburger Gyula	208
Amundsen, Roald	58
Angyal Pál	40, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 208
Antal István	81, 84, 85, 86, 108, 110
Apponyi Albert	65
Ascher László	208
Árvátfalvi Nagy István	84, 85, 87, 110
Balázs Ágnes	129, 208
Balogh Elemér	82, 110
Balogh István	122, 127, 128
Balzac, Honoré de	92
Beethoven, Ludwig van	92
Berecz István	76, 208
Berecz Sándor, id.	67
Berecz Sándor, ifj.	10, 16, 18, 34, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 79, 90, 107, 127, 147, 153, 158, 208
Berzeviczy Albert	41, 42, 45, 208
Bethlen István	5, 10, 13, 14, 15, 23, 29, 30, 36, 44, 62, 67, 76, 213
Boros Zsuzsanna	9, 11, 14, 16, 18, 23, 29, 30, 32, 44, 62, 76, 127, 146, 159, 208
Borsos Endre	40, 41, 69, 90, 106, 137, 158, 208
Bölöny József	10, 144, 145, 146, 148, 208, 209
Braunias, Karl	127, 209
Buchinger Manó	57, 87, 91, 92, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 108, 110, 123, 124
Caesar, Caius Iulius	92
Chopin, Frédéric	92
Cromwell, Oliver	92

Cseh-Szombathy László	43, 88, 103, 110
Csekey István	131, 138, 146, 148, 209
Csicsery-Rónay István	79
Csiki Tamás	130
Csilléry András	127
Csizmadia Andor	209
Csík József	50, 52, 55, 59, 60, 97, 110
Csoór Lajos	83, 84, 86, 94, 102, 110, 117, 119, 123, 125, 126
D'Hondt, Victor	12, 14
Darányi Kálmán	6, 11, 16, 66, 76, 77, 83, 87, 93, 96, 98, 101, 109, 110, 159
Dezső Márta	214
Dénes István	209
Drobni Lajos	84, 88, 96, 105, 108, 110
Drozdy Győző	52
Dubniczky Zsolt	7
Dulin Jenő	90, 94, 95, 96, 107, 109, 110, 114, 116
Eckhardt Tibor	84
Edison, Thomas Alva	92
Egyed István	131, 132, 145, 146, 148, 209
Eőri-Szabó Dezső	50, 53
Erényi Tibor	38, 209
Faluhelyi Ferenc	132, 146, 148, 209
Farkas Elemér	83, 85, 111
Farkas István	49, 52, 58, 92, 100, 111, 116, 117, 122, 127
Farkas Judit Antónia	63, 212
Farkas Tibor	50, 56
Fábián Béla	51, 53, 101, 105, 106, 111
Feitl István	53, 213
Ferdinandy Gejza	139
Ferdinandy László	139, 140, 141, 143, 145, 146, 154, 209
Féja Géza	66, 209
Finkey Ferenc	147, 209
Földes György	38, 209
Franco, Francisco	85
Friedrich István	10, 13, 76, 83, 214
Gali Máté	41, 63, 212

Garami Ernő	57
Gergelyffy Géza	210
Godzsák Attila	210
Goethe, Johann Wolfgang von	92
Gömbös Gyula	9, 10, 15, 29, 39, 65, 66, 69, 76, 81, 83, 108
Gulyás Pál	67, 210
Gyenesei József	210
Györki Imre	53
Haeffler István	110, 156, 207
Hajdu Tibor	210
Halmay Elemér	66, 210
Hannibál Barkasz	92
Harmath Jenő	135, 136, 137, 138, 145, 146, 152, 154, 155, 210
Hedin, Sven Anders	58
Hegedős Mária	66, 76, 208, 209, 214
Hegedüs Loránt	82, 111
Hegymegi Kiss Pál	47, 52, 54, 55, 60, 62, 141, 142, 143, 145, 146, 158, 210
Helcz Sarolta	70
Herczeg Ferenc	83, 139, 210
Hitler, Adolf	34, 85, 100
Hollósi Gábor	34, 41
Horthy Miklós	14, 44, 65, 67
Hortobágyi Jenő	67, 74, 210
Horváth Zoltán	89
Hubai László	11, 18, 38, 127, 209, 210, 211
Hugo, Victor	92
Ignác Károly	53, 211, 213
Imre Miklós	213
Imrédy Béla	16, 88, 101, 108
Jánosi Zoltán	13
Kállay Miklós	9
Keats, John	92
Kelemen Kornél	125
Kertész Miklós	93, 111
Kékesi Katalin	7
Képes György	211

Kiss Barnabás	138
Kiss Menyhért	51
Klebensberg Kuno	10, 13, 14, 15, 22, 43, 63, 85, 212
Kmety Károly	132, 146, 148, 211
Koi Gyula	131
Kolumbusz, Cristoforo Colombo	92
Kossuth Lajos	57
Kovács András	89
Kovrig Béla	211
Kozma Miklós	77, 84
Kölcsey István	100
Krivoss Árpád	67, 74, 75, 76, 77, 78, 83, 211
Kukorelli István	214
Kun Béla	81, 83, 101, 104, 111
Kuna P. András	58
Lakatos Gyula	77
Lamm Vanda	213
Lányi Márton	111, 119, 124, 125
Ligeti Dávid	13
Lincoln, Abraham	92
Lindbergh, Charles Augustus	92
Livingstone, David	92
Lovász Márton	57
Lyka Döme	211
Mandorff Emil	70
Marelyn Kiss József	70, 207
Martsekényi Imre	105, 111
Máthé Gábor	211, 213
Meizler (Maróthy) Károly	40, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 102, 105, 106, 107, 109, 111, 115, 116, 118, 120, 121, 122, 123, 126, 127, 156, 157
Mendelssohn-Bartholdy, Jakob Ludwig Felix	92
Meskó Zoltán	50, 52, 54, 62
Mezey Barna	211
Mikecz Ödön	107, 111
Mikszáth Kálmán, id.	45
Mikszáth Kálmán, ifj.	211

Mojzes János	92, 96, 103, 105, 106, 111, 125
Molnár Judit	211
Molnár Kálmán	133, 139, 143, 144, 145, 146, 148, 154, 211
Mozart, Wolfgang Amadeus	92
Mónus Illés	211
Mózes Sándor	122
Nagy Ferenc	78, 79
Nagy Sándor (III. Alexandrosz)	92
Nagy Vince	49, 58
Nagyatádi Szabó István	99
Nagyné Szegvári Katalin	23, 36, 211
Napóleon I., Napoléon Bonaparte	92
Napóleon III., Charles-Louis Napoléon Bonaparte	29
Nánássy Imre	96
Nelson, Lord Horatio	92
Ney, Michel	92
Orosz László	63, 212
Pamlényi Ervin	40, 89, 212
Peidl Gyula	52, 56, 58
Petőfi Sándor	92
Petrovác Gyula	53, 88, 89, 97, 98, 111, 119, 122
Peyer Károly	126
Pfeiffer Zoltán	71, 212
Piłsudski, Józef Klemens	63
Polner Ödön	130, 138, 140, 141, 143, 145, 146, 148, 152, 154, 156, 159, 212
Pornói Imre	15, 61
Pölöskei Ferenc	11, 212
Propper Sándor	50, 57, 58, 81, 97, 111, 113, 121, 122, 123, 124
Puky Endre	52, 54, 55, 56, 142, 212
Püski Levente	5, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 22, 24, 30, 36, 44, 84, 100, 109, 157, 212
Raffaello, Santi/Sanzio	92
Rajniss Ferenc	70, 86, 98, 103, 111
Rakovszky Iván	49, 54, 56, 57, 58, 60
Rakovszky Tibor	84, 92, 93, 100, 101, 111
Rassay Károly	39, 66, 85, 88, 94, 105, 111, 166
Rácz József	138

Rákóczy Ferenc	47
Romsics Ignác	11, 14, 23, 30, 36, 109, 212, 213
Róna Péter	127
Rupert Rezső	49, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 95, 96, 98, 100, 101, 112
Ruszoly József	14, 48, 213
Schanowetz Mária	67
Schwarzwölder Ádám	63, 212
Schweitzer Gábor	53, 133, 140, 148, 211, 213
Scitovszky Béla	71
Shelley, Percy Bysshe	92
Simontsits Elemér	84, 213
Sipos Péter	14, 88, 213
Soltész János	95, 96, 98, 103, 104, 106, 112, 125, 126
Somogyi Béla	57
Stanley, Sir Henry Morton	92
Stipta István	130
Szabó Dániel	9, 11, 14, 16, 18, 23, 29, 30, 32, 44, 62, 76, 127, 146, 159, 208
Szabó Dezső	66, 213
Szabó Imre	49, 50, 57, 58, 59, 60
Szabó István	7, 114, 211, 213
Szacsvay Gusztáv	213
Szakács János	13, 76, 214
Szakály Sándor	7
Szekfü Gyula	214
Szendrei Ákos	13, 76, 214
Szentmiklóssy Géza	74, 214
Szepesy Mihály	75
Szerencsés Károly	214
Széll József	119
Tahy László	123
Tahyné Kovács Ágnes	213
Tauffer Gábor	112
Teleki Pál	16, 29
Térffy Gyula	131, 134, 146, 162, 214
Tildy Zoltán	100, 102, 104, 105, 112
Tomcsányi Móric	44, 82, 112, 132, 135, 136, 138, 140, 143, 144, 145, 146, 148, 214

Torma András	131
Trettina Jenő	70
Ujváry Gábor	10, 14, 34, 63, 212
Vadas Gyula	104
Valuch Tibor	211
Varga Tímea	7
Vay Miklós	88, 112
Vámbéry Rusztem	66, 214
Várnai Dániel	50, 52
Vázsonyi János	76, 83, 84, 90, 91, 92, 93, 97, 102, 103, 112, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 123, 126
Vázsonyi Vilmos	50, 53, 57, 59
Véber Zoltán	13, 77, 214
Végh Loretta Vivien	13, 76, 77, 214
Vértés István	66, 215
Vida István	70, 207
Vonyó József	65
Wagner Lilla	215
Wagner, Wilhelm Richard	92
Watt, James	92
Weltner Jakab	57
Zilahi Alexandra	13, 77, 214
Zinner Tibor	127
Zsedényi Béla	33, 44, 73, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 145, 146, 215

Das Nominierungssystem in der Ära Horthy

Wenn man auf das politische Leben Ungarns in der Zwischenkriegszeit zurückblickt, würde man kaum glauben, wie viel Mühe in das emblematische Wahlgesetz der Ära Horthy, das Gesetz XXVI von 1925, gesteckt worden war, um eine heute schon unbedeutend erscheinende Bestimmung so oft wie möglich anzuwenden, wonach es hieß: „Der Wahlvorsitzende eröffnet um 8 Uhr morgens das Wahlverfahren, und wenn es nur einen Kandidaten gibt, erklärt er diesen zum gewählten Abgeordneten...“ Dies wurde damals als einstimmige Wahl bezeichnet, und zwar in der Regel nicht, weil es keinen Herausforderer für den einzigen Kandidaten gab, der sich um einen Sitz bewarb. Das System der Nominierung (Empfehlung) für ein Abgeordnetenmandat war eine berüchtigte Institution, ein Hindernisrennen, bei dem der inoffizielle oder oppositionelle Kandidat oft von vornherein aus dem Wahlkampf ausgeschlossen wurde. In dieser Hinsicht war die Wahl von 1926 der Höhepunkt: István Bethlens Regierungspartei, die Vereinigte Partei, erhielt 45 % der Sitze, die sie einstimmig gewann. Der vorliegende Band soll diese raffinierte Methode der Mandatsbeschaffung veranschaulichen.

Das erste Kapitel unserer Arbeit bietet einen umfassenden Überblick über das Wahlsystem der Horthy-Ära mit dem Ziel, die Vorschriften für die Nominierung der Abgeordneten im entsprechenden Kontext zu interpretieren. Denn diese Regeln standen in engem Zusammenhang sowohl mit dem gemischten System von Parteilisten und Einzelwahlkreisen als auch mit dem aktiven und passiven Wahlrecht und waren – mit einer wichtigen Ausnahme – stets im geltenden Gesetz über das allgemeine Wahlrecht enthalten. Das zweite Kapitel unseres Bandes befasst sich speziell mit der damaligen Nominierung von Abgeordneten: Es gruppiert die Ernennungssysteme der europäischen Länder zwischen den beiden Kriegen, um den Platz des ungarischen Systems darstellen zu können; es beschreibt die wichtigsten ungarischen Regeln und ihre Änderungen und zeigt auch die grundlegendsten Probleme im Zusammenhang mit ihrer Anwendung auf.

Die eigentliche Analyse beginnt erst im dritten Kapitel, in dem wir die Kommentare der Abgeordneten zum Nominierungssystem, die während der Debatte über das Wahlgesetz von 1925 abgegeben wurden, aus den Tagebüchern der Nationalversammlung

zusammengestellt haben. Im vierten Kapitel laden wir den Leser zu einem wahren intellektuellen Abenteuer ein: Wir erörtern hypothetische Regeln aus einigen Wahlrechtsreformvorschlägen der 1930er Jahre, wobei wir die Überarbeitung des Nominierungssystems hervorheben, und wir weisen auch auf die Rolle der Wahlrechts-Enquete von 1937 bei der Reform des Nominierungssystems hin.

Der vielleicht wichtigste Teil unseres Bandes ist das fünfte Kapitel, in dem wir uns speziell mit der parlamentarischen Debatte über die Änderung des Wahlgesetzes von 1937 zum System der Nominierung („Empfehlung“) befassen. Diese Debatte spielte sich – um die Worte von Ministerpräsident Kálmán Darányi zu zitieren – „in einem breiten Rahmen ab“, so dass neben dem verfassungsrechtlichen Kontext (Erweiterung der Befugnisse des Reichsverwesers und des Oberhauses) auch eine Reihe gesellschaftlicher Probleme angesprochen wurde, wie die soziale Frage oder die Judenfrage (aus heutiger Sicht: der historische Hintergrund). Der chronologische Teil unserer Arbeit, der mit dem dritten Kapitel beginnt, schließt mit einer Zusammenfassung der Kritik an der parlamentarischen Debatte über das System der Nominierung von Kandidaten für das Wahlgesetz von 1938, dem letzten Wahlgesetz der Periode; dafür haben wir, wie für das vorhergehende fünfte Kapitel, die Reden der Periode aus den Seiten der Parlamentstagebücher ausgewählt.

Das siebte und das achte Kapitel lassen sich wie das erste und das zweite Kapitel nicht in eine chronologische Reihenfolge bringen. Zunächst haben wir die Meinungen von Juristen des öffentlichen Rechts, die zwischen den beiden Kriegen lebten, und einiger der prominentesten Vertreter der Rechtspraxis der damaligen Zeit zum System der Nominierung von Kandidaten für das Wahlsystem gesammelt und zeitgenössische Handbücher und Veröffentlichungen zum Wahlrecht konsultiert, von denen wir die seltensten in den Beständen der Parlamentsbibliothek gefunden haben. Darüber hinaus erörtern wir in diesem Kapitel, wie die Begriffe Nominierung und Empfehlung in dieser Zeit interpretiert und zueinander in Beziehung gesetzt wurden, wobei wir in diesem Zusammenhang auf eine Begriffsverwirrung hinweisen möchten, die unseren Band naturgemäß begleitet und die daher rührt, dass die Wahlgesetze die Empfehlung eigentlich unter dem Titel Nominierung bezeichneten. Zum Abschluss unserer Arbeit untersuchen wir, welche Vorschriften es zur Ahndung von Straftaten im Zusammenhang mit der Nominierung (Empfehlung) von Kandidaten gab und aus welchen Gründen der strafrechtliche Schutz des Wahlrechts insgesamt nicht wirksam funktionierte.

Unser Band wird durch einen Anhang ergänzt, der mehr als nur einen mechanischen Überblick über die aktuellen gesetzlichen Bestimmungen zur Nominierung bietet. Die endgültigen Gesetzestexte werden im Vergleich mit dem Gesetzesentwurf und, vor der Plenardebatte, mit der von der zuständigen Nationalversammlung (ab 1927 vom Parla-

mentsausschuss) überarbeiteten Fassung sowie mit der Begründung des Gesetzesentwurfs vorgestellt, die aus den Parlamentsakten der Horthy-Ära recherchiert wurden. Im Anhang haben wir – als echte Besonderheit – auch den Abschnitt des Wahlgesetzentwurfs von 1922 aufgenommen, der die Nominierung der Abgeordneten betrifft, und in Verbindung damit – zusätzlich zu den oben aufgeführten Materialien – die Änderungsanträge, die der Innenminister bei der ausführlichen Anhörung in der Nationalversammlung einbringen wollte. Dieses Material ist nur im Anhang verfügbar, da es aufgrund seines relativ geringen Umfangs nicht als eigenes Kapitel behandelt wurde. Um den Erfordernissen wissenschaftlicher Arbeiten Rechnung zu tragen, wird unser Buch durch ein ausführliches Literaturverzeichnis und einen Index ergänzt.

Mit einer Ausnahme werden am Ende eines jeden Kapitels Schlussfolgerungen gezogen, die in ihrer Gesamtheit den halbparlamentarischen Charakter des politischen Systems der Zwischenkriegszeit auch unter dem Gesichtspunkt der Institution der Nominierung von Abgeordneten deutlich machen.

„Megdöbbentő, hogy akik annyira kutyába sem veszik a törvényt, nem Metternich-féle főúri reakcionáriusok, nem Napóleon-féle erőszak-emberek, hanem maguk is polgárok, akiket a közbizalom emelt ki a tömegből. Ez volna hát gyümölcse a Pusztaszeren elültetett ezeréves fának? Ide csúszott le a polgári törvénytisztelt? Pedig nyilvánvaló, hogy a polgár, aki belegázol a nép alkotmányos jogaiba, megtagadja saját létalapját, miként a pap, aki azt hirdeti, hogy nincs Isten.

[...]

Ma már nincs ember ebben az országban, aki hajlandó elhinni, hogy az ajánlási rendszer alapján tiszta választást lehet csinálni. Ez az általános kiábrándultság még mélyebbre szállítja politizáló értelmiségünk tekintélyét az országos közvélemény szemében. Pedig azzal a tekintéllyel jó lenne takarékoskodni, mert nincs belőle fölösleg.”

Herczeg Ferenc, 1935